การทดลองออกแบบอาคารสาธารณะในพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

สมพล ดำรงเสถียร

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
เมษายน 2559
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์และคณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ ได้พิจารณาดุษฎีนิพนธ์ของ นายสมพล ดำรงเสถียร ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สันติ เล็กสุขุม)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ศาสตราจารย์ สุชาติ เถาทอง)

คณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์

..... ประธาน

(ศาสตราจารย์ ปรีชา เถาทอง)

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สันติ เล็กสุขุม)

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ สุชาติ เถาทอง)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต ขาวเหลือง)

คณะศิลปกรรมศาสตร์อนุมัติให้รับดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

วันที่...30...เดือน...เมษายน...พ.ศ. 2559

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สันติ เล็กสุขุม อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา เถาทอง ศาสตราจารย์ สุชาติ เถาทอง รองศาสตราจารย์ เทพศักดิ์ ทองนพคุณ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต ขาวเหลือง ที่กรุณาให้ข้อแนะนำ ตรวจแก้ไข ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ขอขอบใจนิสิต นักศึกษาที่คอยช่วยเหลือในการผลิตผลงานต่าง ๆ รวมถึงการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำให้ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อบุญลิ้ม คุณแม่สงบ ดำรงเสถียร และพี่ๆ ทุกคนที่ให้กำลังใจและสนับสนุนผู้วิจัยเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ของดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูกตเวทิตาแด่บุพการี บูรพาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

สมพล ดำรงเสถียร

53810067: สาขาวิชา: ทัศนศิลป์และการออกแบบ; ปร.ด. (ทัศนศิลป์และการออกแบบ)
คำสำคัญ: การทดลองออกแบบอาคาร/ อาคารสาธารณะ/ อาคารศูนย์บริการวิชาการ

สมพล ดำรงเสถียร: การทดลองออกแบบอาคารสาธารณะในพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (EXPERIMENTAL DESIGN FOR PUBLIC BUILDING IN WORLD HERITAGE: AYUTTHAYA NATIONAL HISTORICAL CITY) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: สันติ เล็กสุขุม, Ph.D. 168 หน้า. ปี พ.ศ. 2559.

การทดลองออกแบบอาคารสาธารณะในพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์-พระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ออกแบบอาคาร และสร้างองค์ความรู้ด้านการหารูปแบบสถาปัตยกรรมในพื้นที่ นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาจากต้นแบบความคิดและผลสำเร็จห้าแห่ง บริบทพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย และเงื่อนไขทำเลที่ตั้ง โดยได้อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์จำนวนหกแบบรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบ่งอาคารเป็นโซนแห่งการเริ่มต้น โซนแห่งการดำรงอยู่และโซนแห่งการสิ้นสุด รูปแบบอาคารทั้งหกแบบแตกต่างจากโบราณสถาน ออกแบบโดยคำนึงถึงฐานานุศักดิ์ ประกอบด้วย แกนอาคารที่ไม่สัมพันธ์กับเกณฑ์สมมาตรของโบราณสถาน อาคารใช้เส้นนอนและรูปทรงอิสระ ความสูงอาคารไม่เกินบัลลังก์เจดีย์ประธาน ผลที่ได้รับคือ อาคารใหม่ช่วยเติมเต็มให้โบราณสถาน อาคารใหม่เป็นเสมือนจุดเชื่อมวัฒนธรรมสองช่วงเวลา สร้างคุณค่าร่วมให้กับโบราณสถานและบริบทโดยรอบ ผลของงานวิจัยสอดคล้องกับสมมุติฐานที่สามารถเปิดแนวคิดและแนวทางใหม่ของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

งานวิจัยนี้บรรลุเป้าหมาย คืออาคารทดลองออกแบบสัมพันธ์กับซากโบราณสถาน โดยมีภาพรวมที่สัมพันธ์กัน ส่งเสริมซึ่งกันและกัน เกิดความสมดุลของผัง การแสดงออกที่สอดคล้องและให้ความเคารพต่อกัน ด้วยวิธีผสมผสานความรู้ด้านประวัติศาสตร์ จิตวิทยาการรับรู้ และเทคโนโลยี เป้าหมายเพื่อผู้ชมสามารถแยกแยะระหว่างความแตกต่างที่มีเอกภาพ โดยอาคารใหม่ทำหน้าที่ส่งเสริมฐานานุศักดิ์ของโบราณสถานด้วย

53810067: MAJOR: VISUAL ART AND DESIGN; Ph.D. (VISUAL ART AND DESIGN)
KEYWORDS: EXPERIMENTAL BUILDING DESIGN/ PUBLIC BUILDING/ PAVILION

SOMPOL DUMRONGSATIAN: EXPERIMENTAL DESIGN FOR PUBLIC BUILDING IN WORLD HERITAGE: AYUTTHAYA NATIONAL HISTORICAL CITY. ADVISORY COMMITTEE: SANTI LEKSUKHUM, Ph.D. 168 P. 2016.

An experimental design of public building in the world heritage area: Phra Nakhon Si Ayutthaya Historical City aimed to study, design and create knowledge of a local architectural style in Phra Nakhon Si Ayutthaya Historical City. The researcher investigated prototypes and success in five sites. In this study, context, target groups and location conditions were explored through the six models of Wat Phra Sri San Phetch Pavilion located around the hexagonal pond. The building was divided into three zones and its style was different from the ancient remains. The building was basically designed by Thai architecture's social status consisting of a core in associated with symmetrical criteria of the ancient remains. Horizonal lines and free shapes were applied. The height of the building was lower than the throne of the main pagodas. The results showed that the new building fulfilled the ancient remains. Therefore, the new building is a connection of culture from the two periods and creates values of the ancient remains and surrounding context. The findings are consistent with the hypotheses which provide new ideas and approach to architectural model consistent with the world heritage area: Phra Nakhon Si Ayutthaya Historical City.

The body of knowledge gained from this study showing that new and old buildings can be in the same area to fulfill and support each other so as to create a balance in the structure and demonstrate harmony and respect among each other. This can occur through a combination of historical knowledge, psychology of perception and technology with the use of data limitation, familiarity creation and commands. The results demonstrate that the audience can distinguish, have respect and recognize the ancient remains.

สารบัญ

		หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		จ
สารบัญ		ฉ
สารบัญตาราง		ซ
สารบัญภาพ		ฌ
บทที่		
1	บทนำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
	สมมติฐานของการวิจัย	3
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	3
	วิธีดำเนินการวิจัย	4
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	4
	ขอบเขตของการวิจัย	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2	บริบทพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย ต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ	6
	บริบทพื้นที่	6
	กลุ่มเป้าหมาย	19
	ต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ	21
3	วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดมหาธาตุ และวัดมเหยงคณ์: เงื่อนไขทำเลที่ตั้งอาคาร	50
	แนวคิดและหลักการ	50
	มุมมองจากการเข้าถึง	50
	มุมมองจากโบราณสถาน	53
	พื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรม	55
	เอกภาพ	57
	ฐานานุศักดิ์	62

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	ภูมิทัศน์	64
	ที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการ	70
4	แนวความคิดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์	72
	การแบ่งโซน	72
	รูปแบบอาคาร	74
	เงื่อนไขและแนวทางการออกแบบ	77
5	ผลงานออกแบบ	82
	องค์ประกอบของอาคาร	82
	อาคารแบบที่ 1	83
	อาคารแบบที่ 2	95
	อาคารแบบที่ 3	107
	อาคารแบบที่ 4	119
	อาคารแบบที่ 5	132
	อาคารแบบที่ 6	144
	สรุปแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรม	157
6	สรุป และข้อเสนอแนะ	159
	สรุปผลการวิจัยและแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรม	159
	ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้	161
	ข้อเสนอแนะงานวิจัยต่อเนื่อง	161
บรรณานุกรม		163
ประวัติย่อของผู้วิจัย		168

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	เปรียบเทียบต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ: องค์ประกอบหลักของอาคาร ที่ตั้งอาคาร และวัตถุประสงค์ของอาคาร	46
2-2	เปรียบเทียบต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ: กลุ่มเป้าหมาย การนำแนวคิดของ โบราณสถานไปประยุกต์ใช้ และผลกระทบด้านสุนทรียภาพ	47
2-3	เปรียบเทียบต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ: ระยะของการมองเห็นโบราณสถาน ที่ใกล้ที่สุด และความสอดคล้อง ความเปรียบต่าง ความเป็นเอกภาพ	48
2-4	เปรียบเทียบต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ: เทคโนโลยีที่ใช้ในการนำเสนอ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2-1	พื้นที่นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	7
2-2	ผังวัดพระศรีสรรเพชญ์-วิหารพระมงคลบพิตร	10
2-3	ผังและรูปถ่ายลำดับความสำคัญของโบราณสถานวัดพระศรีสรรเพชญ์-วิหารพระมงคลบพิตร	12
2-4	ผังวัดมหาธาตุ	12
2-5	พระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ในพระสถูปเจ็ดชั้นภายในปรางค์ประธาน	14
2-6	ผังและรูปถ่ายลำดับความสำคัญของโบราณสถานวัดมหาธาตุ	15
2-7	ผังวัดมเหยงคณ์	16
2-8	ผังและรูปถ่ายลำดับความสำคัญของโบราณสถานวัดมเหยงคณ์	17
2-9	การเข้าถึงพื้นที่ตั้งโครงการ	19
2-10	ป้อมปราการและฐานอาคารของพิพิธภัณฑ์ลูฟท์ในอดีต	23
2-11	ภาพเปรียบเทียบปิรามิดแก้วก่อนและหลังการปรับปรุง	25
2-12	โถงต้อนรับภายในปิรามิดแก้ว	25
2-13	ปิรามิดขนาดเล็กให้แสงสว่างและเชื่อมต่อไปศูนย์การค้าและรถไฟใต้ดิน	26
2-14	ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู	28
2-15	ท่อหลากสีของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู	29
2-16	The Mobile Center Pompidou’s	29
2-17	พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเร ดาห์	32
2-18	ร้านอาหารชั้น 5	32
2-19	คอร์ทภายในอาคารกาเร ดาห์	33
2-20	บรรยากาศลานโล่งหน้าอาคารกาเร ดาห์	33
2-21	ผังกลุ่มอาคาร MuCEM	35
2-22	อาคารและลวดลายเปลือกอาคารนิทรรศการ J4	36
2-23	อาคารนิทรรศการ J4 เชื่อมต่อกับอาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean	36
2-24	อาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean	37
4-25	อาคาร The Center for Conservation and Resources	38
2-26	อาคาร Glasgow Riverside Museum	40

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
2-27	ลักษณะหลังอาคาร Glasgow Riverside Museum	41
2-28	การจัดนิทรรศการภายในอาคาร Glasgow Riverside Museum	42
3-1	บรรยากาศจำลองภายในอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์	59
3-2	บรรยากาศจำลองภายในอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดมหาธาตุ	60
3-3	บรรยากาศจำลองภายในอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดมเหยงคณ์	61
3-4	เงื่อนไขทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์ภายใต้หลักการวิทัศน์	67
3-5	เงื่อนไขทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุภายใต้หลักการวิทัศน์	68
3-6	เงื่อนไขทำเลที่ตั้งวัดมเหยงคณ์ภายใต้หลักการวิทัศน์	69
4-1	แนวความคิดการแบ่งโซนอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์	74
4-2	สภาพสังคมของกรุงศรีอยุธยาที่แสดงถึงฐานานุศักดิ์ และฐานานุรูปในการกำหนดแนวความคิดอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ	76
4-3	รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 1	78
4-4	รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 2	79
4-5	รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 3	79
4-6	รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 4	80
4-7	รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 5	80
4-8	รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 6	81
5-1	ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 1)	85
5-2	ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 1)	86
5-3	ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 1)	87
5-4	ผังพื้นชั้นที่ 3 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 1)	88
5-5	รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 1)	89
5-6	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองผังบริเวณ	90
5-7	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองผังบริเวณด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้	90
5-8	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ	91
5-9	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้	91
5-10	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองจากถนนศรีสรรเพชญ์	92

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
5-11	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระทงคลบพิตร	92
5-12	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองด้านหลังวิหารแกลบ	93
5-13	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองจากลานชมทัศนียภาพ	93
5-14	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองจากโซนแห่งการเริ่มต้น	94
5-15	ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 1: รูปแบบสันนิษฐานมณฑปคั่นระหว่างเจดีย์ประธาน	94
5-16	ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 2)	97
5-17	ผังพื้นชั้นใต้ดินอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 2)	98
5-18	ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 2)	99
5-19	ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 2)	100
5-20	รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 2)	101
5-21	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองผังบริเวณ	102
5-22	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองผังบริเวณด้านทิศตะวันตก	102
5-23	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ	103
5-24	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร	103
5-25	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองด้านถนนศรีสรรเพชญ์	104
5-26	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองจากป้อมศาลาพระมงคลบพิตร	104
5-27	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองด้านหลังวิหารแกลบ	105
5-28	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองจากวิหารแกลบ	105
5-29	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองจากห้องแสดงกลาง	106
5-30	ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 2: อาคารชมทัศนียภาพ 360 องศา	106
5-31	ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 3)	109
5-32	ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 3)	110
5-33	ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 3)	111
5-34	ผังพื้นชั้นที่ 3 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 3)	112
5-35	รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 3)	113

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
5-36	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองผังบริเวณ	114
5-37	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองผังบริเวณด้านทิศตะวันออก	114
5-38	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองผังบริเวณด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	115
5-39	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร	115
5-40	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองด้านทิศตะวันออก	116
5-41	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองด้านถนนศรีสรรเพชญ์	116
5-42	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองจากวัดพระศรีสรรเพชญ์	117
5-43	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3 : มุมมองจาก Sky Walk	117
5-44	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองจากจุดชมทัศนียภาพด้านล่าง Sky Walk	118
5-45	ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 3: ห้องจัดแสดงโมเดลสันนิษฐานเปรียบเทียบกับมุมมองของโบราณสถาน	118
5-46	ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)	121
5-47	ผังพื้นชั้นใต้ดินอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)	122
5-48	ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)	123
5-49	ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)	124
5-50	ผังหลังคาอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)	125
5-51	รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)	126
5-52	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองผังบริเวณ	127
5-53	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ	127
5-54	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ	128
5-55	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร	128
5-56	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองด้านถนนศรีสรรเพชญ์	129
5-57	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองจากป้อมศาลาพระมงคลบพิตร	129
5-58	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองด้านหลังวิหารแกลบ	130
5-59	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองจากจุดชมทัศนียภาพข้างวิหารพระมงคลบพิตร	130
5-60	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองจากห้องจัดแสดงชั้นที่ 2	131

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
5-61	ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 4: อาคารชมรูปแบบสันนิษฐาน	131
5-62	ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 5)	134
5-63	ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 5)	135
5-64	ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 5)	136
5-65	ผังหลังคาอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 5)	137
5-66	รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 5)	138
5-67	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองผังบริเวณ	139
5-68	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ	139
5-69	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองจากวิหารพระมงคลบพิตร	140
5-70	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร	140
5-71	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองด้านถนนศรีสรรเพชญ์	141
5-72	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองจากป้อมศาลาพระมงคลบพิตร	141
5-73	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองด้านหลังวิหารแกลบ	142
5-74	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองจากจุดชมทัศนียภาพข้างวิหารพระมงคลบพิตร ..	142
5-75	ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 5: มุมมองโถงทางเดินไปวัดพระศรีสรรเพชญ์	143
5-76	ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 5: การบอกเรื่องราวโบราณสถานด้วยเทคนิค Smart Window	143
5-77	ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)	146
5-78	ผังพื้นชั้นใต้ดินอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)	147
5-79	ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)	148
5-80	ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)	149
5-81	ผังหลังคาอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)	150
5-82	รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)	151
5-83	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองผังบริเวณ	152
5-84	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ	152
5-85	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองจากวิหารพระมงคลบพิตร	153
5-86	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร	153

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
5-87	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองด้านถนนศรีสรรเพชญ์	154
5-88	ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองจากป้อมศาลาพระมงคลบพิตร	154
5-89	ทัศนียภาพในอาคารแบบที่ 6: มุมมองจากจุดชมทัศนียภาพชั้นที่ 1	155
5-90	ทัศนียภาพในอาคารแบบที่ 6: มุมมองจากโถงนิทรรศการ	155
5-91	ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 6: มุมมองรูปแบบสันนิษฐานผ่าน Smart Window ..	156
5-92	ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 6: มุมมองโบราณสถานจากพิพิธภัณฑ์ศิลปะชั้นที่ 2	156

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงในอดีตของไทยที่มีอายุยืนนานถึง 417 ปี พื้นที่ดังกล่าวกรมศิลปากรประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานครอบคลุมอุทยานประวัติศาสตร์ฯ และพื้นที่รอบนอกภายในเกาะเมืองอยุธยา (ครอบคลุมพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ พื้นที่ 1,810 ไร ซึ่งขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก และพื้นที่เกี่ยวเนื่องทั้งหมดในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา) นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกภายใต้อนุสัญญามรดกโลก และกำหนดให้แหล่งมรดกโลกทุกแหล่งจัดทำแผนแม่บทเพื่อการบริหารจัดการ

นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาได้เริ่มจัดทำแผนแม่บทโดยกองโบราณคดี กรมศิลปากรเมื่อ พ.ศ. 2530 และได้ดำเนินการปรับปรุงแผนแม่บทในปี พ.ศ. 2537 โดยแบ่งพื้นที่ดำเนินงานออกเป็นเจ็ดพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ พื้นที่ในเกาะเมืองนอกเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านตะวันออก (ครอบคลุมเมืองอโยธยา) พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านตะวันตก พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านเหนือ (ครอบคลุมคลองกระบัง) พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านใต้ (ครอบคลุมเมืองเวียงเหล็ก หรือปทาคูจาม) และพื้นที่นอกเหนือจากที่ระบุไว้ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แผนแม่บทกำหนดให้เขตอุทยานประวัติศาสตร์เป็นเขตพื้นที่คุ้มครองโบราณสถาน (Core zone) พื้นที่รอบนอกภายในเกาะเมืองเป็นพื้นที่กันชน (Buffer zone) โดยแบ่งการดำเนินงานเป็นสองระยะ ระยะที่หนึ่ง พ.ศ. 2535-2545 ดำเนินงานเฉพาะพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ ระยะที่สอง เป็นพื้นที่ที่เหลือทั้งหมด กำหนดแผนหลักแปดแผน และแบ่งผังการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็น 8 พื้นที่ (กรมศิลปากร และเอส เจ เอ ทรีดี, 2540, หน้า 46-50) ได้แก่

1. พื้นที่โบราณสถานสำคัญสูงสุด
2. พื้นที่สวนสาธารณะในสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์
3. พื้นที่ส่วนบริการวิชาการและการท่องเที่ยว
4. พื้นที่หมู่บ้านศิลปหัตถกรรม
5. พื้นที่ส่วนบริหารอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
6. พื้นที่ชุมชนใหม่ชดเชยการโยกย้าย

7. พื้นที่ชุมชนเดิมในเขตอุทยานประวัติศาสตร์
8. พื้นที่เขตพระตำหนักสิริยาลัย

แผนแม่บทระยะที่สองดำเนินการจัดทำในปี พ.ศ. 2542 ปรับปรุง พ.ศ. 2546 และ พ.ศ. 2553 กำหนดแผนผังโครงสร้างเพื่อการอนุรักษ์หกประเภท และผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน 9 ประเภท (กรมศิลปากร และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553, หน้า 5-19) ดังนี้

1. ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
2. ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
3. พาณิชยกรรม (ภายในเกาะเมือง และนอกเกาะเมือง)
4. พาณิชยกรรมใหม่
5. ส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม
6. อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม
7. ชนบทและเกษตรกรรม
8. อนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
9. สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

แผนแม่บททั้งสองระยะให้ความสำคัญกับ ประเภทอาคาร ระยะถอยร่น พื้นที่ว่าง ความสูงอาคาร และขนาดกลุ่มก้อนอาคาร แต่ไม่มีการกำหนดการออกแบบสถาปัตยกรรมในด้านรูปทรงอาคารที่เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งรูปทรงอาคารที่ดีมีเอกลักษณ์จะช่วยส่งเสริมสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สร้างความโดดเด่น สร้างความเชื่อมโยง ไม่ข่มหรือทำลายทัศนียภาพของโบราณสถาน

นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่ออารมณ์ ความรู้สึกของนักอนุรักษ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบุคคลทั่วไป การออกแบบอาคารใหม่ในพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งต้องห้ามและท้าทาย การวิจัยนี้เป็นการทดลองออกแบบอาคารในเขตโบราณสถาน โดยดำเนินงานตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดประเภทอาคาร ถึงขั้นตอนการออกแบบ โดยกำหนดอาคารศูนย์บริการวิชาการเป็นอาคารสำหรับการออกแบบ ทั้งนี้เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการหารูปแบบของสถาปัตยกรรมภายใต้เงื่อนไขในพื้นที่นครประวัติศาสตร์ฯ ผลงานการออกแบบอาจเปิดแนวคิด และแนวทางใหม่ของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา รวมถึงการขยายผลการทดลองไปสู่การวิจัยในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและจัดทำรายละเอียดโครงการอาคารศูนย์บริการวิชาการในพื้นที่นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
2. ออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการในพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
3. สร้างแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใต้เงื่อนไขพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

สมมติฐานของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีสมมุติฐานของการวิจัยว่า ผลการทดลองออกแบบอาคารสาธารณะในพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา อาจเปิดแนวคิดและแนวทางใหม่ของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทดลองออกแบบอาคารสาธารณะในพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยตามหลักการจัดทำรายละเอียดโครงการเพื่อการออกแบบสถาปัตยกรรม (เลอสม สถาปิตานนท์, 2551, หน้า 190-191) ดังนี้

1. รายละเอียดโครงการ
   - ประเภทอาคาร
   - ที่ตั้งอาคาร
   - รูปแบบการบริหารงาน
   - ผู้ใช้อาคาร
   - รายละเอียดของกิจกรรม
   - องค์ประกอบของโครงการ
   - พื้นที่ใช้สอย
   - ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบกับที่ตั้งอาคาร
2. การกำหนดแนวคิดด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม
3. การออกแบบสถาปัตยกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. คัดเลือกจากโบราณสถานทั้งหมดได้ทำเลที่ตั้งของอาคารในสามพื้นที่ ซึ่งสะท้อนถึงภูมิสัญลักษณ์ของกรุงศรีอยุธยา (วัง วัด ชุมชน) ประกอบด้วย

- ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์ (วัง)
- ทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุ (วัด)
- ทำเลที่ตั้งวัดมเหยงคณ์ (ชุมชน)

2. เนื่องจากในประเทศไทยยังไม่เคยมีการก่อสร้างอาคารใหม่ติดกับโบราณสถาน จึงต้องคัดเลือกที่ตั้งอาคารจากทั้งสามทำเลที่ตั้งด้วยเกณฑ์จากต้นแบบความคิดและผลสำเร็จจากต่างประเทศ จำนวน 5 แห่ง ร่วมกับบริบทพื้นที่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์เป็นที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการ อันนำไปสู่การออกแบบอาคารภายใต้กรอบแนวคิดของการวิจัย และสรุปเป็นแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใต้เงื่อนไขพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้แนวความคิดและแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใต้เงื่อนไขพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

2. ผลงานอาจนำไปสู่การปฏิบัติ โดยกำหนดเป็นข้อเสนอแนะ สำหรับใช้เป็นแนวทางออกแบบสถาปัตยกรรมสำหรับเจ้าของอาคาร ผู้ออกแบบ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และกำหนดเป็นส่วนควบคุม อันจะนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายควบคุมอาคารในพื้นที่นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ศึกษาอยู่ภายใต้แผนแม่บทโครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ระยะที่หนึ่งและสอง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การทดลองออกแบบอาคารสาธารณะในพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา กำหนดอาคารสาธารณะคือ อาคารศูนย์บริการวิชาการ

3. ขอบเขตด้านการออกแบบ กำหนดการออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการในทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การทดลองออกแบบอาคาร หมายถึง การออกแบบอาคารเพื่อทดสอบสมมุติฐานฯ ตามกระบวนการจัดทำรายละเอียดโครงการฯ ดังนี้

1. กำหนดประเภทอาคาร
2. สำรวจสภาพแวดล้อมเพื่อเลือกทำเลที่ตั้ง
3. ศึกษารูปแบบการบริหารงานของอาคาร
4. กำหนดผู้ใช้อาคาร
5. กำหนดรายละเอียดของกิจกรรม
6. วิเคราะห์องค์ประกอบของโครงการ
7. กำหนดพื้นที่ใช้สอย
8. กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบกับที่ตั้งอาคาร
9. กำหนดแนวคิดด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม
10. การออกแบบสถาปัตยกรรม ที่ดำเนินการใช้งานที่สะดวกสบาย เช่น ประโยชน์ใช้สอย สาธารณสุข และความปลอดภัย

อาคารสาธารณะ หมายถึง อาคารที่ใช้เพื่อประโยชน์ในการชุมนุมได้โดยทั่วไป เพื่อกิจกรรมทางราชการ การเมือง การศึกษา การสังคม การศาสนา การนันทนาการ หรือพาณิชยกรรม ในการวิจัยนี้กำหนดให้ อาคารศูนย์บริการวิชาการเป็นอาคารสาธารณะสำหรับใช้ในการออกแบบ

อาคารศูนย์บริการวิชาการ (Pavilion) คือ อาคารหรือสถานที่บางแห่งใช้เพื่อประโยชน์การงานอย่างใดอย่างหนึ่ง งานวิจัยนี้อาคารศูนย์บริการวิชาการทำหน้าที่นำเสนอ ประวัติความเป็นมา ข้อมูลของวัดพระศรีสรรเพชญ์ อันเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจอดีตเพื่อเชื่อมโยงสู่ปัจจุบัน

ความเปรียบต่าง หมายถึง ความผิดแผกแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบกัน ความผิดแผกกัน ความแตกต่างกันในระหว่างวัตถุเมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน ลักษณะที่ตัดกันหรือต่างกันอย่างชัดเจน ในทางสถาปัตยกรรมนำการเปรียบต่างมาใช้ในการออกแบบอาคารด้าน รูปทรง เส้น ขนาด การตกแต่งพื้นผิวอาคาร และการจัดที่ว่าง ความเปรียบต่างสามารถนำมาใช้ในการสร้างเอกภาพในงานสถาปัตยกรรมได้ (ผุสดี ทิพทัศ, 2530, หน้า 103-133)

อาคารเก่า หมายถึง โบราณสถาน ในงานวิจัยนี้ใช้ทั้งสองคำเพื่อสื่อความหมายว่าอาคารที่กล่าวถึงคือ โบราณสถาน

บทที่ 2
บริบทพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย ต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ

บริบทพื้นที่

1. ภาพรวมของนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาแบ่งพื้นที่การบริหารจัดการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีจำนวน 7 (กรมศิลปากร และเอส เจ เอ ทรีดี, 2540, หน้า 24-27) ดังนี้

1. อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีเนื้อที่ 1,810 ไร่ ตั้งอยู่ภายในเกาะเมืองอยุธยา มีโบราณสถาน 95 แห่ง ปัจจุบันอุทยานประวัติศาสตร์ฯ ยังคงปรากฏหลักฐาน เช่น วัด วัง ถนน คลอง กำแพงเมือง และโบราณสถานต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองในด้านการเมือง การปกครอง การศาสนา การค้า การอยู่อาศัย อารยธรรม และผังเมืองในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้เป็นอย่างดี พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ จัดเป็นพื้นที่ศูนย์กลางโบราณสถาน แบ่งเป็นพื้นที่โบราณสถานสำคัญสูงสุด พื้นที่สวนสาธารณะในสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ พื้นที่ส่วนบริการวิชาการและการท่องเที่ยว พื้นที่หมู่บ้านศิลปหัตถกรรม พื้นที่ส่วนบริหารฯ พื้นที่ชุมชนใหม่ชดเชยการโยกย้าย พื้นที่ชุมชนเดิม และพื้นที่เขตพระตำหนักสิริยาลัย

2. ตั้งอยู่ภายในเกาะเมือง เคยเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของกรุงศรีอยุธยา ประกอบด้วย วัง ศาสนสถาน สิ่งก่อสร้างที่เป็นสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เช่น ถนน คลอง สะพาน ย่านการค้า ย่านศิลปหัตถกรรม และบ้านเรือนพักอาศัย ในเขตนี้มีโบราณสถานปรากฏสภาพในปัจจุบัน 41 แห่ง และที่ไม่ปรากฏสภาพ 53 แห่ง

3. นอกเกาะเมืองด้านตะวันออก เคยเป็นที่ตั้งเมืองอโยธยา ซึ่งเป็นเมืองที่สร้างขึ้นก่อนกรุงศรีอยุธยา มีโบราณสถานสำคัญหลายแห่ง ด้านใต้ของพื้นที่เป็นย่านที่อยู่อาศัยของชาวต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในเขตนี้มีโบราณสถานปรากฏสภาพในปัจจุบัน 74 แห่ง

4. นอกเกาะเมืองด้านตะวันตก พื้นที่นี้สันนิษฐานว่าเป็นพื้นที่ปลูกข้าว เนื่องจากเป็นที่ลุ่ม มีหนองบึง เหมาะแก่การเกษตรกรรม นอกจากนี้เป็นที่ตั้งของกองทัพกรุงศรีอยุธยาเพื่อใช้รับศึกนอกเมือง ดังปรากฏชื่อป้อมต่าง ๆ ในพระราชพงศาวดาร พื้นที่ด้านตะวันตกนี้ยังเป็นที่ตั้งของด่านเก็บภาษีบริเวณคลองมหาพราหมณ์ เขตนี้มีโบราณสถานปรากฏสภาพในปัจจุบัน 17 แห่ง

5. ด้านเหนือของเกาะเมือง สันนิษฐานว่าเคยเป็นที่ตั้งของชุมชน และย่านหัตถกรรมที่สำคัญนอกกำแพงเมือง ดังปรากฏซากเตาเผาเครื่องปั้นดินเผามากกว่า 30 แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่

ย่านสำคัญ ได้แก่ ย่านทุ่งภูเขาทอง ย่านทุ่งแก้ว และย่านทุ่งขวัญ มีโบราณสถานปรากฏสภาพในปัจจุบัน 72 แห่ง

6. ด้านใต้ของเกาะเมือง มีโบราณสถานที่สำคัญซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นที่ตั้งของชุมชนช่วงเริ่มต้นการสถาปนากรุงศรีอยุธยา ในพื้นที่นี้มีศาสนสถาน และแหล่งโบราณคดีเรียงรายไปตามริมฝั่งแม่น้ำและคลอง มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนพุทธ คริสต์ และมุสลิม เขตนี้มีโบราณสถานที่ปรากฏสภาพในปัจจุบัน 40 แห่ง

7. ปริมณฑลโดยรอบ พื้นที่นี้ประกอบด้วยแหล่งโบราณสถานต่าง ๆ เช่น ปราสาทนครหลวง วัดใหม่ประชุมพล ค่ายทหารพม่าสีกุก ขนอนเหนือ ค่ายโพธิ์สามต้น ขนอนตะวันออก เกาะมหาพราหมณ์ และท่าเจ้าสนุก

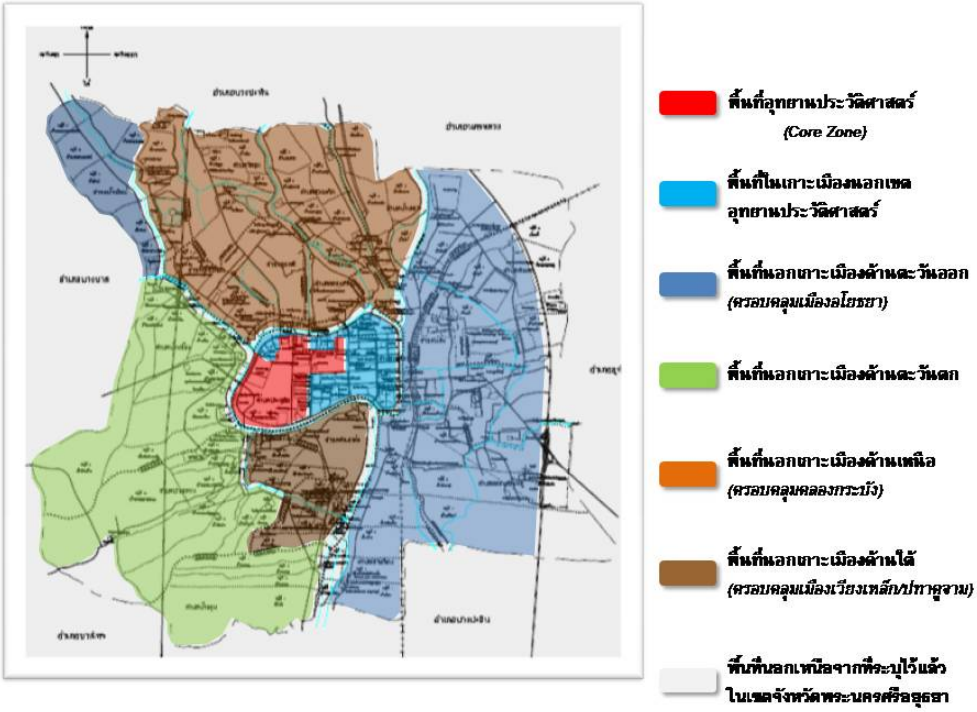

ภาพที่ 2-1 พื้นที่นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (กรมศิลปากร และเอส เจ เอ ทรีดี, 2540, หน้า 123)

2. "วัง วัด ชุมชน" ภูมิสัญลักษณ์แห่งกรุงศรีอยุธยา

จากบริบทพื้นที่นำมาพิจารณาเลือกตำแหน่งที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการ โดยพิจารณาโบราณสถานในเขตนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาที่สะท้อนถึงสภาพสังคมในสมัยอยุธยา ประกอบด้วย กษัตริย์ พระ และชาวบ้าน อันหมายถึง วัง วัด และชุมชน

วัง ในเขตนครประวัติศาสตร์ฯ ซึ่งเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ คือ พระราชวังโบราณ โดยมีขอบเขตตั้งแต่วัดพระศรีสรรเพชญ์ไปทางด้านเหนือ ถึง แนวถนนอู่ทอง

วัด ในเขตนครประวัติศาสตร์ฯ มีวัดโบราณในสมัยอยุธยามากกว่า 500 แห่ง โดยศูนย์ข้อมูลมรดกโลก กระทรวงวัฒนธรรม (2556) ได้ระบุวัดโบราณในสมัยอยุธยาที่มีความสำคัญ 15 แห่ง ใน 7 เขต แบ่งเป็น

1. พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ และวัดพระราม
2. พื้นที่เกาะเมืองนอกเขตอุทยานประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดสุวรรณดาราราม
3. พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านทิศตะวันออก ได้แก่ วัดพนัญเชิง วัดใหญ่ชัยมงคล และวัดมเหยงคณ์
4. พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านทิศตะวันตก ได้แก่ วัดไชยวัฒนาราม และวัดวรเชษฐาราม
5. พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านทิศเหนือ ได้แก่ วัดภูเขาทอง และวัดหน้าพระเมรุ
6. พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านทิศใต้ ได้แก่ วัดพุทไธศวรรย์
7. พื้นที่นอกเหนือจากที่ระบุไว้ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ วัดใหม่ประชุมพล และวัดชุมพลนิกายาราม

ชุมชน ครอบคลุมในเขตนครประวัติศาสตร์ฯ โดยไม่มีการระบุชุมชนที่สำคัญไว้

เมื่อพิจารณาจากความสำคัญทั้งสามด้านของสังคมในสมัยอยุธยา บริเวณที่เป็นที่ตั้งของพระราชวังเดิม ในปัจจุบัน คือ วัดพระศรีสรรเพชญ์ ส่วนวัดในเขตนครประวัติศาสตร์ฯ มีจำนวนมาก แต่วัดที่ถือเป็นวัดสำคัญในสมัยอยุธยา คือ วัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นวัดที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราชฝ่ายคามวาสี มีเกณฑ์สมมาตรที่ลากผ่านวิหาร-เจดีย์ประธาน-อุโบสถ ด้านทิศตะวันตก แนวแกนนี้จะไปเชื่อมต่อกับวิหารพระศรีสรรเพชญ์ ผ่านเจดีย์ประธานทั้งสามองค์ และวิหารจตุรมุข ซึ่งเดิมบริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งของพระราชมณเฑียรช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ต่อมาสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงยกให้เป็นเขตพุทธาวาสเมื่อปี พ.ศ. 1991 และทรงย้ายราชมณเฑียรไปทางทิศเหนือ

ในส่วนของชุมชน การสร้างวัดมเหยงคณ์ในปี พ.ศ. 1967 เป็นวัดที่ 2 ซึ่งสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 หรือเจ้าสามพระยาได้ทรงสร้างหลังจากทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง

วัดราชบูรณะขึ้นในปี พ.ศ. 1961 การที่ทรงสร้างวัดขนาดใหญ่ได้ถึง 2 วัดแสดงถึงศรัทธาในพระพุทธศาสนาของอาณาจักรอยุธยา และสิ่งที่สำคัญที่สุด คือความสัมพันธ์เชื่อมโยงประสานกันอย่างลงตัวของบุญญาบารมีของพระมหากษัตริย์ ความมั่งคั่งของราชอาณาจักร และศรัทธาของประชาชน (วนิช สุธารัตน์, 2550, หน้า 50-57) วัดมเหยงคณ์เป็นพระอารามหลวงฝ่ายอรัญวาสีในสมัยกรุงศรีอยุธยา (สถาบันอยุธยาศึกษา, 2556 ข) ซึ่งเป็นพระป่าที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านและชุมชน วัดมเหยงคณ์จึงเป็นตัวแทนของชุมชนที่นำมาใช้เป็นทำเลในการเลือกเป็นที่ตั้งของอาคารศูนย์บริการวิชาการจาก 3 พื้นที่ ดังนี้

1. ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์ (วัง)
2. ทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุ (วัด)
3. ทำเลที่ตั้งวัดมเหยงคณ์ (ชุมชน)

3. แนวคิดจากประวัติศาสตร์และความสำคัญ

ทำเลในการเลือกที่ตั้งโครงการศูนย์บริการวิชาการทั้งสามแห่งประกอบด้วย พื้นที่บริเวณหน้าวิหารพระมงคลบพิตรต่อเนื่องไปยังวัดพระศรีสรรเพชญ์ พื้นที่จอดรถบริเวณวัดมหาธาตุ และพื้นที่ระหว่างวัดมเหยงคณ์กับวัดช้าง ในการออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการจำเป็นต้องศึกษาในรายละเอียดของโบราณสถานเพื่อค้นหาประเด็นสำคัญในการนำเสนอของศูนย์บริการวิชาการมีรายละเอียดดังนี้

1. วัดพระศรีสรรเพชญ์

วัดพระศรีสรรเพชญ์มีฐานะเป็นวัดส่วนพระองค์ของพระมหากษัตริย์ อยู่ในเขตพระราชฐาน จึงไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา ที่ตั้งของวัดเดิมเป็นที่ตั้งของพระราชมณเฑียร ภายหลังสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงยกพื้นที่นี้ให้เป็นเขตพุทธาวาสเมื่อปี พ.ศ. 1991 ทรงย้ายราชมณเฑียรไปทางทิศเหนือ วัดพระศรีสรรเพชญ์ใช้เป็นที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญ และเป็นที่เก็บพระบรมอัฐิของพระมหากษัตริย์อยุธยาเกือบทุกพระองค์ (พัฑร์ แตงพันธ์, 2556 ข)

ลักษณะสถาปัตยกรรมประกอบด้วยเจดีย์ใหญ่ 3 องค์ วางสลับกับมณฑป 3 หลัง เจดีย์องค์แรกด้านทิศตะวันออก บรรจุพระบรมอัฐิสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เจดีย์องค์กลางบรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 และเจดีย์ด้านทิศตะวันตก บรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ทั้งสองพระองค์เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ด้านทิศตะวันตกเป็นที่ตั้งของวิหารจตุรมุข ทิศตะวันออกเป็นที่ตั้งของวิหารพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งเคยประดิษฐานพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปยืนสูง 8 วา ล้อมรอบด้วยวิหารและอุโบสถ อาคารทั้งหมดนี้ถูกล้อมรอบด้วยวิหารแกลบสลับเจดีย์

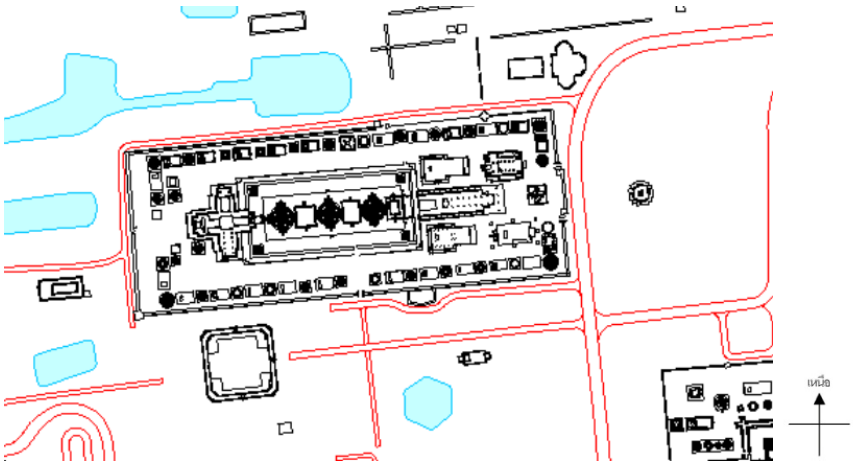

ภาพที่ 2-2 ผังวัดพระศรีสรรเพชญ์-วิหารพระมงคลบพิตร (กรมศิลปากร, 2557)

วิหารพระมงคลบพิตร เป็นที่ประดิษฐานพระมงคลบพิตรซึ่ง สันติ เล็กสุขุม (2542 อ้างถึงใน พัฑร์ แตงพันธ์, 2556) ได้กล่าวถึงงานช่างหลวงแห่งแผ่นดินศิลปะอยุธยาดังนี้

"เป็นพระพุทธรูปในยุคกลาง ที่คงจะสร้างขึ้นในรัชกาลสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม เค้าพระพักตร์มน เครื่องแต่งพระพักตร์ห่างจากสุนทรียภาพของพระพุทธรูปแบบสุโขทัยมากพอสมควร ภายในพระอุระบรรจุพระพุทธรูปสำริดหลายองค์ จัดเป็นแบบอย่างของพระพุทธรูปในยุคกลาง"

วิหารพระมงคลบพิตรเดิมเป็นอาคารรูปทรงมณฑปก่อครอบองค์พระไว้ มณฑปนี้ได้บูรณะและเปลี่ยนมาเป็นอาคารทรงวิหารในสมัยพระเจ้าเสือ ภายหลังฟ้าผ่ายอดมณฑปพังทลายโดนเศียรของพระพุทธรูปหัก และบูรณะพระวิหารอีกครั้งในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ วิหารพระมงคลบพิตรถูกปล่อยทิ้งร้างภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่2 จวบจนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงซ่อมแซมพระมงคลบพิตรที่เสียหาย และในปี พ.ศ. 2499 ได้มีการสร้างวิหารพระมงคลบพิตรขึ้นใหม่อย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน พื้นที่ด้านหน้าวิหารเปิดโล่งเดิมเคยเป็นสถานที่สำหรับสร้างพระเมรุเพื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพ ด้านทิศใต้ของพระวิหารเป็นที่ตั้งของบ่อน้ำหกเหลี่ยม สันนิษฐานว่าเป็นบ่อที่ใช้สำหรับการประกอบพิธีบริเวณทุ่งพระเมรุและใช้อุปโภค บริโภคภายนอก และวิหารแกลบสันนิษฐานว่าเดิมเคยเป็นวัดชีเชียงในสมัยพระชัยราชา และเคยเป็นที่ประดิษฐานพระมงคลบพิตร ก่อนย้ายไปประดิษฐาน ณ ที่ปัจจุบัน

ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม โดยวิหารแกลบได้ถูกพูนดินขึ้นเพื่อใช้ในการประกอบพระราชพิธีในทุ่งเมรุบริเวณดังกล่าว

ในงานวิจัยนี้กำหนดแนวคิดของอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์จากประวัติและความสำคัญของวัดดังนี้

1. แนวคิดด้านเคยเป็นที่ตั้งของพระราชมณเฑียรในสมัยกรุงศรีอยุธยาก่อนจะย้ายไปด้านทิศเหนือ โดยสมเด็จพระเจ้าอู่ทองได้ทรงเลือกเป็นที่ประทับแห่งแรก ภายหลังได้ตัดสินพระทัยเลือกอยุธยาเป็นทำเลสร้างราชธานีในปี พ.ศ. 1893

2. แนวคิดด้านเป็นพระอารามหลวงที่ตั้งในเขตพระราชฐาน เป็นต้นแบบของวัดพระศรีรัตนศาสดารามในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นที่เก็บพระบรมอัฐิของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งพระอารามหลวงนี้มีการออกแบบและวางผังโดยใช้เกณฑ์สมมาตรเป็นหลัก (สันติ เล็กสุขุม, 2557, หน้า 19)

3. แนวคิดด้านความเข้าใจเรื่องเจดีย์สามองค์ว่าเป็น เจดีย์สามพี่น้อง ด้วยความไม่เข้าใจในประวัติศาสตร์ ซึ่งอาคารศูนย์บริการวิชาการสามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องและสามารถแสดงให้เห็นถึงรูปแบบสันนิษฐานของวัดพระศรีสรรเพชญ์ในอดีตได้

4. แนวคิดด้านการเปลี่ยนแปลงของวิหารพระมงคลบพิตร จากเดิมเป็นมณฑปและมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอาคารทรงวิหารเหมือนในปัจจุบัน การบูรณะวิหารและองค์พระมงคลบพิตรที่ได้รับความเสียหายจากฟ้าผ่าและการปล่อยทิ้งร้างภายหลังกรุงศรีอยุธยาเสียให้กับพม่า รวมถึงคุณค่าทางงานช่างหลวงแผ่นดิน ศิลปะอยุธยา

5. แนวคิดด้านการให้ความจริงต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก (อ้างถึงใน เดลินิวส์ออนไลน์, 2556) ได้รวบรวมสถานที่ที่หลอนและน่ากลัวที่สุดในเอเชีย 10 อันดับ โดยวัดพระศรีสรรเพชญ์มีชื่ออยู่ในลำดับที่ 8 และบทความได้กล่าวพาดพิงถึงพม่าว่าได้ลอกเอาทองจากวัดพระศรีสรรเพชญ์ไป ซึ่งอาจทำให้เกิดภาพลบต่อพม่าได้ อาคารศูนย์บริการวิชาการ จะให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับ นายกรัฐมนตรีพม่า ฯพณฯ อูนุ ได้มาเยือนอยุธยา ในปี พ.ศ. 2498 โดยได้ขอขมาต่อการที่กองทัพพม่าได้กระทำต่อกรุงศรีอยุธยา และได้บริจาคเงินจำนวน 200,000 บาท เพื่อสมทบทุนสร้างหลังคาวิหารพระมงคลบพิตรดังปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

6. แนวคิดด้านสถานที่ตั้งด้านทิศตะวันออกของวิหารพระมงคลบพิตร ซึ่งอยู่นอกเขตกำแพงพระบรมมหาราชวังนั้นเป็นพื้นที่ทุ่งพระเมรุเพื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพ

7. อาคารสำคัญ คือ เจดีย์ประธานสามองค์ และวิหารพระมงคลบพิตร

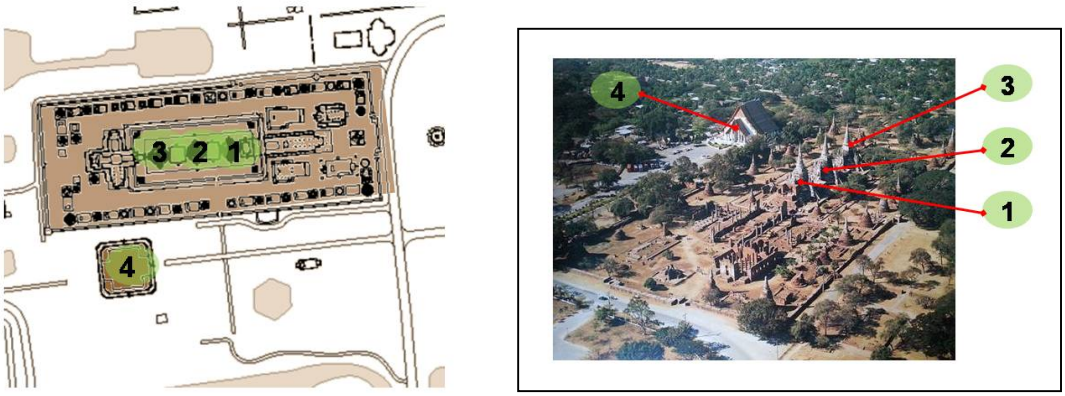

ภาพที่ 2-3 ผังและรูปถ่ายลำดับความสำคัญของโบราณสถานวัดพระศรีสรรเพชญ์-
วิหารพระมงคลบพิตร

2. วัดมหาธาตุ

วัดมหาธาตุเป็นส่วนหนึ่งของจารีตการสร้างพระปรางค์ขนาดใหญ่ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในเมือง เป็นวัดที่มีความสำคัญที่สุดวัดหนึ่งสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นที่ประทับของพระสังฆราช ฝ่ายคามวาสี สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 1917 แต่มาเสร็จสิ้นในสมัยสมเด็จพระราเมศวร ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของพระราชวัง ติดกับวัดราชบูรณะ มีกำแพงล้อมรอบขนาด 200 × 400 เมตร วิหารและโบสถ์ตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก ตรงกลางเป็นปรางค์ประธานองค์ใหญ่ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุอยู่ภายใน (สถาบันอยุธยาศึกษา, 2556 ก)

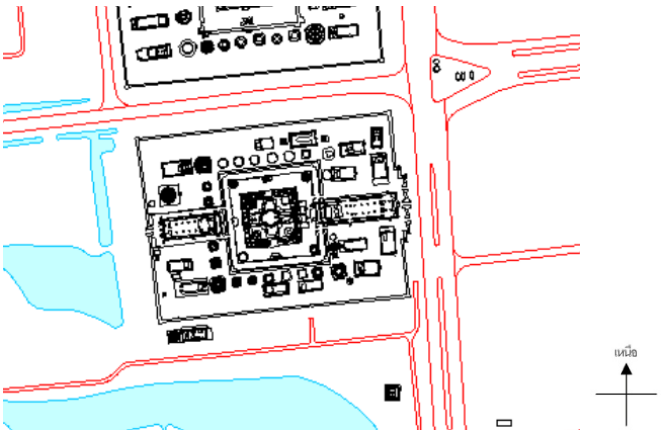

ภาพที่ 2-4 ผังวัดมหาธาตุ (กรมศิลปากร, 2557)

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาวัดมหาธาตุได้รับการบูรณะหลายครั้ง จบจวนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 วัดจึงร้างและเสื่อมโทรมเรื่อยมา เมื่อ พ.ศ. 2450 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จในงานพระราชพิธีมงคลที่พระราชวังโบราณ พระองค์ทรงถ่ายรูปพระปรางค์องค์ประธานที่ยังคงมีสภาพดีอยู่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2454 สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีฝนตกหนักติดต่อกันหลายวันทำให้พระปรางค์องค์ประธานพังทลายลงทั้งองค์

เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2499 กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งบูรณะวัดมหาธาตุ พบปล่องภายในมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ในพระสถูปเจ็ดชั้นโดยทั้งหมดบรรจุอยู่ในผอบหินสูง 3.20 เมตร ภายในกลวงมีฝาปิด ผอบนี้อยู่ภายในช่องเป็นปล่องยาวจากตรงกลางห้องคูหาเรือนธาตุจนจรดระดับพื้นดิน โดยอยู่ลึกลงไปจากพื้นดิน 17 เมตร พระสถูปทั้งเจ็ดชั้นเรียงตามลำดับจากชั้นนอกสุดเข้าไป ดังนี้

ชั้นที่ 1 พระสถูปทำด้วยชิน

ชั้นที่ 2 พระสถูปเงินมียอดนพศูล

ชั้นที่ 3 พระสถูปนากมียอดนพศูล

ชั้นที่ 4 พระสถูปไม้สีดำยอดทองคำ

ชั้นที่ 5 พระสถูปไม้สีแดงยอดทองคำ

ชั้นที่ 6 พระสถูปแก้ว วางซ้อนกันสามชั้นคือ ชั้นล่างเป็นแก้วโกเมน ชั้นกลางเป็นแก้วมรกต และชั้นยอดเล็กเป็นทับทิม

ชั้นที่ 7 ตลับทองคำ มีฝาปิด พระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานอยู่ในน้ำมันจันทร์สัณฐานคล้ายเกล็ดพิมเสนสีขาวเป็นรุ้งพราว ขนาดเท่าหนึ่งในสามของเมล็ดข้าวสาร

ภาพที่ 2-5 พระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ในพระสถูปเจ็ดชั้นภายในปรางค์ประธาน
(http://www.ayutthayastudies.aru.ac.th/content/view/360/116/)

นอกจากนี้ยังได้พบของโบราณต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูปทองคำ พระพิมพ์ และพระเศียรของพระพุทธรูปสมัยอยุธยา ภายในห้องของปรางค์ประธานมีจิตกรรมฝาผนังรูปอดีตพระพุทธเจ้าประทับนั่งปางสมาธิบ้าง ปางมารวิชัยบ้างภายในซุ้มเรือนแก้วซึ่งอยู่ใต้ร่มไม้ใหญ่ ประทับนั่งเรียงต่อเป็นแถว มีหลายชั้น เรียงจากชั้นบนลงชั้นล่างสุด แต่ละองค์มีพุทธสาวกนั่งประนมมืออยู่ใต้ฉัตร 3 ชั้น

ในงานวิจัยนี้กำหนดแนวคิดของอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดมหาธาตุจากประวัติและความสำคัญของวัด ดังนี้

1. แนวคิดด้านวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยาและแนวเส้นแกนสัมพันธ์กับเจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ โดยลากแนวแกนระหว่างเกณฑ์สมมาตรของวัดมหาธาตุ ประกอบด้วย วิหาร เจดีย์ประธาน และอุโบสถไปยังเกณฑ์สมมาตรของวัดพระศรีสรรเพชญ์ประกอบด้วย วิหาร เจดีย์สามองค์ และวิหารจตุรมุข ด้วยระบบภูมิสารสนเทศ โครงการสำรวจแหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรม กรมศิลปากร โดยใช้เครื่องมือไม้บรรทัดลากตามแนวเกณฑ์สมมาตรของทั้งสองวัด แนวแกนคลาดเคลื่อนจากเส้นตรงประมาณ 2 องศา (อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา, 2013) และสอดคล้องถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองวัด

ในครั้นเมื่อสมเด็จพระราเมศวรเสด็จเสวยราชย์ครั้งที่ 2 ทรงพบพระบรมสารีริกธาตุเสด็จปาฏิหารย์บริเวณด้านตะวันออกของพระที่นั่งมังคลาพิเศษ (พระราชมณเฑียรเดิมก่อนเปลี่ยนเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์) จึงทรงสถาปนาวัดมหาธาตุขึ้นบริเวณจุดที่แสดงปาฏิหารย์ (สถาบันอยุธยาศึกษา, 2556 ก)

2. แนวคิดด้านเป็นที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราชฝ่ายคามวาสี ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

3. แนวคิดด้านวัดซึ่งมีปรางค์ประธานเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ โดยใช้พระสถูปเจ็ดชั้นที่มีความแตกต่างของวัสดุเป็นองค์ประกอบ

4. แนวคิดด้านผังวัดมหาธาตุในเรื่องของคติจักรวาล มีปรางค์ประธานและเจดีย์บริวารโดยรอบทั้ง 8 ทิศ โดยระบบความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลถูกแปลงเป็นผังทางสถาปัตยกรรมรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสบ้าง ผืนผ้าบ้างโดยปรากฏในผังของวัดสำคัญต่าง ๆ เช่น วัดมหาธาตุ (สน สีมาตรัง, 2537, หน้า 101-102)

5. อาคารสำคัญ คือ พระปรางค์ประธาน

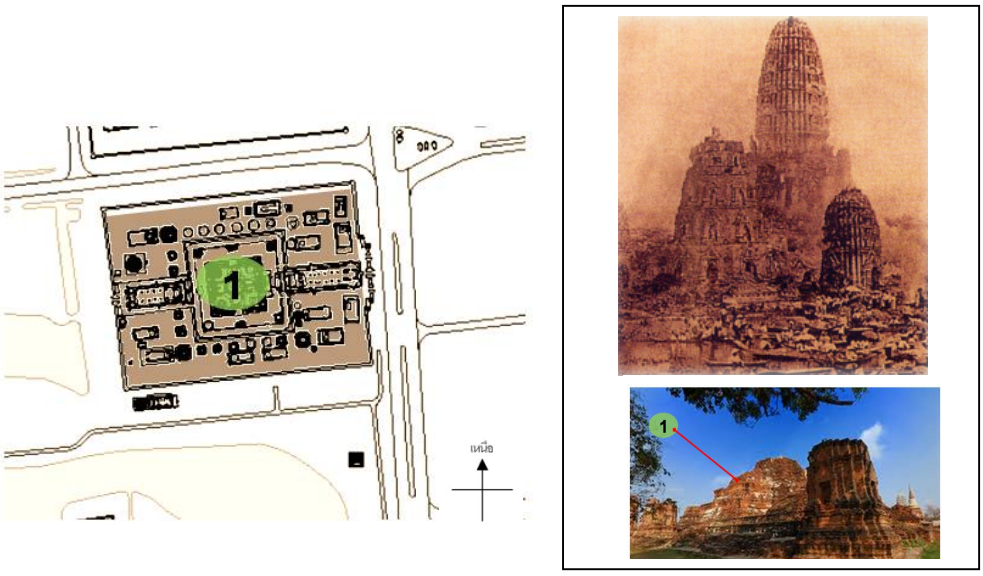

ภาพที่ 2-6 ผังและรูปถ่ายลำดับความสำคัญของโบราณสถานวัดมหาธาตุ

3. วัดมเหยงคณ์

วัดมเหยงคณ์ตั้งอยู่ที่ตำบลหันตรา ในบริเวณที่เชื่อว่าเป็นเขตอโยธยาตอนเหนือ พื้นที่เป็นที่ดอน อันเกิดจากการถมดินเพื่อป้องกันน้ำท่วม วัดมเหยงคณ์เป็นพระอารามหลวงฝ่ายอรัญวาสี สร้างขึ้นในสมัยเจ้าสามพระยา และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ในสมัยพระเจ้าท้ายสระ ในคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งแรก พระเจ้าบุเรงนองได้ใช้วัดนี้เป็นที่ตั้งกองทัพหลวงเพื่อบัญชาการรบ และเมื่อกษัตริย์อยุธยาแพ้สงคราม พระมหินทราธิราชได้เข้าเฝ้ากษัตริย์พม่า ณ พลับพลาที่วัดนี้ นอกกำแพงวัดด้านใต้เป็นที่ตั้งของตำหนักมเหยงคณ์ ซึ่งเป็นที่สำหรับพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระโปรดให้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2254 เพื่อใช้เป็นที่ทรงงาน วัดมเหยงคณ์ได้ถูกทิ้งร้างภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยา และในปี พ.ศ. 2544 ได้จัดตั้งวัดมเหยงคณ์ขึ้นใหม่บริเวณที่ติดกับวัดมเหยงคณ์เดิม โบราณสถานที่สำคัญของวัดมีเจดีย์เป็นองค์ประธาน เจดีย์ทรงระฆังคว่ำตั้งอยู่บนฐานเขียงทรงกลมสามชั้น มีซุ้มรอบองค์เจดีย์ซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปหินทราย 20 ซุ้ม รอบฐานเจดีย์มีช้างปูนปั้นยืนเต็มตัวสูง 1.05 เมตร ประดับอยู่ 80 เชือก ซึ่งสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลทางศาสนาและศิลปะจากแคว้นสุโขทัย (สถาบันอยุธยาศึกษา, 2556 ข) หรือสร้างโดยความสัมพันธ์เครือญาติ กล่าวคือสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) แห่งกรุงศรีอยุธยามีพระมเหสีเป็นเจ้าหญิงแห่งราชธานีสุโขทัย (ประเสริฐ ณ นคร, 2549, หน้า 105-106 อ้างถึงใน สันติ เล็กสุขุม, 2557, หน้า 45) ด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธานเป็นที่ตั้งของอุโบสถขนาดใหญ่มีขนาดครึ่งหนึ่งของพื้นที่ในเขตกำแพงแก้ว ตั้งอยู่กึ่งกลางของแผนผังวัด เป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีมุขทั้งด้านหน้าและหลัง ภายในอุโบสถมีฐานชุกชีขนาดใหญ่ 2 แท่น ซึ่งเดิมเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทรายขนาดใหญ่ หน้าอุโบสถมีฉนวน ซึ่งเป็นทางสำหรับพระมหากษัตริย์ พระมเหสี และเจ้านายฝ่ายใน เดินจากท่าน้ำมายังอุโบสถ ฉนวนกว้าง 2.50 เมตร ยาวประมาณ 60 เมตร กำแพงสองข้างสูงประมาณ 1.60 เมตร

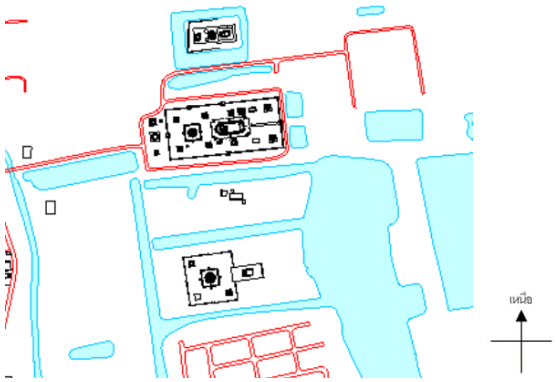

ภาพที่ 2-7 ผังวัดมเหยงคณ์ (กรมศิลปากร, 2557)

ในงานวิจัยนี้กำหนดแนวคิดของอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดมเหยงคณ์จากประวัติและความสำคัญของวัดดังนี้

1. แนวคิดการเป็นที่ตั้งของชุมชนเก่าก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ.1893 คือ เมืองอโยธยา หรืออโยธยาศรีรามเทพนคร หรือเมืองพระราม ชุมชนบริเวณนี้มีวัดเป็นศูนย์กลาง เช่น วัดมเหยงคณ์ วัดกุฎีดาว และวัดอโยธยา (กรมศิลปากร และปตท. สำรวจและผลิตปิโตรเลียม, ม.ป.ป.)

2. แนวคิดในด้านวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาโดยเป็นพระอารามหลวงฝ่ายอรัญวาสีในสมัยกรุงศรีอยุธยา

3. แนวคิดด้านเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนให้ความศรัทธา โดยมาร่วมกันสวดมนต์ นั่งสมาธิ ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เนื่องจากด้านทิศตะวันออกนอกเขตโบราณสถานเป็นที่ตั้งของวัดมเหยงคณ์ใหม่และสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์

4. อาคารสำคัญ คือ เจดีย์ประธาน และอุโบสถ

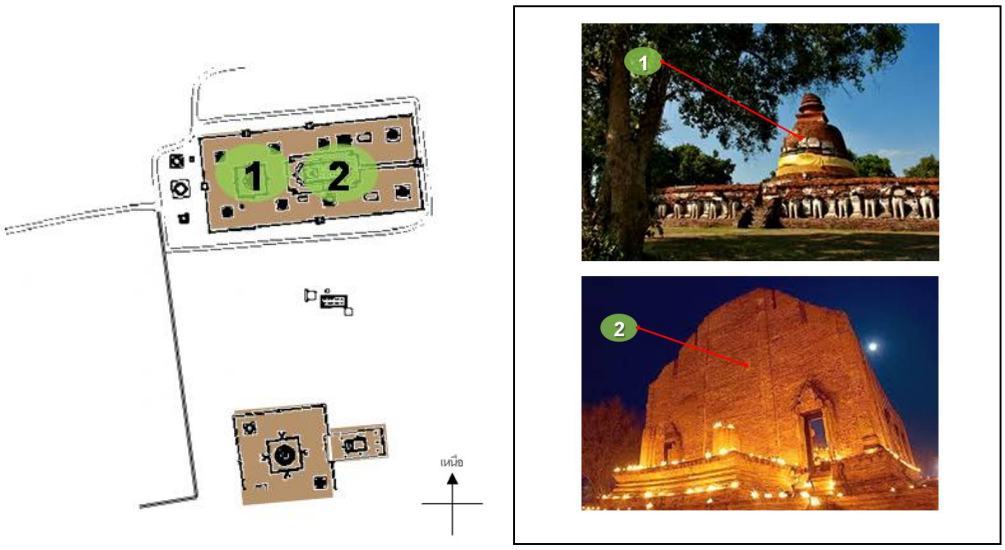

ภาพที่ 2-8 ผังและรูปถ่ายลำดับความสำคัญของโบราณสถานวัดมเหยงคณ์

4. ตำแหน่งที่ตั้งและการเข้าถึง

ตำแหน่งที่ตั้งและการเข้าถึงของอาคารศูนย์บริการวิชาการทั้งสามแห่ง พิจารณาจากแผนแม่บทนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาที่กำหนดเส้นทางสัญจร โดยเพิ่มเส้นทางน้ำส่งเสริมการเข้าชมอุทยานฯ ด้วยเรือเสริมการสัญจรทางบก จัดพื้นที่จอดรถสำหรับการเปลี่ยนยานพาหนะเพื่อเข้าชมอุทยานฯ ปรับปรุงอาคารศาลากลางเดิมให้เป็นอาคารหลัก เชื่อมต่อกับพื้นที่

ด้านหลังไปจนจรดแนวคลองท่อ (กรมศิลปากร และเอส เจ เอ ทรีดี, 2540, หน้า 49) พื้นที่นี้ประกอบด้วย

1. ที่จอดรถรวม สำหรับการจอดรถทุกประเภทเพื่อเปลี่ยนไปใช้ยานพาหนะที่กำหนดไว้ จัดภูมิทัศน์ให้ร่มรื่นสามารถเชื่อมต่อไปยังอาคารหลักได้

2. อาคารศูนย์บริการวิชาการและการท่องเที่ยว ปรับปรุงอาคารศาลากลางเดิมให้เป็นพื้นที่จัดแสดงข้อมูลเกี่ยวกับ การสร้างและการวางผังเมือง การเมือง การปกครอง การสงคราม เศรษฐกิจและการค้า การต่างประเทศ การศาสนาและศิลปกรรมทางศาสนา ศิลปกรรมแขนงอื่น ๆ และชีวิตความเป็นอยู่และประเพณี นอกจากนั้นเป็นที่ตั้งของสำนักงานการท่องเที่ยว ร้านอาหาร และขายของที่ระลึก

3. สถานียานพาหนะควบคุมของอุทยานฯ เป็นพื้นที่เพื่อการเปลี่ยนพาหนะการเดินทางเข้าสู่อุทยานฯ เช่น เรือ จักรยาน รถพ่วง หรือยานพาหนะอื่นที่อุทยานฯเตรียมไว้

แผนงานในระยะแรกได้ดำเนินการเสร็จสิ้น แต่ในส่วนของการบริการวิชาการและการท่องเที่ยวได้ดำเนินการก่อสร้าง ปรับปรุงอาคารและพื้นที่ไว้เป็นที่เรียบร้อย แต่พื้นที่เพื่อการเปลี่ยนพาหนะการเดินทางเข้าสู่อุทยานฯ ยังไม่เริ่มเปิดดำเนินการ ตามแผนงานจะเริ่มเปิดดำเนินการได้ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 ยานพาหนะที่ใช้ประกอบด้วย รถรางล้อยาง จักรยาน รถสองแถว รถสามล้อเครื่อง ช้าง และเรือ โดยในส่วนของการคมนาคมทางน้ำ อุทยานฯ ได้ดำเนินการวางแผนขุดลอกคลองท่อเพื่อเชื่อมต่อไปยังพื้นที่คลองด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร ต่อเนื่องผ่านถนนศรีสรรเพชญ์ (จุดผ่านถนนศรีสรรเพชญ์กำหนดให้ทำเป็นสะพานโค้งเพื่อให้เรือลอดได้) ไปยังบึงพระราม โดยมีท่าเรือที่สำคัญ ได้แก่ ท่าเรือคลองท่อ (บริเวณสถานียานพาหนะควบคุมของอุทยานฯ) ท่าเรือวิหารพระมงคลบพิตร ท่าเรือวัดพระราม ท่าเรือหนองโสน และท่าเรือวัดมหาธาตุ ส่วนวัด มเหยงคณ์ ปรับปรุงแนวคู คลองโบราณที่ยังปรากฏสภาพอยู่ เช่น คลองอโยธยา คลองวัดมเหยงคณ์ และคลองแนวรีข้างวัดมเหยงคณ์ เชื่อมคลองหันตรา เสนอแนะให้เชื่อมต่อการเดินทางด้วยเรือจากคลองหันตรา ผ่านโคกพม่าเข้ามาบริเวณวัดมเหยงคณ์ไปยังถนนเลียบทางรถไฟ และท่าน้ำริมแม่น้ำป่าสัก

แผนแม่บทฯ นำมาสู่การกำหนดทางเข้าออกของอาคารศูนย์บริการวิชาการทั้ง 3 แห่ง ดังนี้

- อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ กำหนดทางเข้าหลักทางบกจากถนนศรีสรรเพชญ์ ทางน้ำจากคลองด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร
- อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดมหาธาตุ กำหนดทางเข้าหลักทางบกจากถนนชีกุน ทางน้ำจากบึงพระราม

- อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดมเหยงคณ์ กำหนดทางเข้าหลักทางบกจากทางหลวงชนบทหมายเลข 3058 ทางน้ำจากแนวคลองข้างวัดมเหยงคณ์

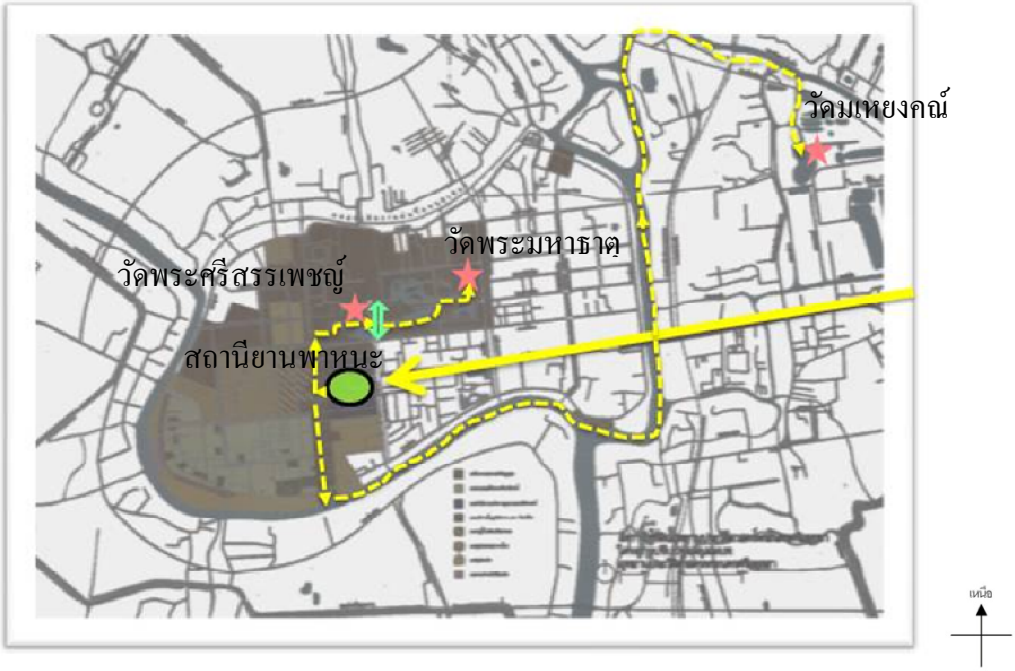

ภาพที่ 2-9 การเข้าถึงพื้นที่ตั้งโครงการ

กลุ่มเป้าหมาย

สมาคมบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิตได้ศึกษาและแบ่งรุ่นอายุของประชากรไทยไว้จำนวน 4 รุ่น (อุทิศ ศิริวรรณ, 2556) ดังนี้

1. รุ่น Baby Boomers Generation เรียกย่อว่า Gen B คือประชากรที่เกิดในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2489-2507 อายุ 49-67 ปี

2. รุ่น Extraordinary Generation เรียกย่อว่า Gen X คือประชากรที่เกิดในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2508-2522 อายุ 34-48 ปี

3. รุ่น Why Generation เรียกย่อว่า Gen Y คือประชากรที่เกิดในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2523-2533 อายุ 23-33 ปี

4. รุ่น Millennium Generation เรียกย่อว่า Gen M หรือมักเรียกว่า Gen Z คือประชากรที่เกิดในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2534-ปัจจุบัน อายุในช่วง 1-22 ปี

การเลือกกลุ่มเป้าหมายพิจารณาจากปัจจัยความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของอาคารศูนย์บริการวิชาการ และวัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวตามช่วงอายุ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของอาคารศูนย์บริการวิชาการ

จากกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และความคิดเห็นของ ม.ล. ปิ่น มาลากุล เกี่ยวกับประโยชน์ข้อหนึ่งของโบราณสถานและโบราณวัตถุ คือ เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบันเข้าด้วยกัน (ประโยชน์ของโบราณสถานและโบราณวัตถุ, 2556) อาคารศูนย์บริการวิชาการทั้งสามแห่งจึงเป็นอาคารที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้ด้านประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์โบราณสถานของแต่ละสถานที่ เป้าหมาย คือ การปูพื้นฐานอดีตเพื่อเชื่อมโยงสู่ปัจจุบัน อันจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจต่อโบราณสถานและร่วมมืออนุรักษ์

กลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสม คือ ประชากร Gen Z เนื่องจากเป็นประชากรที่อยู่ในวัยเรียนและกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาหลักของทุกระดับชั้น อาคารศูนย์บริการวิชาการจึงเป็นอาคารที่เหมาะสำหรับการศึกษาหาความรู้ของประชากรในรุ่นนี้

2. กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยจำแนกตามช่วงอายุและวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

จากรายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศประจำปี พ.ศ. 2554 (ภาคกลาง) พบว่าช่วงอายุที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามากที่สุดได้แก่ ช่วงอายุ 35-44 ปี คิดเป็นร้อยละ 66.5 ของกลุ่มตัวอย่าง 2,016 คน รองลงมาเป็นช่วงอายุ 25-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.7 และช่วงอายุ 45-54 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.8 โดยช่วงอายุ 15-24 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายจากปัจจัยแรกไม่มีข้อมูลการสำรวจ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2556)

แต่เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเพื่อไหว้พระปฏิบัติธรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.2 รองลงมาคือ ท่องเที่ยวและพักผ่อนคิดเป็นร้อยละ 21.3 และเยี่ยมญาติและเพื่อนคิดเป็นร้อยละ 0.4

ดังนั้นนักท่องเที่ยวช่วงอายุ 35-44 ปี และช่วงอายุ 25-34 ปี จึงไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของอาคารศูนย์บริการวิชาการ และเมื่อพิจารณาถึงลักษณะการท่องเที่ยวของกลุ่มประชากรในรุ่นที่ 4 (Gen Z) พบว่ากลุ่มนี้เหมาะสมต่อการเข้าใช้อาคารศูนย์บริการวิชาการ เนื่องจากกลุ่มนี้จะเน้นสถานที่ที่สามารถให้ความรู้ พร้อม ๆ กับการท่องเที่ยวและพักผ่อน แต่ต้องมีความสนุกสนาน โดยมีแนวคิดที่สำคัญของกลุ่มนี้คือ ทางเลือก การควบคุม และความสะดวก (สุธาสินี ศรีทำมา, กิตติกรณ์ ยวนจิตร์, เสาวลักษณ์ และชุติมา ศรีสุนทร, ม.ป.ป.)

ลักษณะเฉพาะของประชากรกลุ่มเป้าหมาย กลุ่ม Gen Z เป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยเรียนมีจำนวนมากที่สุด การแสวงหาความรู้ทั้งจากในตำราและความรู้จากการทัศนศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ

กลุ่มนี้มีลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวบ่อยครั้ง เพื่อต้องการที่จะเรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์ใหม่ และการมีเวลาเดินทางท่องเที่ยวสูงกว่ากลุ่มประชากรอื่น แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพฤติกรรมของกลุ่ม Gen Z เพื่อนำมากำหนดองค์ประกอบของโครงการพบว่า กลุ่ม Gen Z เป็นกลุ่มที่ตลาดให้ความสนใจมากที่สุด กลุ่มนี้มีความเป็นปัจเจกบุคคลมาก เน้นการบริโภคสิ่งที่แสดงความเป็นตัวของตัวเอง ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย อิเล็กทรอนิกส์เสมือนจริงมีส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิต เลิศพร ภาระสกุล (2555, หน้า 455) ระบุกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ต้องการค้นหาความเป็นตนเอง ต้องการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ สนใจการรวมกลุ่มและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ๆ ชอบความตื่นเต้นสนุกสนาน ต้องการความเป็นอิสระจากพ่อแม่ แสวงหาโอกาสที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และณัฐณิชา กิตติจารุรักษ์ (2556) ได้ระบุแนวทางทางการเจาะตลาดกลุ่มนี้ต้องเน้นที่การสร้างสรรค์แนวคิดที่ไม่เหมือนใคร กลุ่มเป้าหมายสามารถใช้จินตนาการสร้างเรื่องราวและบทบาทของตนเองได้เหมือนอยู่ในโลกแฟนตาซี

การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายนี้มี 6 แนวทาง (แนวทางการเจาะตลาดกลุ่มวัยรุ่น, 2556) ได้แก่

1. ต้องมีความยืดหยุ่น และเน้นความรวดเร็วเป็นสำคัญ
2. นำเสนอเนื้อหามีความทันสมัยและตรงประเด็น
3. ดึงวัยรุ่นจากหลายกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ
4. ดึงดูดความสนใจโดยใช้การนำเสนอเรื่องราวที่ขบขัน สนุกสนาน และมีความเชื่อมโยงกับการตลาด
5. นำเสนอข้อมูลหรือภาพที่สามารถสื่อสารถึงผู้รับได้อย่างรวดเร็ว เช่น การใช้คลิปวีดีโอสั้น ๆ
6. สามารถใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่เรื่องราวในกลุ่ม สิ่งสำคัญคือ สถานที่ที่กลุ่มนี้จะไป “ต้องมีเรื่องราว” ให้กลับนำมาพูดคุยบอกต่อ (อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี่, 2556, หน้า 47)

ต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ

เนื่องจากในประเทศไทยยังไม่เคยมีการก่อสร้างอาคารใหม่ติดกับโบราณสถาน จึงต้องศึกษาต้นแบบความคิดและผลสำเร็จจากต่างประเทศจำนวน 5 แห่ง นำแนวคิด ข้อดี-ข้อเสีย ของต้นแบบความคิดและผลสำเร็จได้จากการพิจารณากายภาพด้วยโปรแกรม Google Earth ทั้งมุมมองปกติและมุมมองจาก Street Views ลักษณะกายภาพจึงขึ้นอยู่กับช่วงเวลาของการบันทึกภาพของโปรแกรมดังกล่าว โดยนำมาศึกษาร่วมกับข้อมูลจาก Website ของอาคารต้นแบบความคิดฯ

ข้อมูลจากสถาปนิกผู้ออกแบบ และข้อมูลประกอบอื่น ๆ ไปประยุกต์ใช้กับการออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการ โดยกำหนดแนวทางการคัดเลือก ดังนี้

1. เป็นอาคารที่มีองค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดแสดง การเผยแพร่ การให้ความรู้ เกี่ยวกับกิจกรรม หรือเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง

2. ที่ตั้งอาคารอยู่ติดกับโบราณสถาน

3. พิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้อ 1 และ 2 ได้ต้นแบบความคิดและผลสำเร็จจำนวน 5 แห่ง ดังนี้

- ปิรามิดแก้วแห่งพิพิธภัณฑ์ลูฟท์ (La Pyramid)
- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู (Centre National d Art et de Culture Georges Pompidou)
- พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเร ดาห์ (Carre´d' Art)
- พิพิธภัณฑ์อารยธรรมยุโรปและเมดิเตอร์เรเนียน (MuCEM)
- พิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งกราสโกว์ ริเวอร์ไซต์ (Glasgow Riverside)

การวิเคราะห์อาคารต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ กำหนดประเด็นการวิเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์เป็นรายกรณี และสรุปแนวคิด ข้อดี-ข้อเสีย เป็นภาพรวมเพื่อนำไปใช้กับงานวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของอาคาร

แนวทางวิเคราะห์: พิจารณาการจัดองค์ประกอบว่าเป็นการจัดในรูปแบบมิวเซียม หรือพิพิธภัณฑสถาน หรือ Pavilion

2. กลุ่มเป้าหมาย

แนวทางวิเคราะห์: พิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมายหลัก เป้าหมายรอง และรูปแบบการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

3. การนำแนวคิดของโบราณสถานไปประยุกต์ใช้กับอาคาร

แนวทางวิเคราะห์: พิจารณาถึงการนำแนวคิด รูปแบบ และอื่น ๆ ของพื้นที่ประวัติศาสตร์ หรือเขตโบราณสถาน หรือเขตอุทยานประวัติศาสตร์ หรือพื้นที่อนุรักษ์ทางศิลปและวัฒนธรรม หรือย่านประวัติศาสตร์ ไปใช้ประกอบการออกแบบอาคารทั้งภายนอกและภายใน

4. การรับรู้ในด้านการจัดระเบียบการรับรู้ และระยะของการมอง

แนวทางวิเคราะห์: พิจารณาจากมุมมองในตำแหน่งต่าง ๆ เพื่อกำหนดความเป็นภาพ และพื้นภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างความสูงกับระยะห่างของอาคาร

5. การวิเคราะห์ผลกระทบด้านสุนทรียภาพ

แนวทางวิเคราะห์: พิจารณาจากปัจจัยด้านการบดบัง ความชัดเจน รวมถึงสิ่งที่เป็นตัวลดความชัดเจนลง ตำแหน่งที่มีผลกระทบต่อสุนทรียภาพ และภาพรวมกับบริบทพื้นที่

6. ความเป็นเอกภาพในงานสถาปัตยกรรมกับบริบทพื้นที่

แนวทางวิเคราะห์: พิจารณาถึงความเป็นเอกภาพของอาคารต้นแบบฯ กับบริบทพื้นที่ วิเคราะห์ความเปรียบต่างที่นำมาใช้ในการออกแบบด้าน รูปทรง เส้น ขนาด การตกแต่ง การจัดที่ว่าง และการแสดงออกเฉพาะตัวอาคาร

7. เทคโนโลยีที่ใช้ในการนำเสนอ

แนวทางวิเคราะห์: พิจารณาถึงการนำเทคโนโลยีการนำเสนอมาใช้ในอาคาร แบ่งเป็นการใช้เทคโนโลยีฯ ในองค์ประกอบต่าง ๆ โดยไม่มีผลต่อรูปทรงอาคาร และการใช้เทคโนโลยีฯ ที่มีผลต่อรูปทรงอาคาร

1. ปิรามิดแก้วแห่งพิพิธภัณฑ์ลูฟท์ (La Pyramid)

พิพิธภัณฑ์ลูฟท์ ได้กำเนิดขึ้นในยุคกลางราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 12 บนพื้นที่ที่เคยเป็นหมู่บ้านชาวนานอกเมือง ลูฟท์ระยะแรกก่อสร้างเป็นพระราชวังของพระเจ้าฟิลิป ออกุสต์ กษัตริย์แห่งฝรั่งเศส รูปแบบเป็นเมืองป้อมปราการ ลูฟท์ได้มีการปรับปรุงครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2089 โดยพระเจ้าฟรังซัวส์ที่ 1 ลูฟท์ถูกเปลี่ยนเป็นรูปแบบอาคารในยุคเรเนสซองส์ที่มีความยิ่งใหญ่สวยงาม จนถึงสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ย้ายไปพำนักที่พระราชวังแวร์ซายส์ ส่วนลูฟท์ กลายเป็นสถาบันวิชาการฝรั่งเศส สำหรับการศึกษาค้นคว้าทางด้านศิลปกรรมศาสตร์และวิทยาศาสตร์

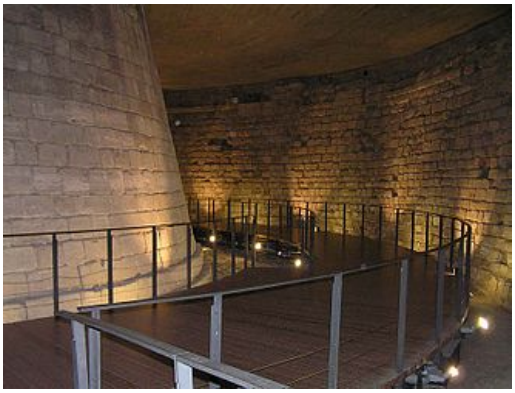

ภาพที่ 2-10 ป้อมปราการและฐานอาคารของพิพิธภัณฑ์ลูฟท์ในอดีต (สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, 2541, หน้า 43 และ http://xklsv.orgviewwiki.phptitle=Louvre)

ด้วยพื้นฐานของอาคารมาจากพระราชวัง (สุนันท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, 2541, หน้า 43) ทำให้ไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อการใช้งานด้านพิพิธภัณฑ์ได้อย่างเต็มที่ ในปี พ.ศ. 2524 ประธานาธิบดีฟรังซัวร์ มิตเตรองด์ ได้จัดทำโครงการเพื่อปรุงปรุงพิพิธภัณฑ์ลูฟท์ โดยจัดตั้งเป็นบรรษัทมหาชนมหาลูฟท์ การปรับปรุงครอบคลุมถึง การขุดค้นทางโบราณคดี การอนุรักษ์อาคารเดิม การก่อสร้างอาคารใหม่ และการปรับปรุงสวนตุยเลอรีส์

ประธานาธิบดีฟรังซัวร์ มิตเตรองด์ ตัดสินใจเลือก ไอ เอ็ม เป เป็นสถาปนิกโครงการ อันเป็นผลจากการสำรวจความคิดเห็นของภัณฑารักษ์ประจำพิพิธภัณฑ์สำคัญทั่วโลก ไอ เอ็ม เป ให้ความสำคัญกับการแสดงงานศิลปะ ที่ควรจัดแสดงไว้ในตำแหน่งที่สามารถเห็นได้ชัดเจนที่สุด ทำให้งานศิลปะส่วนหนึ่งถูกนำมาจัดตั้งแสดงภายนอก โดยปรับปรุงลานโล่งระหว่างอาคารเดิม ซึ่งเคยเป็นลานจอดรถยนต์และลานขนส่งบริการ ให้เป็นลานแสดงประติมากรรมกลางแจ้ง มีหลังคาโครงสร้างเหล็กมุงแผ่นกระจกปิดครอบทับ ผู้ชมสามารถชมงานประติมากรรมได้จากภายในอาคาร การปรับปรุงครั้งนี้ได้ทำให้พื้นที่ส่วนจัดแสดงงานเพิ่มมากขึ้นเป็นสองเท่า จัดแสดงงานได้มากกว่า 30,000 ชิ้น และส่วนสนับสนุนด้านเทคนิคเพิ่มขึ้นเกือบ80,000 ตารางเมตร (บัณฑิต จุลาสัย, 2546, หน้า 17)

ปัญหาที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์ลูฟท์ คือ ระบบทางสัญจร และโถงต้อนรับ ไอ เอ็ม เป ได้ออกแบบส่วนนี้ไว้ใต้ลานนโปลีออง ซึ่งอยู่บริเวณปีกสองข้างของพระราชวัง (ภาพที่ 2-11) พื้นที่ใช้สอยเพื่อการต้อนรับผู้เข้าชมทั้งหมดอยู่ลึกลงไป 9 เมตร ภายใต้ปิรามิดแก้วใสขนาดใหญ่ ขนาดกว้าง ยาว 35.40 เมตร และสูง 21.65 เมตร ทำมุมเอียง 52 องศา (ภาพที่ 2-12) ปิรามิดแก้วสร้างเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2532 นอกจากปิรามิดที่เป็นทางเข้าหลักแล้ว ยังมีปิรามิดขนาดเล็กอีก 3 หลัง อยู่รายรอบ ปิรามิดเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นช่องแสงให้กับพื้นที่ต้อนรับใต้ดิน (ภาพที่ 2-13) ซึ่งประกอบด้วยโถงต้อนรับ ห้องจำหน่ายตั๋ว โดยพื้นที่โถงต้อนรับใต้ดินนี้จะเป็นจุดเชื่อมต่อไปยังอาคารแสดงผลงานศิลปะทุกๆอาคาร และสามารถเชื่อมต่อไปยังศูนย์การค้าและต่อไปยังสถานีรถไฟ Lourve Rivoli ซึ่งเป็นทางเข้าโถงต้อนรับได้อีกทาง

ภาพที่ 2-11 ภาพเปรียบเทียบปิรามิดแก้วก่อนและหลังการปรับปรุง (http://en.wikipedia.org/wiki/ Louvre_Palace และ http://www.thewondersoftheworld.net/louvre.html)

ภาพที่ 2-12 โถงต้อนรับภายในปิรามิดแก้ว

(http://www.oknation.net/blog/market/2008/ 08/15/entry-1)

ภาพที่ 2-13 ปิรามิดขนาดเล็กให้แสงสว่างและเชื่อมต่อไปศูนย์การค้าและรถไฟใต้ดิน (http://www.theholidaystravel.comholiday-experiencesunrivaled-museumsthe-louvre museum และ http://www.oknation.net/blog/market/2008/08/15/entry-1)

สรุปแนวคิดที่สำคัญของปิรามิดแก้วแห่งพิพิธภัณฑ์ลูฟท์ สำหรับนำมาใช้ในการออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการ ดังนี้

1. ปิรามิดแก้ว เกิดจากแนวคิดความเปรียบต่าง แต่ทำให้เกิดความแตกต่างที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง และสอดคล้องไปกับสภาพแวดล้อม จนเกิดเป็นภาพรวมที่งดงามในชุมชน (บัณฑิต จุลาสัย, 2546, หน้า 9)

2. การออกแบบให้ปิรามิดแก้วแยกออกจากตัวอาคารเดิม เว้นระยะให้เกิดช่องว่าง แสดงถึงความเคารพในคุณค่าของอาคารประวัติศาสตร์ การออกแบบให้โปร่งใสทำให้ไม่ปิดบังมุมมองทะลุผ่านอาคารใหม่เห็นสิ่งก่อสร้างเดิมสวยงาม (บัณฑิต จุลาสัย, 2546, หน้า 18)

3. การเลือกใช้รูปปิรามิด เพราะเป็นรูปทรงที่มีขนาดเล็กที่สุด เมื่อเทียบกับรูปทรงอื่น ๆ เช่น ลูกบาศก์ ทรงกลม หรือครึ่งวงกลม ทำให้บดบังทัศนียภาพน้อยลง (บัณฑิต จุลาสัย, 2546, หน้า 18)

4. สถาปนิกให้ความสำคัญกับอาคารในด้านการส่งเสริมให้ผู้ใช้มีความสะดวก สามารถชมผลงานศิลปะได้อย่างเพลิดเพลิน โดยสร้างความเชื่อมต่อของกิจกรรมระหว่างปิรามิดแก้วกับอาคารพิพิธภัณฑ์

5. การเชื่อมต่อเพื่อชมผลงานระหว่างภายในและลานแสดงภายนอกอาคาร

6. ปิรามิดแก้วส่งเสริมงานสถาปัตยกรรมเก่า ทำให้ผู้ชมได้รับความเพลิดเพลินพอใจในงานสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์เองพอๆกับตัวผลงานศิลปะที่ติดตั้งไว้ภายใน

2. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู (Centre National d Art et de Culture Georges Pompidou)

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู หรือที่ชาวปารีสเรียกว่า อาคารศูนย์บูบูร์ก ตามย่านที่เป็นที่ตั้งของอาคารศูนย์ฯ ในปี พ.ศ. 2512 ประธานาธิบดี ปอร์มปิดู ได้ตัดสินใจพัฒนาย่านบูบูร์กให้เป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรม เดิมย่านนี้เคยเป็นย่านเสื่อมโทรมของกรุงปารีส มีทั้งอาคารเก่าถนนคับแคบ การบริการสาธารณะที่ไม่ดีพอ อยู่ใกล้กับถนนแซงเดนีร์ซึ่งเป็นแหล่งเริงรมย์ชั้นต่ำ เมื่อมีการสร้างศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดูขึ้น กิจกรรมเสื่อมโทรมต่างๆลดลง บางส่วนย้ายไปที่อื่น ย่านบูบูร์กจึงกลับมามีความสำคัญและเป็นที่เชิดหน้าชูตาของกรุงปารีสอีกครั้ง

ประเทศฝรั่งเศสได้จัดการประกวดแบบเพื่อพัฒนาย่านนี้ขึ้นในปี พ.ศ. 2513 ซึ่งนับเป็นการประกวดแบบครั้งแรกของประเทศ โดยมีผู้เข้าร่วมประกวดแบบ 681 ราย จาก 49 ประเทศ ผู้ชนะการประกวดแบบเป็นสถาปนิกอิตาลี Renzo Piano และสถาปนิกชาวอังกฤษ Richard Roger ศูนย์แห่งนี้ได้เปิดตัวอย่างทางการเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2520 ในปี พ.ศ. 2540 มีการบันทึกสถิติผู้เข้าเยี่ยมชมศูนย์แห่งนี้มากกว่า 150 ล้านคน ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดูได้ถูกปรับปรุงครั้งใหญ่ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2540 ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2542 และได้เปิดใช้งานอีกครั้งในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2543 ปัจจุบันมีสถิติของผู้เข้าชมศูนย์เฉลี่ย 16,000 คนต่อวัน

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู เป็นอาคารที่มีความแตกต่างจากอาคารเก่าในย่านเดียวกัน อาคารเป็นกล่องสี่เหลี่ยมผนังเป็นกระจก ภายในไม่มีเสา ทางสัญจรทางตั้งและโครงสร้างทั้งหมดถูกนำไว้ไว้ภายนอกอาคาร ทำให้พื้นที่ภายในมีความเป็นอิสระ สามารถปรับเปลี่ยนขนาดให้กว้าง หรือแคบได้ ความสูงสามารถปรับระดับพื้น และเพดานให้สูงต่อเชื่อมทะลุในแต่ละชั้นได้ขึ้นอยู่กับการจัดแสดงงาน ลักษณะนี้เป็นผลมาจากการออกแบบอาคารให้อยู่ในระบบโมดูล่าเต็มรูปแบบ สามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ แต่ละชั้นสูง 7 เมตร พื้นที่ภายในซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้มีพื้นที่ 7,500 ตารางเมตร ใช้เหล็ก 15,000 ตัน และกระจก 11,000 ตารางเมตร ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดูถือเป็นต้นแบบของอาคารกระจกโครงสร้างเหล็กในยุคทศวรรษที่ 70 เป็นเสมือนตัวแทนของอาคาร Faxton's Crystal Palace ในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม

อาคารเป็นเหมือนกล่องกระจกที่มีเหล็กรัดรอบ ด้านหลังมีท่อขนาดใหญ่หลากสีพาดผ่านแต่ละชั้นถูกเชื่อมต่อการสัญจรด้วยบันไดเลื่อนด้านนอกอาคาร ท่อขนาดใหญ่หลากสีนั้น สถาปนิกได้กำหนดเป็นรหัสของสี คือ

สีน้ำเงิน	หมายถึง	ท่อแอร์
สีเหลือง	หมายถึง	ท่อสายไฟฟ้า

สีเขียว หมายถึง ท่อน้ำ

สีแดง หมายถึง ทางสัญจรของคน

รหัสสีดังกล่าวภายหลังได้ถูกนำมาใช้เป็นเอกลักษณ์ของการสร้างศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดูเคลื่อนที่ (The Mobile Center Pompidou's) ภายในศูนย์นอกจากจะมีส่วนจัดนิทรรศการ ส่วนแสดงงาน ห้องสมุดแล้ว ศูนย์ยังได้รับการปรับปรุงเพื่อเพิ่มพื้นที่อำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ห้องข้อมูลข่าวสาร ห้องบริการนักท่องเที่ยว ห้องค้นคว้าและวิจัยสามารถรองรับการปฏิบัติงานวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาเอก พื้นที่ให้เช่า สำหรับจัดงานแฟชั่นโชว์ งานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ห้องประชุมสัมมนา ห้องเปิดตัวผลิตภัณฑ์ ภัตตาคารทั้งภายนอกและภายในอาคารที่มีพื้นที่ 6,748 ตารางเมตร และพิพิธภัณฑ์ 6,000 ตารางเมตร

ภาพที่ 2-14 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู (http;//www.panoramio.comphoto_explorer #view=photo&position=1814&with_photo_id=21353808&order=date_desc&user =226942)

ภาพที่ 2-15 ท่อหลากสีของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู (http://gjkingphotography.files.wordpress.com/2012/10/pompidou.jpg)

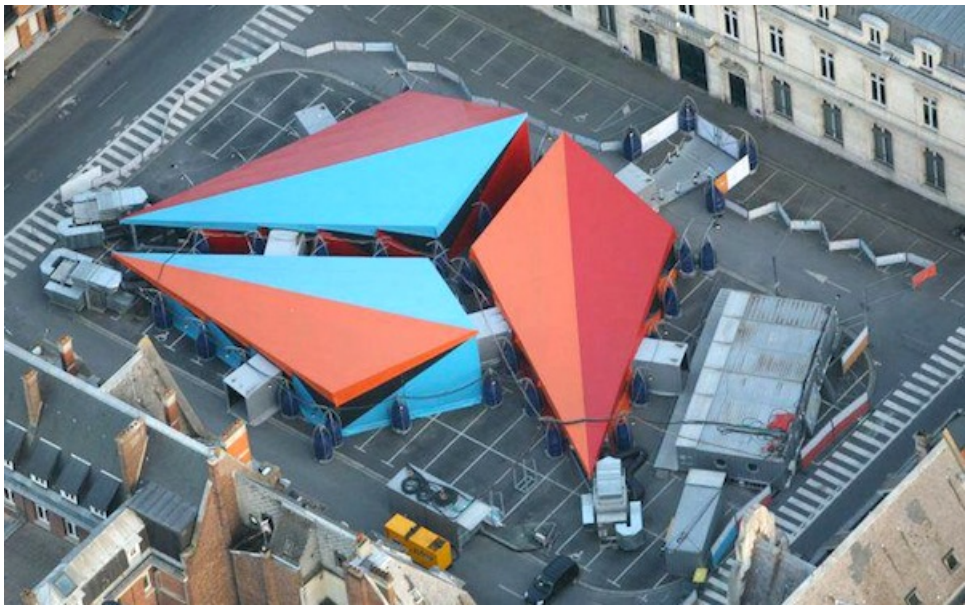

ภาพที่ 2-16 The Mobile Center Pompidou's (http://blogs.artinfo.com/artintheair/2013/02/25/the-pompidou-center-will-show-works-from-its-collection-inside-a-giant-tent-in-saudi-arabia/)

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู เมื่อแรกสร้างชาวปารีสไม่ยอมรับ เพราะรูปลักษณ์อาคารที่เป็นกระจก มีโครงสร้างเหล็กไขว่กันไปมา ขัดแย้งกับอาคารบ้านเรือนในกรุงปารีส แต่ภายหลังศูนย์ฯ แห่งนี้ ได้กลายเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของกรุงปารีส

สรุปแนวคิดที่สำคัญของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู สำหรับนำมาใช้ในการออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการ ดังนี้

1. การสะท้อนความเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม และวัฒนธรรม ออกเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่แตกต่างจากรูปแบบสังคม และวัฒนธรรมเก่า ด้วยความเชื่อของสถาปนิกว่าวัฒนธรรมและสุนทรียภาพนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อมของสังคม (บัณฑิต จุลาสัย, 2546, หน้า 51)

2. ความแตกต่างทางความคิดจะไม่ได้รับการยอมรับในทันที ต้องใช้เวลาให้ทุกคนได้รู้จัก และเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งเปรียบเสมือนความกล้าที่จะออกแบบอาคารที่แตกต่างจากอาคารในย่านเดียวกัน แต่ด้วยความมุ่งมั่นว่า รูปแบบของสถาปัตยกรรมอันเป็นเอกภาพในแต่ละถิ่นมิใช่การสร้างสรรค์ของสถาปนิกผู้ใดผู้หนึ่ง แต่เป็นผลมาจากกระแสทางสังคม วัฒนธรรมและบริบทอื่น ๆ อันเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด (ต้นข้าว ปาณินท์, 2548, หน้า 103-106)

3. อาคารภายในที่เปิดโล่ง ไม่มีเสา ทางสัญจร งานระบบ และโครงสร้างทั้งหมดอยู่ภายนอกอาคาร อาคารสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามการใช้งาน ซึ่งแตกต่างจากอาคารต่าง ๆ ทั้งในยุคนั้นและยุคปัจจุบัน ทั้งหมดเป็นผลมาจากการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมทั้งของสถาปนิกและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

4. แนวคิดที่สำคัญของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู คือการออกแบบอาคารให้อยู่ในระบบโมดุลล่า สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้งานได้

5. แนวคิดด้านการออกแบบสิ่งใหม่ที่แตกต่าง ขัดแย้งแต่ไม่ปิดบังและไม่ทำลายคุณค่าสถาปัตยกรรมเดิม หากแต่เพิ่มคุณค่าของที่ว่าง บรรยากาศ และที่สำคัญคือการเสริมต่อที่ว่างภายในและภายนอกเข้าด้วยกัน (บัณฑิต จุลาสัย, 2546, หน้า 62)

6. การสร้างเอกลัษณ์ของอาคารเพื่อการจดจำ รหัสสีของท่อก่อให้เกิดเอกลัษณ์ในการจดจำ เมื่อมีการใช้รหัสสีดังกล่าวไปออกแบบอาคารอื่น ๆ ทุกคนสามารถรับทราบได้ว่าเป็นอาคารหรือกิจกรรมของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู

3. พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเร ดาห์ (Carre´d' Art)

พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเร ดาห์ ตั้งอยู่ที่เมือง Nimes ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศฝรั่งเศส อาคารนี้ได้รับรางวัล Veronica Rudge Green Prize in Urban

Design และ Interior (USA) Award อาคารหลังนี้ชาวเมืองถือว่าเป็นจตุรัสของเมือง เพราะกลายเป็นจุดหมายตาใหม่ พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเร ดาห์ เหมือนกับอาคารอื่น ๆ ในประเทศฝรั่งเศสที่เป็นผลมาจากการประกวดแบบ อาคารหลังนี้จัดประกวดแบบในปี พ.ศ. 2527 มีผู้ส่งแบบเข้าประกวดจำนวน 12 ราย ผู้ชนะคือ Norman Foster สถาปนิกชาวอังกฤษผู้มีผลงานการออกแบบอาคารแนวสมัยใหม่ ไฮเทค ทั้งในแง่ของวัสดุ และวิธีการก่อสร้าง แต่โจทย์ของ Foster ในครั้งนี้กลับเป็นอาคารที่แฝงการอนุรักษ์ เนื่องด้วยฝั่งตรงข้ามที่ตั้งเป็นที่ตั้งของวิหารเมซง กาเร (Maison Carree) ซึ่งเป็นวิหารในยุคโรมัน สร้างในราวศตวรรษที่ 1 แต่ด้วยความร่วมมือของคนในเมืองทำให้อาคารหลังนี้มีสภาพที่สมบูรณ์มาจนถึงทุกวันนี้ พิพิธภัณฑ์ฯ นี้เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2530 และเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2536

โจทย์ของ Foster คือจะทำอย่างไรให้อาคารที่จะเกิดขึ้นใหม่นี้สามารถยืนเคียงข้างกับอาคารเมซง กาเร ได้อย่างลงตัว แนวคิดของ Foster คือการมุ่งมั่นที่จะผสมผสานสิ่งต่าง ๆ ในอดีตโดยใช้แนวทางสมัยใหม่ ผลที่ได้คือ การออกแบบอาคารสูงเก้าชั้น มีพื้นที่อาคารทั้งหมด 20,400 ตารางเมตร ห้าชั้นอยู่ใต้ดิน สี่ชั้นที่เหลืออยู่เหนือระดับพื้นดิน เส้นของหลังคาแสดงถึงความสัมพันธ์ของสัดส่วนอาคารในเมือง การแสดงศิลปะภายใต้เส้นของหลังคาจะเชื่อมต่อองค์ประกอบอาคารใหม่ให้เข้ากับประวัติศาสตร์ของเมือง Nimes ซึ่ง Foster ได้อธิบายแนวคิดนี้ว่าอาคารนี้เล่นกับแสงและพื้นที่ภายนอก เป็นความสนุกสนานของงานศิลปะที่เปิดออกสู่ภายนอก ซึ่งต่างกับพิพิธภัณฑ์อื่นที่เปรียบเสมือนตู้ที่ปิดล็อคอย่างดี

ชั้นใต้ดิน 5 ชั้น ประกอบด้วยโรงภาพยนตร์ ห้องประชุมสัมนา ห้องเก็บของ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อาคารเหนือระดับพื้นดินสองชั้นจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์สำหรับแสดงงานศิลปะร่วมสมัย ชั้นที่ 9 หรือชั้นที่ 4 จากพื้นดินถูกจัดเป็นพื้นที่สำหรับการจัดนิทรรศการชั่วคราว ในพื้นที่ 2,000 ตารางเมตร ส่วนชั้นบนสุดเป็นชั้นดาดฟ้าจัดทำห้องอาหาร มีพื้นที่ตั้งโต๊ะทั้งภายในอาคารและระเบียงด้านนอกที่สามารถชื่นชมความงดงามของวิหารเก่าแก่ ชั้นนี้จึงเปรียบเสมือนพื้นที่ต้อนรับที่ทุกคนสามารถมองเห็นจตุรัสใหม่ของเมือง ภายหลังที่อาคารหลังนี้เปิดทำการสถิติผู้เข้าใช้อาคารจึงมีมากกว่า 30,000 คนต่อเดือน

ภาพที่ 2-17 พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเร ดาห์
(http://www.fosterandpartners.com/projects/carre-dart)

ภาพที่ 2-18 ร้านอาหารชั้น 5 (http://www.fosterandpartners.com/projects/carre-dart)

หัวใจสำคัญของอาคารพิพิธภัณฑ์นี้มีสองส่วน ส่วนแรกคือ คอร์ทภายในอาคารที่มีความสูงเปิดโล่งต่อเนื่อง 5 ชั้น ด้านบนเป็นหลังคากระจก ซึ่ง Foster ได้ให้แนวความคิดของคอร์ทภายใต้กระจกนี้ว่า เป็นการยืนอยู่ในช่วงปลายฤดูใบไม้ร่วงที่เสมือนกับการได้อยู่บนจุดสูงสุดของโลก โดยมีความจริงอีกมากมายที่ซ่อนตัวอยู่ด้านล่างของคอร์ทนี้ ซึ่งก็คือองค์ประกอบต่าง ๆ ในชั้นใต้ดินนั่นเอง

ส่วนที่ 2 ที่ Foster ได้ให้ความสำคัญ คือ การออกแบบลานโล่งด้านหน้าอาคารให้ต่อเนื่องไปยังทางเดินที่อยู่รอบวิหารเมซง กาเร โดยย้ายที่จอดรถด้านหน้าอาคารออกไป แทนที่ด้วยลานโล่งสำหรับทำกิจกรรมของคนในเมือง เป็นที่พบปะของผู้คน จุดประกายความมีชีวิตชีวา และฟื้นฟูรูปแบบสังคมและวัฒนธรรมการใช้ชีวิตขึ้นใหม่ให้กับเมือง เดิมลานนี้เป็นเพียงลานโล่ง

ภายนอกอาคารเท่านั้นภายหลังเปลี่ยนมาเป็นจตุรัสของของเมือง ลานนี้ต่อเนื่องไปยังอาคารพิพิธภัณฑ์ โดยมีบันไดกว้าง ๆ พาเข้าสู่ภายในอาคาร

ภาพที่ 2-19 คอร์ทภายในอาคารกาเร ดาห์ (http://www.fosterandpartners.com/projects/carre-dart)

ลานโล่ง บันไดกว้าง ๆ ระเบียงชมเมืองของห้องอาหาร ลายตารางแบบโรมันของลานโล่งซึ่งเลียนแบบจากผังใจกลางเมือง Nimes เป็นแนวคิดที่ Foster ดึงออกมาจากสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของเมือง Nimes (ปริยะ ทองใบใหญ่, 2542, หน้า 86-91)

ภาพที่ 2-20 บรรยากาศลานโล่งหน้าอาคารกาเร ดาห์

(http://www.fosterandpartners.com/projects/carre-dart)

สรุปแนวคิดที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเร ดาห์ สำหรับนำมาใช้ในการออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการ ดังนี้

1. อาคารมีรูปแบบทันสมัย ซึ่งอยู่ท่ามกลางอาคารเก่าในเมือง Nimes และตรงข้ามเป็นวิหารโรมันเมซง กาเร แต่การออกแบบถึงแม้จะใช้ความแตกต่างทั้งในด้านวัสดุ องค์ประกอบต่าง ๆ แต่สถาปนิกก็ยังให้ความเคารพต่อบริบทโดยเฉพาะความสูงอาคารที่สูงไม่เกินอาคารทั่ว ๆ ไป องค์ประกอบหลายส่วนจึงถูกนำลงไปไว้ในชั้นใต้ดิน

2. การนำรูปแบบของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ เช่น ลานโล่งบันไดกว้าง ๆ ระเบียงชมเมืองของห้องอาหาร ลายตารางแบบโรมัน ระยะห่างของเส้นอาคารทั้งในด้านตั้ง ด้านนอน และแนวเส้นหลังคา ทำให้รูปแบบของอาคารเข้ากันได้ดีกับสภาพแวดล้อม

3. การใช้วัสดุสีบรอนซ์ ซึ่งแตกต่างจากอาคารทั่วไปในเมือง Nimes ทำให้เกิดเป็นจุดสังเกตที่ชัดเจน แต่ด้วยรูปทรงของอาคารที่เป็นสี่เหลี่ยม ผนังเป็นกระจกทำให้อาคารดูโปร่งเบา จุดสังเกตดังกล่าวกลับถูกส่งต่อไปยังวิหารโรมัน โดยผ่านการสะท้อนของผนังกระจกดังกล่าว

4. ความสำเร็จส่วนหนึ่งของอาคารอยู่ที่การเชื่อมต่อความสัมพันธ์ของประวัติศาสตร์ ความเป็นจริงในปัจจุบัน และโลกแห่งอนาคต ผ่านองค์ประกอบหลายอย่างของอาคาร เช่น การเปิดคอร์ทภายในสูง 5 ชั้น สำหรับเปิดมุมมองไปยังวิหารโรมัน การทำระเบียงกว้าง ๆ ในชั้นบนเพื่อให้เป็นที่สำหรับผู้ใช้อาคารได้ชื่นชมความงามของประวัติศาสตร์ และการทำลานโล่งด้านหน้าอาคารให้เชื่อมต่อกับทางเดินรอบวิหารโรมันทำให้ลานดังกล่าวกลับกลายเป็นจตุรัสของเมืองในเวลาต่อมา

4. พิพิธภัณฑ์อารยธรรมยุโรปและเมดิเตอร์เรเนียน (MuCEM)

พิพิธภัณฑ์อารยธรรมยุโรปและเมดิเตอร์เรเนียน หรือ MuCEM ตั้งอยู่ที่เมืองมาร์กเซย ประเทศฝรั่งเศส ออกแบบโดยสถาปนิกเชื้อสายแอลจีเรีย Rudy Ricciotti พิพิธภัณฑ์นี้แบ่งออกเป็นสามอาคารภายใต้แนวคิด One-Museum-Three-Sites ประกอบด้วย อาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean อาคารนิทรรศการ J4 และอาคาร The Center for Conservation and Resources MuCEM เปิดบริการเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นปีที่เมืองมาร์กเซยเฉลิมฉลองการเป็นเมืองหลวงทางวัฒนธรรมของยุโรป

MuCEM เป็นแหล่งรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในแถบลุ่มแม่น้ำเมดิเตอร์เรเนียน สร้างบนพื้นที่ที่เคยเป็นป้อมปราการและท่าเรือ J4 สมัยศตวรรษที่ 17 ได้รับการบูรณะขึ้นมาใหม่หลังจากได้รับความเสียหายจากการทิ้งระเบิดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อาคารนิทรรศการ J4 และอาคาร The Center for Conservation and Resources ได้ถูกสร้างขึ้นใหม่บนพื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมือง อาคารใหม่ทั้งสองถูกเชื่อมต่อกับอาคารป้อมปราการ Fort Saint-

Jean ด้วยสะพานลอยเหล็ก ซึ่งเปรียบเสมือนทางเชื่อมระหว่างย่านประวัติศาสตร์ของเมืองมายังพื้นที่วัฒนธรรมใหม่ ทั้ง 3 อาคาร มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2-21 ผังกลุ่มอาคาร MuCEM (http://www.architectour.net/)

1 อาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean

2 อาคารนิทรรศการ J4

3 อาคาร The Center for Conservation and Resources

1. อาคารนิทรรศการ J4 (The Heart of MuCEM) (J4 The Heart of MuCEM, 2013)

อาคารนิทรรศการ J4 เป็นอาคารจัดนิทรรศการ ขนาดกว้าง 52 เมตร ยาว 72 เมตร ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เคยเป็นท่าเรือเก่าชื่อ J4 มีพื้นที่รวม 15,500 ตารางเมตร ความสูงสองชั้นสำหรับจัดนิทรรศการรวม 3,600 ตารางเมตร แบ่งเป็น ชั้นที่ 1 พื้นที่ 1,600 ตารางเมตร จัดแสดงเรื่องราวของอารยธรรมเมดิเตอร์เรเนียน ปรับเปลี่ยนทุก 3-5 ปี ชั้นที่ 2 พื้นที่ 2,000 ตารางเมตร สำหรับจัดนิทรรศการชั่วคราว ชั้นใต้ดิน เป็นพื้นที่ห้องประชุมเอนกประสงค์ 335 ที่นั่ง ใช้สำหรับฟังบรรยาย จัดการแสดง คอนเสิร์ต และฉายภาพยนตร์ นอกจากนี้อาคารนิทรรศการ J4 ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ร้านหนังสือ ภัตตาคาร ระเบียงชมทัศนียภาพมุมกว้างของอ่าวมาร์กเซย

จุดเด่นของอาคารนิทรรศการ J4 คือการสร้างรูปแบบอาคารทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่เรียบง่าย ผนังกระจกทั้งสี่ด้าน สองด้านถูกห่อหุ้มด้วยเปลือกคอนกรีตที่มีส่วนผสมของไฟเบอร์ลวดลายธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ ระหว่างผนังกระจกและเปลือกคอนกรีตถูกออกแบบให้เป็นทางเดินเพื่อชมอาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean และอ่าวมาร์กเซย อาคารนิทรรศการ J4 นี้

มีแนวคิดหลักจาก ทิวทัศน์ ทะเล ดวงอาทิตย์ และอัคนี ทั้ง 4 ปัจจัย นำมาสู่การออกแบบและตกแต่งอาคาร อาคารจัดแสดงเวลากลางคืนด้วยไฟสีน้ำเงินซึ่งสะท้อนถึงอารยธรรมของลุ่มน้ำเมดิเตอร์เรเนียน แสงไฟที่เล็ดลอดจากเปลือกอาคารสามารถมองเห็นได้ทุกด้าน และเพิ่มลูกเล่นของแสงจากฟ้ามาเขียวขุ่นในด้านใต้และตะวันตก

ภาพที่ 2-22 อาคารและลวดลายเปลือกอาคารนิทรรศการ J4 (http://www.mucem.org/en)

ภาพที่ 2-23 อาคารนิทรรศการ J4 เชื่อมต่อกับอาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean (http://www.mucem.org/en)

2. อาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean (Fort Saint-Jean, 2013)

อาคารป้อมปราการ Fort Saint - Jean เป็นอาคารแสดงนิทรรศการถาวร อาคารนี้เป็นจุดนัดพบระหว่างเมืองกับพิพิธภัณฑ์ ระหว่างประวัติศาสตร์กับโลกปัจจุบัน มีจุดเชื่อมที่สำคัญคือสวนแห่งเมดิเตอร์เรเนียน พื้นที่แห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งของค่ายทหารตั้งแต่ศตวรรษที่ 12 ส่วนป้อมปราการถูกสร้างในช่วงศตวรรษที่ 17 เมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ตัดสินใจใช้พื้นที่แห่งนี้เพื่อป้องกันเมือง ป้อมปราการถูกสร้างบนพื้นที่ที่เคยเป็นกองบัญชาการของเซนต์จอห์นแห่งเยรูซาเลม และถูกใช้งานนานมากกว่าสามศตวรรษ เคยถูกใช้เป็นคลังอาวุธของเยอรมันและถูกระเบิดได้รับความเสียหายในปี ค.ศ. 1944 อีก 20 ปีต่อมากระทรวงวัฒนธรรมของฝรั่งเศสได้บูรณะให้เป็นอนุสรณ์สถานและใช้เป็นสำนักงานวิจัยโบราณคดีใต้น้ำ

ภาพที่ 2-24 อาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean (http://www.mucem.org/en)

อาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean มีสะพานยาว 115 เมตร เชื่อมต่อไปยังอาคารนิทรรศการ J4 และสะพานยาว 70 เมตร เชื่อมไปยังย่าน Panier ซึ่งเป็นย่านเก่าแก่ของเมือง ทั้งสองสะพานเป็นเสมือนจุดเชื่อมระหว่างย่านของเมืองที่มีความเก่าแก่ที่สุดกับพื้นที่วัฒนธรรมใหม่ของมาร์กเซย อาคารป้อมปราการจัดแสดงประวัติความเป็นมา รูปแบบสถาปัตยกรรม นิทรรศการ มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนการจัดแสดง พร้อมกับการพัฒนาพื้นที่

กลางแจ้งระหว่างอาคารป้อมปราการกับอาคารนิทรรศการ J4 ให้เป็นสวนแห่งเมดิเตอร์เรเนียนบนพื้นที่ 12,000 ตารางเมตร สวนนี้เป็นเสมือนเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่ถูกปลุกให้ตื่นขึ้นมา

3. อาคาร The Center for Conservation and Resources (The Center for Conservation and Resources, 2013)

อาคาร The Center for Conservation and Resources ตั้งอยู่บนค่ายทหารเก่าพื้นที่ 7.5 ไร่ ใกล้กับสถานีรถไฟ Saint-Charles เป็นอาคารเดียวของ MuCEM ที่ไม่ได้อยู่ภายในกลุ่มอาคารเดียวกัน ทำหน้าที่เป็นศูนย์ศึกษาและวิจัยทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ สร้างเสร็จเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2555 ศูนย์นี้เป็นสถานที่ศึกษาวิจัยของนักวิทยาศาสตร์ นักอนุรักษ์ นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป มีพื้นที่ 13,000 ตารางเมตร พื้นที่ 330 ตารางเมตร สร้างเป็นพื้นที่รองรับการอ่านพื้นที่ 8,000 ตารางเมตร เป็นคลังพิพิธภัณฑ์ซึ่งจัดเก็บผลงานจิตรกรรมมากกว่า 130,000 ชิ้น ภาพถ่ายมากกว่า 450,000 ภาพ หนังสือ วารสารต่าง ๆ มากกว่า 1,000,000 เล่ม รวมถึงโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ อาคารนี้เป็นที่จัดแสดงพื้นที่เล็ก ๆ สำหรับจัดนิทรรศการชั่วคราว สามารถรองรับผู้เยี่ยมชมเป็นหมู่คณะได้ และที่สำคัญศูนย์นี้เป็นศูนย์กลางนโยบายการให้เงินอุดหนุน และเงินฝากกับพิพิธภัณฑ์ในเครือทั้งในและนอกประเทศ

ภาพที่ 4-25 อาคาร The Center for Conservation and Resources (http://www.mucem.org/en)

สรุปแนวคิดที่สำคัญของอาคาร MuCEM สำหรับนำมาใช้ในการออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการ ดังนี้

1. การใช้ความเปรียบต่างออกแบบเพื่อสร้างเอกภาพให้กับบริบท: อาคารที่เป็นเสมือนหัวใจของ MuCEM คือ อาคารจัดนิทรรศการ J4 อาคารนี้ตั้งอยู่พื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมือง อยู่ติดกับอาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean ซึ่งเป็นอาคารอนุรักษ์ แต่การออกแบบอาคารนิทรรศการกลับมีรูปทรงที่แตกต่างจากบริบททั้งในด้านรูปทรง เส้น ขนาดของอาคาร พื้นผิวอาคาร การแสดงออกเฉพาะตัว แต่ผู้ออกแบบได้สร้างความเป็นเอกภาพกับบริบท ทั้งการเชื่อมโยงกับอาคารอนุรักษ์โดยใช้สะพานลอย การสร้างรูปทรงที่มีขนาดใหญ่เป็นกล่องสี่เหลี่ยมซึ่งแตกต่างจากอาคาร โดยรอบทำให้สามารถแยกแยะอาคารเก่า อาคารใหม่ได้ไม่เกิดความสับสน

2. การออกแบบให้อาคารทั้งสามแห่งเชื่อมโยงเนื้อหา กิจกรรมต่อกันในแนวคิด One-Museum-Three-Sites อาคารนิทรรศการ J4 เป็นเสมือนอาคารที่เล่าเรื่องประวัติศาสตร์ของพื้นที่ผ่านการจัดนิทรรศการ และชมอาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean ในพื้นที่ที่จัดไว้ระหว่างผนังกระจกของอาคารกับเปลือกอาคาร การมองผ่านเปลือกอาคารนี้ทำให้อาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean เกิดความน่าสนใจมากขึ้น สอดคล้องกับหลักการ และแนวคิดสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

2.1 หลักการของการบดบัง เพราะการบดบังที่เหมาะสมจะทำให้เกิดความน่าสนใจของวัตถุที่มอง และวัตถุที่มองจะโดดเด่นขึ้น การบดบังเกิดขึ้นในปริมาณที่ต่ำกว่า 5 % จะไม่รู้สึกถึงความแตกต่าง บดบัง 60 % ในเวลา มากกว่า 50 ส่วนของวินาที จะรู้สึกตอบโต้มากขึ้น บดบังรุนแรงจะอยู่ในช่วงเวลา 200-300 ส่วนของวินาที การบดบังของอาคารต้นแบบฯ นี้ จะอยู่ที่ประมาณ 70 % แต่จุดที่มองเห็นถูกกำหนดให้มองในตำแหน่งที่สิ่งบดบังกลายเป็นพื้นรูป ความรู้สึกถึงการตอบโต้การบดบังจึงมีน้อย ความน่าสนใจจึงไปอยู่ที่อาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean (บัณฑิต จุลาสัย, 2547, หน้า 80-81)

2.2 แนวคิดการจัดระเบียบการรับรู้ ซึ่งเปลือกอาคารจะถูกมองเป็นพื้นรูป การมองรูปและพื้นรูป (Figure and Ground) ในบางเล่มใช้คำว่า ภาพและพื้นภาพ เป็นลักษณะของการรับรู้ทางตาของมนุษย์ รูปจะดูเด่นชัดมากกว่าพื้นรูป โดยมีการศึกษาเรื่องนี้ไว้ในด้านจิตวิทยาทั่วไป (รัจรี นพเกตุ, 2539, หน้า 40-43; บัณฑิต จุลาสัย, 2547, หน้า 69) อาคารป้อมปราการ Fort Saint-Jean ถูกมองเป็นรูป เนื่องจากเปลือกอาคารมีรูปร่างที่ไม่แน่นอน ส่วนอาคารป้อมปราการมีเค้าโครงรูป หรือเส้นรอบรูปที่ชัดเจน มองดูมีชีวิต มีความประทับใจ มีความเด่น มีความหมาย จำได้ง่ายมากกว่า และมีความสดใสมากกว่า

5. พิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งกราสโกว์ ริเวอร์ไซต์ (Glasgow Riverside)

พิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งกราสโกว์ ริเวอร์ไซต์ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ด้านการคมนาคมขนส่งของเมืองกราสโกว์ สกอตแลนด์ สร้างเสร็จเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2554 และเปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้รับรางวัล European Museum of the Year Award (EMYA) ซึ่งเป็นรางวัลที่มอบให้กับพิพิธภัณฑ์ในทวีปยุโรปที่มีการออกแบบที่ดีในการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เข้าชม มีเอกลักษณ์ มีความคิดสร้างสรรค์และการนำเสนอที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยในปี พ.ศ. 2556 มีผู้เข้าชมมากกว่าหนึ่งล้านคน งบประมาณโครงการทั้งสิ้น 74 ล้านปอนด์ แบ่งเป็น 69 ล้านปอนด์ จากสภาเมืองกราสโกว์และการออกพันธบัตรเพื่อระดมทุน และ 5 ล้านปอนด์ จากเงินสนับสนุนและบริจาค เริ่มก่อสร้างเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550

ภาพที่ 2-26 อาคาร Glasgow Riverside Museum

(http://www.glasgowlife.org.uk/museums/riverside/Pages/default.aspx)

พิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งกราสโกว์ ริเวอร์ไซต์ ตั้งอยู่บนพื้นที่ประวัติศาสตร์ริมแม่น้ำไคล์ (เมืองกลาสโกว์มีความเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 เป็นเมืองท่าใหญ่ของมหาสมุทรแอตแลนติก เป็นเมืองสำคัญอันดับสองของสหราชอาณาจักรรองจากลอนดอน ในปี ค.ศ. 1990 ได้รับการยกย่องให้เป็นเมืองแห่งสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมของยุโรป) พื้นที่ทั้งหมด 22,400 ตารางเมตร เป็นพื้นที่อาคาร 11,000 ตารางเมตร ส่วนจัดแสดง 7,000 ตารางเมตร ออกแบบโดย Zaha Hadid ภายใต้แนวคิด เส้นสายแห่งการไหลของน้ำ โดยถ่ายทอดเป็นรูปทรงอาคารที่มีลักษณะเสมือนรูปตัดของการไหลของสายน้ำ Hadid ออกแบบอาคารสูง 4 ชั้น เป็นชั้นใต้ดิน 1 ชั้น แนวความคิดการออกแบบพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตำแหน่งที่ตั้งริมแม่น้ำไคล์ ซึ่งอดีต

เคยเป็นอู่ต่อเรือ A. & J. Inglis ภายในเขตท่าเรือกราสโกว์ กับ วัตถุที่จะต้องจัดแสดงจำนวนมากกว่า 3,000 ชิ้น รูปแบบอาคารจึงออกมาเหมือนอุโมงค์ ภายในไม่มีเสา เนื่องจากวัตถุที่จัดแสดงมีขนาดใหญ่ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึงไม่มีพื้นที่แกลลอรี่ที่เป็นห้องเฉพาะแต่จะเป็นพื้นที่เปิดโล่งทั้งหมด อาคารหลังนี้โดดเด่นด้วยหลังคาที่ถูกออกแบบให้มีเส้นสายสูงต่ำตลอดแนวหลังคา ที่แสดงถึงเส้นทางการเดินทางผ่านประวัติศาสตร์ของเมืองกราสโกว์ รูปทรงที่มีลักษณะเป็นคลื่นพริ้ว คล้ายคลื่นน้ำ สื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมือง การต่อเรือ การเดินเรือ และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำไคล์ ซึ่งสัมพันธ์กับการจัดแสดงด้านใน เช่น Wall of Cars, The Hanging Bicycle Velodrome, South African Locomotive, No.9 Tank Engine, Motobike Deck, และ Ship Launch Show ด้านหัวและท้ายของอาคารเป็นผนังกระจกขนาดใหญ่เต็มพื้นที่เปิดมุมมองสู่แม่น้ำไคล์ เสมือนการเชื่อมโยงแม่น้ำกับเมือง จิตวิญญาณดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และเป็นพื้นที่ที่นำแสงเข้าสู่ส่วนนิทรรศการ

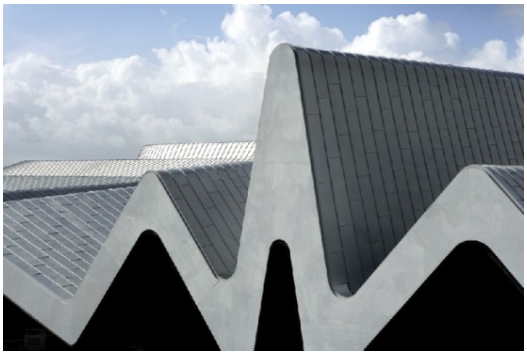

ภาพที่ 2-27 ลักษณะหลังคาอาคาร Glasgow Riverside Museum (http://www.glasgowlife.org.uk/

ภายในอาคารมีชิ้นงานจัดแสดงมากกว่า3,000 ชิ้น ซึ่งเป็นชิ้นงานที่แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของการคมนาคมขนส่งทุกประเภทของเมืองตั้งแต่ช่วงต้น ถึงกลางศตวรรษที่ 20 นอกจากการจัดแสดงชิ้นงานแล้ว พิพิธภัณฑ์ได้จัดแสดงในรูปแบบการโต้ตอบ โดยผู้เข้าชมสามารถสัมผัสบรรยากาศของท้องถนนจริงที่มีร้านค้า สตูดิโอถ่ายภาพในยุค 1895-1980 ร้านอาหารอิตาเลี่ยนในยุค 1930 และอู่ซ่อมรถในยุค 1960

ภาพที่ 2-28 การจัดแสดงนิทรรศการภายในอาคาร Glasgow Riverside Museum
(http://www.glasgowlife.org.uk/museums/riverside/Pages/default.aspx)

ในส่วนของการจัดแสดง ผู้ชมสามารถเข้าไปสัมผัสยานพาหนะในอดีต เช่น หัวรถจักร รถราง รถไฟใต้ดิน รถไฟ และรถโดยสาร สิ่งที่ได้รับความสนใจในพิพิธภัณฑ์นี้คือ การนำเทคโนโลยีมาช่วยในการนำเสนอ ได้แก่ จอภาพทัชสกรีนซึ่งแสดงเรื่องราวและความทรงจำของการคมนาคมขนส่งมากกว่า 90 จอ และจอภาพมากกว่า 20 จอ ที่ผู้ชมสามารถโต้ตอบบนหน้าจอได้ โดยเรื่องราวจัดแสดงแบ่งเป็น 9 หมวด ดังนี้

1. ถนน
2. แม่น้ำไคล์
3. การคมนาคม และการพักผ่อนหย่อนใจ
4. ผลิตในสก๊อตแลนด์
5. รูปลักษณ์ และแฟชั่น
6. ก้าวข้ามโลก
7. ตัดอดีตเพื่อก้าวสู่ปัจจุบันและอนาคต
8. ภัยพิบัติ และความพินาศ
9. การเดินทาง

เส้นทางสัญจรในการเข้าชมเริ่มจากที่จอดรถไปสิ้นสุดที่ริมแม่น้ำไคล์ นอกจากจะมีพื้นที่จัดแสดงแล้ว ยังมีองค์ประกอบอื่นที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าชม เช่น ร้านกาแฟ ร้านค้าปลีก และพื้นที่เพื่อการศึกษา เป็นต้น

สรุปแนวคิดที่สำคัญของอาคารพิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งกราสโกว์ริเวอร์ไซต์ สำหรับนำมาใช้ในการออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการ ดังนี้

1. การใช้ความเปรียบต่าง: อาคารที่เป็นเสมือนคลื่นสายน้ำสะท้อนให้ผู้ชมได้รับทราบถึงความสัมพันธ์ของสายน้ำกับสิ่งที่จัดแสดงภายใน ทั้งสองนับเป็นสิ่งสำคัญของเมืองกราสโกว์ อาคารนี้ไม่ได้สร้างความสัมพันธ์กับบริบท แต่เป็นอาคารที่ปิด เน้นการจัดแสดงภายในให้เห็นคุณค่าของชิ้นงานที่ก่อกำเนิดมาจากสายน้ำของแม่น้ำไคล์ โดยสะท้อนกลับไปที่ความเปรียบต่างของอาคาร

2. การจัดเส้นทางสัญจรแบบทิศทางเดียว โดยเริ่มต้นที่จอดรถผ่านเข้าชมงานถึงจุดทางออกบริเวณริมแม่น้ำไคล์ เปรียบถึงการเชื่อมต่อของกิจกรรมบริเวณเมืองเก่าที่เชื่อมต่อมายังแม่น้ำไคล์ โดยใช้อาคารพิพิธภัณฑ์เป็นแนวแกนเชื่อมต่อ

3. พิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งกราสโกว์ริเวอร์ไซต์ เป็นอาคารที่ใช้เทคโนโลยี Interactive ในการนำเสนอคู่กับการจัดนิทรรศการ ทำให้ผู้ชมได้รับความเพลิดเพลินและสามารถรองรับผู้เข้าชมได้ทุกกลุ่ม

4. ความสัมพันธ์ของอาคารกับชิ้นงานที่จัดแสดง พื้นที่ภายในอาคารไม่มีเสาอันเป็นผลมาจากชิ้นงานที่มีขนาดใหญ่ ทำให้การออกแบบอาคารต้องใช้โครงสร้างช่วงกว้างเพื่อสามารถบรรจุชิ้นงานที่มีขนาดใหญ่นี้ได้ แต่ส่งผลให้การจัดนิทรรศการเกิดความยืดหยุ่น

6. บทสรุปต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ

1. ด้านองค์ประกอบหลักของอาคาร ทุกอาคารมีพื้นที่จัดนิทรรศการไว้รองรับ และมีองค์ประกอบอื่น ๆ เสริม เช่น ห้องสมุด ภัตตาคาร จุดชมวิว และพื้นที่พักผ่อน (ตารางที่ 2-1)

2. ที่ตั้งของอาคารทั้งหมดมีที่ตั้งติดกับโบราณสถาน และตั้งอยู่ภายในเขตพื้นที่เมืองเก่า หรือพื้นที่ประวัติศาสตร์ หรืออุทยานประวัติศาสตร์ หรือนครประวัติศาสตร์ (ตารางที่ 2-1)

3. วัตถุประสงค์ของอาคารเน้นการให้ผู้ชมได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่มากกว่าการจัดแสดงโบราณวัตถุ (ตารางที่ 2-1)

4. กลุ่มเป้าหมายหลักของต้นแบบความคิดทั้งหมดไม่ได้กำหนด (ตารางที่ 2-2)

5. การนำแนวคิดของโบราณสถานไปประยุกต์ใช้ ต้นแบบความคิดทั้งหมดนำแนวคิดไปใช้น้อย และใช้ด้วยความระมัดระวัง พิพิธภัณฑ์และห้องสมุดสาธารณะการ์เร ดาห์ นำเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นไปใช้เฉพาะที่ไม่ใช่ส่วนหลัก ได้แก่ ลานโล่ง บันไดกว้าง ๆ ระเบียงชมเมืองของห้องอาหาร ลายตารางแบบโรมันของลานโล่งซึ่งเลียนแบบจากผังใจกลางเมือง Nimes (ตารางที่ 2-2)

6. ผลกระทบด้านสภาพแวดล้อมทางสายตา ผู้ชมสามารถใช้พื้นที่ของอาคารใหม่ชมโบราณสถานผลกระทบทางสายตาจึงมีน้อยมาก (ตารางที่ 2-2)

7. ระยะของการมองเห็นโบราณสถานที่ใกล้ที่สุด ความสูงของอาคารกับระยะห่างอยู่ในระยะไม่เกิน 1 : 7 (ตารางที่ 2-3)

8. ด้านความสอดคล้อง และความเปรียบต่าง ต้นแบบความคิดเน้นการใช้ความเปรียบต่างเพื่อการออกแบบอาคารใหม่ (ตารางที่ 2-3)

9. เทคโนโลยีที่ใช้ในการนำเสนอ พิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งริเวอร์ไซต์ และพิพิธภัณฑ์อารยธรรมยุโรปและเมดิเตอร์เรเนียน นำเทคโนโลยีด้านจอทัชสกรีนมาใช้เพิ่มเติมจากคอมพิวเตอร์ทั่วไปซึ่งมีใช้กันในทุกอาคาร (ตารางที่ 2-4)

10. ประเด็นจากงานวิจัย (ตารางที่ 2-4)

10.1 การเชื่อมต่ออาคารเก่า-ใหม่ มีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านการสัญจร กิจกรรม และมุมมอง

10.2 ความสดของสี มีเพียงศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดูที่ใช้ความสดของสีเฉพาะช่องท่องานระบบในด้านหลังอาคารเท่านั้น แต่สีต่าง ๆ ดังกล่าวต่อมากลับกลายเป็นสัญลักษณ์ของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดูเมื่อไปจัดนิทรรศการนอกสถานที่

10.3 ความสอดคล้อง ต้นแบบความคิดฯ เน้นความเปรียบต่างกับพื้นที่ตั้งซึ่งเป็นเมืองเก่า

ผลสรุปของต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ อยู่ที่รูปแบบสถาปัตยกรรมซึ่งแตกต่างจากพื้นที่ตั้งในเขตเมืองเก่า อาคารทุกหลังเน้นความเปรียบต่าง ทั้งรูปทรง วัสดุ ผู้ชมสามารถแยกแยะความเก่า-ใหม่ได้โดยไม่ต้องตีความหมาย อาคารเป็นเพียงการใช้ประโยชน์เพื่อถ่ายทอดกิจกรรม แต่ความแตกต่างนั้นสร้างความโดดเด่นให้อาคารเก่าเป็นอย่างมาก ทุกอาคารมีการเชื่อมต่อกิจกรรมซึ่งกันและกันทั้งทางด้านมุมมอง ลานโล่ง หรือเชื่อมต่อด้วยตัวอาคาร และอาคารต้นแบบความคิดทั้งหมดไม่ได้นำรายละเอียดของโบราณสถานมาใช้ในการกำหนดแนวคิดหลักในการออกแบบ แต่สร้างความสัมพันธ์กับอาคารเก่าด้วยแนวแกนที่มุ่งไปยังอาคารหลัก อันแสดงถึงความเคารพต่อโบราณสถานที่อยู่โดยรอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคาร์โล สคาร์ปา อันเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการบูรณะเพื่อใช้อาคารเก่าอีกครั้งทั่วยุโรป คือ การออกแบบสถาปัตยกรรมในพื้นที่ประวัติศาสตร์เป็นการทำให้ประวัติศาสตร์โปร่งใสและมีชีวิตชีวา ด้วยการวางเรื่องเคียงข้างส่วนประกอบทางประวัติศาสตร์อย่างระมัดระวัง ชิ้นส่วนทางประวัติศาสตร์ในรูปของอาคารสมัยต่าง ๆ จะอยู่เคียงข้างและสนทนากันแต่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน โดยนัยยะที่ว่า ผู้ชมจะแยกแยะยุคสมัยของชิ้นส่วนเหล่านี้ได้ทันที ร่องรอยทางประวัติศาสตร์จึงไม่ใช้สิ่งที่แตะต้องไม่ได้

แต่มันจะถูกเปิดเผยให้เห็นชัดที่สุดโดยการจัดการชิ้นส่วนของยุคปัจจุบัน (สุนันท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, 2541, หน้า 32)

ตารางที่ 2-1 เปรียบเทียบต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ: องค์ประกอบหลักของอาคาร ที่ตั้งอาคาร และวัตถุประสงค์ของอาคาร

	องค์ประกอบหลักของอาคาร					ที่ตั้งอาคาร			วัตถุประสงค์ของอาคาร			
	นิทรรศการ	ห้องสมุด	ภัตตาคาร	จุดชมวิว	อื่น ๆ	ในเขตโบราณสถาน	นอกเขตโบราณสถาน	อื่นๆ	มิวเซียม	พิพิธภัณฑ์	Pavilion	อื่นๆ
1. ปิรามิดแก้วแห่งพิพิธภัณฑ์ ลูฟท์	X	X	X	-	X	X	-	-	X	-	-	-
2. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู	X	X	X	X	X	X	-	-	X	-	-	-
3. พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเรดาร์	X	X	X	X	X	X	-	-	X	-	-	-
4. พิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่ง กราสโกว์ ริเวอร์ไซด์	X	X	X	X	X	-	-	X	-	-	X	-
5. พิพิธภัณฑ์อารยธรรมยุโรปและเมดิเตอร์เรเนียน	X	X	X	X	X	X	-	-	X	-	-	-

หมายเหตุ X หมายถึง กิจกรรมที่มี

- หมายถึง ไม่มีกิจกรรมนั้น

ตารางที่ 2-2 เปรียบเทียบต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ: กลุ่มเป้าหมาย การนำแนวคิดของโบราณสถานไปประยุกต์ใช้ และผลกระทบด้านสุนทรียภาพ

	กลุ่มเป้าหมายหลัก						การนำแนวคิดของโบราณสถานไปประยุกต์ใช้			ผลกระทบด้านสุนทรียภาพ		
	Gen B	Gen X	Gen Y	Gen Z	ไม่กำหนด	อื่น ๆ	นำไปประยุกต์ใช้	ไม่นำไปประยุกต์ใช้	อื่น ๆ	บดบังโบราณสถาน	มองเห็นโบราณสถาน	อื่นๆ
1. ปิรามิดแก้วแห่งพิพิธภัณฑ์ ลูฟท์	-	-	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
2. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู	-	-	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
3. พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเรดาร์	-	-	-	-	X	-	-	-	X	-	X	-
4. พิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งกราสโกว์ริเวอร์ไซต์	-	-	-	-	X	-	-	-	X	-	X	-
5. พิพิธภัณฑ์อารยธรรมยุโรปและเมดิเตอร์เรเนียน	-	-	-	-	X	-	-	-	X	-	X	-

หมายเหตุ X หมายถึง กิจกรรมที่มี

- หมายถึง ไม่มีกิจกรรมนั้น

ตารางที่ 2-3 เปรียบเทียบต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ: ระยะของการมองเห็นโบราณสถานที่ใกล้ที่สุด และความสอดคล้อง ความเปรียบต่าง ความเป็นเอกภาพ

	ระยะของการมองเห็นโบราณสถานที่ใกล้ที่สุด								ความสอดคล้อง ความเปรียบต่าง ความเป็นเอกภาพ			
	1:1	1:2	1:3	1:4	1:5	1:6	1:7	อื่น ๆ	สอดคล้อง	เปรียบต่าง	ความเป็นเอกภาพ	อื่น ๆ
1. ปิรามิดแก้วแห่งพิพิธภัณฑ์ ลูฟท์	-	-	-	-	X	-	-	-	-	X	-	-
2. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู	-	-	X	-	-	-	-	-	-	X	-	-
3. พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเรดาร์	-	-	-	-	X	-	-	-	-	X	-	-
4. พิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งกราสโกว์ริเวอร์ไซต์	-	-	-	-	-	-	X	-	-	X	-	-
5. พิพิธภัณฑ์อารยธรรมยุโรปและเมดิเตอร์เรเนียน	-	-	-	X	-	-	-	-	-	X	-	-

หมายเหตุ X หมายถึง กิจกรรมที่มี

- หมายถึง ไม่มีกิจกรรมนั้น

ตารางที่ 2-4 เปรียบเทียบต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ: เทคโนโลยีที่ใช้ในการนำเสนอ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

	เทคโนโลยีที่ใช้ในการนำเสนอ								งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง			
	Architectural Proj. Mapping	ไฮโลแกรม	Google Eyes	Smart Films	Smart Signs	QR / AR Code	Live Performance 4 D	อื่น ๆ	เชื่อมต่ออาคารเก่า-ใหม่	ความสดของสี	ความสอดคล้อง	อื่น ๆ
1. ปิรามิดแก้วแห่งพิพิธภัณฑ์ ลูฟท์	-	-	-	-	-	-	-	X	X	-	-	-
2. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู	-	-	-	-	-	-	-	X	-	X	-	-
3. พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเรดาร์	-	-	-	-	-	-	-	X	X	-	-	-
4. พิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งกราสโกว์ริเวอร์ไซต์	-	-	-	-	-	-	-	X	-	-	-	X
5. พิพิธภัณฑ์อารยธรรมยุโรปและเมดิเตอร์เรเนียน	-	-	-	-	-	-	-	X	X	-	-	-

หมายเหตุ X หมายถึง กิจกรรมที่มี

- หมายถึง ไม่มีกิจกรรมนั้น

บทที่ 3
วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดมหาธาตุ และวัดมเหยงคณ์: เงื่อนไขทำเลที่ตั้งอาคาร

แนวคิดและหลักการ

แนวคิดในการศึกษาเงื่อนไขทำเลที่ตั้งอาคาร เพื่อกำหนดแนวความคิดผังอาคารศูนย์บริการวิชาการ คือ “อาคารศูนย์บริการวิชาการตั้งอยู่ในตำแหน่งที่รบกวนทัศนียภาพของโบราณสถาน การพิจารณาเลือกทำเลและตำแหน่งที่ตั้งที่รบกวนการมองเห็นโบราณสถานน้อยที่สุดจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับการสื่อสารระหว่างกลุ่มเป้าหมายกับโบราณสถานในการปูพื้นฐานความเข้าใจอดีตเพื่อเชื่อมโยงสู่ปัจจุบัน”

หลักการสำคัญภายใต้แนวคิดมุมมองทัศนียภาพ (รุจิโรจน์ อนามบุตร, 2557) ของโบราณสถานทั้งด้านหน้า ด้านหลัง และเมื่ออยู่ในโบราณสถาน และจากต้นแบบแนวคิดและผลสำเร็จ คือการกำหนดมุมมองที่เหมาะสมทุกด้านภายใต้หลักการ “วิทัศน์” หมายถึง การมองการณ์ไกล ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Vision หรือ Visual ซึ่งเป็นศัพท์บัญญัติวิชาการอังกฤษ-ไทยของราชบัณฑิตยสถานในสาขาแพทย์ศาสตร์ รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ หมายถึง การรับรู้ภาพ การเห็น สายตา และ วิทัศน์ โดยในงานวิจัยนี้ใช้คำว่า วิทัศน์ หรือ Visual มาใช้เป็นหลักการในการออกแบบเพราะครอบคลุมและสื่อความหมายเดียวกันกับศัพท์บัญญัติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557) ประกอบด้วย

1. มุมมองจากการเข้าถึง (Views)
2. มุมมองจากโบราณสถาน (Inside-out)
3. พื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรม (Space)
4. เอกภาพ (Unity)
5. ฐานานุศักดิ์ (Architecture's social status)
6. ภูมิทัศน์ (Landscape)

มุมมองจากการเข้าถึง

ต้นแบบความคิดและผลสำเร็จเกิดมุมมองการเข้าถึงสองรูปแบบ คือการเข้าถึงอาคารใหม่ก่อนเห็นโบราณสถาน ประกอบด้วย ปิรามิดแก้วแห่งพิพิธภัณฑ์ลูฟท์ พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเร ดาห์ และพิพิธภัณฑ์อารยธรรมยุโรปและเมดิเตอร์เรเนียน และรูปแบบที่เห็นอาคารใหม่พร้อมโบราณสถาน ประกอบด้วย ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู และพิพิธภัณฑ์

คมนาคมขนส่งกราสโกว์ริเวอร์ไซต์ ในการพิจารณาเพื่อกำหนดที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการจากมุมมองการเข้าถึง จึงเลือกต้นแบบความคิดและผลสำเร็จจากรูปแบบที่หนึ่ง เนื่องจากสอดคล้องกับแนวคิดของผังอาคารศูนย์บริการวิชาการในการปูพื้นฐานอดีตเพื่อเชื่อมโยงปัจจุบัน ซึ่งผู้ชมต้องเข้าถึงอาคารใหม่ก่อนเข้าชมโบราณสถาน

ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์

การเข้าถึงวัดพระศรีสรรเพชญ์ กำหนดให้เข้าที่เดียวกันของยานพาหนะทุกประเภทจากถนนศรีสรรเพชญ์ จุดทางเข้าหลักไม่สามารถมองเห็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ได้ ทั้งนี้เพื่อให้อาคารศูนย์บริการวิชาการ เป็นจุดเริ่มต้นในการปูพื้นฐานเพื่อนำเสนอเรื่องราวก่อนชมโบราณสถานจริง เรื่องราวต่าง ๆ จัดลำดับความสำคัญอย่างต่อเนื่องถึงบริเวณจุดชมวิวด้านหน้าอาคารศูนย์บริการวิชาการ กับวิหารพระมงคลบพิตร พื้นที่นี้เป็นบริเวณจุดตัดระยะมุมมองของการเข้าถึงซึ่งกำหนดจาก แนวเส้นตัดของระยะห่างต่อความสูงของเจดีย์ทั้งสามองค์ที่ 1 ต่อ 3 พื้นที่นี้สามารถมองเห็นเจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ได้ทั้งสามองค์พร้อมกับสภาพแวดล้อมรอบวัด แนวแกนของมุมมองหลักกำหนดให้มองไปที่เจดีย์องค์แรกด้านตะวันออก ซึ่งเป็นเจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

ทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุ

วัดมหาธาตุเข้าถึงได้จากถนนชีกุน และทางเรือจากบึงพระราม เข้าสู่อาคารศูนย์บริการวิชาการซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการนำเสนอความเป็นมาและรายละเอียดของวัด เรื่องราวจัดเรียงตามลำดับ เป้าหมายเพื่อให้ผู้ชมได้รู้จักวัดมหาธาตุในฐานะศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาสมัยอยุธยา และเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ต่อเนื่องถึงจุดชมทัศนียภาพ ซึ่งเป็นจุดตัดระยะมุมมองต่อความสูงของปรางค์ประธาน บริเวณนี้สามารถมองเห็นวัดมหาธาตุได้ทั้งหมดพร้อมสภาพแวดล้อม แนวแกนของมุมมองหลักกำหนดให้มองไปที่ปรางค์ประธานของวัด

ทำเลที่ตั้งวัดมเหยงคณ์

วัดมเหยงคณ์สามารถเข้าถึงในทางบกจากถนนซอยหมู่บ้านช้าง และทางเรือจากแหล่งน้ำโบราณบริเวณตอนเหนือของวัดช้างเข้าสู่อาคารศูนย์บริการวิชาการ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นการปูพื้นฐานให้เข้าใจเรื่องราว ประวัติความเป็นมาของวัดในด้านการเป็นศูนย์รวมความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของอาณาจักรอยุธยา ศูนย์กลางแห่งความสัมพันธ์ของพระมหากษัตริย์ พระสงฆ์และศรัทธาของประชาชน รวมถึงภูมิหลังในด้านการรบ และความสัมพันธ์ของอาณาจักรอยุธยากับอาณาจักรสุโขทัยที่แสดงออกมาในรูปแบบเจดีย์ช้างล้อม (สันติ เล็กสุขุม, 2557, หน้า 44-45) ทางเข้าอาคารสามารถเชื่อมต่อกับเส้นทางเรือ รถยนต์ โดยมีระยะห่างถึงวัดมเหยงคณ์ 146 เมตร

คิดเป็นระยะห่างต่อความสูงของเจดีย์ประธานที่ 1 ต่อ 5 และ 1 ต่อ 3 ของเจดีย์ประธานวัดช้าง บริเวณดังกล่าวเป็นเป็นแนวแกนตรงกันระหว่างเจดีย์ประธานทั้ง 2 วัด อาคารสำคัญ คือ เจดีย์ประธาน และอุโบสถ

มุมมองจากการเข้าถึงของต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ คือ อาคารใหม่อยู่ติดกับโบราณสถาน มีการเชื่อมต่อกิจกรรมทั้งสองอาคารโดยตรง การเข้าถึงจะต้องเข้าสู่อาคารใหม่ก่อนจะเห็นโบราณสถาน ซึ่งถือเป็นการบดบังมุมมองของโบราณสถานทั้งหมด การตอบโต้หรือรู้สึกขัดแย้งของอาคารทั้งสองจะไม่เกิดขึ้น และการได้เข้าสู่อาคารใหม่เพื่อรับทราบเรื่องราว หรือชมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับโบราณสถาน เป็นแนวคิดในการจัดลำดับความสำคัญของเรื่องราวในการเล่าเรื่อง ด้านการมองเห็นถือเป็นการจัดลำดับการมองจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสุดท้าย และในด้านการเรียนรู้ถือเป็นการจัดลำดับการเรียนรู้จากง่ายไปยาก ทั้งหมดสะท้อนแนวคิดในด้านการรับรู้ของทัศนากรที่มักจะยืนในตำแหน่งที่เห็นผลงานทั้งหมดและสามารถเห็นรายละเอียดได้ (Hans, 1971 อ้างถึงใน บัณฑิต จุลาสัย, 2547, หน้า 68) ตำแหน่งดังกล่าวจะอยู่ที่สัดส่วนของระยะห่างต่อความสูงอาคารที่ 1 ต่อ 3 ซึ่งเป็นระยะที่สามารถเห็นอาคารพร้อมกับสภาพแวดล้อมในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ถ้าไกลกว่านี้จะเห็นเพียงเส้นขอบอาคารเท่านั้น และการกำหนดกิจกรรมในอาคารใหม่ต่อเนื่องไปยังอาคารเก่าเป็นแนวคิดในการกำหนดโครงสร้างขอบเขตของการมอง โดยเป็นการเปลี่ยนทิศทางการมองให้เป็นไปตามเรื่องราวที่ต้องการถ่ายทอด และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์อาคาร

หากนำแนวคิดดังกล่าวข้างต้นมาใช้กับการกำหนดมุมมองของทั้งสามทำเลที่ตั้ง สอดคล้องกับลักษณะกลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่มีประสบการณ์และไม่คุ้นเคยกับโบราณสถาน ผู้ใช้จะพยายามมองหาสิ่งที่เป็นข้อมูลก่อน ข้อมูลหนึ่งในสามปัจจัยการเคลื่อนสายตาในการมองภาพประกอบด้วย ความเป็นข้อมูล ความคุ้นเคย และคำสั่ง (บัณฑิต จุลาสัย, 2547, หน้า 70) อาคารศูนย์บริการวิชาการจึงควรอยู่ในตำแหน่งที่สามารถรองรับและให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้อาคารได้โดยตรง ผู้ใช้อาคารจะไม่ให้ความสนใจกับลักษณะอาคารศูนย์บริการวิชาการ เพราะมีเป้าหมายชัดเจนในการเข้าชมโบราณสถาน แต่จะพยายามค้นหาบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เคยสังเกตมาก่อนซึ่งจัดไว้ในอาคารศูนย์บริการวิชาการ

เมื่อเปรียบเทียบทำเลที่ตั้งทั้งสามพื้นที่ ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์สามารถควบคุมทางเข้าออกได้ดีที่สุด เส้นทางเข้าหลักจากถนนศรีสรรเพชญ์ และท่าเรือวิหารพระมงคลบพิตร สามารถควบคุมให้เข้าสู่อาคารศูนย์บริการวิชาการได้ทั้งหมด ทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุ และวัดมเหยงคณ์ สามารถควบคุมทางเข้าออกได้ แต่ไม่สามารถควบคุมการมองเห็นโบราณสถาน

เนื่องด้วยทั้งสองพื้นที่เป็นที่เปิดโล่งมีแนวถนนล้อมรอบและอยู่ติดกับแนวเขตของทั้งสองวัด และเมื่อพิจารณาทิศที่ตั้งสัมพันธ์กับมุมมอง ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์สามารถกำหนดมุมมองได้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ มุมมองโดยตรง (Linear view) มุมมองมุมกว้าง (Panorama view) มุมมองแสงแรกและแสงสุดท้าย (Twilight view) มุมมองภาพเงาดำย้อนแสง (Silhouette view) และมุมมองของเมือง (Town space) อันจะทำให้เกิดความหลากหลายและเพลิดเพลินในการเรียนรู้ ยืดหยุ่น รวดเร็ว ตรงประเด็น และมีประเด็นให้พูดคุยบอกต่อได้ (อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี่, 2556, หน้า 47)

มุมมองจากโบราณสถาน

มุมมองจากโบราณสถานของต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ ไม่มีผลในด้านการมองเห็น เนื่องจากภายในโบราณสถานทุกแห่งมีกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ความสนใจของผู้เข้าชมอยู่ที่กิจกรรม อาคารที่มีรูปทรงแตกต่างไม่มีผลกระทบต่อความรู้สึกขัดแย้งเมื่ออยู่ในโบราณสถาน แต่โบราณสถานทั้งสามทำเลที่ตั้ง มีลักษณะแตกต่างเนื่องจากไม่มีการจัดกิจกรรม มีเพียงซากโบราณสถาน มุมมองของผู้ชมจึงสามารถสังเกตสิ่งที่อยู่รอบ ๆ โบราณสถานได้ การพิจารณาเลือกทำเลที่ตั้งเพื่อออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการในประเด็นมุมมองจากโบราณสถานจึงอยู่ที่ทำเลซึ่งสามารถเห็นอาคารศูนย์บริการวิชาการได้มาก ในตำแหน่งที่กำหนดขึ้นจากมุมมองการเข้าถึง

ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์

ตำแหน่งเจดีย์องค์กลาง เป็นจุดกำหนดมุมมองจากโบราณสถานออกสู่ภายนอก พื้นที่นี้เป็นจุดเริ่มต้นและจุดสุดท้ายของการเข้าชมวัดพระศรีสรรเพชญ์ มุมมองของผู้เข้าชมอยู่ในระยะความสูงเหนือพื้นดินประมาณ 1.50 เมตร จุดนี้สามารถมองเห็นครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ถนนศรีสรรเพชญ์-วิหารพระมงคลบพิตร ในระยะห่าง 112 เมตร จากโบราณสถานถึงที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการ ระยะดังกล่าวคิดเป็นสัดส่วน 1 ต่อ 14 (อาคารศูนย์บริการวิชาการสูง 2 ชั้น ระยะความสูงแปดเมตร) และ 1 ต่อ 12.5 ของมุมมองจากวิหารพระมงคลบพิตร ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวการรบกวนทัศนียภาพเมื่ออยู่ภายในโบราณสถานน้อย และได้พื้นที่ตามแนวคิดระดับการมองเห็นต่อความสูงของตำแหน่งอาคารศูนย์บริการวิชาการทั้งหมด 11 บริเวณ การวัดความสูงของโบราณสถานใช้การคำนวณจากรูปสามเหลี่ยม โดยอ้างอิงระยะห่างจากจุดที่ใช้วัดถึงศูนย์กลางของโบราณสถานด้วยระบบภูมิสารสนเทศ ของกรมศิลปากร (กรมศิลปากร, 2557) และจากจุดที่ใช้วัดถึงยอดโบราณสถานด้วยกล้องวัดระยะด้วยเลเซอร์ ยี่ห้อ Bushnell รุ่น Yardage Pro นำผลที่ได้คำนวณเพื่อหาความสูงของโบราณสถาน

ทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุ

ตำแหน่งทางเข้าวัดมหาธาตุด้านทิศใต้ระหว่างวิหาร 12-วิหาร13 เป็นตำแหน่งมุมมองจากโบราณสถานสู่ภายนอก เป็นจุดเริ่มต้นและจุดสุดท้ายของการเข้าชมวัด มุมมองอยู่ในระดับพื้นดิน จุดนี้สามารถมองเห็นครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ถนนชีกุน ถึงบึงพระราม โดยอยู่ห่างจากจุดชมทัศนียภาพและที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการ 106 เมตร คิดเป็นสัดส่วน 1 ต่อ 12.5 (อาคารศูนย์บริการวิชาการสูง 2 ชั้น ระยะความสูง 8 เมตร) สัดส่วนดังกล่าวมีผลต่อการรบกวนทัศนียภาพเมื่ออยู่ภายในวัดมหาธาตุน้อย และได้พื้นที่ตามแนวระดับการมองเห็นต่อความสูงของตำแหน่งอาคารศูนย์บริการวิชาการทั้งหมด 5 บริเวณ

ทำเลที่ตั้งวัดมเหยงคณ์

ตำแหน่งด้านใต้ของเจดีย์ช้างล้อมวัดมเหยงคณ์ เป็นตำแหน่งมุมมองจากโบราณสถานสู่ภายนอก เป็นจุดที่มองผ่านกำแพงภายนอกไปยังพระตำหนัก-อาคารศูนย์บริการวิชาการ-วัดช้าง จุดนี้มองเห็นภาพรวมของพื้นที่และสภาพแวดล้อมได้ทั้งหมด และสามารถมองเห็นอาคารโรงแรม Classic Kameo ที่ตั้งอยู่บนนถนนโรจนะ ซึ่งอยู่ห่างจากวัดมเหยงคณ์เมื่อมองจากสายตาเป็นระยะทาง 986 เมตร ได้อย่างชัดเจน มุมมองจากโบราณสถานอยู่ห่างจากอาคารศูนย์บริการวิชาการ 110 เมตร คิดเป็นสัดส่วน 1 ต่อ 12.5 (อาคารศูนย์บริการวิชาการสูง 2 ชั้น ระยะความสูง 8 เมตร) สัดส่วนดังกล่าวมีผลต่อการรบกวนทัศนียภาพเมื่ออยู่ภายในวัดมเหยงคณ์น้อย แต่จะช่วยในการบดบังทัศนียภาพของสภาพแวดล้อมที่อยู่ด้านหลังได้ ระยะนี้ได้พื้นที่ตามแนวระดับการมองเห็นต่อความสูงของอาคารศูนย์บริการวิชาการทั้งหมด 5 บริเวณ

ต้นแบบความคิดและผลสำเร็จทุกอาคารประกอบด้วยกิจกรรมภายในมากมาย เช่น พิพิธภัณฑ์ พื้นที่จัดแสดงถาวร ชั่วคราว ร้านขายของที่ระลึก ภัตตาคาร ห้องสมุด เป็นต้น ความสนใจทั้งหมดของผู้เข้าชมจึงอยู่ภายในอาคารมากกว่าการมองออกไปภายนอก ลักษณะดังกล่าวทำให้อาคารใหม่ไม่มีผลต่อการมองเห็นจากมุมมองภายในโบราณสถาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการมองทัศนภาพของมนุษย์ ในด้านการเคลื่อนสายตาไปยังจุดต่าง ๆ ต้องอาศัย 3 ปัจจัย คือ ความคุ้นเคย ความเป็นข้อมูล และคำสั่ง (บัณฑิต จุลาสัย, 2547, หน้า 70) ผู้เข้าชมจะคุ้นเคยกับโบราณสถานจากอาคารใหม่ที่ปูพื้นฐานประวัติ และเรื่องราวมาก่อน เปรียบเสมือนการเตรียมการรับรู้ ทำให้ผู้เข้าชมรับทราบและต้องการที่จะค้นหาความรู้ในโบราณสถานต่อไป ภายในโบราณสถานเปรียบเสมือน ข้อมูล ซึ่งการเคลื่อนสายตาของมนุษย์จะหยุดอยู่กับสิ่งที่เป็นข้อมูลนั้นเพื่อทำความเข้าใจก่อนที่จะเคลื่อนสายตาไปยังจุดอื่น และหากพื้นที่ใดมีความเป็นข้อมูลมาก ผู้เข้าชมต้องใช้เวลานานมากขึ้นในการทำความเข้าใจกับข้อมูลนั้น และภายในโบราณสถานมี

การจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ให้ได้รับชม มีการแบ่งกลุ่มกิจกรรม จัดวางตามหมวดหมู่ อาคารเป็นอาคารปิดล้อม มีรูปทรงชัดเจน ลัษณะอาคารมีทั้งแบบเกณฑ์สมมาตร (สันติ เล็กสุขุม, 2557, หน้า 19) และวางแกนแบบสมดุล ต่อเนื่อง อาคารลักษณะนี้จะดึงดูดความสนใจได้มากกว่าอาคารรูปทรงเรขาคณิตธรรมดา รูปแบบการจัดวางกิจกรรมภายใน และลักษณะอาคารดังกล่าวเปรียบเสมือนคำสั่ง ที่กำหนดให้ผู้เข้าชมสนใจกับกิจกรรมภายในมากกว่าสิ่งแวดล้อมภายนอก

ต้นแบบความคิดและผลสำเร็จเป็นโบราณสถานที่มีการใช้งาน แตกต่างกับโบราณสถานของทำเลที่ตั้งทั้ง 3 แห่ง ไม่มีกิจกรรมภายใน ผู้ชมใช้เวลากับการเดินชมซากโบราณสถาน ทำให้มุมมองจากภายในโบราณสถานสู่ภายนอกมีโอกาสเกิดขึ้น เมื่อพิจารณาผังการเดินชมภายในโบราณสถานทั้ง 3 ทำเลที่ตั้ง พบว่า วัดพระศรีสรรเพชญ์ และวัดมเหยงคณ์จะเกิดมุมมองจากโบราณสถานสู่ภายนอกมากว่าวัดมหาธาตุ เพราะผังของวัดเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า วัดพระศรีสรรเพชญ์มีขนาดโดยประมาณกว้าง 250 เมตร ยาว 350 เมตร ส่วนวัดมเหยงคณ์กว้างประมาณ 150 เมตร ยาว 200 เมตร (กรมศิลปากร, 2557) ลักษณะผังก่อให้เกิดมุมมมองจากภายในสู่ภายนอกได้ทุกบริเวณของการเข้าชม รูปแบบโบราณสถานเป็นการเดินชมภายนอกซึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่ง จะแตกต่างกับวัดมหาธาตุที่เส้นทางเดินชมภายในเป็นพื้นที่ปิดล้อม โดยเฉพาะบริเวณปรางค์ประธานที่มีกำแพงแก้วสูง 2.50 เมตร ล้อมรอบอีกชั้นทำให้ไม่สามารถมองเห็นสภาพแวดล้อมภายนอกได้ มุมมองจากโบราณสถานสู่ภายนอกจึงมีเพียงบริเวณทางเข้า บริเวณเศียรพระ วิหารทิศตะวันออก และบริเวณทางออกเท่านั้น

ดังนั้นวัดพระศรีสรรเพชญ์ และวัดมเหยงคณ์ จึงเป็นทำเลที่ตั้งสำหรับอาคารศูนย์บริการวิชาการของมุมมองจากโบราณสถาน เพราะเป็นทำเลที่เกิดผลกระทบจากมุมมองได้มาก อาคารศูนย์บริการวิชาการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่รบกวนทัศนียภาพโบราณสถานจึงต้องคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นจากมุมมองภายในโบราณสถานพร้อมกับแนวคิดในด้านอื่น ๆ ประกอบกัน

พื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรม

ต้นแบบแนวคิดและผลสำเร็จมีพื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรมระหว่างอาคารใหม่กับโบราณสถานระยะไม่เกิน 1 ต่อ 3 ระยะนี้เห็นอาคารเก่าได้ทั้งหมดพร้อมกับสภาพแวดล้อม ยกเว้นพิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งกราสโกว์ ริเวอร์ไซต์ ซึ่งหันไปทางด้านแม่น้ำไคล์ โบราณสถานมีลักษณะเกณฑ์สมมาตร มีเส้นรอบรูปที่ชัดเจน เด่นชัด สื่อความหมายและจดจำได้ง่ายกว่าอาคารใหม่ ดังนั้นโบราณสถานจะมีความเป็นภาพ สภาพแวดล้อมและตัวอาคารใหม่ซึ่งมีลักษณะตรงข้ามจะกลายเป็นพื้นภาพ เป็นการพิจารณาองค์ประกอบของภาพที่พบเห็นอันประกอบไปด้วยภาพและพื้นภาพ สถาปนิกออกแบบให้อาคารใหม่แตกต่างจากอาคารเก่าเพื่อต้องการให้อาคารใหม่

เป็นเพียงพื้นภาพ โดยจุดสนใจยังคงมุ่งเน้นที่อาคารเก่าซึ่งเป็นภาพ แต่ถ้าหากพื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรมมีระยะห่างตั้งแต่ 1 ต่อ 4 อาคารเก่าจะเห็นเพียงเส้นรอบรูปและความเป็นภาพของอาคารเก่าจะหมดไป พื้นที่ว่างของต้นแบบความคิดฯจะเปิดมุมมองให้ได้ชมทัศนียภาพของโบราณสถานได้อย่างชัดเจนโดยไม่มีอาคาร ต้นไม้ หรือสิ่งปลูกสร้างอื่นใดบดบัง การพิจารณาเลือกทำเลที่ตั้งเพื่อออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการในประเด็นพื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรมจึงอยู่ที่ทำเลซึ่งสามารถจัดพื้นที่ว่างได้ในระยะ 1 ต่อ 3

ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์

กำหนดให้บริเวณด้านหน้าวิหารพระมงคลบพิตร ซึ่งเป็นจุดตัดของมุมมองจากความสูงโบราณสถานที่ระยะ 1 ต่อ 3 เป็น Space หลักสำหรับชมทัศนียภาพ และจุดเริ่มต้นของกิจกรรมภายในพื้นที่โบราณสถาน Space เชื่อมต่อที่ว่างด้านหน้าทางเข้าวัดพระศรีสรรเพชญ์ต่อเนื่องไปยังกิจกรรมภายใน กับที่ว่างด้านหลังอาคารศูนย์บริการวิชาการบริเวณริมคลองโบราณ ที่ว่างทั้งหมดขนานไปตามแนวคลองถึงถนนศรีสรรเพชญ์ กำหนดให้เป็นพื้นที่สำหรับการเปิดมุมมองจากการเดินทางด้วยเรือเข้าสู่พื้นที่วัดพระศรีสรรเพชญ์ ผ่านอาคารศูนย์บริการวิชาการ พื้นที่ว่างด้านหน้า เป็นพื้นที่สำหรับการเชื่อมต่อมุมมองของอาคารศูนย์บริการวิชาการกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ และเป็นพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมในช่วงเทศกาลต่าง ๆ

ทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุ

กำหนดให้บริเวณด้านหน้าทางเข้าในปัจจุบัน ซึ่งเป็นจุดตัดของมุมมองจากความสูงของปรางค์ประธานที่ระยะ 1 ต่อ 3 เป็น Space หลักสำหรับชมทัศนียภาพ บริเวณนี้เป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ภายในวัดมหาธาตุ กิจกรรมภายในอาคารศูนย์บริการวิชาการ และพื้นที่ว่างริมบึงพระราม พื้นที่ว่างภายนอกนี้เชื่อมต่อไปยังพื้นที่ด้านตะวันตกของวัดมหาธาตุ บริเวณวัดนก (1) และต่อเนื่องไปยังวัดหลังคาดำ วัดหลังคาขาว ซึ่งใช้เป็นเส้นทางกลับจากการชมโบราณสถานภายในเขตอุทยานฯ พื้นที่ว่างริมบึงพระรามกำหนดให้เป็นจุดชมทัศนียภาพบริเวณที่สอง สำหรับการเปิดมุมมองเข้าสู่วัดมหาธาตุ และจากวัดมหาธาตุออกสู่บึงพระราม พื้นที่ว่างทั้งสองสามารถใช้จัดกิจกรรมในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ได้

ทำเลที่ตั้งวัดมเหยงคณ์

กำหนดให้บริเวณพื้นที่โล่งระหว่างวัดมเหยงคณ์-วัดช้างซึ่งเป็นจุดตัดของมุมมองจากความสูงของเจดีย์ประธานทั้งสองวัดที่ระยะ 1 ต่อ 4 เป็น Space หลักสำหรับเข้าอาคารศูนย์บริการวิชาการ จุดชมทัศนียภาพของทั้งสองวัด และเป็น Space สำหรับเชื่อมเข้าสู่ภายในวัดมเหยงคณ์ และเชื่อมต่อพื้นที่ริมน้ำทั้งสองฝั่ง Space นี้สามารถใช้เป็นลานกิจกรรมของชุมชนหรือจัดงานเทศกาลต่าง ๆ ได้

พื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรมของทำเลที่ตั้งทั้งสามแห่งซึ่งกำหนดจากระยะห่างของพื้นที่ต่อความสูงเจดีย์ประธานสามองค์ สำหรับวัดพระศรีสรรเพชญ์ ที่ระยะ 1 ต่อ 3 ได้พื้นที่ด้านหน้าวิหารพระมงคลบพิตรต่อเนื่องบ่อน้ำหกเหลี่ยม ปรางค์ประธาน สำหรับวัดมหาธาตุ ที่ระยะ 1 ต่อ 3 ได้พื้นที่ติดกำแพงวัดด้านนอก และเจดีย์ช้างล้อม สำหรับวัดมเหยงคณ์ ที่ระยะ 1 ต่อ 3 ได้พื้นที่ว่างติดคลองข้างพระตำหนัก ทั้งสามบริเวณ เมื่อพิจารณารายละเอียดการมองเห็นจากสภาพจริง พื้นที่ว่างระยะ 1 ต่อ 3 ของวัดพระศรีสรรเพชญ์สามารถมองเห็นเจดีย์ประธานทั้งสามองค์พร้อมสภาพแวดล้อม แต่ทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุ ไม่สามารถมองเห็นปรางค์ประธานได้ เพราะมีกำแพงภายนอกกั้นสายตา และปรางค์ประธานวัดมหาธาตุได้พังทลายลงเหลือเป็นซากกองอิฐสูง 27.80 เมตร ส่วนเจดีย์ช้างล้อม วัดมเหยงคณ์มีความสูงเพียง 17.50 เมตร ความสูงต่อระยะห่างที่มีกำแพงภายนอกสูง 2.50 เมตร จึงไม่สามารถเห็นเจดีย์ช้างล้อมพร้อมสภาพแวดล้อมได้อย่างชัดเจน

พื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรมของต้นแบบแนวคิดฯ นอกจากใช้สำหรับชมโบราณสถานแล้ว พื้นที่ว่างด้านหน้า ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู พิพิธภัณฑ์ศิลปร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเรดาห์ และพิพิธภัณฑ์อารยธรรมยุโรปและเมดิเตอร์เรเนียน ยังใช้สำหรับเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมของชุมชน อาคารใหม่ให้บริการในด้านต่าง ๆ เมื่อจัดกิจกรรมพื้นที่ว่างด้านหน้า อาคารใหม่จึงมีส่วนร่วมกับชุมชน ลักษณะดังกล่าวทำให้ชุมชนเกิดการยอมรับอาคารใหม่ที่มีความแตกต่างนั้น และความแตกต่างซึ่งมองเห็นในครั้งแรกจะแปรเปลี่ยนเป็นการมองเห็นอย่างคุ้นเคย เกิดประสบการณ์ร่วมกับอาคารใหม่ และไม่รู้สึกแปลกแยกอีกต่อไป

ดังนั้นทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์จึงเป็นทำเลที่เหมาะสมในด้านพื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรม เนื่องจากพื้นที่ว่างอยู่ในระยะ 1 ต่อ 3 สามารถเห็นเจดีย์ประธานทั้ง 3 องค์ และสภาพแวดล้อมได้พร้อมกัน รวมถึงสามารถใช้พื้นที่ว่างสำหรับจัดกิจกรรมชุมชน หรือกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาได้ ปัจจุบันบริเวณด้านหน้าวิหารพระมงคลบพิตร ทางมูลนิธิพระมงคลบพิตรได้จัดงานในวันสำคัญทางศาสนาตลอดทั้งปี (ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2556)

เอกภาพ

เอกภาพระหว่างอาคารใหม่ กับโบราณสถาน ของต้นแบบความคิดฯ เกิดจากความต่อเนื่องของกิจกรรมทั้งสองอาคารซึ่งอาคารใหม่มีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมความชัดเจนของโบราณสถานในด้านการมองเห็น การบริการให้กับผู้เข้าชมโบราณสถาน องค์ประกอบส่วนใหญ่ประกอบด้วย โถงต้อนรับ พิพิธภัณฑ์ พื้นที่จัดนิทรรศการถาวรและชั่วคราว โรงภาพยนตร์ ห้องสมุด ภัตตาคาร ห้องประชุมสัมมนา ร้านค้า และอื่น ๆ อาคารต้นแบบความคิดฯ

ไม่มีจัดแสดงข้อมูลพื้นฐานของโบราณสถานในแต่ละแห่งเพราะโบราณสถานของอาคารต้นแบบทั้งหมดยังคงใช้งาน จึงสามารถบอกเรื่องราวได้ด้วยตัวเอง อาคารใหม่ทำหน้าที่เชื่อมต่อกิจกรรมในยุคปัจจุบันเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวส่งต่อไปยังอาคารเก่าซึ่งอยู่ติดกัน ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบอาคารให้เป็นเสมือนสิ่งเร้าเฟ้นจำแนก เพื่อช่วยในการสังเกต และเป็นสัญญาณชี้แนะให้ช่วยในการจดจำสถานที่และโบราณสถานที่อยู่ติดกันได้ง่ายขึ้น สิ่งเร้าเฟ้นจำแนก เป็นหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้ สิ่งเร้าเฟ้นจำแนกในการออกแบบวางผังทำให้บุคคลใช้ภูมิสัญลักษณ์ที่เฟ้นจำแนกว่าไปในทิศทางหรือเป้าหมายที่ถูกต้อง เช่น หอไอเฟล เป็นสิ่งเร้าเฟ้นจำแนกที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้ได้ทันทีว่าเข้าสู่ใจกลางมหานครปารีส เป็นต้น การแยกแยะโบราณสถานใช้อาคารศูนย์บริการวิชาการจึงเป็นตัวเฟ้นจำแนกเพื่อช่วยการจดจำโบราณสถานได้ง่ายขึ้น

ความแตกต่างของต้นแบบแนวคิดฯ กับโบราณสถานใน 3 ทำเลที่ตั้ง คือ โบราณสถานทั้ง 3 แห่ง เป็นซากโบราณสถาน ไม่มีการใช้งานใด ๆ ไม่สามารถสื่อสาร หรือบอกเรื่องราวต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง อาคารศูนย์บริการวิชาการจึงต้องทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวประวัติความเป็นมา ข้อมูลรูปแบบสันนิษฐาน และกิจกรรมที่ส่งเสริมโบราณสถาน การพิจารณาเลือกทำเลที่ตั้งจึงพิจารณาจากทำเลที่สามารถสร้างความต่อเนื่องของกิจกรรมระหว่างอาคารศูนย์บริการวิชาการกับโบราณสถานได้โดยตรง

ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์

เอกภาพของโบราณสถานวัดพระศรีสรรเพชญ์ กับอาคารศูนย์บริการวิชาการ เกิดจากความต่อเนื่องของกิจกรรม อาคารศูนย์บริการวิชาการเป็นเพียงสื่อในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดกับโบราณสถาน กิจกรรมของอาคารศูนย์บริการวิชาการทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้ข้อมูลข่าวสาร และสร้างความเพลิดเพลินต่อการเข้าชมโบราณสถาน รองรับกิจกรรมทั้งการปูพื้นฐาน การนำเสนอ และการสรุป กิจกรรมดังกล่าวถูกส่งต่อให้กับการเข้าชมภายในโบราณสถาน และอำนวยความสะดวกเมื่อกลับจากการเข้าชม กิจกรรมหลักภายในอาคารศูนย์บริการวิชาการ ประกอบด้วย โถงต้อนรับ Pavilion Hall ห้องรูปแบบสันนิษฐาน และลานภูมิหลัง

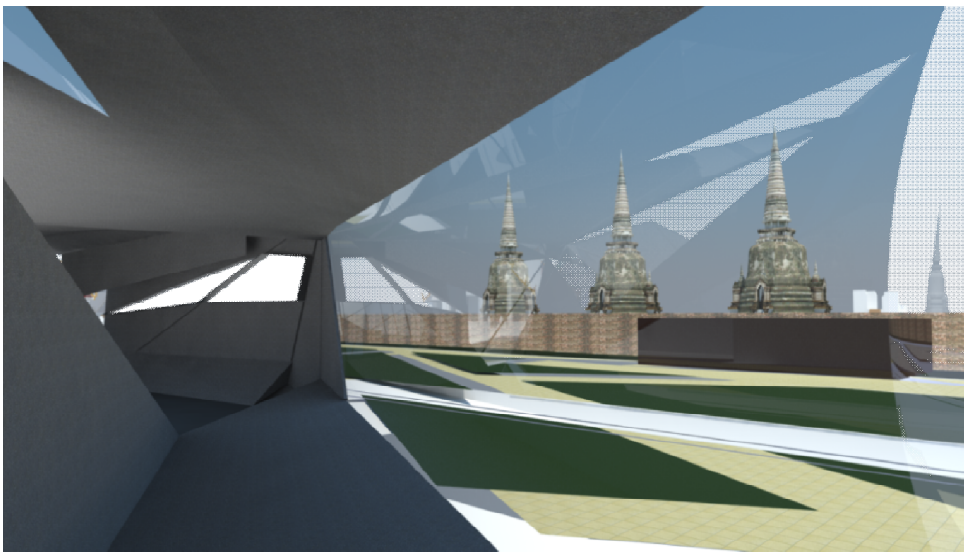

ภาพที่ 3-1 บรรยากาศจำลองภายในอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์

จุดเริ่มต้นจากกิจกรรมภายในอาคารศูนย์บริการวิชาการ โถงต้อนรับ Pavilion Hall ห้องรูปแบบสันนิษฐาน และลานภูมิหลัง ใช้เวลาในอาคารประมาณ 20 นาที อาคารต่อเนื่องจากลานภูมิหลังไปยังลานชมทัศนียภาพ วิหารพระมงคลบพิตร และวัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งภายในกำหนดเดินวนซ้าย จากลานหน้าเจดีย์องค์กลาง ไปยังเจดีย์ด้านตะวันตก อ้อมวิหารจตุรมุข กลับเข้าสู่ลานทางเดินเพื่อออกไปยังพื้นที่พระราชวังโบราณ และย้อนกลับ เพื่อมาจุดชมทัศนียภาพบริเวณที่ตั้งหุ่นจำลองสันนิษฐาน ด้านหน้าเจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และกลับโดยใช้เส้นทางเดิม ผ่านลานวัดด้านหน้าอาคารศูนย์บริการวิชาการ เพื่อกลับไปขึ้นยานพาหนะหรือเดินชมพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

ทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุ

เอกภาพของโบราณสถานวัดมหาธาตุ กับอาคารศูนย์บริการวิชาการ เกิดจากความต่อเนื่องกิจกรรมภายในอาคาร ภายนอกและในพื้นที่วัด อาคารศูนย์บริการวิชาการทำหน้าที่ปูพื้นฐาน นำเสนอ และสรุป กิจกรรมหลักภายในอาคารประกอบด้วย โถงต้อนรับ Pavilion Hall ห้องรูปแบบสันนิษฐาน และลานภูมิธรรม

จุดเริ่มต้นจากโถงต้อนรับ สำหรับลงทะเบียน และพักก่อนเข้าชมในอาคาร ถัดไปเป็น Pavilion Hall แสดงความประวัติความเป็นมาของวัดมหาธาตุ ความสำคัญ รายละเอียดการค้นพบพระบรมสารีริกธาตุ และเข้าสู่ห้องรูปแบบสันนิษฐาน ซึ่งใช้แสดงหุ่นจำลองสันนิษฐานของวัด ภายในห้องนี้เปิดมุมมองให้สามารถมองเห็นวัดมหาธาตุประกอบการชมหุ่นจำลอง พร้อมดูข้อมูล

จาก Smart Wall ที่แสดงในรูปแบบดิจิตอล ประกอบมุมมองวัดมหาธาตุ และสุดท้ายที่ลานภูมิธรรม เป็นลานที่ใช้สำหรับสรุปความเป็นมาก่อนเข้าชมภายในวัด

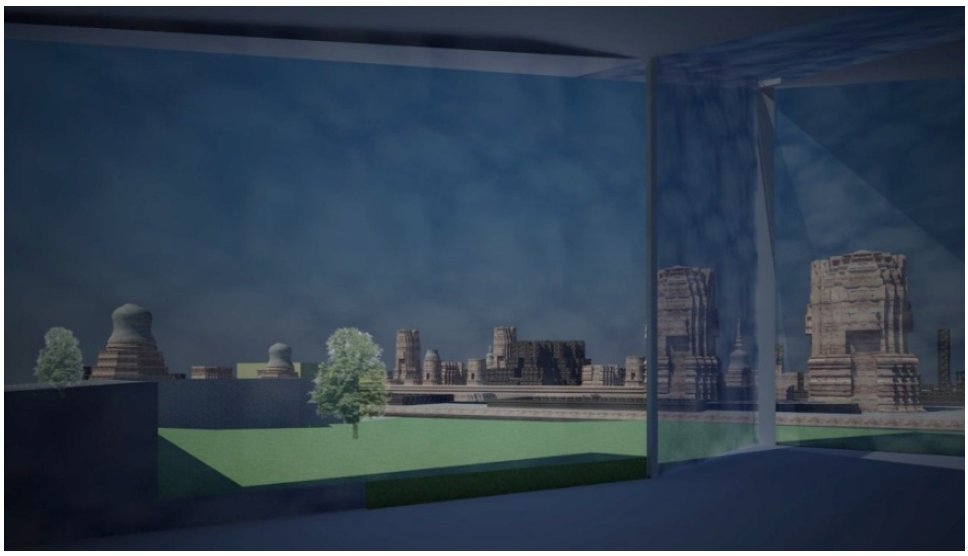

ภาพที่ 3-2 บรรยากาศจำลองภายในอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดมหาธาตุ

การเชื่อมต่อของอาคารศูนย์บริการวิชาการใช้เส้นทางเข้าด้านทิศใต้ ใช้เกณฑ์สมมาตร เป็นเส้นทางการเดินชม เลี้ยวขวาอ้อมเข้าวิหารด้านทิศตะวันออก เข้าสู่ปรางค์ประธาน และออกด้านทิศตะวันตกผ่านโบสถ์ อ้อมกลับด้านทิศใต้เข้าสู่ประตูทางเข้า ผ่านพื้นที่ชมทัศนียภาพด้านหน้าอาคารศูนย์บริการวิชาการ เพื่อเดินทางต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น

ทำเลที่ตั้งวัดมเหยงคณ์

ความต่อเนื่องของกิจกรรมทำให้เกิดความเป็นเอกภาพในพื้นที่อาคารศูนย์บริการวิชาการ ทำหน้าที่เชื่อมต่อกิจกรรมโดยผ่านองค์ประกอบภายใน และ Space ภายนอกสู่วัดมเหยงคณ์ องค์ประกอบภายในจะช่วยให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้ เข้าใจ ความสำคัญในด้านต่าง ๆ ก่อนเข้าสู่ภายในวัด กิจกรรมหลักภายในอาคารประกอบด้วย โถงต้อนรับ Pavilion Hall ห้องรูปแบบสันนิษฐานและลานชุมชน

จุดเริ่มต้นบริเวณโถงต้อนรับด้านเหนือวัดช้าง เข้าสู่ Pavilion Hall แสดงประวัติความเป็นมา ความสำคัญของวัดต่อเนื่องเข้าสู่ห้องรูปแบบสันนิษฐาน ซึ่งแสดงหุ่นจำลองรูปแบบสันนิษฐานของวัด พร้อมชมบรรยากาศวัดมเหยงคณ์และสภาพแวดล้อมรอบวัดเปรียบเทียบกัน ห้องรูปแบบสันนิษฐานเปิดผนังให้สามารถเปรียบเทียบโบราณสถานที่เห็นกับหุ่นจำลองรูปแบบ

สันนิษฐาน และข้อมูลดิจิตอลจาก Smart Wall และสิ้นสุดที่ลานชุมชนด้านหน้าตำหนักสมเด็จ เพื่อเดินเข้าชมภายในวัดมเหยงคณ์

เข้าสู่วัดมเหยงคณ์ใช้ประตูด้านทิศใต้ตรงข้ามเจดีย์ช้างล้อม เลี้ยวซ้ายอ้อมเจดีย์เข้าสู่อุโบสถ และวนกลับเพื่อออกยังประตูทางไปตำหนักสมเด็จ และวัดช้าง อีกทางเลือกของการชมบรรยากาศบริเวณวัด คือ การใช้เส้นทางชมอุโบสถ เข้าสู่ฉนวน และออกประตูวัดด้านทิศตะวันออก เพื่อโดยสารบนหลังช้างเดินทางชมบรรยากาศบริเวณวัดมเหยงคณ์ ตำหนักสมเด็จ วัดช้าง และชมทัศนียภาพโดยรวมบริเวณ ลานชุมชน ก่อนเดินทางกลับ

เอกภาพของอาคารศูนย์บริการวิชาการกับโบราณสถานอยู่ที่ความต่อเนื่องกิจกรรม อาคารศูนย์บริการวิชาการทำหน้าที่เชื่อมโยงและปูพื้นฐานให้เห็นถึงอดีต และพัฒนาการต่าง ๆ ผู้ใช้อาคารจะได้เรียนรู้ข้อมูลพื้นฐานก่อนไปชมโบราณสถาน ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์ และวัดมหาธาตุ เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสม เพราะที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการติดกับโบราณสถาน สามารถออกแบบให้เกิดความต่อเนื่องจากอาคารศูนย์บริการวิชาการสู่โบราณสถานได้โดยตรง ส่วนทำเลที่ตั้งวัดมเหยงคณ์มีคลองโบราณคั่นระหว่างวัดกับที่ตั้งอาคารทำให้ยากต่อการเชื่อมต่อกิจกรรมดังกล่าว

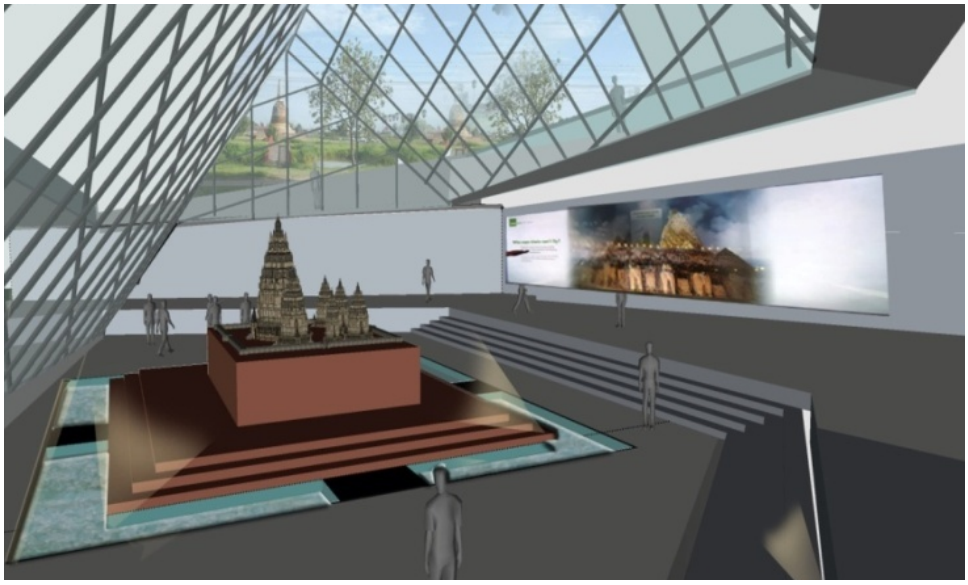

ภาพที่ 3-3 บรรยากาศจำลองภายในอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดมเหยงคณ์

ฐานานุศักดิ์

ต้นแบบแนวคิดฯ เน้นความเปรียบต่างระหว่างอาคารใหม่กับโบราณสถาน แต่อาคารใหม่ที่แตกต่างนั้นสร้างความโดดเด่นให้กับโบราณสถาน ผู้ชมสามารถแยกอาคารเก่า-ใหม่ได้ทันที สอดคล้องกับแนวคิดของคาร์โล สคาร์ปา ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการบูรณะเพื่อใช้อาคารเก่าอีกครั้งทั่วยุโรป คือ การออกแบบสถาปัตยกรรมในพื้นที่ประวัติศาสตร์เป็นการทำให้ประวัติศาสตร์โปร่งใสและมีชีวิตชีวา ด้วยการวางเรื่องเคียงข้างส่วนประกอบทางประวัติศาสตร์อย่างระมัดระวัง ชิ้นส่วนทางประวัติศาสตร์ในรูปของอาคารสมัยต่าง ๆ จะอยู่เคียงข้างและสนทนากันแต่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน โดยนัยยะที่ว่า ผู้ชมจะแยกแยะยุคสมัยของชิ้นส่วนเหล่านี้ได้ทันที ร่องรอยทางประวัติศาสตร์จึงไม่ใช้สิ่งที่แตะต้องไม่ได้ แต่มันจะถูกเปิดเผยให้เห็นชัดที่สุดโดยการจัดการชิ้นส่วนของยุคปัจจุบัน (สุนันท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, 2541, หน้า 32)

การพิจารณาเลือกทำเลที่ตั้งเพื่อใช้สำหรับออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการจากการหลีกเลี่ยงรูปแบบโบราณสถานจึงขึ้นอยู่กับลักษณะและรายละเอียดของโบราณสถานแต่ละแห่งที่มีความเด่นชัด มีข้อมูลที่สามารถสะท้อนสู่การออกแบบที่แตกต่างอย่างได้ผล

ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์

แผนผังวัดพระศรีสรรเพชญ์เป็นเกณฑ์สมมาตร แนวแกนหลักเชื่อมระหว่างวิหารเจดีย์ 3 องค์องค์ และวิหารจตุรมุข เป็นแนวแกนสมดุล มุ่งสู่องค์เจดีย์ ซึ่งสะท้อนถึงพระราชอำนาจและพระบารมีของพระเจ้าแผ่นดินผู้สร้างสรรค์วัด แนวแกนดังกล่าวสัมพันธ์กับเส้นแกนทางตั้งของเจดีย์ อันหมายถึง การเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์เบื้องสูง เกณฑ์สมมาตรของวัดพระศรีสรรเพชญ์ยังสัมพันธ์กับแกนของวิหารพระมงคลบพิตร และเชื่อมโยงไปยังแผนผังของวัดมหาธาตุ ลักษณะดังกล่าวเป็นรูปแบบของฐานานุศักดิ์ในงานสถาปัตยกรรม ซึ่งปรากฏในงานแผนผัง รูปแบบ และการตกแต่ง ลักษณะดังกล่าวก่อให้ความรู้สึกถึงความสงบ ความเป็นระเบียบ เหมาะสมกับลักษณะและหน้าที่ของอาคารต่าง ๆ ภายในวัด (ประกิจ ลัคนผจง, 2556)

อาคารศูนย์บริการวิชาการ หน้าที่หลัก คือการปูพื้นฐานความเข้าใจอดีตเพื่อเชื่อมโยงสู่ปัจจุบัน ของกลุ่มเป้าหมาย Gen Z การจัดวางผังอาคารรูปแบบสมดุลไม่เท่ากันทั้งสองข้าง เชื่อมโยงกับโบราณสถานโดยใช้แกนสมมุติ ซึ่งเป็นแนวแกนที่ใช้ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบระหว่างอาคารต่าง ๆ แกนสมมุติในงานวิจัยนี้ คือ การใช้แนวแกนระหว่างอาคารศูนย์บริการวิชาการไปยังอาคารสำคัญ ดังนี้ วัดพระศรีสรรเพชญ์ คือ เจดีย์ด้านทิศตะวันออก วัดมหาธาตุ คือ ปรางค์ประธาน และวัดมเหยงคณ์ คือ เจดีย์ช้างล้อม แนวแกนสมมุตินี้มีความแตกต่างกับแนวแกนของทั้ง 3 วัด ซึ่งเป็นรูปแบบเกณฑ์สมมาตร อันแสดงถึงความเคารพและให้เกียรติกับโบราณสถาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความแตกต่างกับโบราณสถาน ทั้งแนวแกนและรูปแบบ

โดยอาคารรูปแบบสมดุลไม่เท่ากันทั้งสองข้าง จะช่วยเปิดจินตนาการแห่งการค้นหาให้กับกลุ่มผู้ใช้อาคาร เกิดการเชื้อเชิญให้เคลื่อนที่ผ่านจุดต่าง ๆ และค้นหาสิ่งที่สนใจใหม่ ๆ อาคารตั้งอยู่บริเวณระดับการมองเห็น 4-10 บริเวณนี้สามารถเชื่อมโยงบรรยากาศภายในอาคารสู่โบราณสถานภายนอกได้

ทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุ

แผนผังวัดมหาธาตุใช้เกณฑ์สมมาตร ชั้นในมีกำแพงแก้วสี่เหลี่ยมจตุรัสขนาดประมาณ 120 ×120 เมตร ล้อมรอบปรางค์ประธาน กำแพงภายนอกสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 200 × 240 เมตร รูปแบบแผนผังดังกล่าวแสดงถึงการให้ความสำคัญกับศูนย์กลางของวัด คือ ปรางค์ประธาน อันเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ นอกจากเส้นแกนสู่ศูนย์กลางของวัดแล้ว ยังมีเส้นดิ่งซึ่งเป็นเส้นแนวตั้งของปรางค์ประธานที่พุ่งสู่เบื้องบน วัดมหาธาตุจึงเป็นการรวมแนวแกนโดยรอบในแนวราบเข้าสู่เส้นแกนในแนวดิ่ง เป็นการเชื่อมโยงสิ่งสำคัญสู่เบื้องบน อันสะท้อนถึงฐานานุศักดิ์ในงานสถาปัตยกรรม

แนวคิดอาคารศูนย์บริการวิชาการซึ่งมีหน้าที่ในการปูพื้นฐานความเข้าใจวัดให้กลุ่มเป้าหมายก่อนเข้าชมพื้นที่จริง การจัดแผนผัง รูปแบบ จึงต้องมีความแตกต่างจากแผนผัง และรูปแบบของวัดมหาธาตุ ผู้ชมสามารถแยกเก่า-ใหม่ได้ ผังอาคารศูนย์บริการวิชาการจัดรูปแบบสมดุลไม่เท่ากันทั้งสองข้าง แต่มีความสมดุลกับแผนผังวัดมหาธาตุในด้านความสัมพันธ์กับแนวแกนสมมุติจากอาคารศูนย์บริการวิชาการไปที่ปรางค์ประธาน รูปแบบอาคารดังกล่าวเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย Gen Z ที่ต้องการรูปแบบที่มีความยืดหยุ่น ทันสมัย รวดเร็ว ประสานกับเทคโนโลยีได้อย่างลงตัว อันจะช่วยในการเปิดจินตนาการแห่งการค้นหาให้กับกลุ่มเป้าหมายได้

ทำเลที่ตั้งวัดมเหยงคณ์

แผนผังวัดมเหยงคณ์ใช้เกณฑ์สมมาตร ศูนย์กลางวัด คือ เจดีย์ประธาน (เจดีย์ช้างล้อม) ด้านทิศตะวันออกของอุโบสถมีฉนวน กำแพงภายนอกรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 93 × 211 เมตร อุโบสถตั้งในตำแหน่งศูนย์กลางของวัด เจดีย์ประธานตั้งค่อนไปทางทิศตะวันตก แต่เมื่อพิจารณาถึงความสมดุลขององค์ประกอบในแผนผัง พบว่าฉนวนเป็นสิ่งที่ทำให้แผนผังเกิดความสมดุลในลักษณะสองข้างไม่เท่ากัน ซึ่งแตกต่างจากวัดพระศรีสรรเพชญ์ และวัดมหาธาตุ ที่มีความสมดุลเท่ากันทั้งสองข้าง แต่เมื่อลากแนวแกนเชื่อมระหว่างเจดีย์ประธานของวัดมเหยงคณ์ และวัดช้างเป็นแนวแกนที่สัมพันธ์กัน เมื่อพิจารณาร่วมกันของแผนผังทั้งสองวัดจะเป็นลักษณะสมดุลทั้ง 2 ข้าง

แนวคิดอาคารศูนย์บริการวิชาการ ระหว่างวัดมเหยงคณ์ และวัดช้าง ยึดแนวแกนสัมพันธ์ของเจดีย์ประธานทั้งสองวัด อาคารไม่ล้ำเกินเส้นแกนสัมพันธ์ของทั้งสองเจดีย์ โดยยึดแนวเส้นแกน

ของเจดีย์สามองค์ซึ่งตั้งอยู่นอกกำแพงวัดมเหยงคณ์เป็นหลัก ผังอาคารยังคงใช้รูปแบบสมดุลไม่เท่ากันทั้งสองข้าง แต่แนวแกนสมมุติสัมพันธ์กับเจดีย์ช้างล้อมวัดมเหยงคณ์

ทั้ง 3 ทำเลที่ตั้งใช้เกณฑ์สมมาตร (สันติ เล็กสุขุม, 2557, หน้า 19) ในการวางผังอาคาร แต่มีความต่างในส่วนของรูปทรงและรายละเอียด หลักสำคัญในการเลือกจึงอยู่ที่แนวแกน รูปทรงและรายละเอียดของอาคารที่เหลืออยู่ ทั้ง 3 ทำเล มีเจดีย์และปรางค์ประธานเป็นหลัก รูปแบบการวางอาคารที่สงบนิ่งอยู่ในผังแกนที่สมดุลมุ่งสู่ศูนย์กลางสำคัญของวัด และพุ่งสู่เบื้องบนด้วยเส้นดิ่งจากเส้นทรงของเจดีย์ หรือปรางค์ เสมือนการเชื่อมโยงความสำคัญในสถานที่นั้น ๆ กับสิ่งสำคัญเบื้องบน นอกจากนี้ผังที่มีความเป็นหนึ่งเดียวสามารถให้คาดเดาถึงผังของอาคารทั้งหมดที่รวมเป็นองค์ประกอบของวัดได้ (ประกิจ ลัคนผจง, 2556, หน้า 2) ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์จึงมีความชัดเจนทั้งในด้านการวางผัง รูปแบบอาคารต่าง ๆ ที่ยังเหลืออยู่ เจดีย์ประธาน 3 องค์ที่สามารถเห็นได้ในระยะทั้งใกล้ไกล ทำให้การออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการจะได้เห็นถึงความเปรียบต่างระหว่างอาคารใหม่กับโบราณสถานได้อย่างชัดเจน

ภูมิทัศน์

ต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ ทั้ง 5 แห่ง ไม่พบการจัดภูมิทัศน์ โดยเฉพาะการปลูกต้นไม้ขนาดใหญ่ในเขตที่ตั้งอาคาร (สำรวจด้วยโปรแกรม Google Earth โดยใช้ Street Views ในการสำรวจภูมิทัศน์ของต้นแบบความคิดฯ ทั้ง 5 แห่ง) เนื่องจาก

1. บริเวณที่ตั้งโบราณสถานเป็นเขตเมืองเก่า ถนนรวมทางเท้ามีขนาดที่แคบ การสัญจรเน้นทางเดินเท้าเป็นหลัก จึงไม่มีต้นไม้กีดขวางการเดินเท้า

2. ต้นแบบความคิดตั้งอยู่ในบริเวณที่มีอากาศเย็น แสงและความร้อนจากดวงอาทิตย์ไม่มีผลต่อการเดินเท้า แต่จะให้ความอบอุ่นช่วงอากาศเย็นจึงไม่มีความจำเป็นต้องปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงา

3. อาคารในย่านเมืองเก่ามีความสวยงามทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปะ ถนนที่แคบและไม่มีต้นไม้บังสายตาจะช่วยเปิดมุมมองให้เห็นความสวยงามของอาคาร

4. อาคารใหม่มีความสูงไม่เกินโบราณสถานที่อยู่โดยรอบ ทำให้อาคารบางส่วนลงใต้ดินจึงไม่สามารถปลูกต้นไม้รอบอาคารใหม่ได้

5. โบราณสถานหลายแห่งมีร่องรอยทางโบราณคดีในชั้นใต้ดิน จึงหลีกเลี่ยงการปลูกต้นไม้เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อหลักฐานทางโบราณคดีต่าง ๆ และป้องกันการทำลายโบราณสถานจากราก การหัก หรือการโค่นล้มของต้นไม้

6. หากมีการจัดภูมิทัศน์ด้วยการปลูกต้นไม้ จะเน้นเป็นต้นไม้ขนาดเล็ก ประดับเพียงบางส่วนในกระถาง หรือปลูกในพื้นที่ที่จัดไว้โดยเฉพาะ เช่น จตุรัส วงเวียน สวนหย่อม พื้นที่ริมน้ำ หรือสวนสาธารณะ

7. ต้นแบบความคิดฯลดความแข็งกระด้างและการสะท้อนแสงจากภูมิทัศน์แข็งด้วยสนามหญ้า แทนการปลูกต้นไม้ขนาดใหญ่

การพิจารณาเลือกทำเลที่ตั้งเพื่อออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการจึงพิจารณาเลือกทำเลที่สามารถจัดภูมิทัศน์ให้ส่งเสริมความเด่นชัดให้กับโบราณสถาน สัมพันธ์กับมุมมองการเข้าถึงทิศทางดวงอาทิตย์ และสามารถช่วยสร้างร่มเงา เกิดความสบายให้กับผู้ชมได้

ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์

ภูมิทัศน์ในงานสถาปัตยกรรม ช่วยในการบังคับทิศทางการมอง เพื่อความชัดเจนเข้าใจง่าย และเกิดการเรียนรู้ได้ถูกต้อง วัดพระศรีสรรเพชญ์มีความยาวประมาณ 350 เมตร กว้างประมาณ 135 เมตร และเมื่อรวมบริเวณโดยรอบด้านทิศใต้จากกำแพงถึงคลอง มีความยาว 172 เมตร ลักษณะดังกล่าวทำให้ไม่สามารถควบคุมมุมมองและสร้างความชัดเจนให้กับโบราณสถานได้ จัดวางแนวต้นไม้ในงานภูมิสถาปัตยกรรมบังคับทิศทางการมองใน 4 บริเวณ ดังนี้

บริเวณคลองด้านทิศใต้ กำหนดให้เปิดมุมมองเข้าสู่อาคารศูนย์บริการวิชาการ เพื่อให้ผู้เข้าชมทางเรือได้เตรียมความพร้อม

บริเวณทางเข้าหลัก วางแนวต้นไม้ขนาดกลางขนานไปกับถนนศรีสรรเพชญ์ เพื่อบังคับทิศทางการมองไปยังอาคารศูนย์บริการวิชาการ

บริเวณจุดชมทัศนียภาพหน้าวิหารพระมงคลบพิตร วางแนวต้นไม้ปิดบังมุมมองตั้งแต่วิหารพระมงคลบพิตรถึงด้านตรงข้ามเจดีย์องค์กลาง เพื่อเปิดมุมมองสู่เจดีย์องค์แรก

บริเวณด้านหน้าอาคารศูนย์บริการวิชาการ ซึ่งเป็นทางออกไปพื้นที่อื่น วางแนวต้นไม้เพื่อนำสายตาไปด้านหน้าบริเวณวัดพระราม และวัดมหาธาตุ

ทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุ

วัดมหาธาตุเป็นพื้นที่ปิดล้อม มุมมองสำคัญที่ปรางค์ประธาน แผนผังภายในกำแพงแก้วเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มุมมองจึงสามารถควบคุมได้ด้วยตัวแผนผังของวัดเอง แต่ปรางค์ประธานที่ได้พังทลายเหลือเป็นกองอิฐมีความสูงประมาณ 21.86 เมตร เมื่อมองจากมุมมองรอบวัดจะไม่สามารถมองเห็นปรางค์ประธานได้ ดังนั้นภูมิทัศน์ในงานสถาปัตยกรรมจะช่วยในการบังคับทิศทางการมองเพื่อความชัดเจน เข้าใจง่าย และเกิดการเรียนรู้ได้ถูกต้อง กำหนดให้จัดวางแนวต้นไม้ในงานภูมิสถาปัตยกรรมบังคับทิศทางการมองใน 3 บริเวณ ดังนี้

บริเวณริมบึงพระราม กำหนดให้เปิดมุมมองเข้าสู่อาคารศูนย์บริการวิชาการ เพื่อให้ผู้เข้าชมทางเรือได้เตรียมความพร้อม

บริเวณทางเข้าหลัก วางแนวต้นไม้เพื่อเน้นแนวแกนมองสำคัญจากอาคารศูนย์บริการวิชาการไปที่ปรางค์ประธาน

บริเวณจุดชมทัศนียภาพด้านหน้าวัดมหาธาตุ วางแนวต้นไม้เปิดมุมมองไปที่ปรางค์ประธาน

ทำเลที่ตั้งวัดมเหยงคณ์

วัดมเหยงคณ์ตั้งอยู่ในพื้นที่เปิดโล่ง ใกล้แหล่งชุมชน ตลาดน้ำอโยธยา แต่อยู่นอกเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก ทำให้ผู้เข้าชมวัดมเหยงคณ์มีจำนวนไม่มาก ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ คือ วัดตั้งอยู่บนพื้นที่เปิดโล่ง มีระยะห่างจากถนนมากกว่า 120 เมตร ไม่มีการเน้นเพื่อให้เกิดมุมมองที่น่าสนใจ อาคารศูนย์บริการวิชาการที่จัดตั้งขึ้นจึงมีความจำเป็นต้องใช้ภูมิทัศน์ช่วยในการเปิดมุมมองเพื่อดึงดูดความสนใจเข้ามาบริเวณวัด กำหนดจุดชมทัศนียภาพโดยใช้ร่มเงาของต้นไม้เป็นสิ่งชักนำ รวมถึงการใช้ Space ด้านหน้าอาคารเป็นลานกิจกรรมชุมชน สามารถจัดกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ กำหนดให้จัดวางแนวต้นไม้บังคับทิศทางและเปิดมุมมองใน 3 บริเวณ ดังนี้

บริเวณซอยหมู่บ้านช้าง ซึ่งเป็นถนนทางออกจากตลาดน้ำอโยธยา กำหนดให้เปิดมุมมองไปยังเจดีย์ประธานวัดช้าง เพื่อส่งต่อไปยังอาคารศูนย์บริการวิชาการ และวัดมเหยงคณ์ บริเวณเจดีย์ประธานวัดช้าง เป็นพื้นที่ต่อเนื่องจากถนนซอยหมู่บ้านช้าง ผู้ชมสามารถชมทัศนียภาพของวัดมเหยงคณ์ได้โดยผ่านการสะท้อนภาพของอาคารศูนย์บริการวิชาการ บริเวณโถงต้อนรับเป็นที่รองรับจากยานพาหนะต่าง ๆ เข้าสู่อาคารศูนย์บริการวิชาการ เปิดมุมมองโดยใช้ภูมิสถาปัตยกรรมไปยังเจดีย์ช้างล้อมวัดมเหยงคณ์

บริเวณภายในวัดมเหยงคณ์ ด้านใต้ของเจดีย์ช้างล้อม ใช้การจัดวางแนวต้นไม้เพื่อกั้นมุมมองจากวัดมเหยงคณ์ไปยังพื้นที่รอบ ๆ โดยให้สามารถเห็นได้ไกลสุดประมาณ 300 เมตร สามารถบดบังอาคารโรงแรมโรงแรม Classic Kameo ที่ตั้งอยู่ห่าง 986 เมตร ได้

การจัดภูมิทัศน์ของต้นแบบความคิดฯ นำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมสภาพภูมิอากาศร้อนชื้นของประเทศไทย ได้แนวคิดการจัดภูมิทัศน์เพื่อคัดเลือกทำเลที่ตั้งได้ดังนี้

1. ต้นไม้ในงานภูมิทัศน์ช่วยในการให้ร่มเงา สอดคล้องกับทิศทาง และมุมมองการเข้าถึงแนวของต้นไม้ต้องไม่บดบังทั้งอาคารใหม่ และโบราณสถาน

2. ต้นไม้ช่วยเน้นเส้นแนวแกน เปิดมุมมอง หรือบดบังบางส่วนที่ต้องการ และสัมพันธ์กับที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรม

3. ต้นไม้ที่นำมาใช้ต้องพิจารณาเรื่องของรูปทรง การดูแลรักษา ความปลอดภัยที่มีต่อโบราณสถานและผู้ใช้งาน

ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นทำเลที่เหมาะสมต่อการจัดภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมความชัดเจนให้กับโบราณสถาน สอดคล้องกับทิศทาง สภาพภูมิอากาศ โดยแนวต้นไม้เกาะกลุ่มด้านทิศตะวันตกข้างวิหารพระมงคลบพิตร สร้างร่มเงาในช่วงบ่ายให้กับที่ว่างด้านหน้าวิหาร และเสริมแนวต้นไม้เพื่อบังโบราณสถานในช่วงทางเข้าอาคารศูนย์บริการวิชาการ ส่วนทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุและวัดมเหยงคณ์เป็นพื้นที่เปิดโล่ง การจัดภูมิทัศน์เพื่อช่วยในการสร้างร่มเงาให้กับพื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรมจึงเป็นไปได้น้อย และแนวต้นไม้นั้นจะปิดบังทั้งอาคารใหม่ และโบราณสถาน

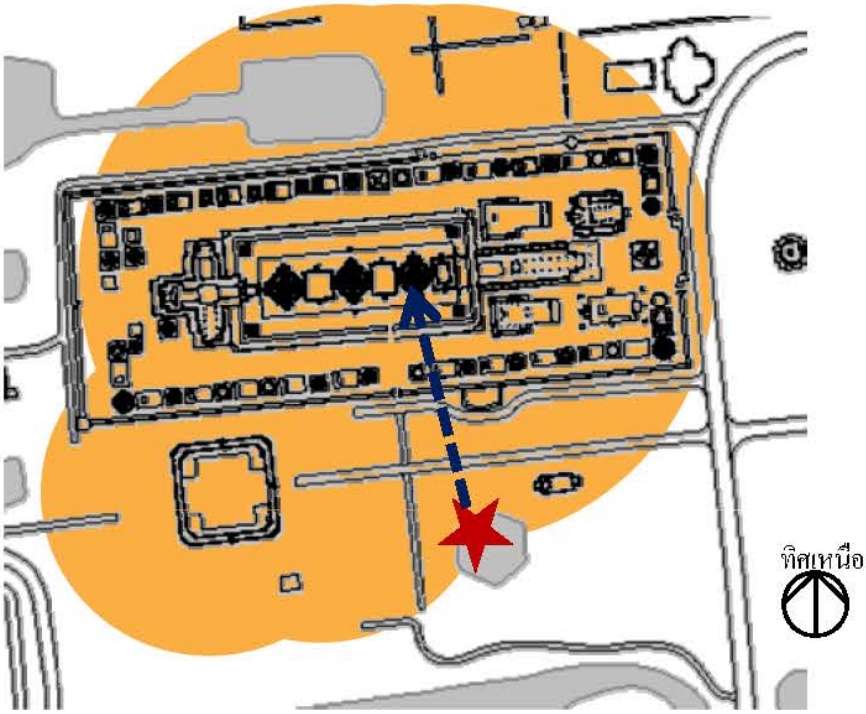

พื้นที่การมองเห็นโบราณสถานจากตำแหน่งที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการ
ตำแหน่งที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมและใช้เป็นพื้นที่ว่างเชื่อมต่อระหว่างโบราณสถานกับอาคารศูนย์บริการวิชาการ
ทิศทางการมองไปยังเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออกมีระยะห่าง 112 เมตร ในงานวิจัยนี้ใช้เป็นแนวแกนสมมุติ

ภาพที่ 3-4 เงื่อนไขทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์ภายใต้หลักการวิทัศน์ (มุมมองจากการเข้าถึง มุมมองจากโบราณสถาน พื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรม เอกภาพ ฐานานุศักดิ์ และภูมิทัศน์)

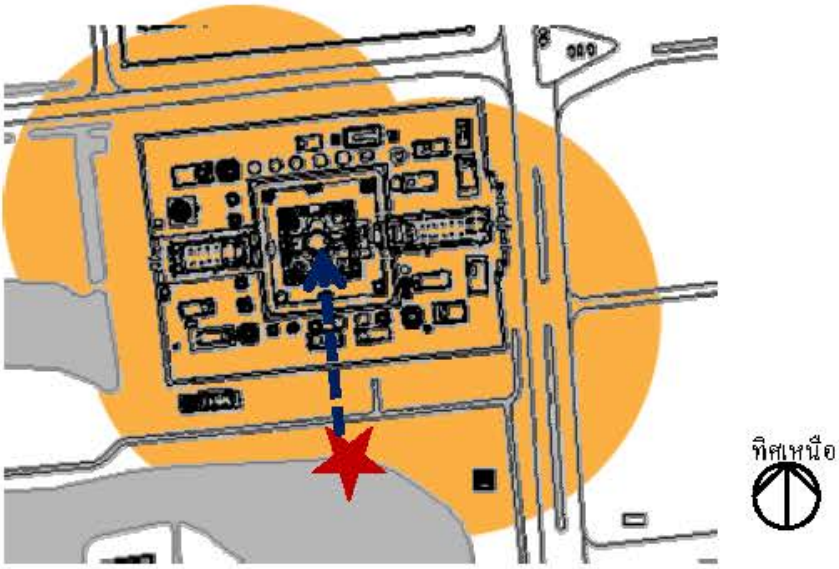

พื้นที่การมองเห็นโบราณสถานจากตำแหน่งที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการ
ตำแหน่งที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมและใช้เป็นพื้นที่ว่างเชื่อมต่อระหว่างโบราณสถานกับอาคารศูนย์บริการวิชาการ
ทิศทางการมองไปยังปรางค์ประธานมีระยะห่าง 106 เมตรในงานวิจัยนี้ใช้เป็นแนวแกนสมมุติ

ภาพที่ 3-5 เงื่อนไขทำเลที่ตั้งวัดมหาธาตุภายใต้หลักการวิทัศน์ (มุมมองจากการเข้าถึงมุมมองจากโบราณสถาน พื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรม เอกภาพ ฐานานุศักดิ์ และภูมิทัศน์)

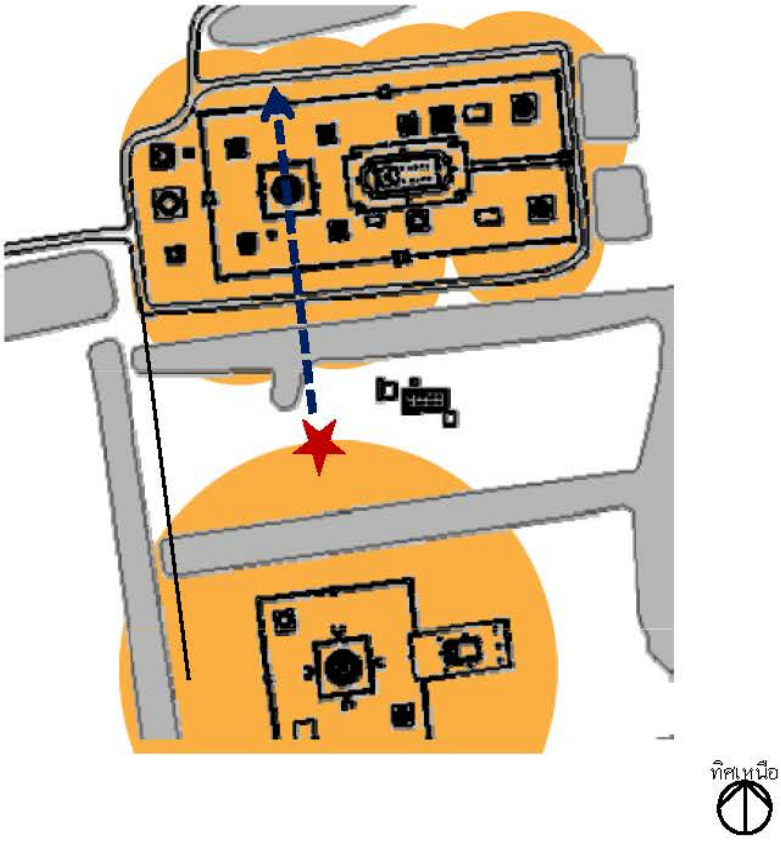

พื้นที่การมองเห็นโบราณสถานจากตำแหน่งที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการ

ตำแหน่งที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมและใช้เป็นพื้นที่ว่างเชื่อมต่อระหว่างโบราณสถานกับอาคารศูนย์บริการวิชาการ

ทิศทางการมองไปยังเจดีย์ช้างล้อมมีระยะห่าง 110 เมตร ในงานวิจัยนี้ใช้เป็นแนวแกนสมมุติ

ภาพที่ 3-6 เงื่อนไขทำเลที่ตั้งวัดมเหยงคณ์ภายใต้หลักการวิทัศน์ (มุมมองจากการเข้าถึงมุมมองจากโบราณสถาน พื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรม เอกภาพ ฐานานุศักดิ์ และภูมิทัศน์)

ที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการ

เงื่อนไขทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดมหาธาตุ และวัดมเหยงคณ์ มีความแตกต่างกันภายใต้หลักการ “วิทัศน์ หรือ Visual” โดยความเหมาะสมของทำเลที่ตั้งต่อปัจจัยต่าง ๆ มีดังนี้

1. มุมมองจากการเข้าถึง
   แนวคิด: กำหนดมุมมองสอดคล้องกับลักษณะกลุ่มเป้าหมาย
   ทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม: วัดพระศรีสรรเพชญ์
2. มุมมองจากโบราณสถาน
   แนวคิด: มีมุมมองที่รบกวนทัศนียภาพจากโบราณสถานมาก
   ทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม: วัดพระศรีสรรเพชญ์ และวัดมเหยงคณ์
3. พื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรม
   แนวคิด: อยู่ในระยะมุมมองที่ 1 ต่อ 3 จากโบราณสถาน
   ทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม: วัดพระศรีสรรเพชญ์
4. เอกภาพ
   แนวคิด: สร้างเอกภาพจากความต่อเนื่องของกิจกรรมอาคารใหม่ กับอาคารเก่า
   ทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม: วัดพระศรีสรรเพชญ์ และวัดมหาธาตุ
5. ฐานานุศักดิ์
   แนวคิด: ความชัดเจนของอาคารที่เหลืออยู่ เพื่อหลีกเลี่ยงความกลมกลืน
   ทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม: วัดพระศรีสรรเพชญ์
6. ภูมิทัศน์
   แนวคิด: สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ และต้องไม่บดบังโบราณสถาน
   ทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม: วัดพระศรีสรรเพชญ์

ทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์ มีความเหมาะสมต่อปัจจัยทั้งหกด้าน และเมื่อพิจารณาร่วมกับบริบทของพื้นที่ ด้านภูมิสัญลักษณ์แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งประกอบด้วย วัง วัด ชุมชน พบว่าวัดพระศรีสรรเพชญ์มีความเหมาะสมกับบริบทดังกล่าว เพราะเคยเป็นที่ตั้งของปราสาทราชมณเฑียรในช่วงอยุธยาตอนต้น (วัง) เป็นที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (วัด) ปราสาทราชมณเฑียร คือตัวแทนของพระมหากษัตริย์ และวัดพระศรีสรรเพชญ์ คือตัวแทนของ พระ ล้วนต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนคือตัวแทนของชาวบ้าน ในด้านการปกครอง ศาสนา วัดพระศรีสรรเพชญ์จึงมีความเหมาะสมต่อการเป็นที่ตั้งอาคารศูนย์บริการวิชาการ โดยมีองค์ประกอบของอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ดังนี้

1. ลานจอดรถ
2. พื้นที่จอดจักรยาน
3. โถงต้อนรับ/ โถงพักคอย
4. ห้องนิทรรศการ
5. ห้องฉายภาพยนตร์ 360 องศา
6. โถงชมทัศนียภาพ
7. ห้องรูปแบบสันนิษฐาน
8. Auditorium
9. พิพิธภัณฑ์ศิลปะ
10. ห้องสมุด
11. ห้องค้นคว้าวิจัย
12. ร้านขายหนังสือ
13. ร้านขายของที่ระลึก
14. ร้านกาแฟ
15. ลานกิจกรรม (ลานภูมิหลัง ลานภูมิธรรม และลานชุมชน)
16. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
17. ห้องน้ำ
18. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ (ลิพท์ ทางเลื่อน Ramp)
19. ห้องงานระบบ
20. ห้องปฐมพยาบาล

บทที่ 4
แนวความคิดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์

การแบ่งโซน

โซน หมายถึง เขต ย่าน แปลจากคำว่า Zone ในภาษาอังกฤษ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 74) แนวความคิดในการกำหนดโซนของอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ พิจารณาจาก

1. แนวคิดจากประวัติศาสตร์และความสำคัญของวัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของพระราชมณเฑียร ก่อนเป็นพระอารามหลวงในเขตพระราชฐาน มีเจดีย์ประธาน 3 องค์ เป็นอาคารสำคัญ

2. แนวคิดจากตำแหน่งที่ตั้งและการเข้าถึง กำหนดให้เปลี่ยนยานพาหนะเพื่อเข้าสู่วัดพระศรีสรรเพชญ์โดยใช้ถนนศรีสรรเพชญ์และคลองข้างวิหารพระมงคลบพิตรซึ่งเชื่อมต่อจากคลองท่อ

3. แนวคิดจากกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่ม Gen Z ซึ่งเป็นประชากรในวัยเรียน มาเพื่อต้องการเห็นโบราณสถานเป็นหลัก

4. แนวคิดจากต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ การมองเห็นโบราณสถานใช้การมองผ่านจากอาคารใหม่ ระยะการมองจากการเข้าถึงสามารถมองเห็นโบราณสถานได้ทั้งหมด

เมื่อพิจารณาทั้ง 4 แนวคิด สามารถกำหนดโซนในทำเลที่ตั้งวัดพระศรีสรรเพชญ์สำหรับอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ ได้ 3 โซน ดังนี้

1. โซนแห่งการเริ่มต้น

โซนนี้เปรียบเสมือนพื้นที่แห่งการเริ่มสถาปนากรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 1893 โดยสมเด็จพระเจ้าอู่ทองได้ทรงสร้างพระราชวังเพื่อเป็นที่ประทับอันเป็นจุดเริ่มต้นของกรุงศรีอยุธยา โซนนี้สามารถเข้าถึงได้จากถนนศรีสรรเพชญ์และคลองด้านหลัง

แนวคิดสำหรับโซนนี้คือ โซนเพื่อการเฟ้นจำแนก แยกแยะ และจดจำ ที่ตั้งโซนนี้โบราณสถานถูกบดบังจากอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ ในโซนถัดไป การบดบังนี้ช่วยให้กลุ่มเป้าหมายรับรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง สร้างคำถามขึ้นในใจ เกิดความคิด และค้นหาคำตอบ

2. โซนแห่งการดำรงอยู่

โซนนี้เปรียบเสมือนช่วงแห่งความเจริญรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยาตลอดระยะเวลา 417 ปี โซนแห่งการดำรงอยู่นี้ได้ถูกปรับเปลี่ยนจากพื้นที่ตั้งของพระราชมณเฑียรเป็นวัดในเขต

พระราชฐาน โดยทำหน้าที่สำหรับประกอบพระราชพิธีต่างๆ นอกจากนี้ยังแสดงถึงการรวมศูนย์พระราชอำนาจของกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาไว้ในเขตพระราชฐานเพียงที่เดียว พระราชอำนาจในที่นี้ประกอบด้วย พระราชอำนาจทางอาณาจักรและพุทธจักร (ธวัชชัย องค์วุฒิเวทย์ และวิไลรัตน์ ยังรอด, 2550, หน้า 52)

แนวคิดสำหรับโซนนี้ คือ การดึงบรรยากาศภายนอกเข้าสู่ภายใน เพื่อให้เกิดความคิดเกิดจินตนาการ สำหรับค้นหาคำตอบ เป็นโซนที่ตั้งของอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ กิจกรรมทั้งหมดจะเกิดภายในอาคาร แต่จะเชื่อมโยงกับโบราณสถานด้วยการมองเห็นผ่านรูปแบบสันนิษฐานโดยใช้เทคโนโลยีการสร้างภาพเสมือนจริงด้วยเทคนิค Window Smart คือ การสร้างภาพเสมือนจริงที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์บนช่องหน้าต่างอาคาร (วินโดว์พลัสประเทศไทย, 2556) Smart Billboard คือ การสร้างภาพสองแบบจากสองระดับของการมองเห็นในอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ นี้ ภาพหนึ่ง คือ ซากโบราณสถาน และอีกภาพ คือรูปแบบสันนิษฐานจากอีกตำแหน่งของการมอง (Smart Billboard, 2013) 3D Projector คือ การฉายภาพไปที่อาคารเพื่อสร้างภาพจำลองซ้อนทับในซากโบราณสถาน สามารถทำได้ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว (Architectural-Projection-Mapping, 2013) และ Hologram คือ เทคนิคการสร้างวัตถุเป็นภาพ 3 มิติ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ ในอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ สร้างภาพ 3 มิติ ของกษัตริย์จากมุมมองในอาคารสู่เจดีย์ประธานทั้ง 3 องค์ (Hologram, 2013)

3. โซนแห่งการสิ้นสุด

โซนนี้แสดงการระลึกถึงการสิ้นสุดของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งวัดพระศรีสรรเพชญ์ นอกจากเคยเป็นที่ตั้งพระราชมณเฑียรแล้ว ยังเป็นที่เก็บพระบรมอัฐิของกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเกือบทุกพระองค์ วัดพระศรีสรรเพชญ์จึงเปรียบเสมือนศูนย์กลางการบริหาร การเมือง การปกครองและศาสนา จวบจนสิ้นสุดกรุงศรีอยุธยา

แนวคิดสำหรับโซนนี้คือ โซนแห่งการระลึกถึง ตั้งอยู่ภายนอกอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ โซนนี้สัมพันธ์กับการจัดตำแหน่งพื้นที่ว่างเชื่อมต่อกิจกรรม และภูมิทัศน์โดยกำหนดพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรม จุดชุมทัศนียภาพโบราณสถานในช่วงเวลาต่าง ๆ

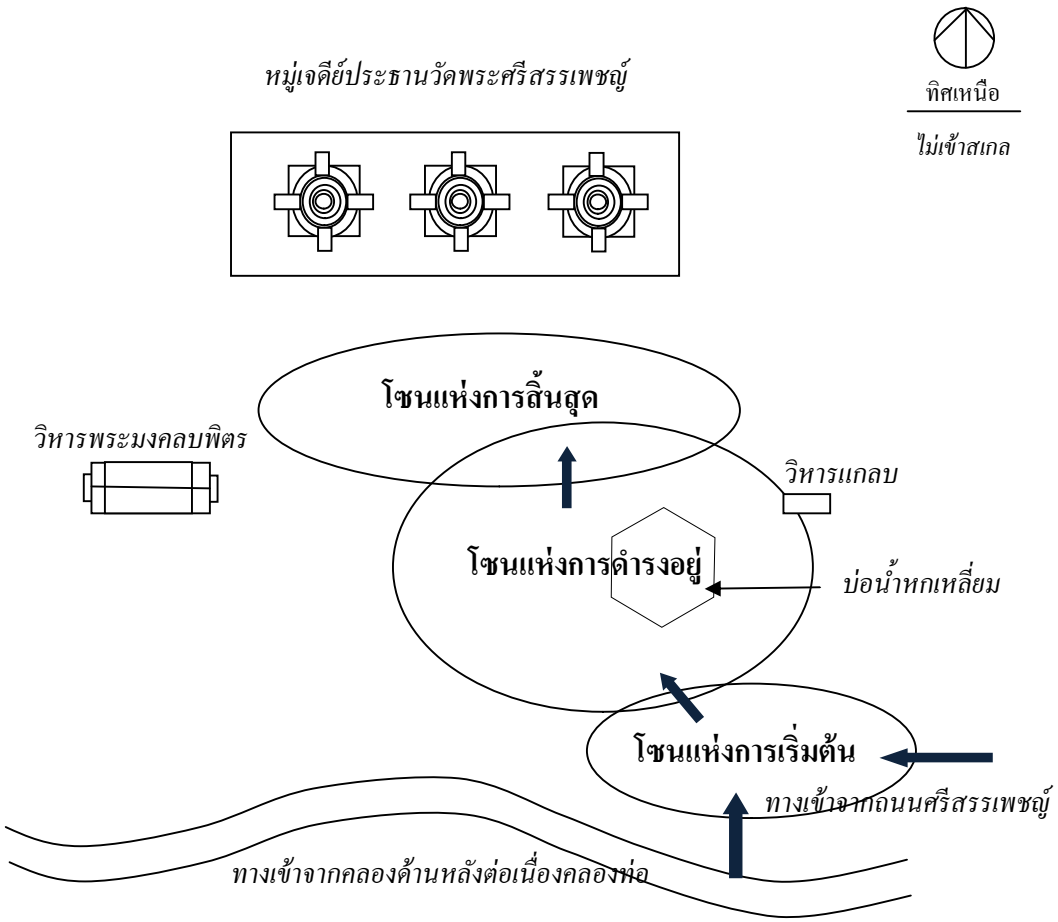

ภาพที่ 4-1 แนวความคิดการแบ่งโซนอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์

รูปแบบอาคาร

แนวคิดรูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ กำหนดจากความสำคัญด้านสังคมของกรุงศรีอยุธยา ประกอบด้วย วัง วัด และชุมชน ซึ่งหมายถึง กษัตริย์ พระสงฆ์ และประชาชน ทั้ง 3 หน่วย เกื้อกูลซึ่งกันและกัน กษัตริย์ คือ ผู้ปกครองบ้านเมือง พระสงฆ์ คือ สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และประชาชน คือ กองกำลังที่สำคัญ

ทั้ง 3 หน่วย ของสังคมกรุงศรีอยุธยาล้วนต้องพึ่งพากันโดยมีกษัตริย์เป็นศูนย์กลางอำนาจการปกครองทั้งมวล มีอำนาจสูงสุด เป็นผู้นำฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ และจิตวิญญาณของบ้านเมือง การปกครองของกษัตริย์แฝงแนวคิดด้านการเมืองสามประการ คือ จักรพรรดิราช ธรรมราชา และเทวราชา จักรพรรดิราช คือ พระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่เหนือกษัตริย์อื่น ๆ ทั้งปวง ธรรมราชา คือ กษัตริย์ที่มีบุญ ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจด้วยธรรมะ ทรงอุปถัมภ์พระศาสนา และเทวราชา คือ เทพเจ้าที่อวตารลงมาปกครองโลกมนุษย์ (ธวัชชัย องค์วุฒิเวทย์ และวิไลรัตน์ ยังรอด,

2550, หน้า 14-15) ในบางยุคผสมผสานทั้งสามแนวคิด บางยุคใช้บางแนวคิดในการปกครอง แนวคิดทั้งสามปรากฏในรูปของพระนาม พระราชกรณียกิจ ขนบธรรมเนียมประเพณี งานศิลปกรรม และงานสถาปัตยกรรมต่าง ๆ

งานสถาปัตยกรรมสำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยา จึงมักสร้างเพื่อศาสนา และงานในสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะงานสถาปัตยกรรมของสถาบันพระมหากษัตริย์จะมีความโดดเด่น และแตกต่างจากสามัญชน อันเนื่องจากสถานะพิเศษของกษัตริย์ แต่มีการพัฒนาและรับรูปแบบวัฒนธรรมอื่นเข้ามาผสมผสานเป็นจำนวนมาก

อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ ทำหน้าที่แสดงและเชื่อมโยงปัจจุบันให้เข้าใจอดีต กลุ่มเป้าหมายหลักคือ นักเรียน นักศึกษา รูปแบบอาคารจึงต้องคำนึงถึงฐานานุศักดิ์ตามควรแก่เกียรติศักดิ์ ฐานานุศักดิ์ในงานสถาปัตยกรรมไทย หมายถึง การแสดงฐานะและตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลให้ปรากฏในสังคมโดยอาศัยรูปแบบและลักษณะศิลปะทางสถาปัตยกรรมไทยเป็นเครื่องบ่งชี้ ปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนมาแต่สมัยอยุธยา (สำนักสถาปัตยกรรรม, กรมศิลปากร, 2551, หน้า 20-40) และคำนึงถึงฐานานุรูป (สมควรแก่ฐานะ) คือ การหลีกเลี่ยงรูปแบบของอาคารที่แสดงถึงสถานะพิเศษของกษัตริย์ ประกอบด้วย อาคารทรงปิดล้อม เกณฑ์สมมาตร หลังคาซ้อนชั้นหรือมียอดแหลม และการมีลวดลายประดับ หรือตกแต่งด้วยวัสดุพิเศษ เช่น ทอง หรืออัญมณี

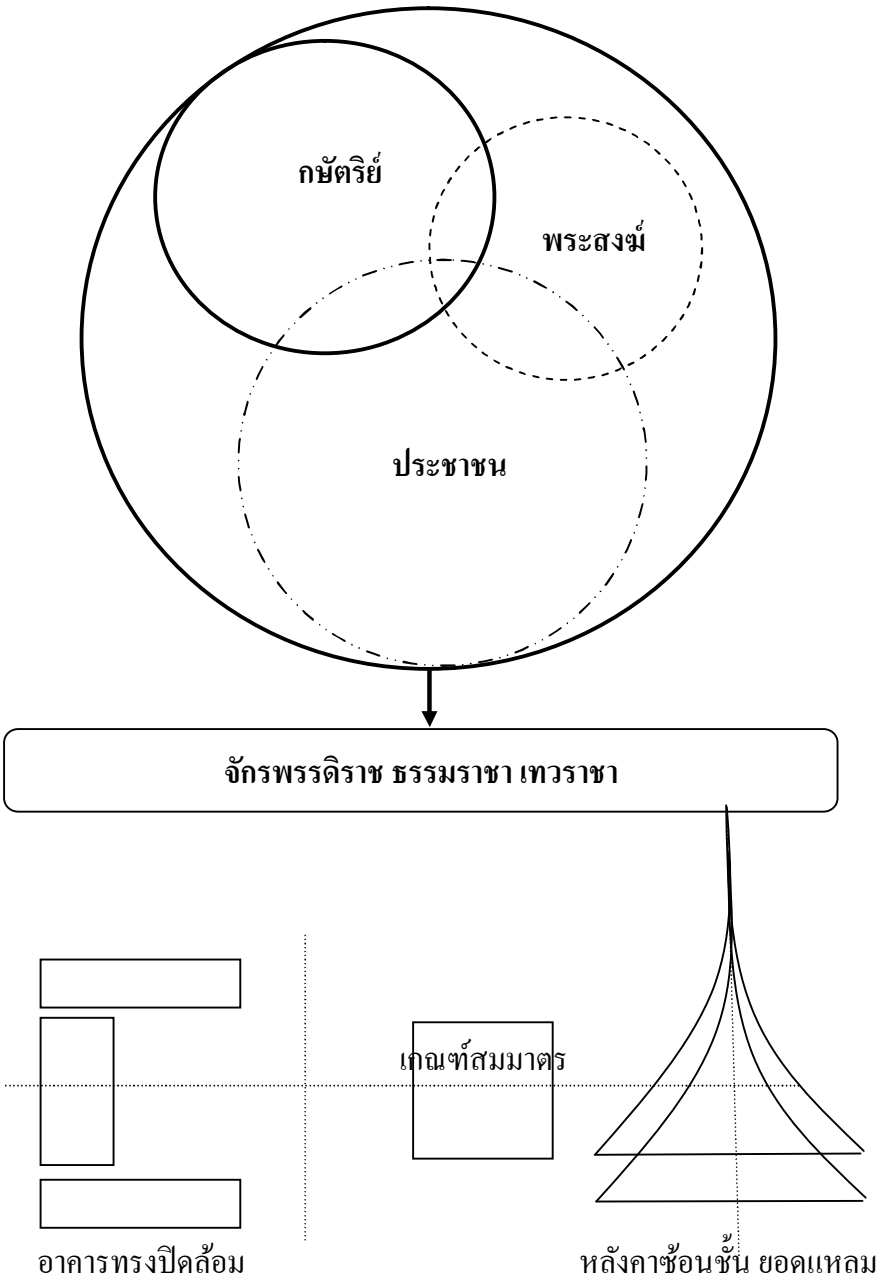

ภาพที่ 4-2 สภาพสังคมของกรุงศรีอยุธยาที่แสดงถึงฐานานุศักดิ์ และฐานานุรูปในการกำหนดแนวความคิดอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ

แนวความคิดหลักของรูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ คือ ผู้ใช้อาคารต้องสามารถแยกแยะได้ว่าเป็นอาคารโบราณสถาน หรืออาคารใหม่ ผ่านรูปทรงอาคารที่แตกต่างกับโบราณสถานซึ่งคำนึงถึงฐานานุศักดิ์ ผลที่ตามมา คือ เกิดความเคารพ และจดจำโบราณสถานได้ แนวความคิดหลักที่นำมาใช้ในการออกแบบ ประกอบด้วย

1. ผังอาคาร
   - แกนอาคารไม่สัมพันธ์กับเกณฑ์สมมาตรของโบราณสถาน
2. อาคาร
   - มุมมองเริ่มต้นมุ่งไปที่เจดีย์ด้านทิศตะวันออก
   - ใช้เส้นนอนเป็นหลัก
   - อาคารรูปทรงอิสระ ไม่ปิดล้อม ดูโปร่งเบา
   - ไม่มีลวดลายประดับ
   - ความสูงไม่เกินบัลลังก์ของหมู่เจดีย์ประธาน
   - อาคารไม่มีรายละเอียดด้านพุทธศิลป์
3. ภายในอาคาร
   - เปิดมุมมองสู่โบราณสถาน
   - ใช้เทคโนโลยีช่วยในการนำเสนอต่อโบราณสถาน

ผลที่ได้รับ

1. อาคารศูนย์บริการวิชาการฯ (อาคารใหม่) ช่วยเติมเต็มให้กับโบราณสถาน
2. อาคารใหม่เป็นเสมือนจุดเชื่อมวัฒนธรรมสองช่วงเวลา
3. อาคารใหม่เป็นการสร้างคุณค่าร่วมให้กับโบราณสถานและบริบทโดยรอบ

เงื่อนไขและแนวทางการออกแบบ

การออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ กำหนดเงื่อนไขการออกแบบดังนี้

1. สถาปัตยกรรมมีวิวัฒนาการสามารถเปลี่ยนแปลงได้
2. เป็นธรรมชาติหนึ่งของงานศิลปะทุกยุคที่รับรูปแบบวัฒนธรรมอื่นมาผสมผสาน
3. อาคารที่แตกต่างสื่อถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรม
4. ความแตกต่างของอาคารจะแปรเปลี่ยนเป็นความคุ้นเคยและเกิดประสบการณ์ร่วม
5. โบราณสถานและอาคารใหม่มีความแตกต่างกัน เปรียบเสมือนสภาพแวดล้อมที่มีหลายความหมาย แต่หน้าที่ใช้สอยเป็นตัวกำหนดความแตกต่างของสภาพแวดล้อมเอง

แนวทางการออกแบบเป็นผลจากแนวคิดเรื่อง ตำแหน่งที่ตั้งที่ช่วยในการสังเกตโบราณสถานที่มีความแตกต่างกันแต่ละช่วงเวลา โดยมีข้อพิจารณาที่มนุษย์ไม่สามารถมององค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ซึ่งหยุดนิ่งได้นาน หากต้องการดูให้นานขึ้นต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่คงที่

ดังนั้นแนวทางการออกแบบจึงกำหนดให้การเปลี่ยนแปลงที่คงที่ คือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารที่แตกต่างกันโดยรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม ซึ่งเป็นตัวแทนของความคงที่ แนวทางดังกล่าวทำให้เกิดรูปแบบอาคารจำนวนหกรูปแบบดังนี้

1. ตำแหน่งอาคารด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ-ทิศเหนือ

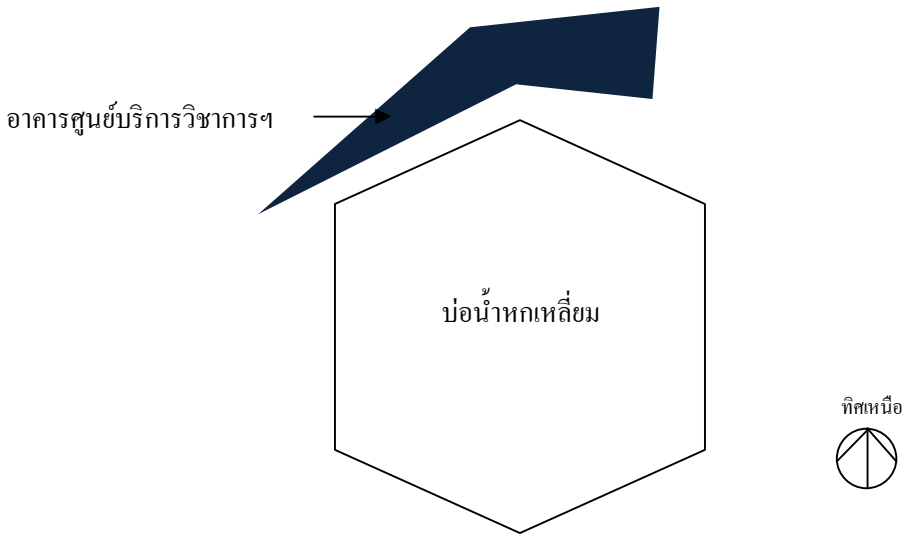

ภาพที่ 4-3 รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 1

2. ตำแหน่งอาคารด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ-ทิศตะวันออก

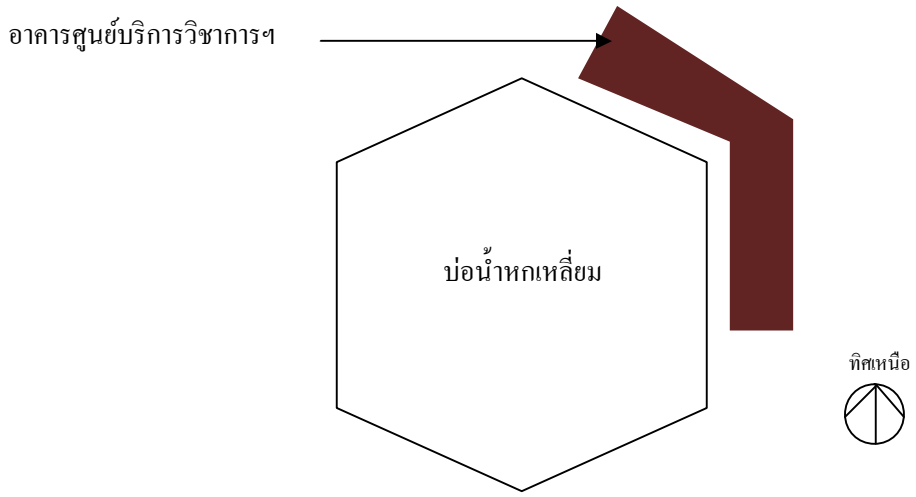

ภาพที่ 4-4 รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 2

3. ตำแหน่งอาคารด้านทิศตะวันออก-ทิศตะวันออกเฉียงใต้

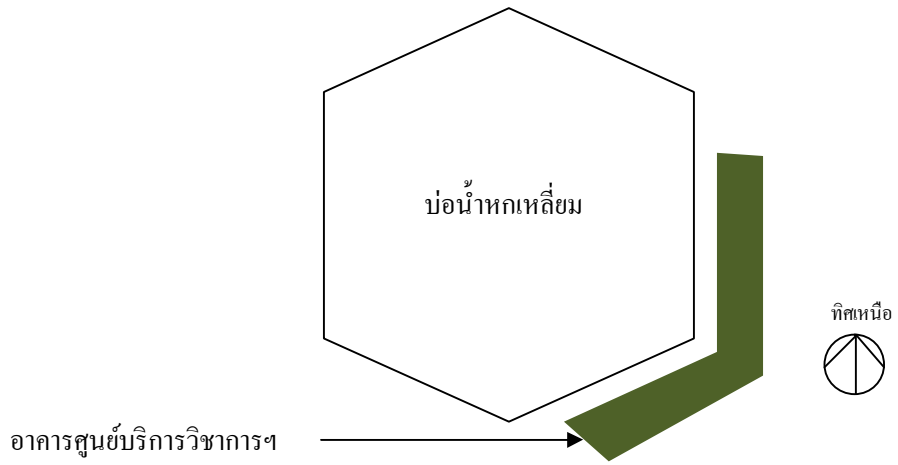

ภาพที่ 4-5 รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 3

4. ตำแหน่งอาคารด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้-ทิศใต้

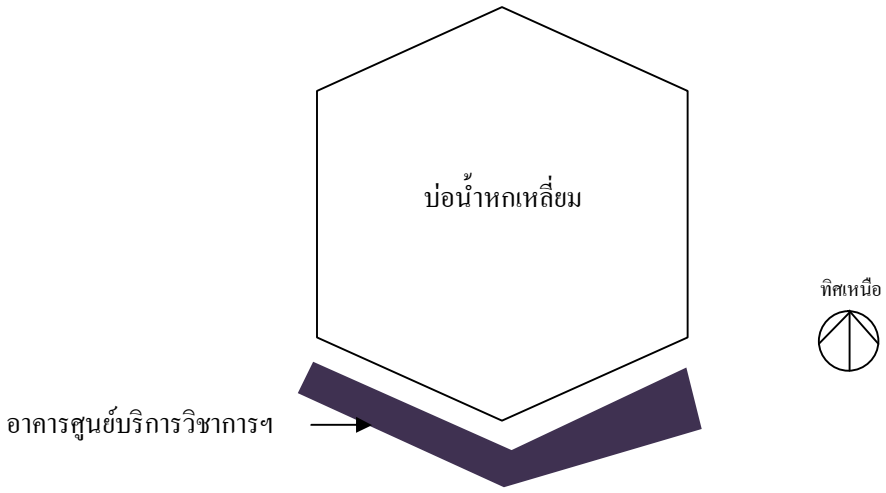

ภาพที่ 4-6 รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 4

5. ตำแหน่งอาคารด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้-ทิศตะวันตก

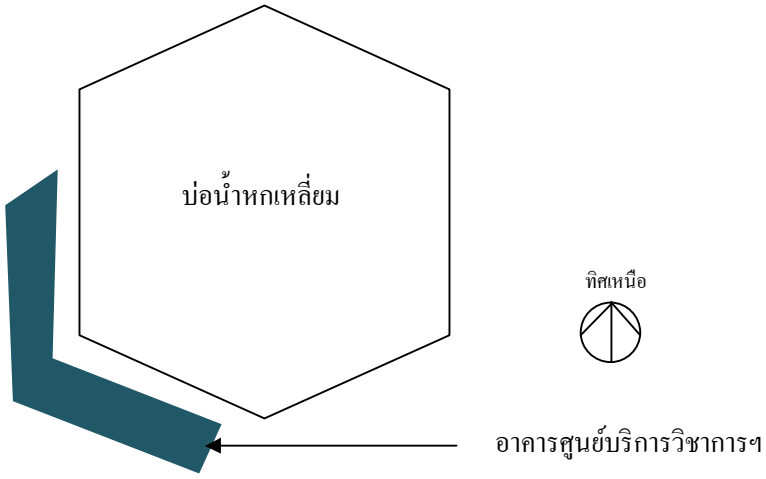

ภาพที่ 4-7 รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 5

6. ตำแหน่งอาคารด้านทิศเหนือ

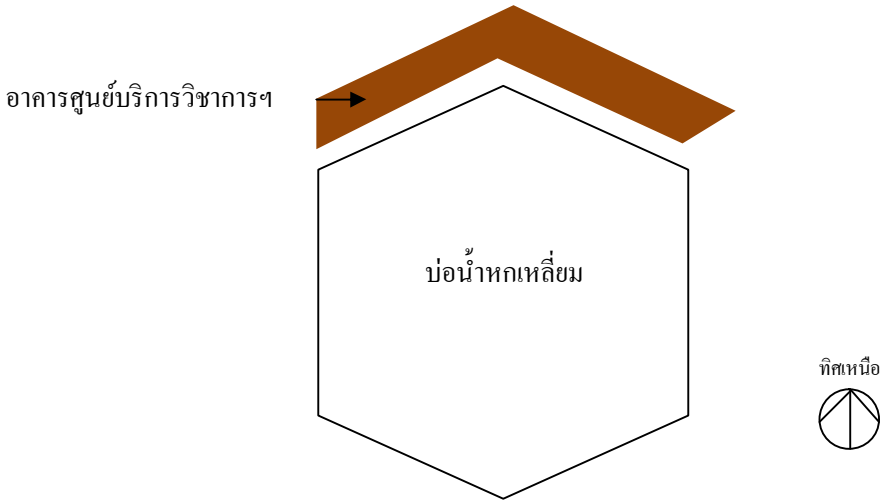

ภาพที่ 4-8 รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ บนตำแหน่งรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แบบที่ 6

รูปแบบอาคารทั้งหกนำไปออกแบบกิจกรรม ประโยชน์ใช้สอย และรูปทรงของอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ต่อไป

บทที่ 5

ผลงานออกแบบ

องค์ประกอบของอาคาร

รูปแบบอาคารทั้งหกแบบ นำมาสู่การออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ภายใต้แนวคิดหลักในการออกแบบ และมีองค์ประกอบดังนี้

1. ลานจอดรถ
2. พื้นที่จอดจักรยาน
3. โถงต้อนรับ/ โถงพักคอย
4. ห้องนิทรรศการ
5. ห้องฉายภาพยนตร์ 360 องศา
6. โถงชมทัศนียภาพ
7. ห้องรูปแบบสันนิษฐาน
8. Auditorium
9. พิพิธภัณฑ์ศิลปะ
10. ห้องสมุด
11. ห้องค้นคว้าวิจัย
12. ร้านขายหนังสือ
13. ร้านขายของที่ระลึก
14. ร้านกาแฟ
15. ลานกิจกรรม (ลานภูมิหลัง ลานภูมิธรรม และลานชุมชน)
16. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
17. ห้องน้ำ
18. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ (ลิพท์ ทางเลื่อน Ramp)
19. ห้องงานระบบ
20. ห้องปฐมพยาบาล

อาคารแบบที่ 1

อาคารแบบที่ 1 ตั้งอยู่ในตำแหน่งด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ-ทิศเหนือ ของบ่อน้ำหกเหลี่ยม สูง 3 ชั้น มีรายละเอียดแต่ละชั้นดังนี้

ชั้นที่ 1

- ลานจอดรถ
- พื้นที่จอดจักรยาน
- โถงต้อนรับ
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- ห้องฉายภาพยนตร์ 360 องศา
- ร้านขายของที่ระลึก
- ห้องน้ำ
- โถงนิทรรศการ
- Auditorium
- ร้านกาแฟ
- พิพิธภัณฑ์ศิลปะ
- ห้องสมุด
- ร้านขายหนังสือ
- ห้องค้นคว้าวิจัย

ชั้นที่ 2

- โถงชมทัศนียภาพ
- ห้องหุ่นจำลองรูปแบบสันนิษฐาน
- ลานกิจกรรม (ลานภูมิหลัง ลานภูมิธรรม และลานชุมชน)

ชั้นที่ 3

- ลานชมทัศนียภาพ

แนวความคิด: เป็นอาคารเดี่ยวไล่ระดับความสูงจากระดับพื้นดินบริเวณหน้าวิหารพระมงคลบพิตร ถึงชั้น 2 หน้าป้อมปืนศาลาพระมงคลบพิตร ป้อมปืนศาลาพระมงคลบพิตร ตั้งอยู่บนกำแพงวัดด้านทิศใต้ สันนิษฐานว่าสร้างเพื่อการถวายความปลอดภัยของพระมหากษัตริย์ในการเสด็จพระราชดำเนินมาบำเพ็ญพระราชกุศลในวัดพระศรีสรรเพชญ์ เนื่องจากป้อมปืนนี้ตั้งตรงกับฉนวนในวัด (วันชัย แก้วไทรสุ่น, 2547, หน้า 15) จุดเชื่อมต่อทางเข้าอาคารศูนย์บริการวิชาการเปิดมุมมองสู่เจดีย์ประธานด้านตะวันออก (เจดีย์ประธาน 3 องค์ กำหนดเรียก

ในงานวิจัยนี้คือ เจดีย์ประธานด้านตะวันออก คือ เจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เจดีย์ประธานองค์กลาง คือ เจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 และเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันตก คือ เจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2) ด้วยการแยกอาคาร แต่ยังสามารถเชื่อมต่อกิจกรรมภายในได้ตลอดทั้งอาคาร

ผนังอาคารด้านทิศใต้ (ผนังอาคารด้านทิศเหนือ คือ ผนังที่มองเห็นได้จากวัดพระศรีสรรเพชญ์ ผนังอาคารด้านทิศตะวันออก คือ ผนังที่มองเห็นได้จากถนนศรีสรรเพชญ์ ผนังอาคารด้านทิศใต้ คือ ผนังที่มองเห็นจากท่าเรือ และผนังอาคารด้านทิศตะวันตก คือ ผนังที่มองเห็นได้จากวิหารพระมงคลบพิตร) เป็นผนังทึบ วัสดุเป็นคอนกรีตเปลือยสีน้ำตาลเข้ม ทำให้สามารถมองเจดีย์ประธานด้านหลังได้ชัดเจน ผนังอาคารด้านทิศเหนือเป็นกระจกสะท้อนตลอดแนว เนื่องจากเป็นด้านที่มองเห็นได้จากบริเวณฐานของมณฑปที่อยู่ระหว่างเจดีย์ประธานทั้ง 3 องค์ ผนังกระจกสะท้อนช่วยสร้างบรรยากาศดูกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมรอบโบราณสถาน

แนวอาคารไล่ระดับความสูงจากทิศตะวันตกไปกลางอาคาร เป็นพื้นที่สำหรับชมทัศนียภาพโบราณสถาน เป็นตำแหน่งที่สามารถมองเห็นเจดีย์ประธานได้ครอบคลุมทั้ง 3 องค์ ลานด้านหน้าตรงข้ามป้อมปืนศาลาพระมงคลบพิตรเป็นลานกิจกรรมสำหรับชมทัศนียภาพยามค่ำ

แนวความคิดสำคัญของอาคารแบบที่ 1 คือ สร้างการบดบังเพื่อบังคับมุมมองไปที่เจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก ซึ่งบรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ลักษณะดังกล่าวทำให้กลุ่มเป้าหมายรับรู้ในลำดับความสำคัญที่ถูกต้อง สร้างคำถามขึ้นในใจ เกิดความคิด ค้นหาคำตอบ และจะพบกับคำตอบที่อยู่ภายในอาคารบริเวณผนังกระจกซึ่งทำหน้าที่สะท้อนบรรยากาศภายนอก แต่ภายในอาคารเป็นจอสำหรับการแสดงรูปแบบสันนิษฐานซ้อนภาพในมุมของโบราณสถานจริง

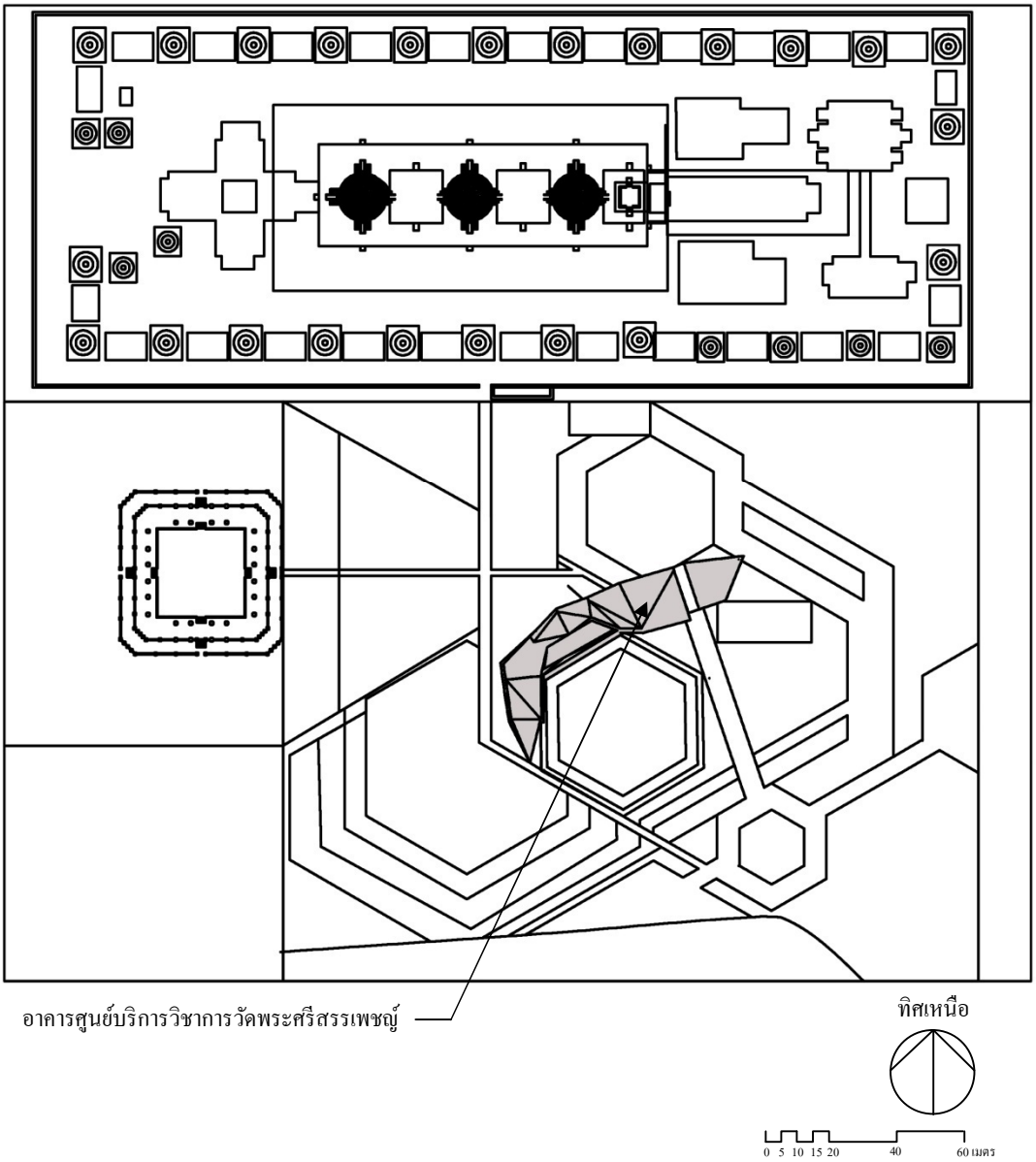

ภาพที่ 5-1 ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 1)

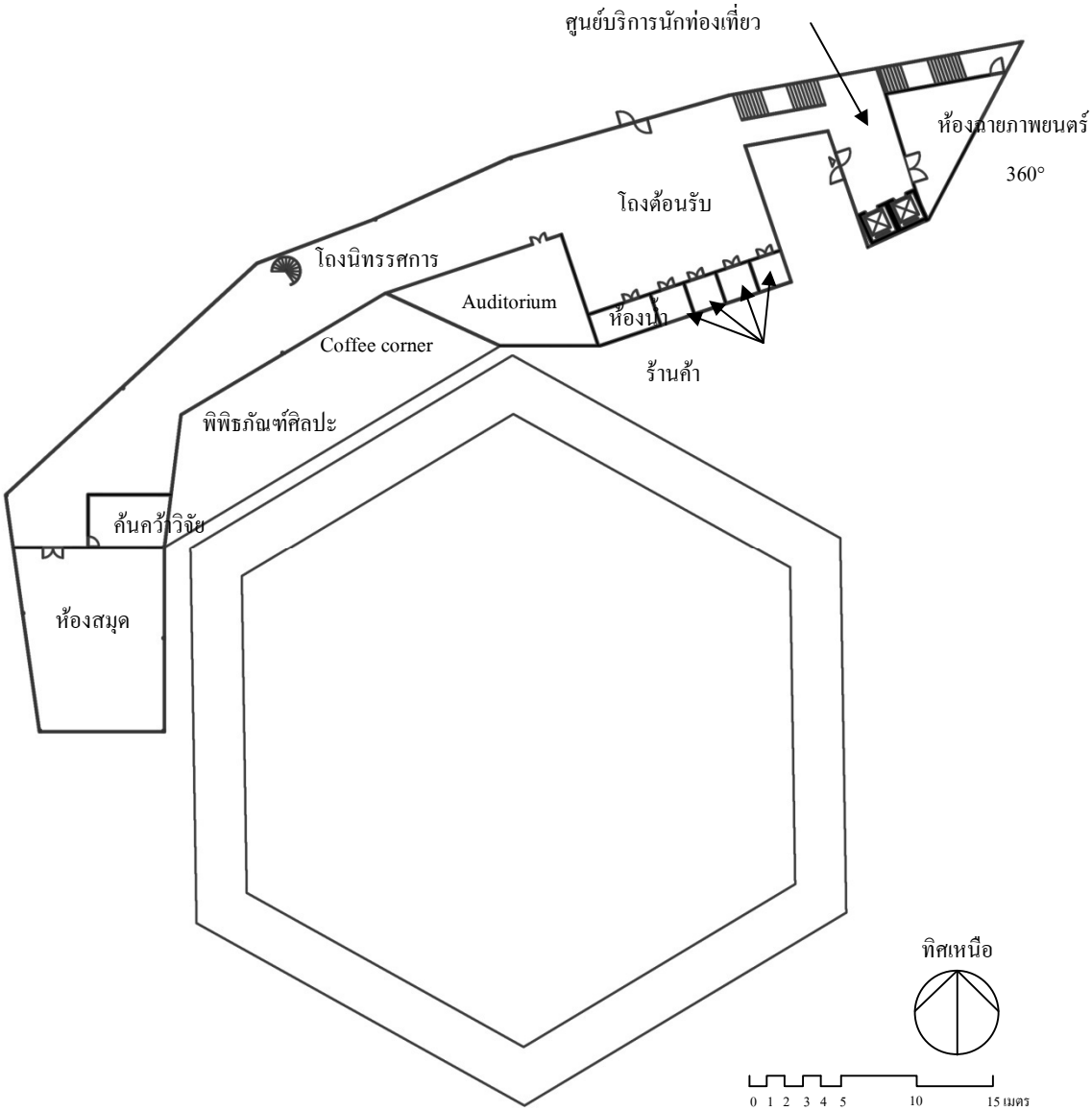

ภาพที่ 5-2 ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 1)

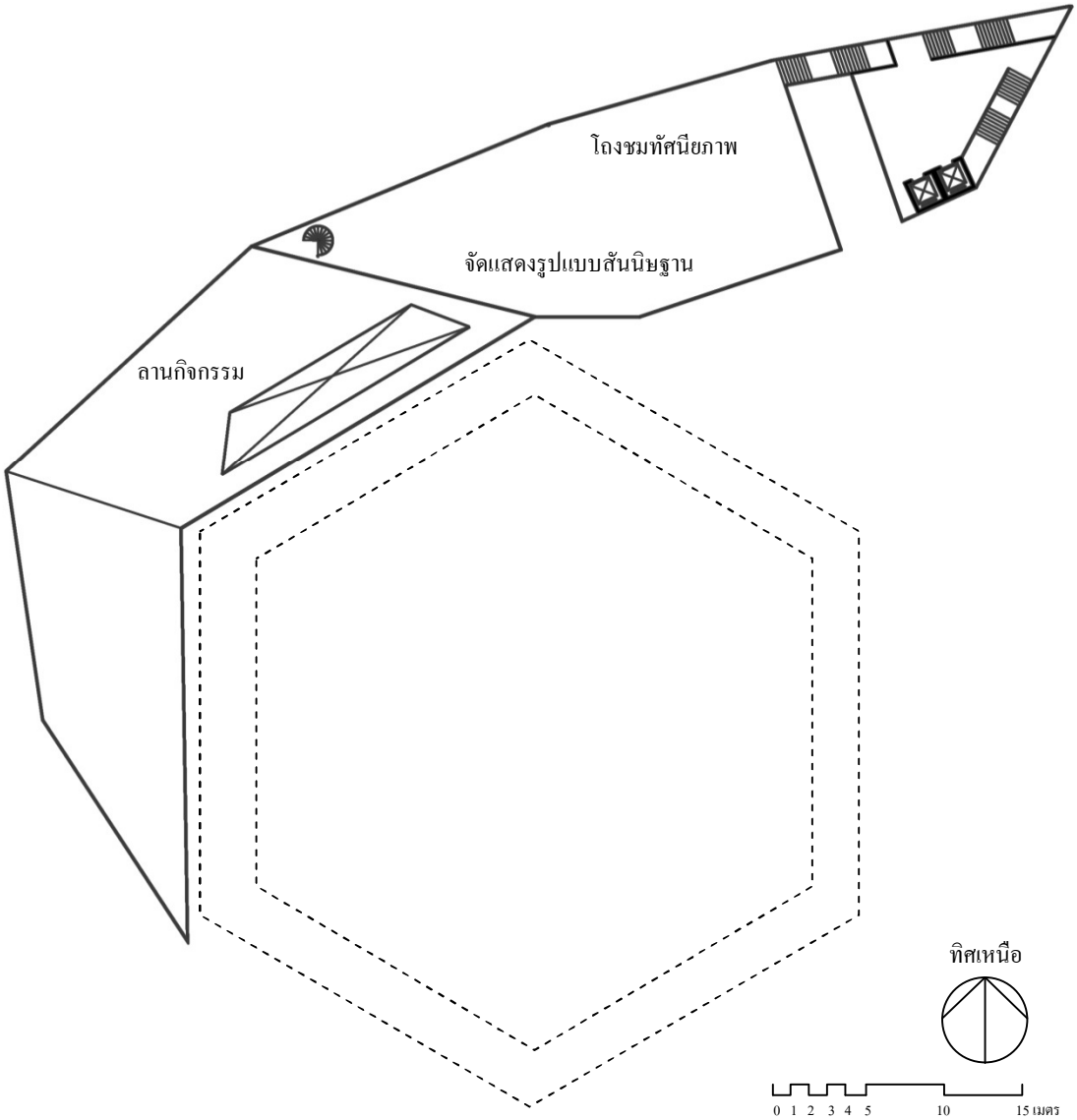

ภาพที่ 5-3 ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 1)

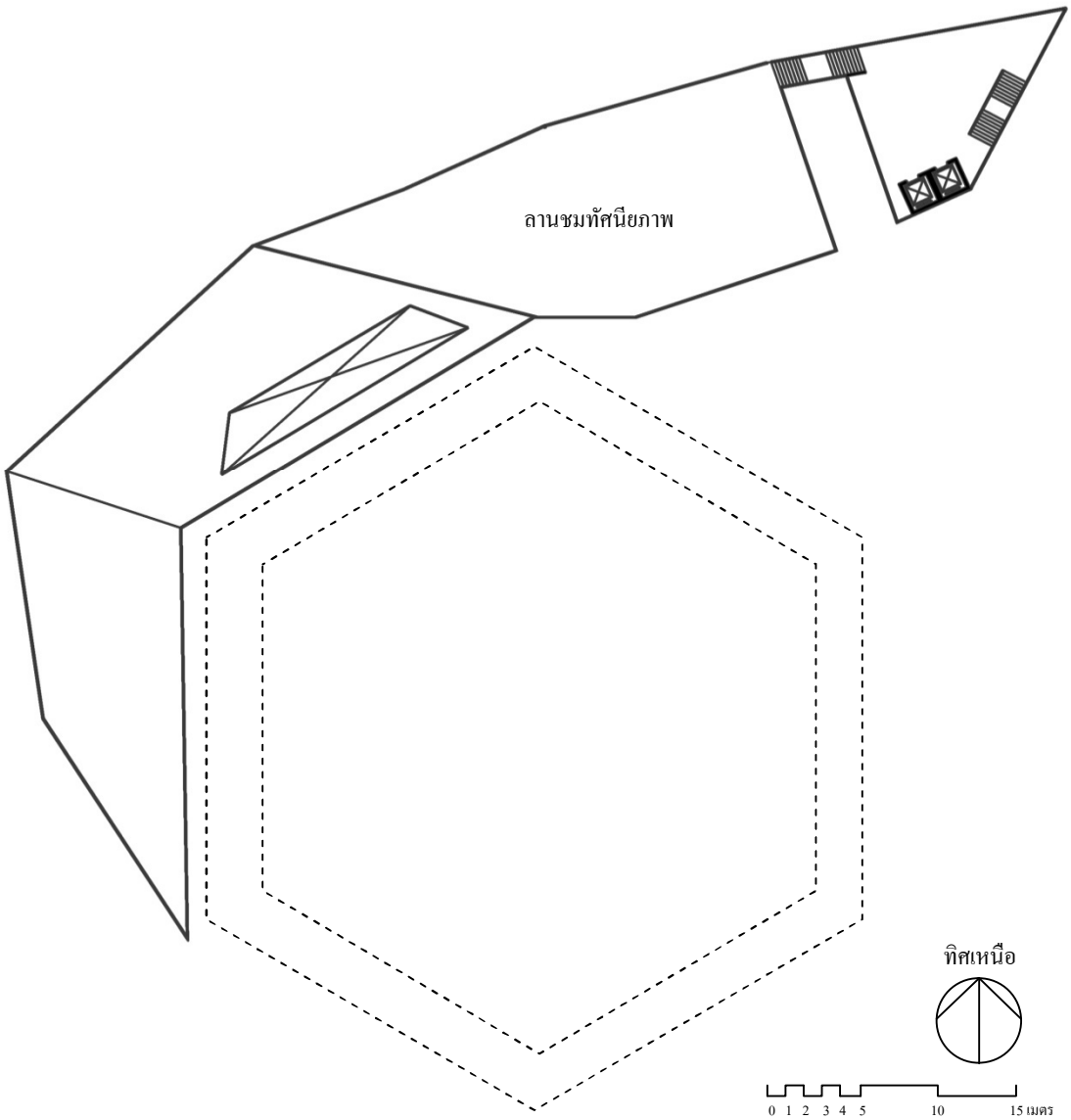

ภาพที่ 5-4 ผังพื้นชั้นที่ 3 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 1)

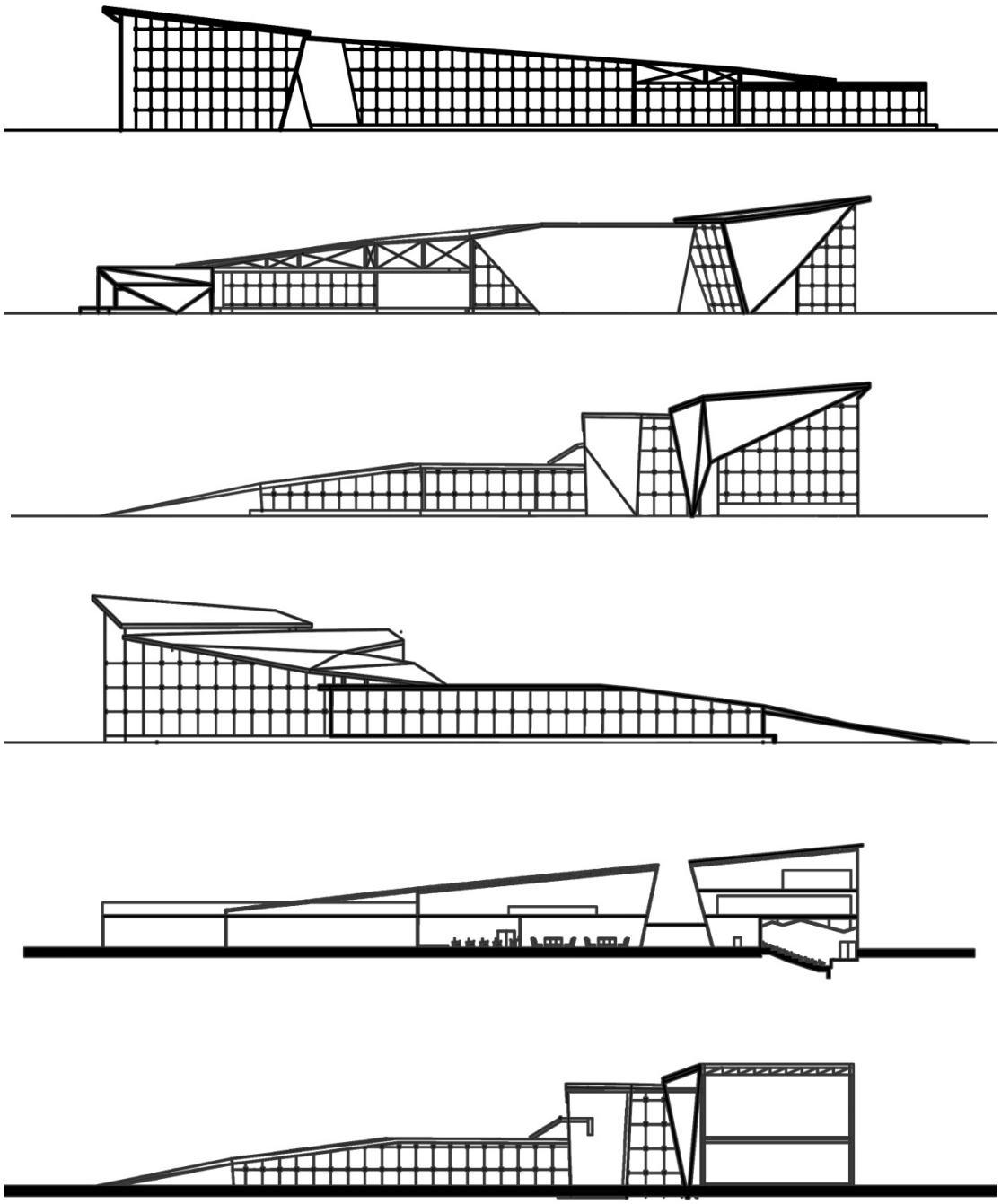

ภาพที่ 5-5 รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 1)

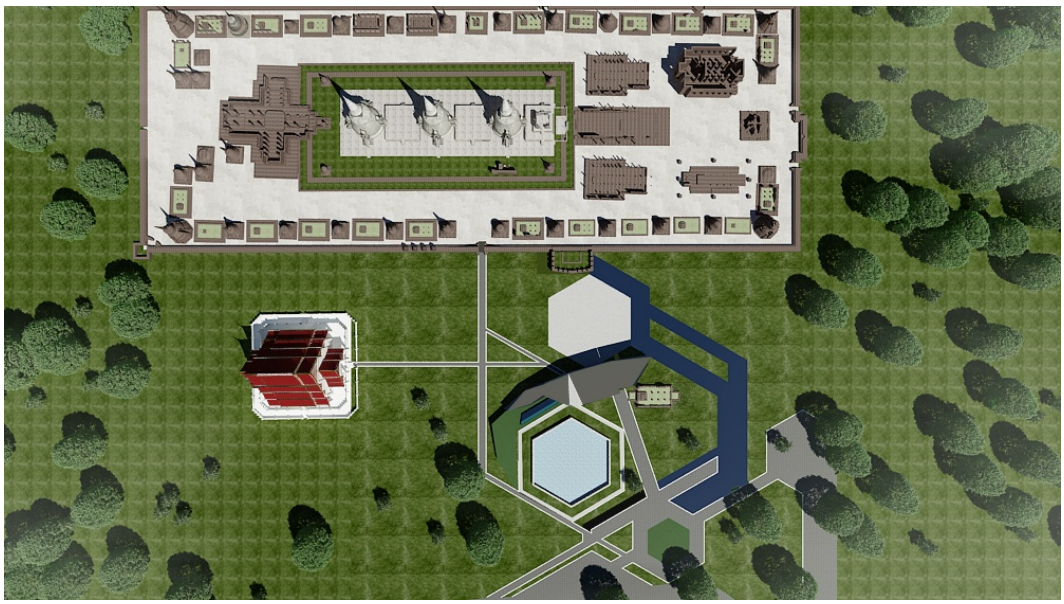

ภาพที่ 5-6 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองผังบริเวณ

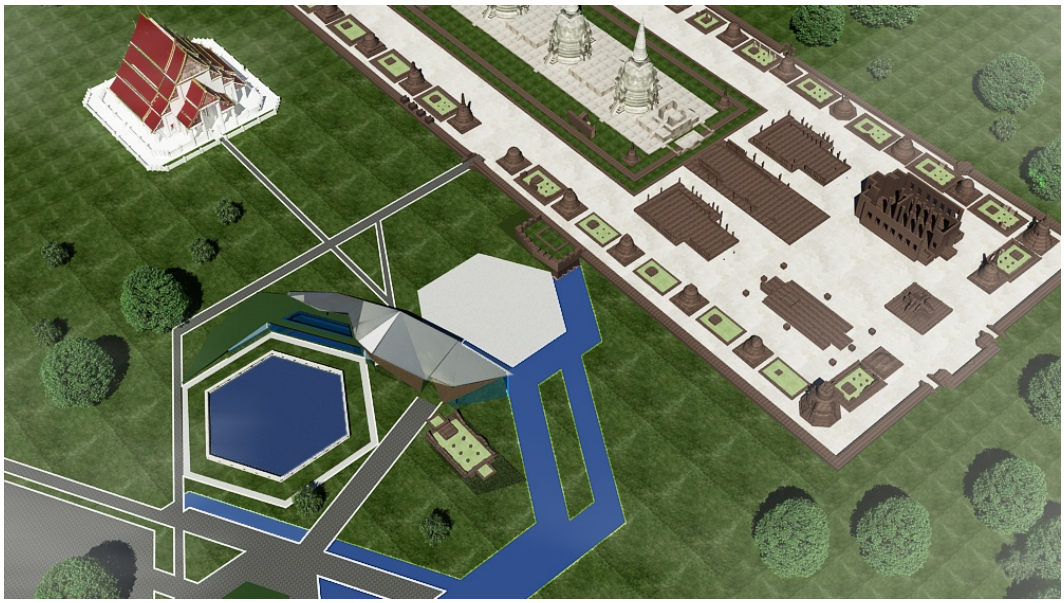

ภาพที่ 5-7 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองผังบริเวณด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้

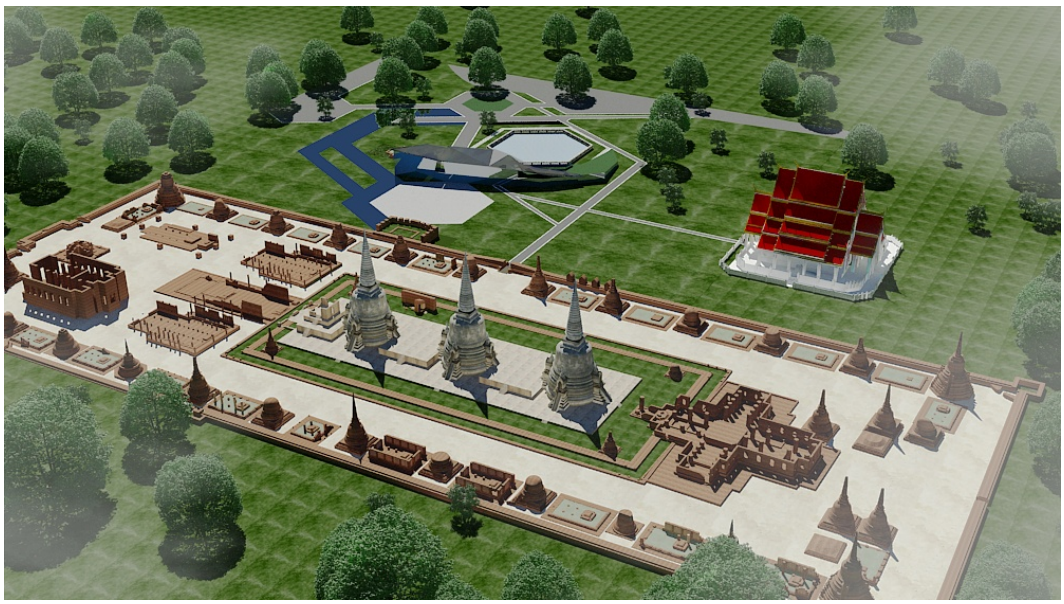

ภาพที่ 5-8 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ

ภาพที่ 5-9 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้

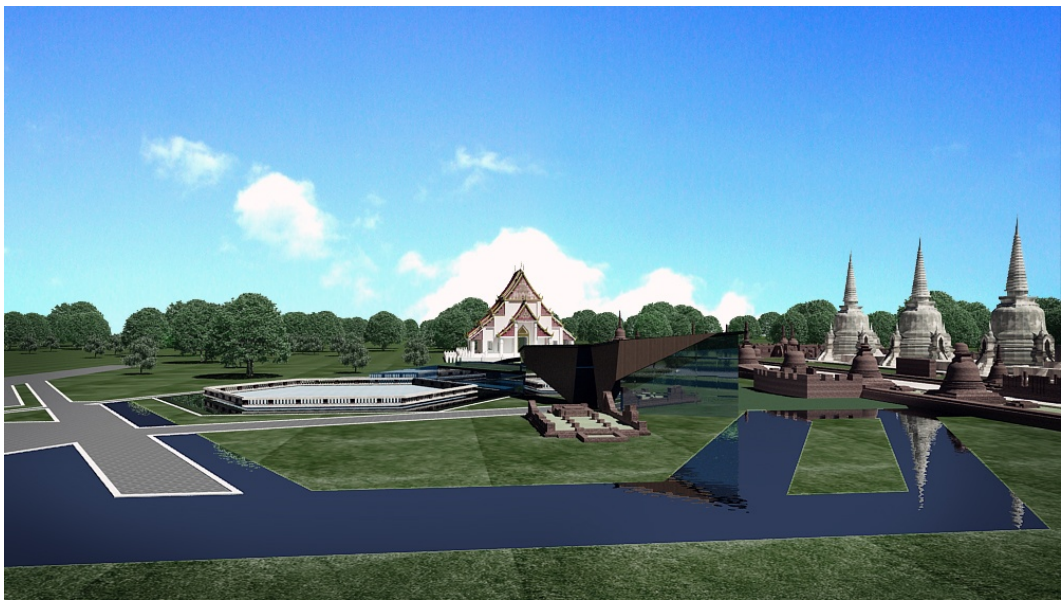

ภาพที่ 5-10 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองจากถนนศรีสรรเพชญ์

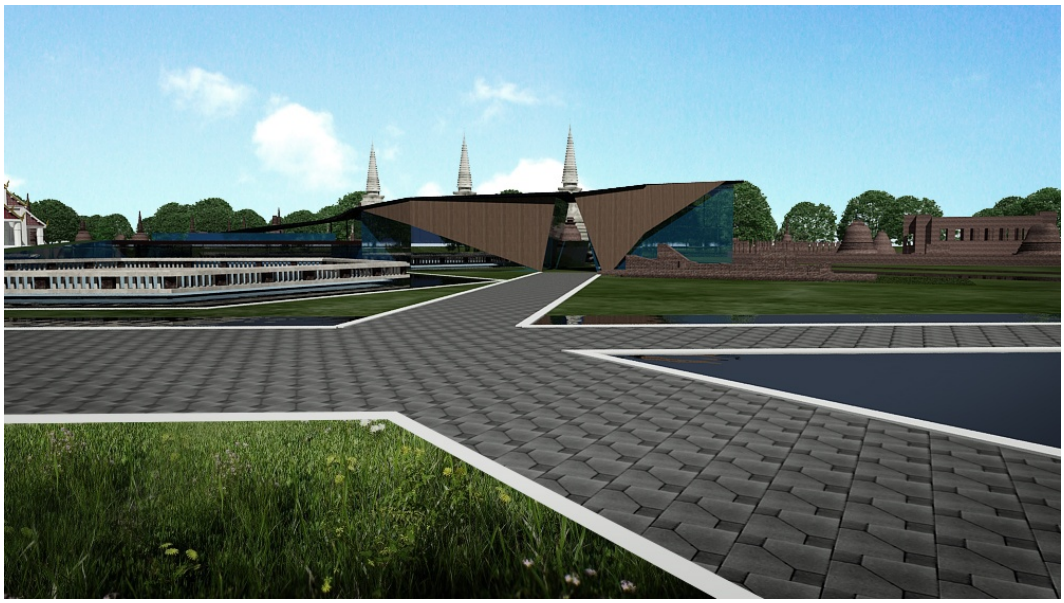

ภาพที่ 5-11 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร

ภาพที่ 5-12 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองด้านหลังวิหารแกลบ

ภาพที่ 5-13 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองจากลานชมทัศนียภาพ

ภาพที่ 5-14 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 1: มุมมองจากโซนแห่งการเริ่มต้น

ภาพที่ 5-15 ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 1: รูปแบบสันนิษฐานมณฑปคั่นระหว่างเจดีย์ประธาน

อาคารแบบที่ 2

อาคารแบบที่ 2 ตั้งอยู่ในตำแหน่งด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ-ทิศตะวันออก ของบ่อน้ำหกเหลี่ยม สูง 3 ชั้น รวมชั้นใต้ดิน มีรายละเอียดแต่ละชั้นดังนี้

ชั้นใต้ดิน

- ห้องสมุด
- ร้านขายหนังสือ
- ห้องค้นคว้าวิจัย
- ห้องนิทรรศการ
- พิพิธภัณฑ์ศิลปะ

ชั้นที่ 1

- ลานจอดรถ
- พื้นที่จอดจักรยาน
- โถงต้อนรับ
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- ห้องฉายภาพยนตร์ 360 องศา
- ร้านขายของที่ระลึก
- ห้องน้ำ
- โถงชมทัศนียภาพ
- Auditorium
- ลานกิจกรรม (ลานภูมิหลัง ลานภูมิธรรม และลานชุมชน)

ชั้นที่ 2

- ห้องหุ่นจำลองรูปแบบสันนิษฐาน
- ห้องชมทัศนียภาพ
- ห้องแสดงรายะเอียดเจดีย์ทิศตะวันออก
- ห้องแสดงรายะเอียดเจดีย์องค์กลาง
- ห้องแสดงรายะเอียดเจดีย์ทิศตะวันตก

แนวความคิด: อาคารศูนย์บริการวิชาการฯ ประกอบด้วยสามอาคารเชื่อมต่อกัน อาคารหลักเป็นอาคารที่มีความสูงไล่ระดับจากทิศตะวันตกขึ้นไปทางทิศตะวันออก อาคารที่ 2 เป็นห้องสมุดเชื่อมต่อมายังที่นั่งชมทัศนียภาพด้านทิศตะวันออกของบ่อน้ำหกเหลี่ยม และอาคารที่ 3 เป็นอาคารทรงกลม เชื่อมต่อกับอาคารหลักด้วยทางเดินมีหลังคาคลุม

ผนังอาคารเป็นคอนกรีตเปลือย สีธรรมชาติคอนกรีต เพื่อลดการสะท้อนของแสงต่อการมองไปที่โบราณสถาน ผนังด้านทิศเหนือเป็นกระจกสูงต่ำไล่ระดับตามแปลนพื้น มุมของอาคารเป็นมุมที่สะท้อนไปยังเจดีย์ประธานทั้ง 3 องค์ องศานี้สามารถถ่ายทอดการมองเห็นไปที่เจดีย์องค์ใดองค์หนึ่งโดยเฉพาะ ในทางกลับกันเจดีย์ประธานทั้ง 3 องค์ สะท้อนภาพกลับมาที่ผนังกระจกด้านนอกของอาคารทรงกลมได้

ตำแหน่งอาคารชมทัศนียภาพรูปทรงกลม เป็นจุดที่ชมโบราณสถานวัดพระศรีสรรเพชญ์ได้ครอบคลุมทั้งหมด รวมถึงเป็นมุมมองที่สามารถชมบรรยากาศวิหารพระมงคลบพิตรและบริบทได้โดยรอบ 360 องศา รวมถึงมุมมองที่สะท้อนภาพโบราณสถานจากผืนน้ำของบ่อน้ำหกเหลี่ยมได้

แนวความคิดสำคัญของอาคารแบบที่ 2 คือ การออกแบบอาคารให้กระจายตามประโยชน์ใช้สอย อาคารหลักมีลักษณะเหมือนกล่องสามกล่องวางชิดกัน องศาที่วางอาคารสัมพันธ์กับเจดีย์ประธานทั้ง 3 องค์ ลักษณะเช่นนี้ได้ประโยชน์จากมุมมองทั้งภายนอกและภายใน โดยภายในอาคารแต่ละกล่องแสดงด้วยเทคนิคฉายภาพเสมือนจริงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญ ประวัติความเป็นมาเจดีย์แต่ละองค์ และฉายพระรูป 3 มิติ ด้วยเทคนิค Hologram ของพระมหากษัตริย์ที่มีพระบรมอัฐิบรรจุอยู่ภายใน อาคารชมทัศนียภาพ 360 องศาและอาคารชมบรรยากาศด้านทิศตะวันออกของบ่อน้ำหกเหลี่ยม ทั้งสองอาคารช่วยสะท้อนภาพ มุมมอง และรูปแบบสันนิษฐานของโบราณสถานให้รับชมได้ทุกช่วงเวลา

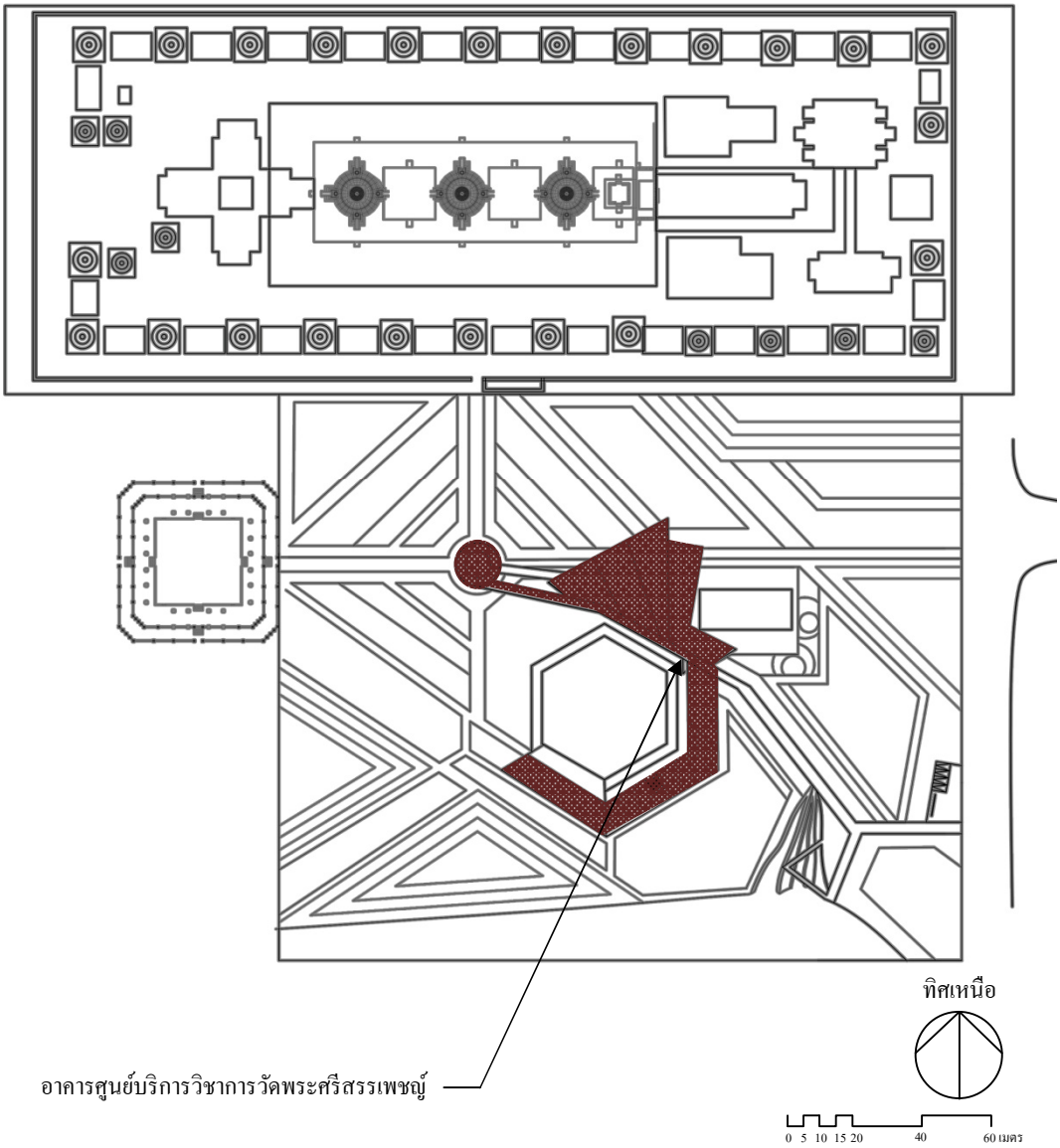

ภาพที่ 5-16 ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 2)

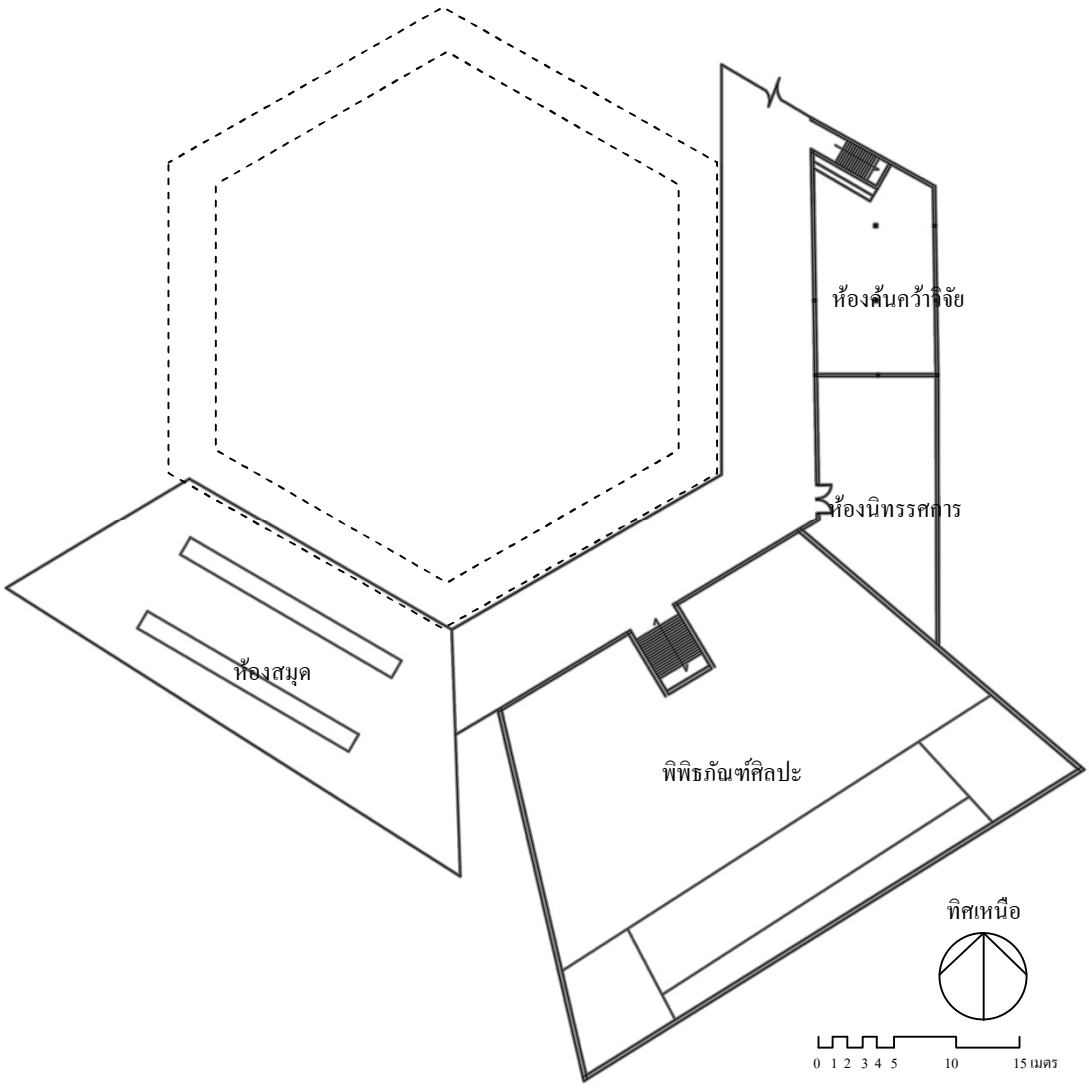

ภาพที่ 5-17 ผังพื้นชั้นใต้ดินอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 2)

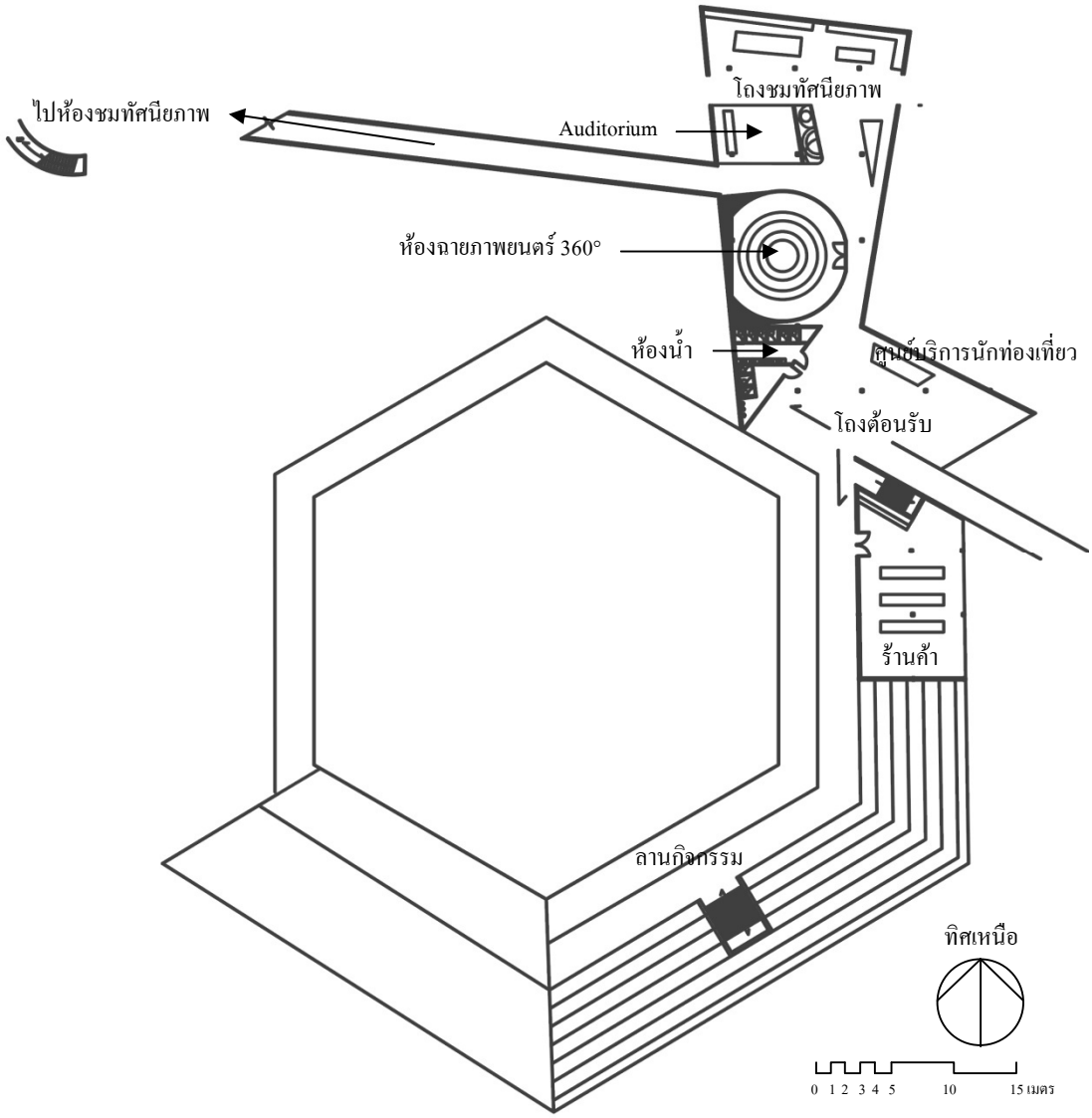

ภาพที่ 5-18 ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 2)

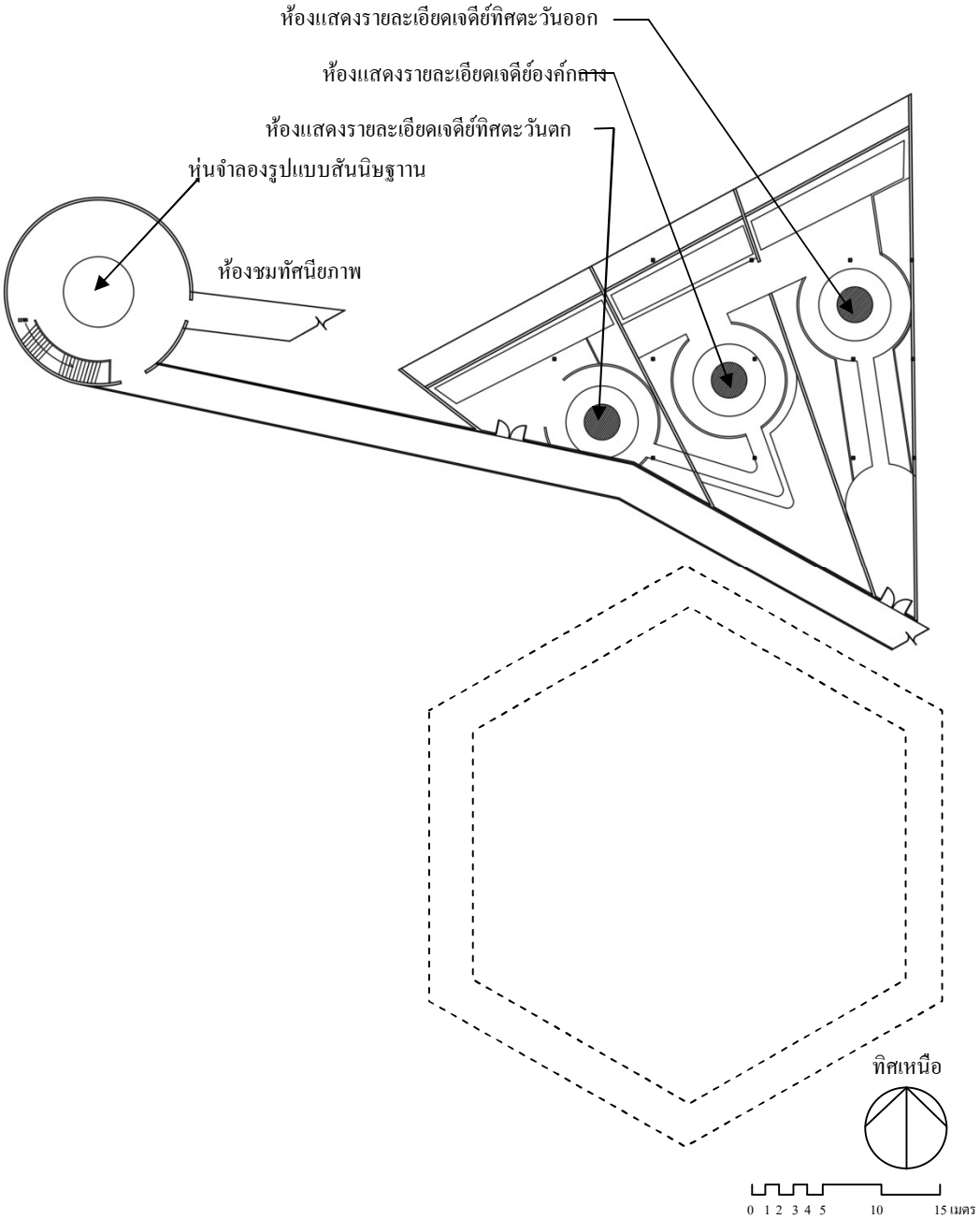

ภาพที่ 5-19 ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 2)

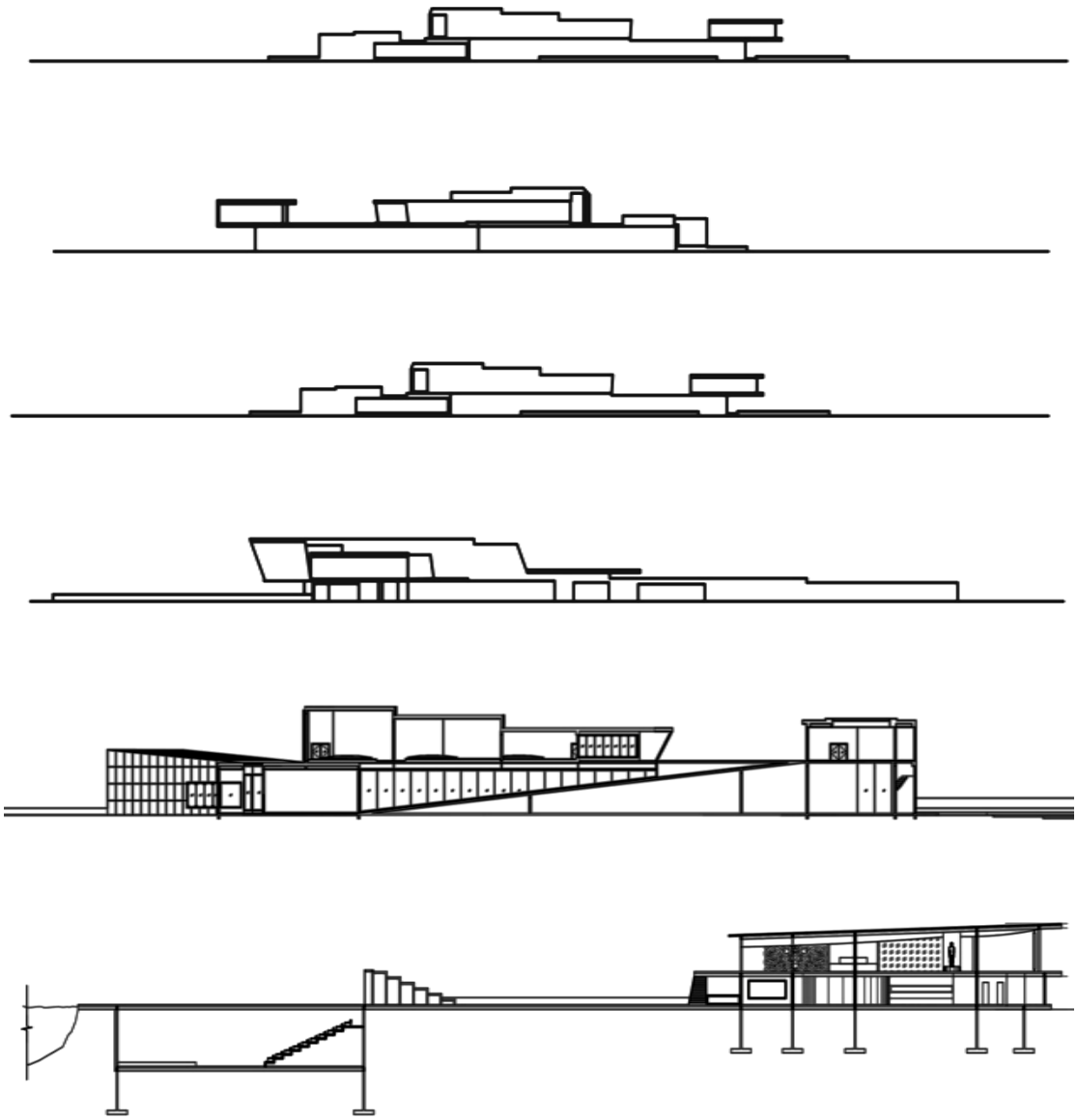

ภาพที่ 5-20 รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 2)

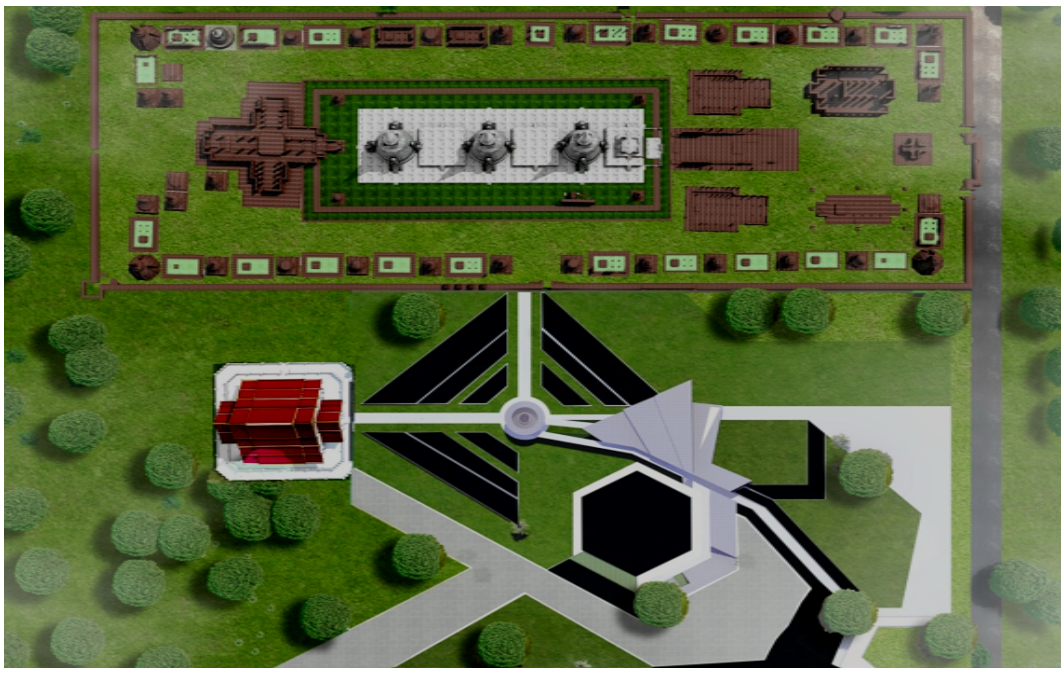

ภาพที่ 5-21 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองผังบริเวณ

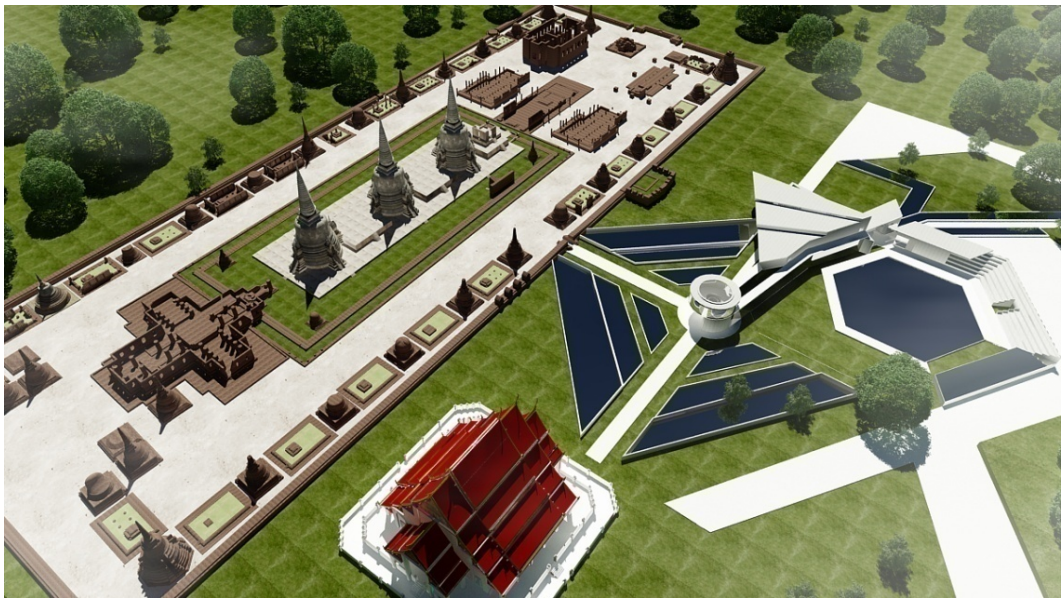

ภาพที่ 5-22 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองผังบริเวณด้านทิศตะวันตก

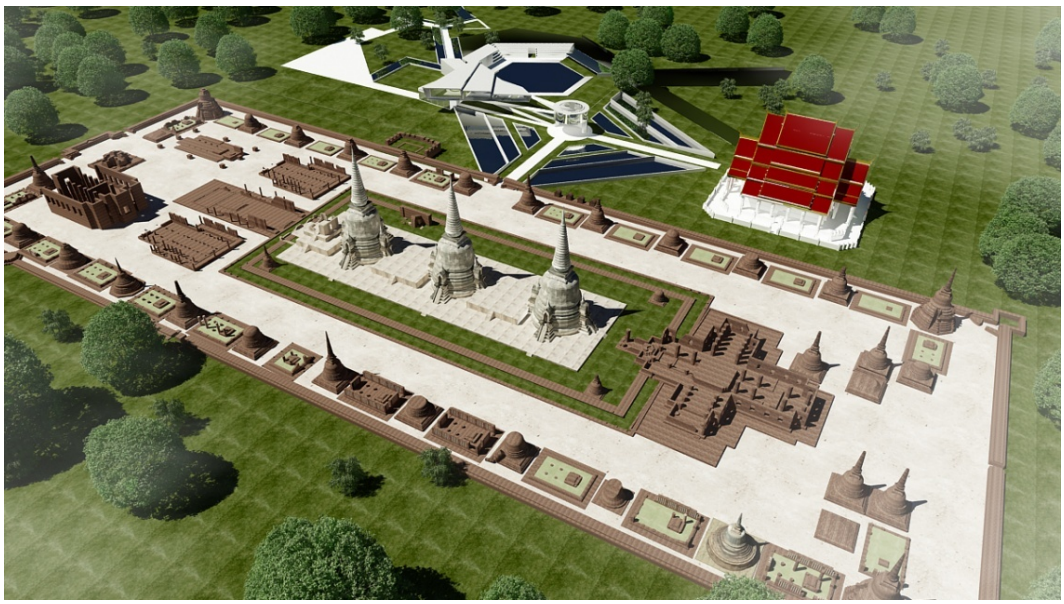

ภาพที่ 5-23 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ

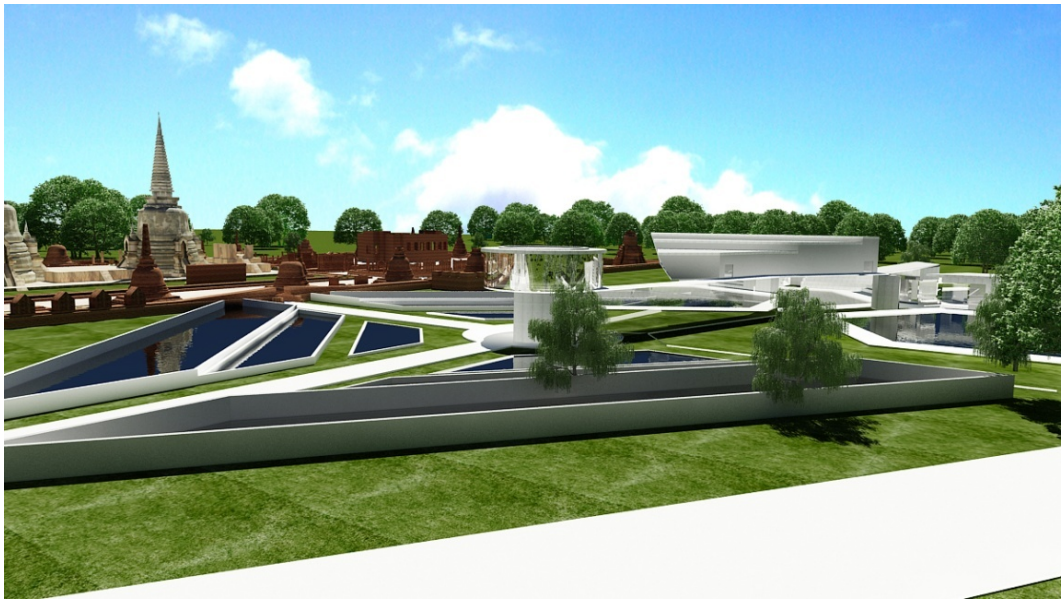

ภาพที่ 5-24 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร

ภาพที่ 5-25 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองด้านถนนศรีสรรเพชญ์

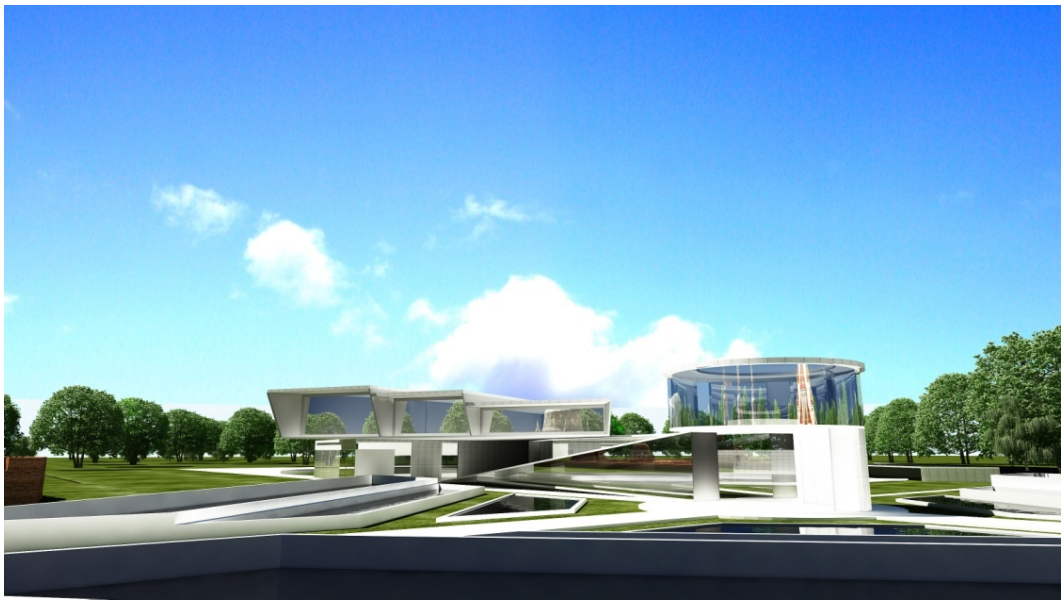

ภาพที่ 5-26 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองจากป้อมศาลาพระมงคลบพิตร

ภาพที่ 5-27 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองด้านหลังวิหารแกลบ

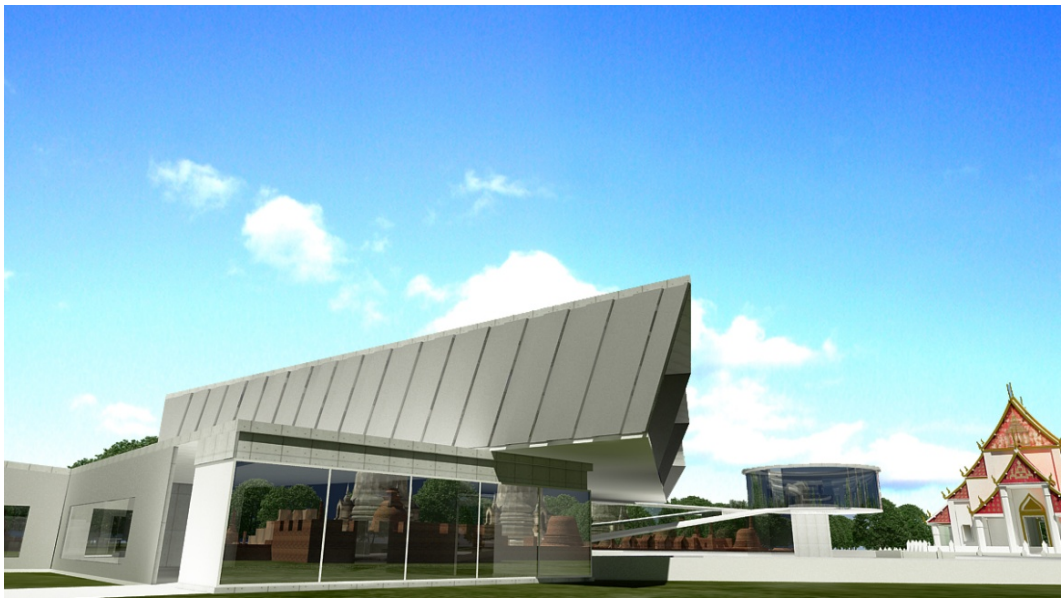

ภาพที่ 5-28 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองจากวิหารแกลบ

ภาพที่ 5-29 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 2: มุมมองจากห้องแสดงกลาง

ภาพที่ 5-30 ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 2: อาคารชมทัศนียภาพ 360 องศา

อาคารแบบที่ 3

อาคารแบบที่ 3 ตั้งอยู่ในตำแหน่งด้านทิศตะวันออก-ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของบ่อน้ำหกเหลี่ยม สูง 3 ชั้น มีรายละเอียดแต่ละชั้นดังนี้

ชั้นที่ 1

- ลานจอดรถ
- พื้นที่จอดจักรยาน
- โถงต้อนรับ
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- โถงชมทัศนียภาพ
- ร้านขายของที่ระลึก
- ห้องน้ำ
- พิพิธภัณฑ์ศิลปะ
- ห้องนิทรรศการ
- ห้องสมุด
- ห้องค้นคว้าวิจัย
- ร้านขายหนังสือ
- ลานกิจกรรม (ลานภูมิหลัง ลานภูมิธรรม และลานชุมชน)

ชั้นที่ 2

- ห้องฉายภาพยนตร์ 360 องศา
- โถงนิทรรศการ
- โถงชมทัศนียภาพ
- ห้องหุ่นจำลองรูปแบบสันนิษฐาน
- Auditorium

ชั้นที่ 3

- โถงชมทัศนียภาพ

แนวความคิด: เป็นกลุ่มอาคารสามหลัง เชื่อมต่อด้วย Sky Walk เข้าสู่อาคารจากด้านทิศใต้ เปิดมุมมองด้านหน้าออกสู่บ่อน้ำหกเหลี่ยม มีโถงเชื่อมสู่อาคารจัดแสดง อาคารเล็กด้านหลังกำหนดเป็นสำนักงานและศูนย์บริการนักท่องเที่ยวโดยไม่ต้องเข้าที่ตัวอาคารจัดนิทรรศการ

ผนังอาคารด้านทิศใต้เป็นคอนกรีตเปลือย สีธรรมชาติคอนกรีต ด้านทิศเหนือเป็นกระจกเพื่อให้เกิดบรรยากาศการสะท้อนภาพโบราณสถานสู่เปลือกอาคาร และสะท้อนมุมมองลงที่ผิวน้ำ

ของบ่อน้ำหกเหลี่ยม ลักษณะเช่นนี้จะทำให้ผู้ชมสามารถเห็นโบราณสถานได้ทั้งจากมุมมองปกติ และมุมมองที่สะท้อนจากผิวน้ำ

Sky Walk ทำหน้าที่เชื่อมอาคารแสดงทั้ง 2 หลัง รวมถึงเป็นจุดชมทัศนียภาพมุมสูง ผนังกระจก Sky Walk นอกจากจะทำหน้าที่เป็นเปลือกอาคารแล้ว ยังเป็นจอภาพแสดงรูปแบบสันนิษฐาน หรือสร้างบรรยากาศด้วยฟิลเตอร์เพื่อเพิ่มสีสรรให้กับมุมมองโบราณสถานจาก Sky walk ได้อีกทางหนึ่ง

แนวคิดสำคัญของอาคารแบบที่ 3 คือ การสร้างอาคารเปิดมุมกว้างโอบล้อมส่วนหนึ่งของบ่อน้ำหกเหลี่ยม อาคารหลักเชื่อมต่อในระดับชั้นที่ 2 ทำให้การเดินชมเป็นระบบ สามารถขึ้นจากอาคารนิทรรศการไปลงอีกอาคารหนึ่งเพื่อเข้าชมโบราณสถาน และสามารถใช้ประโยชน์ในการมองโบราณสถานได้จากภาพสะท้อนที่ผิวน้ำได้อีกมุมมองหนึ่ง ผนังกระจกภายนอกอาคารสามารถใช้เป็นจอเพื่อแสดงภาพสะท้อนโบราณสถาน สำหรับการจัดกิจกรรมในช่วงกลางคืน

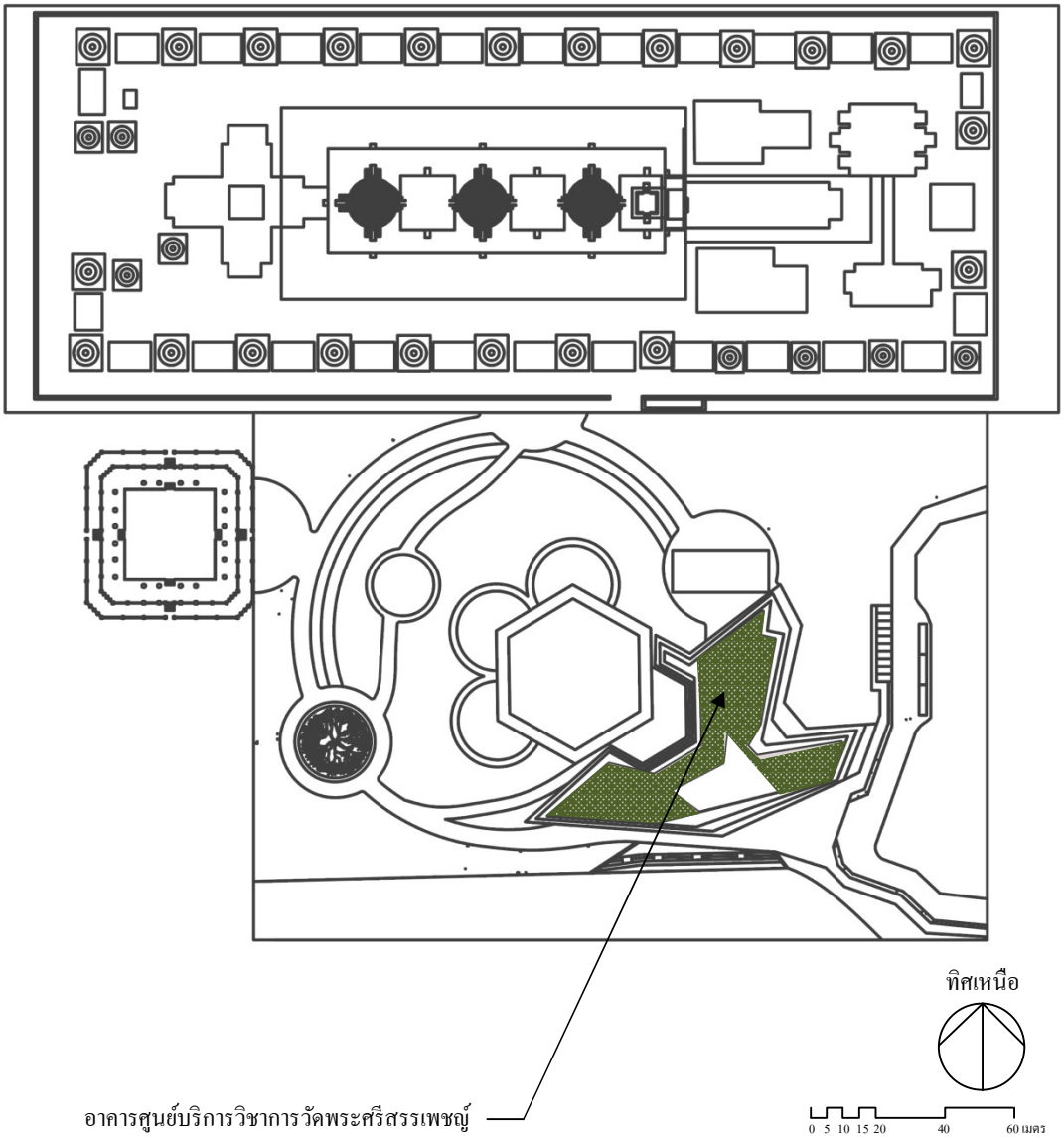

ภาพที่ 5-31 ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 3)

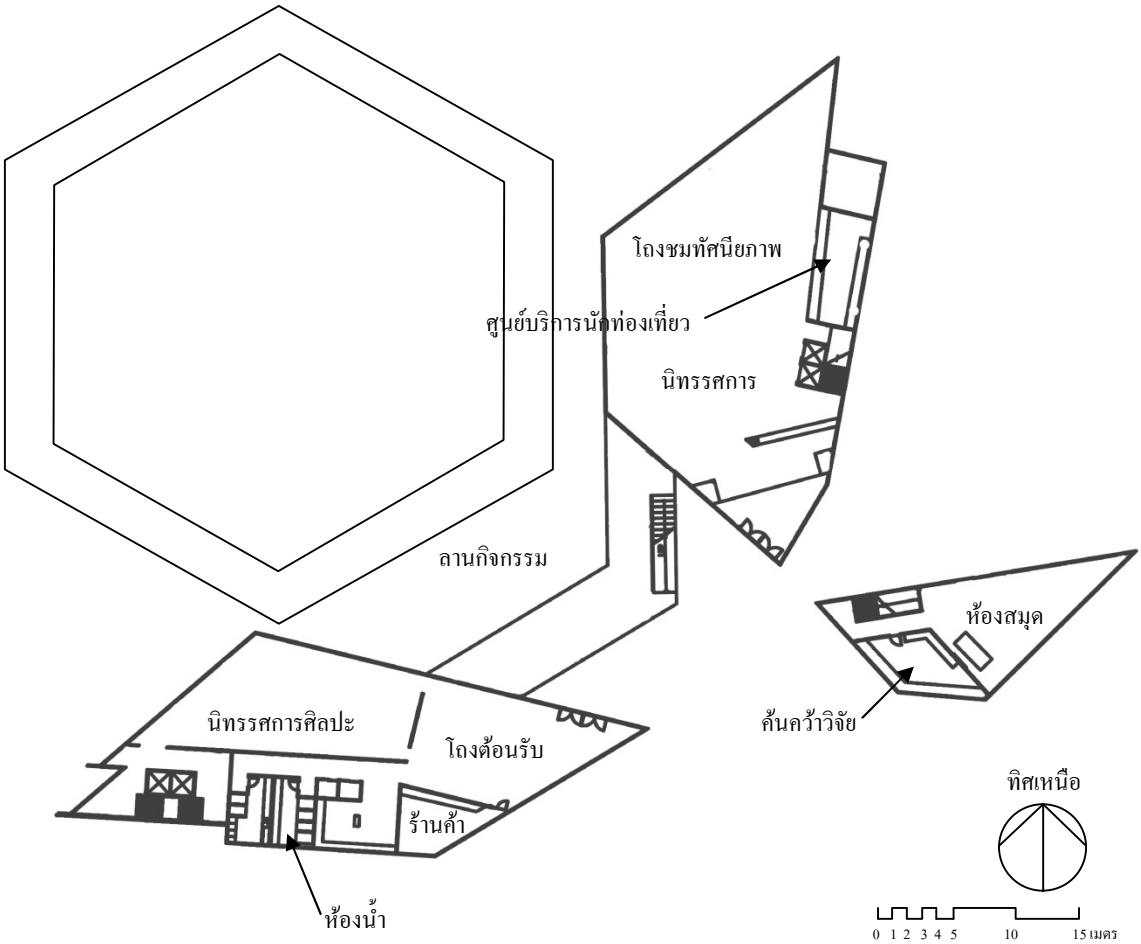

ภาพที่ 5-32 ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 3)

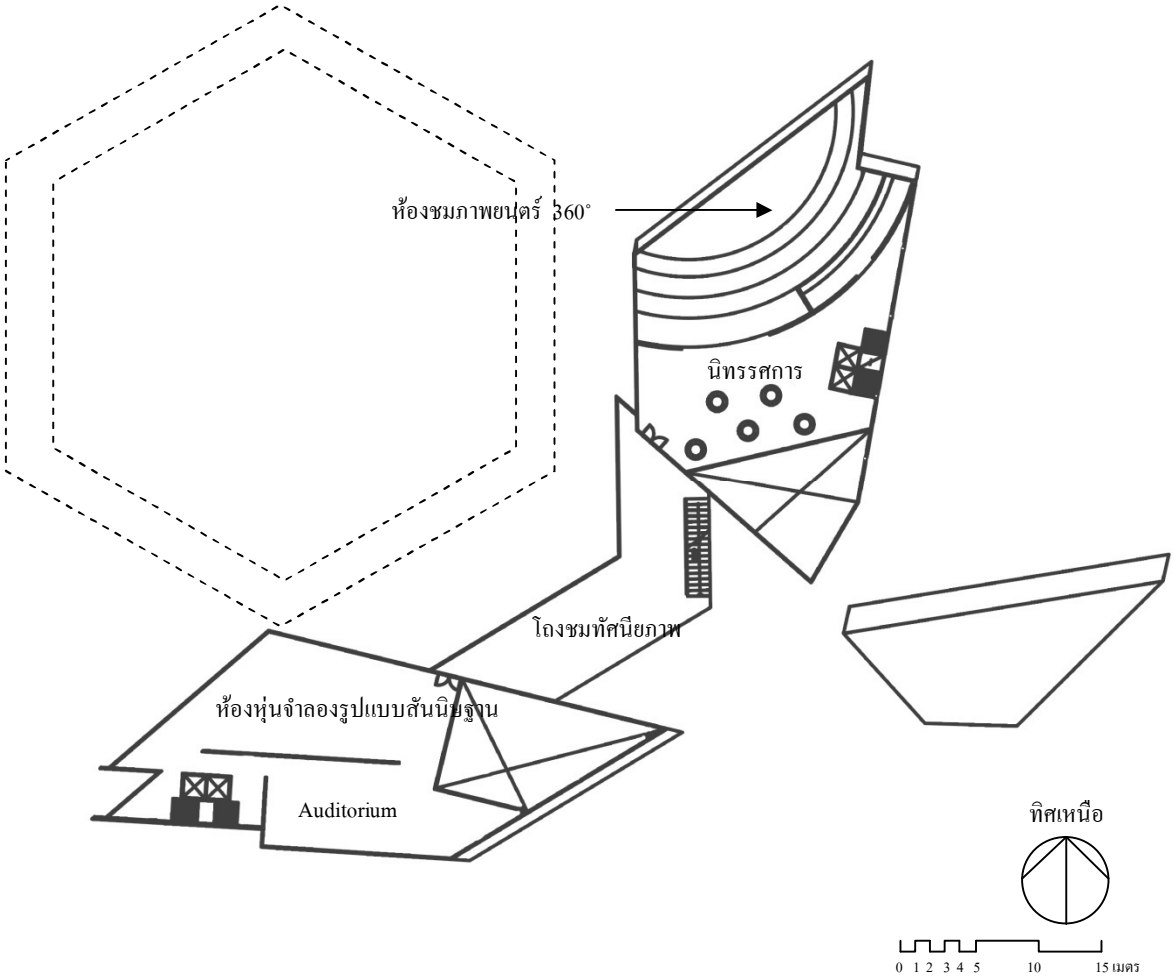

ภาพที่ 5-33 ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 3)

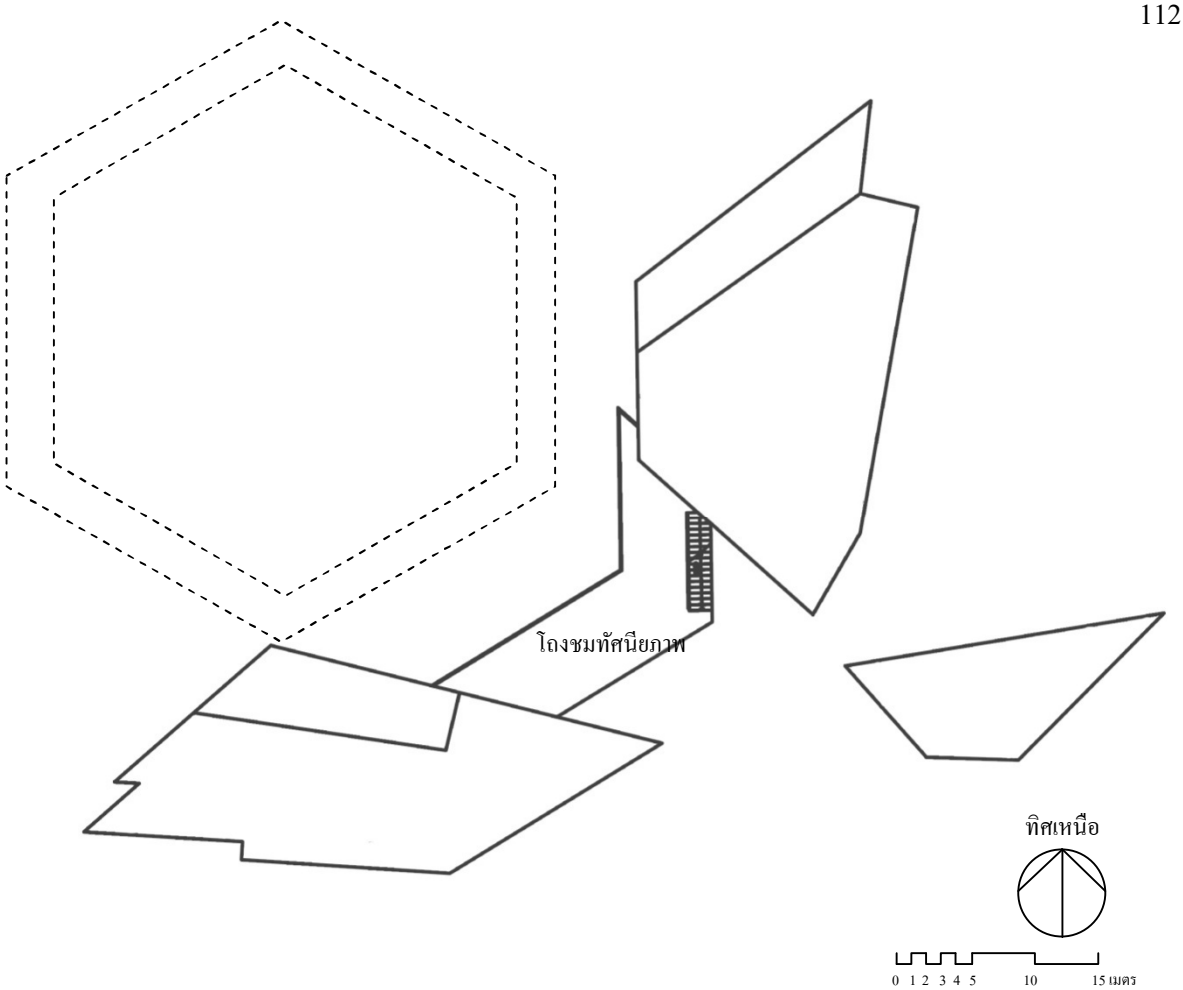

ภาพที่ 5-34 ผังพื้นชั้นที่ 3 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 3)

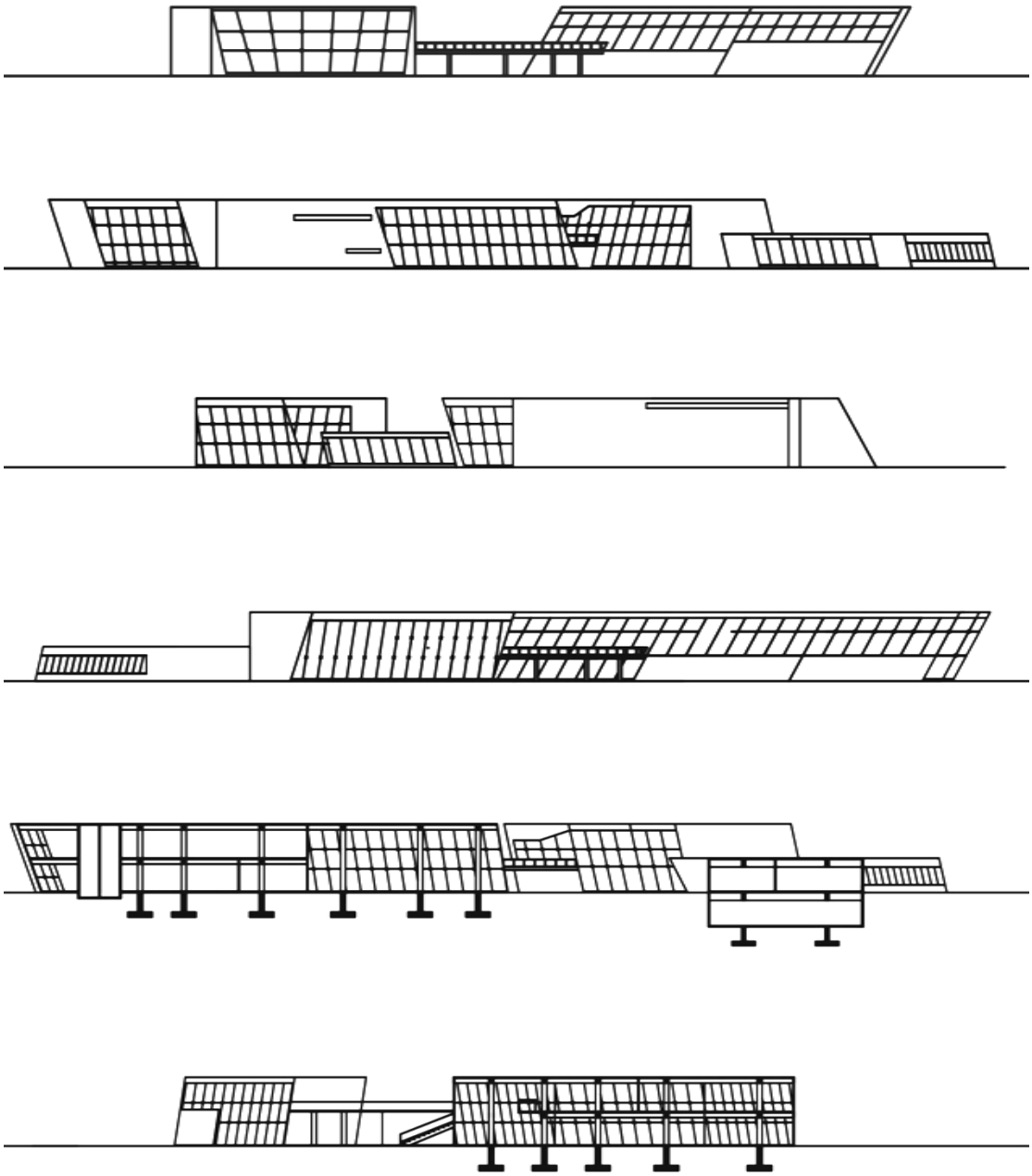

ภาพที่ 5-35 รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 3)

ภาพที่ 5-36 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองผังบริเวณ

ภาพที่ 5-37 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองผังบริเวณด้านทิศตะวันออก

ภาพที่ 5-38 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองผังบริเวณด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

ภาพที่ 5-39 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร

ภาพที่ 5-40 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองด้านทิศตะวันออก

ภาพที่ 5-41 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองด้านถนนศรีสรรเพชญ์

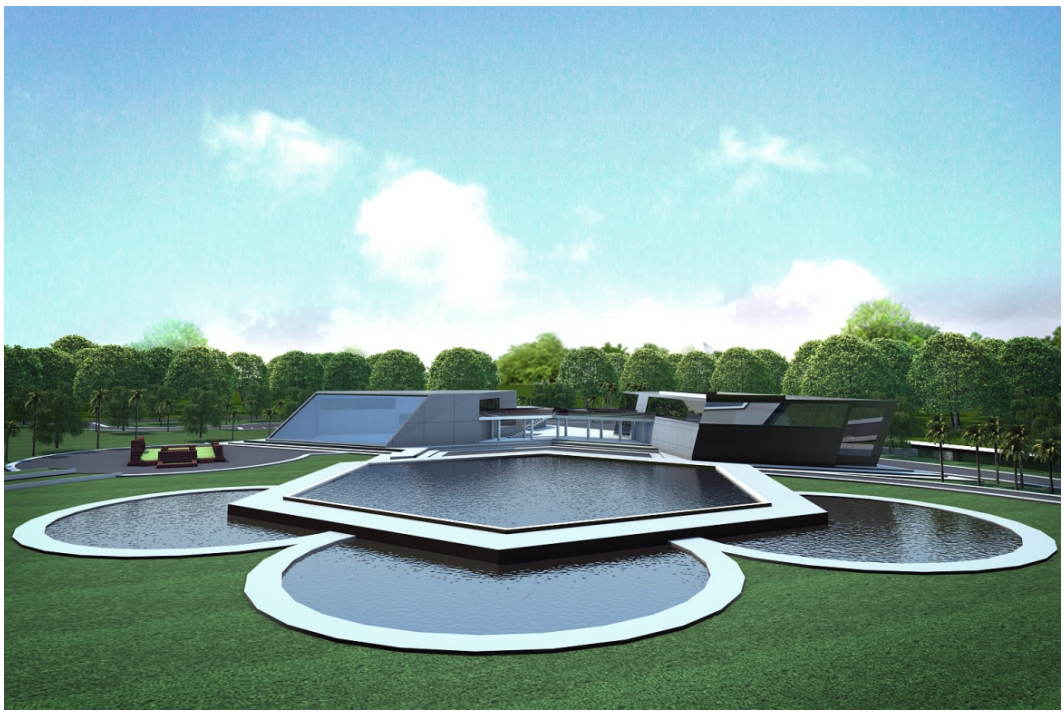

ภาพที่ 5-42 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองจากวัดพระศรีสรรเพชญ์

ภาพที่ 5-43 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองจาก Sky Walk

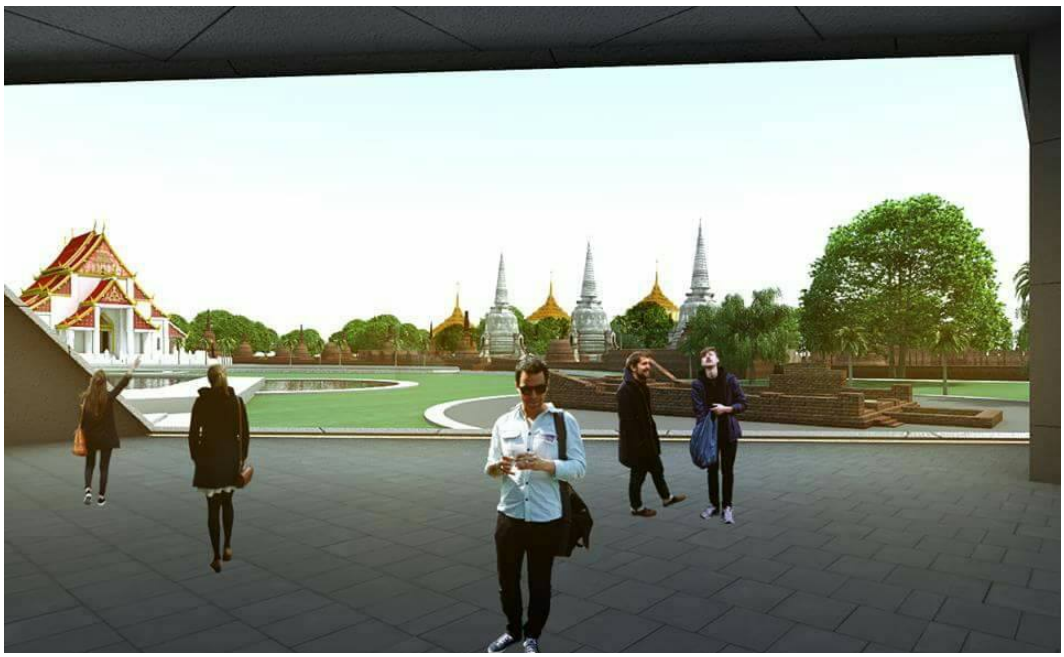

ภาพที่ 5-44 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 3: มุมมองจากจุดชมทัศนียภาพด้านล่าง Sky Walk

ภาพที่ 5-45 ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 3: ห้องจัดแสดงโมเดลสันนิษฐานเปรียบเทียบกับมุมมองของโบราณสถาน

อาคารแบบที่ 4

อาคารแบบที่ 4 ตั้งอยู่ในตำแหน่งด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้-ทิศใต้ของบ่อน้ำหกเหลี่ยม สูง 3 ชั้น รวมชั้นใต้ดิน มีรายละเอียดแต่ละชั้นดังนี้

ชั้นใต้ดิน

- โถงพักคอย
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- ห้องฉายภาพยนตร์ 360 องศา
- Auditorium
- ร้านขายของที่ระลึก
- ห้องสมุด
- ห้องค้นคว้าวิจัย
- ร้านขายหนังสือ
- ห้องน้ำ

ชั้นที่ 1

- ลานจอดรถ
- พื้นที่จอดจักรยาน
- โถงต้อนรับ
- ห้องหุ่นจำลองรูปแบบสันนิษฐาน
- พิพิธภัณฑ์ศิลปะ
- ห้องนิทรรศการ

ชั้นที่ 2

- ลานกิจกรรม (ลานภูมิหลัง ลานภูมิธรรม และลานชุมชน)
- โถงชมทัศนียภาพ

แนวความคิด: เป็นอาคารเดี่ยว เกาะตามความยาวของบ่อน้ำหกเหลี่ยมด้านทิศใต้ต่อเนื่องไปทิศตะวันตกเฉียงใต้ ชั้นล่างโล่งเปิดมุมมองจากโซนแห่งการเริ่มต้นผ่านอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ ไปวัดพระศรีสรรเพชญ์ อาคารตอนกลางยกตัวสูงกว่าทั้ง 2 ข้าง เปิดมุมมองหลักไปที่เจดีย์ประธานด้านตะวันออก บริเวณนี้ใช้เป็นลานกิจกรรมโดยมีบ่อน้ำเป็นฉากหน้าของการมองผ่านไปยังวัดพระศรีสรรเพชญ์

ผนังอาคารเป็นกระจกสีเข้มสลับกับคอนกรีตเปลือยกรุด้วยวัสดุเลียนแบบสำริด แต่แตกต่างกับโบราณสถานตรงมีความมันวาว เกิดความแตกต่างด้านวัสดุกับโบราณสถานชัดเจน

ผนังด้านทิศเหนือซึ่งมองจากวัดพระศรีสรรเพชญ์เป็นกระจกสะท้อนสีเข้มต่อเนื่องไปยังช่องแสงด้านบน เพื่อลดการมองเห็นกิจกรรมภายในอาคาร

แนวอาคารตอนกลางที่ยกตัวสูง เปิดมุมมองจากท่าเรือผ่านโซนแห่งการเริ่มต้นสู่เจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก พื้นที่ชั้นล่างเป็นโถง และลานกิจกรรม ชั้นบนเป็นห้องจัดแสดง ห้องนิทรรศการ ห้องแสดงโมเดลสันนิษฐาน พื้นที่ชมทัศนียภาพภายในและต่อเนื่องไปยังภายนอกอาคารก่อนออกสู่โบราณสถาน องค์ประกอบด้านการบริการต่าง ๆ อยู่ชั้นใต้ดิน

แนวความคิดสำคัญของอาคารแบบที่ 4 คือ การเปิดมุมมองจากการยกตัวอาคารตอนกลาง วัสดุเป็นคอนกรีตกรุวัสดุเลียนแบบสำริด สลับช่องกระจก ทำให้ผู้ชมสามารถแยกแยะความแตกต่างของอาคารใหม่กับโบราณสถานได้ อาคารนี้สามารถมองเห็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ได้ทั้งมุมมองระดับสายตา มุมมองระดับชั้นที่ 2 และมุมมองจากจุดชมทัศนียภาพ 360 องศา

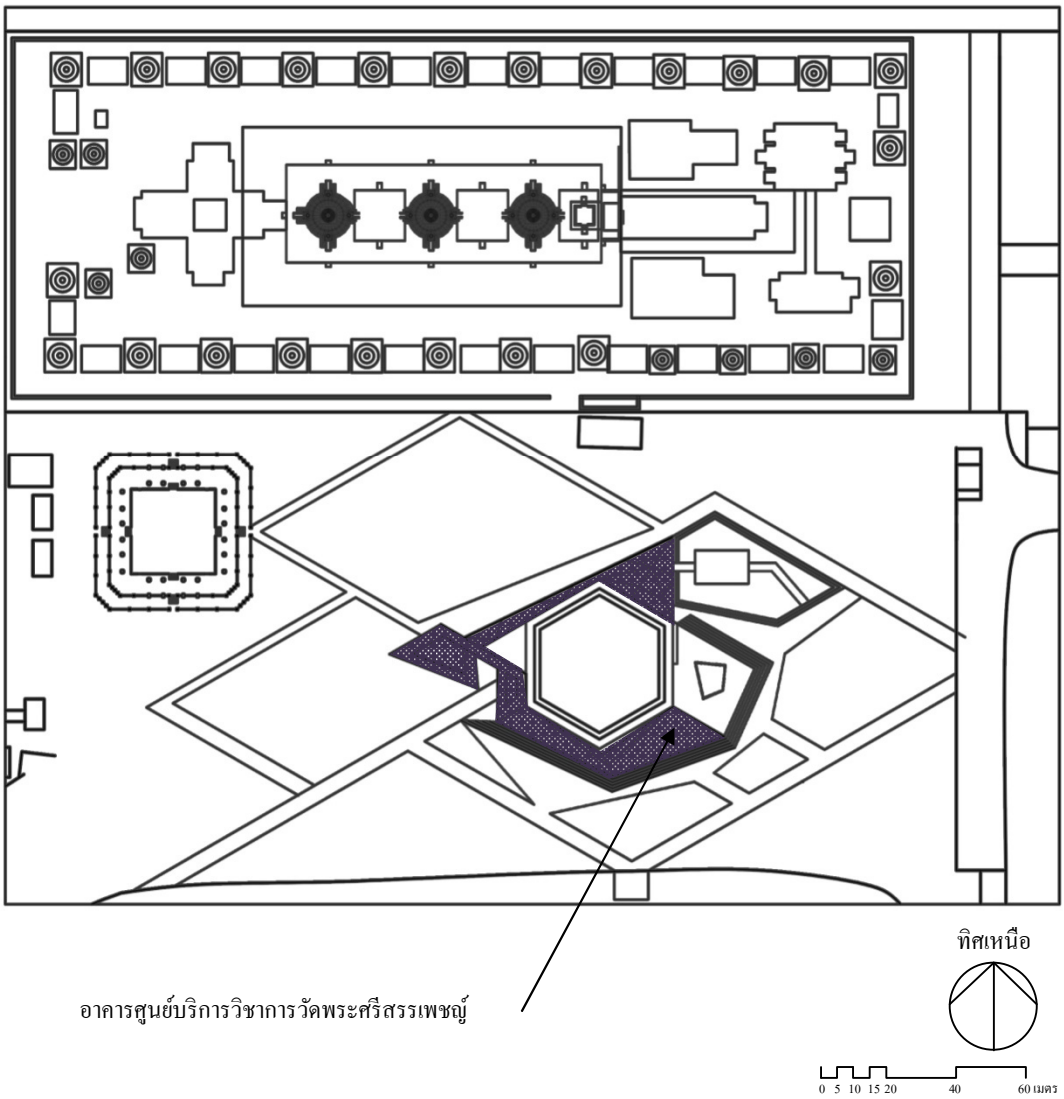

ภาพที่ 5-46 ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)

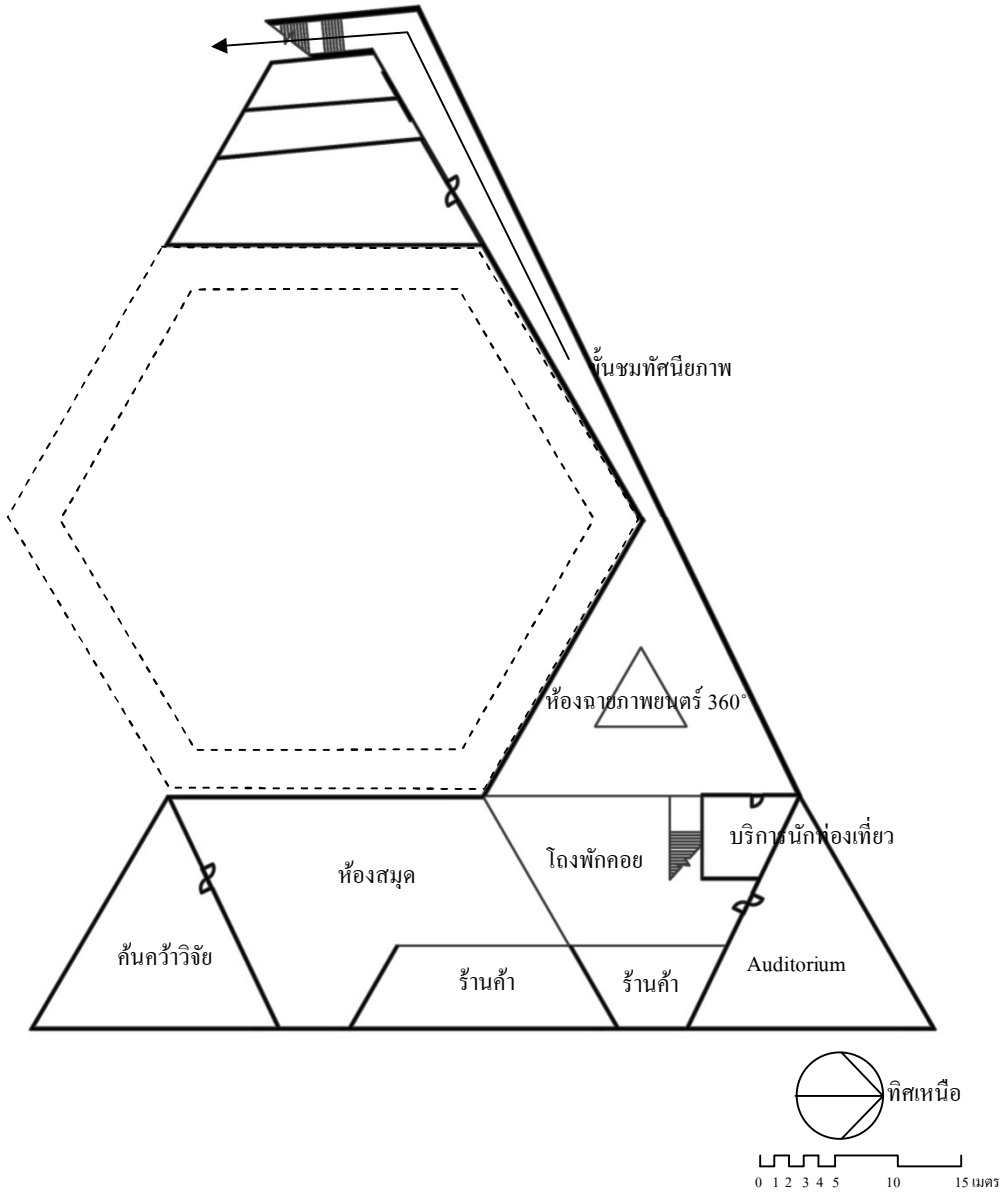

ภาพที่ 5-47 ผังพื้นชั้นใต้ดินอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)

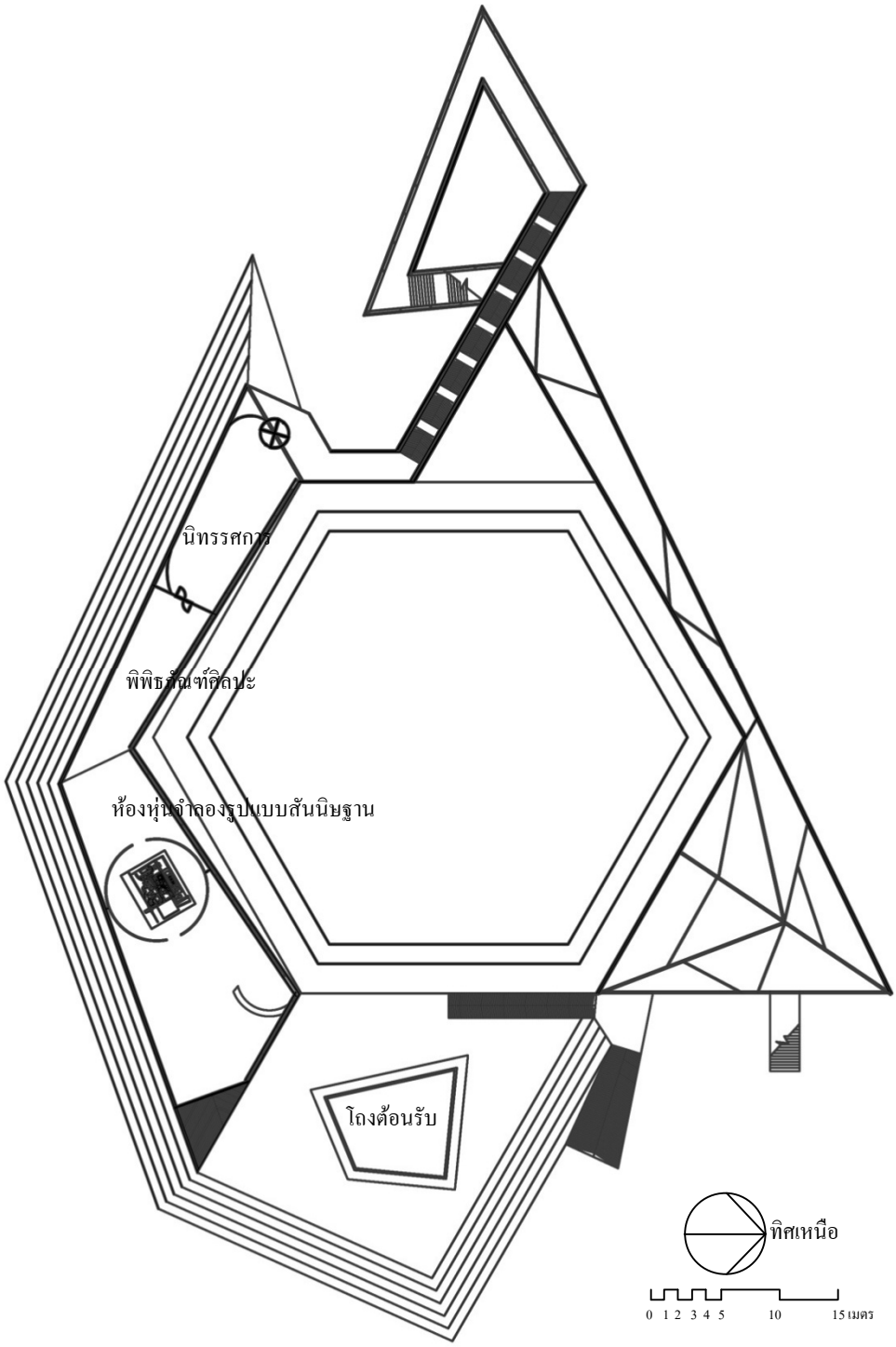

ภาพที่ 5-48 ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)

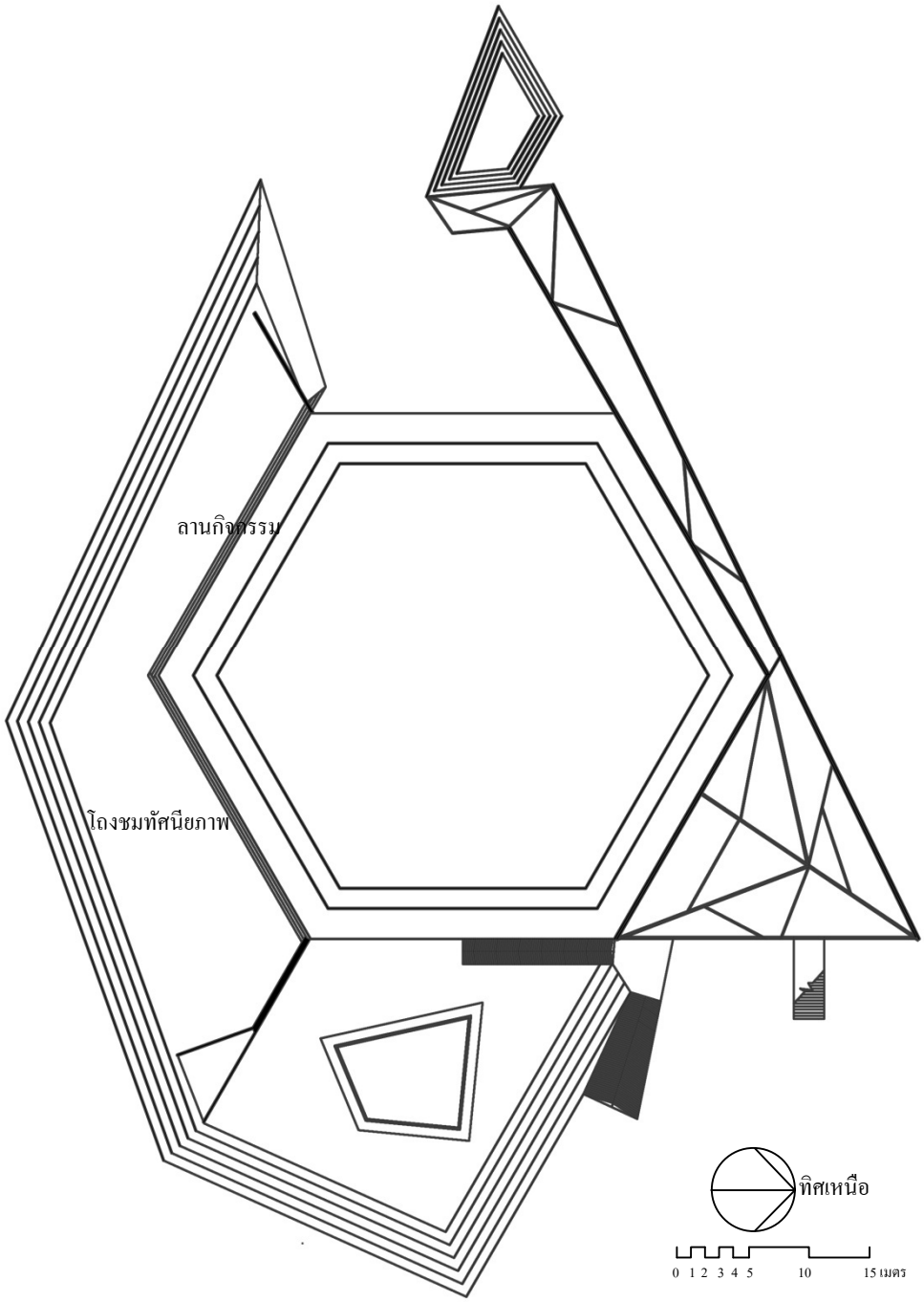

ภาพที่ 5-49 ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)

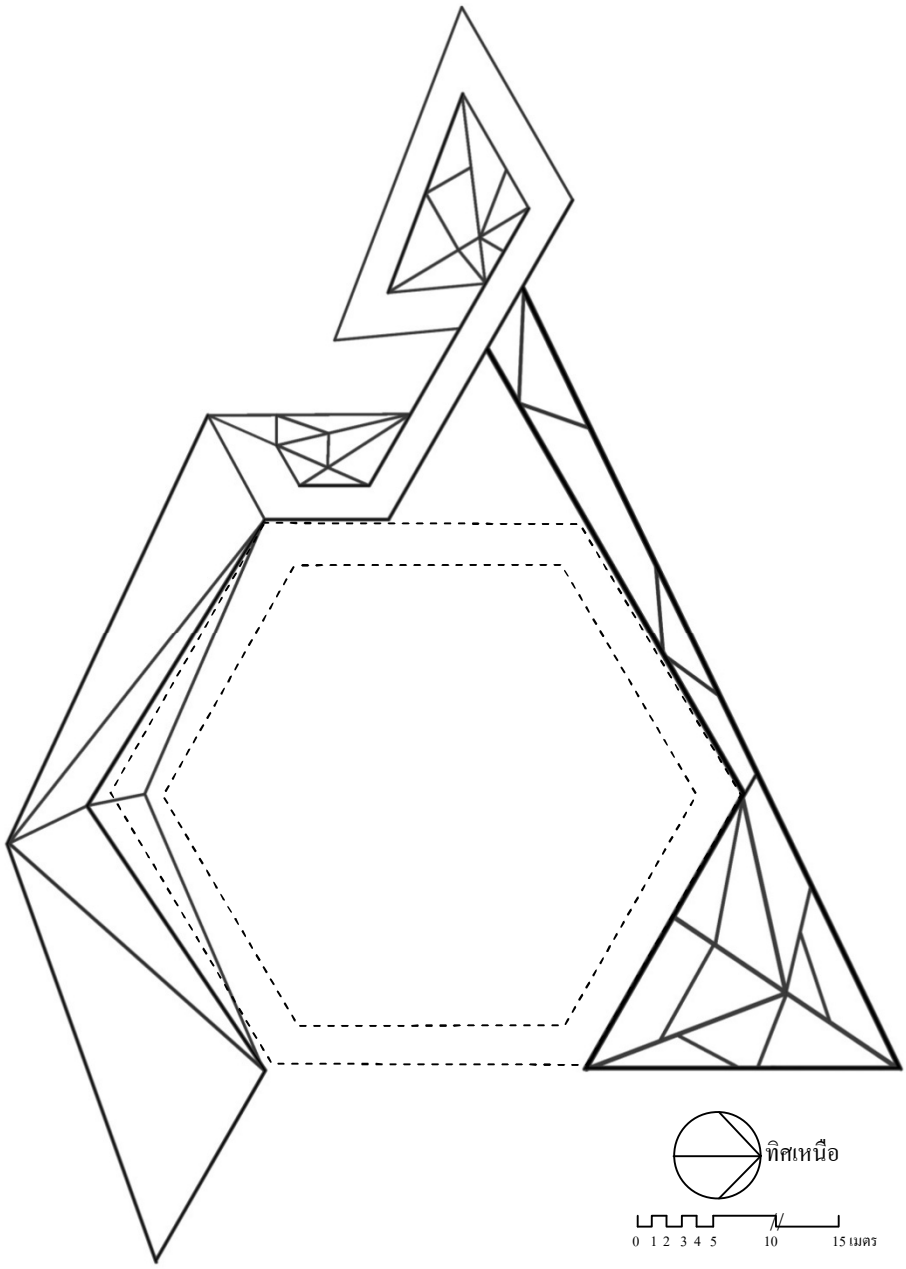

ภาพที่ 5-50 ผังหลังคาอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)

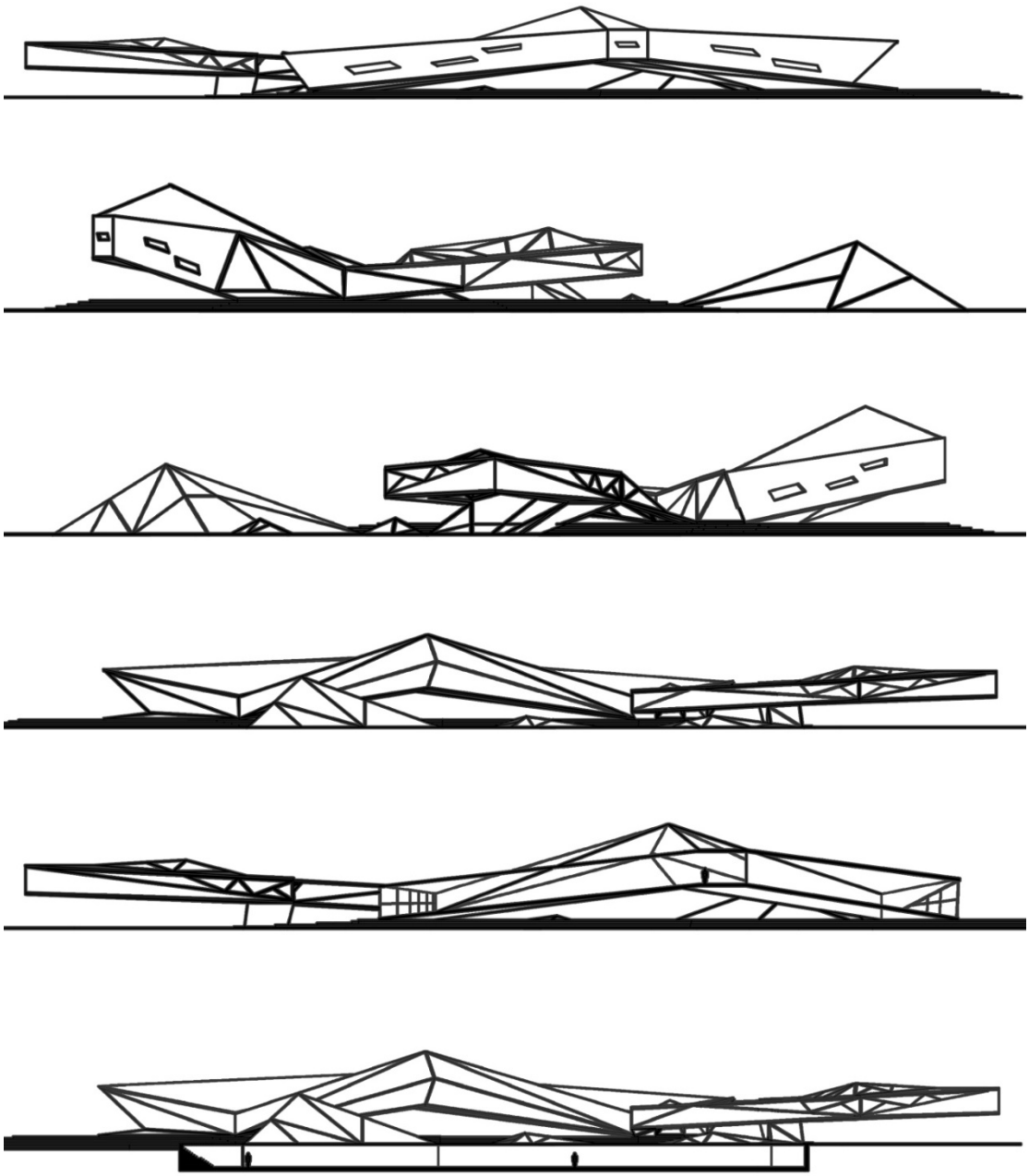

ภาพที่ 5-51 รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 4)

ภาพที่ 5-52 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองผังบริเวณ

ภาพที่ 5-53 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ

ภาพที่ 5-54 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ

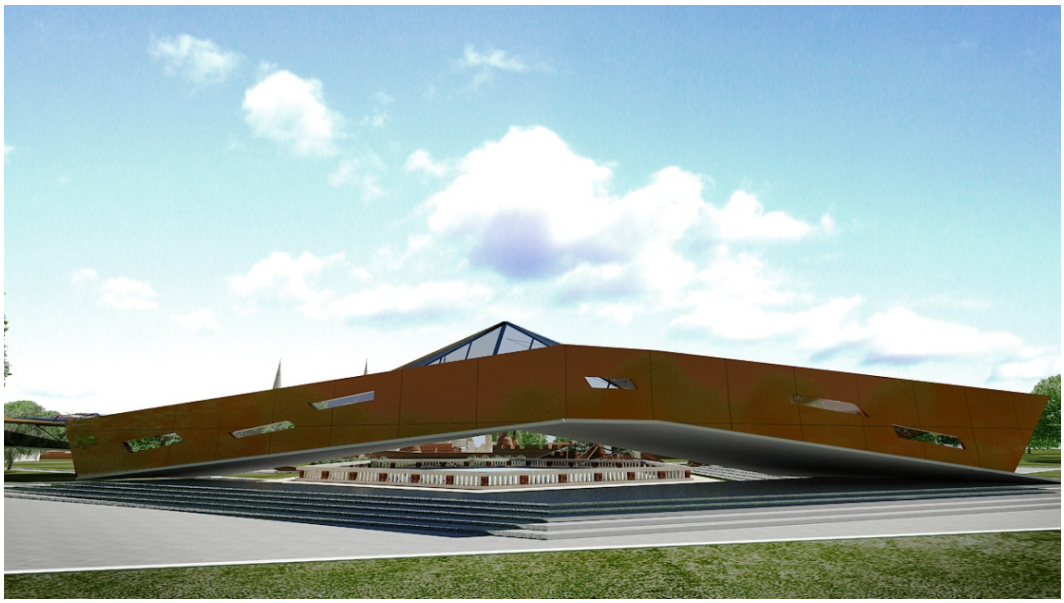

ภาพที่ 5-55 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร

ภาพที่ 5-56 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองด้านถนนศรีสรรเพชญ์

ภาพที่ 5-57 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองจากป้อมศาลาพระมงคลบพิตร

ภาพที่ 5-58 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองด้านหลังวิหารแกลบ

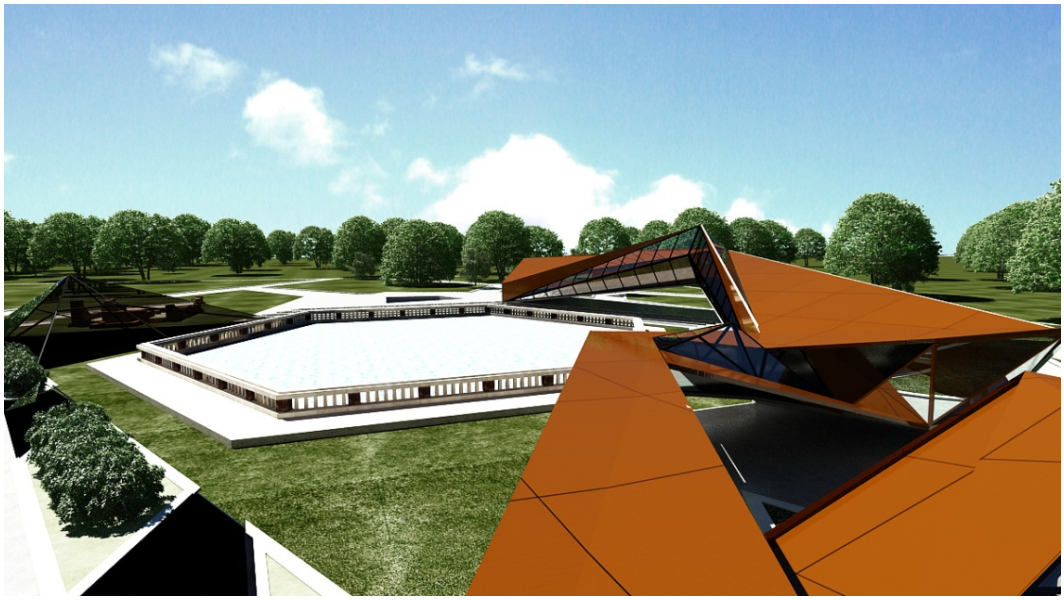

ภาพที่ 5-59 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองจากจุดชมทัศนียภาพข้างวิหารพระมงคลบพิตร

ภาพที่ 5-60 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 4: มุมมองจากห้องจัดแสดงชั้นที่ 2

ภาพที่ 5-61 ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 4: อาคารชมรูปแบบสันนิษฐาน

อาคารแบบที่ 5

อาคารแบบที่ 5 ตั้งอยู่ในตำแหน่งด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้-ทิศตะวันตก ของบ่อน้ำหกเหลี่ยม สูง 2 ชั้น มีรายละเอียดแต่ละชั้นดังนี้

ชั้นที่ 1

- ลานจอดรถ
- พื้นที่จอดจักรยาน
- โถงพักคอย
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- ห้องฉายภาพยนตร์ 360 องศา
- พิพิธภัณฑ์ศิลปะ
- ห้องสมุด
- ห้องค้นคว้าวิจัย
- ร้านขายหนังสือ
- ร้านขายของที่ระลึก
- โถงนิทรรศการ
- โถงชมทัศนียภาพ
- ห้องจำลองรูปแบบสันนิษฐาน
- Auditorium
- ลานกิจกรรม (ลานภูมิหลัง ลานภูมิธรรม และลานชุมชน)
- ห้องน้ำ

ชั้นที่ 2

- โถงชมทัศนียภาพ

แนวความคิด: อาคารเดี่ยว เล่นระดับจากชั้นใต้ดินถึงชั้นที่ 2 ทำให้เกิดมุมมองที่แตกต่างกันในแต่ละระดับความสูง ทางเข้าชมจากวิหารแกลบสู่โซนแห่งการดำรงอยู่ หรือใช้เส้นทางเดินขึ้นในลักษณะสะพานวนพร้อมชมทัศนียภาพก่อนเข้าสู่อาคาร

ผนังอาคารเป็นคอนกรีตเปลือยสีธรรมชาติคอนกรีต ด้านทิศเหนือบางส่วนเป็นกระจกสะท้อน ภายในเป็นห้องชมทัศนียภาพ องศาของห้องปรับไปที่เจดีย์ประธานทิศตะวันออก ผนังกระจกภายในเป็นเสมือนฉากเพื่อถ่ายทอดรูปแบบสันนิษฐานซ้อนไปยังโบราณสถานจริง ภายนอกสามารถใช้เป็นจอเพื่อสะท้อนภาพโบราณสถานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

อาคารศูนย์บริการวิชาการฯ แบบนี้ สามารถแยกผู้ชมเข้าออกได้สามทาง ลดความแออัด แต่สุดท้ายผู้ชมทั้งหมดจะออกไปโบราณสถานในจุดเดียวกัน ลักษณะเช่นนี้ช่วยกระจายและควบคุมการเข้าใช้อาคารของกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายขึ้น บริเวณทางลาดสู่อาคารเป็นทางวนรอบต้นหมัน มีจุดชมทัศนียภาพทั้งด้านหน้าและด้านหลังก่อนเข้าอาคาร

แนวความคิดสำคัญของอาคารแบบที่ 5 คือ การออกแบบอาคารให้เป็น 3 กล่อง วางซ้อนทับเป็นกลุ่มเดียวกัน กล่องด้านทิศตะวันออก คือ ห้องทแสดงถึงความสำคัญของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กล่องถัดมาแสดงภาพรวมของเจดีย์ประธานทั้ง 3 องค์ และกล่องสุดท้ายเป็นเส้นทางเดินเข้าสู่โบราณสถานในวัดพระศรีสรรเพชญ์ ระหว่างทางเดินแสดงนิทรรศการประวัติความเป็นมา ความสำคัญของวัดฯ ในลักษณะงานประติมากรรมนูนต่ำไล่ระดับจากชั้นใต้ดินขึ้นสู่ทางเข้าวัดพระศรีสรรเพชญ์

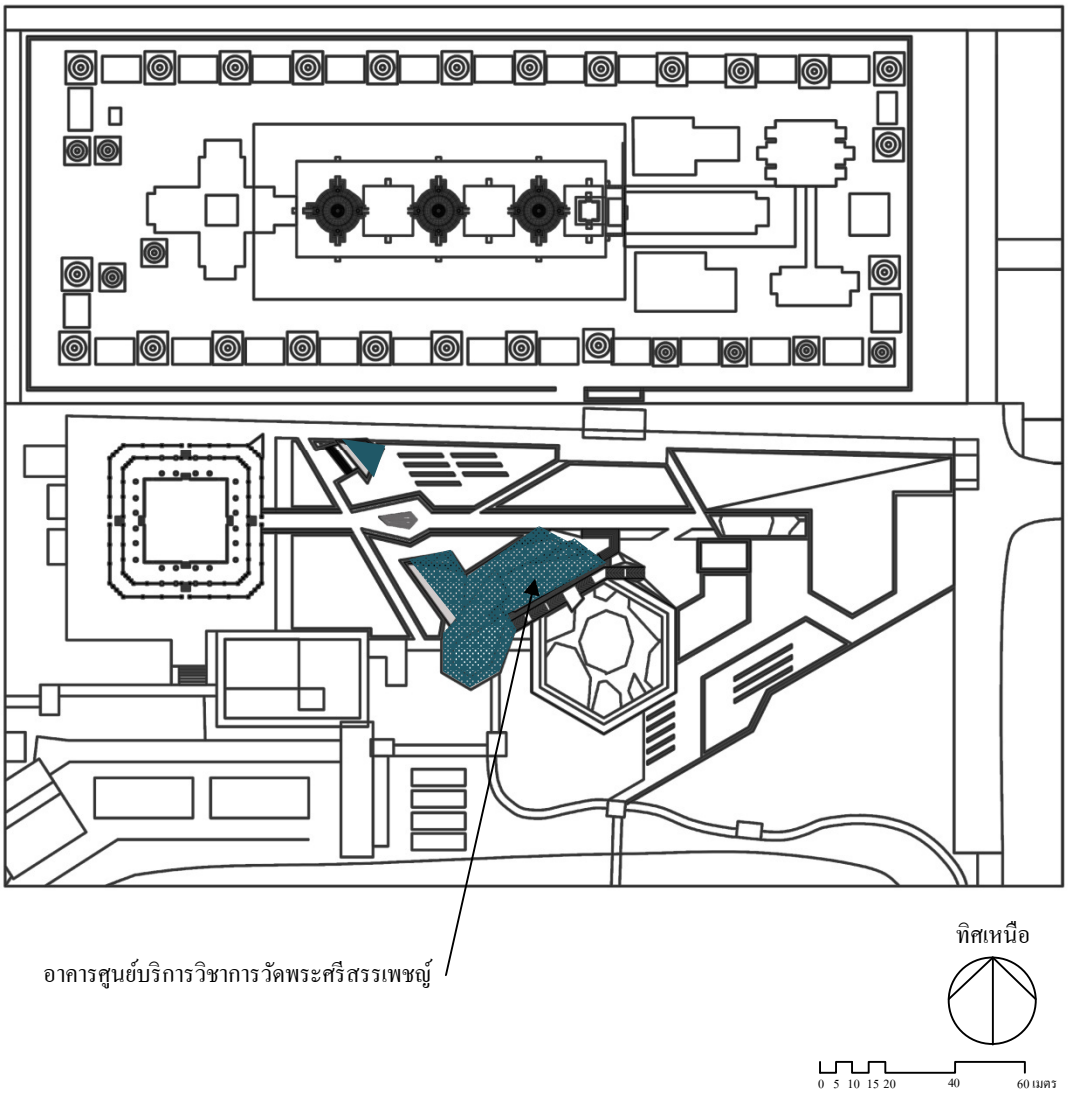

ภาพที่ 5-62 ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 5)

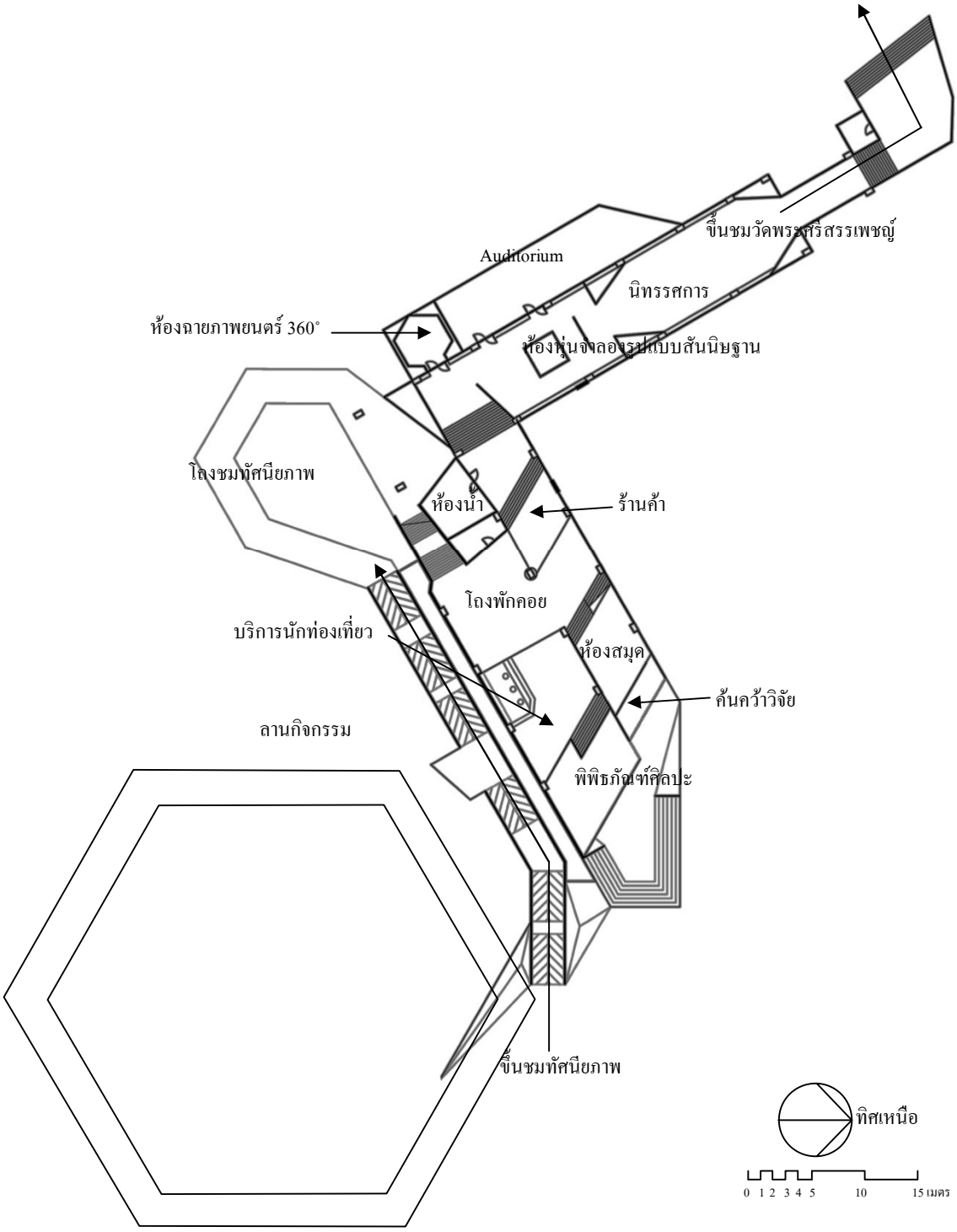

ภาพที่ 5-63 ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 5)

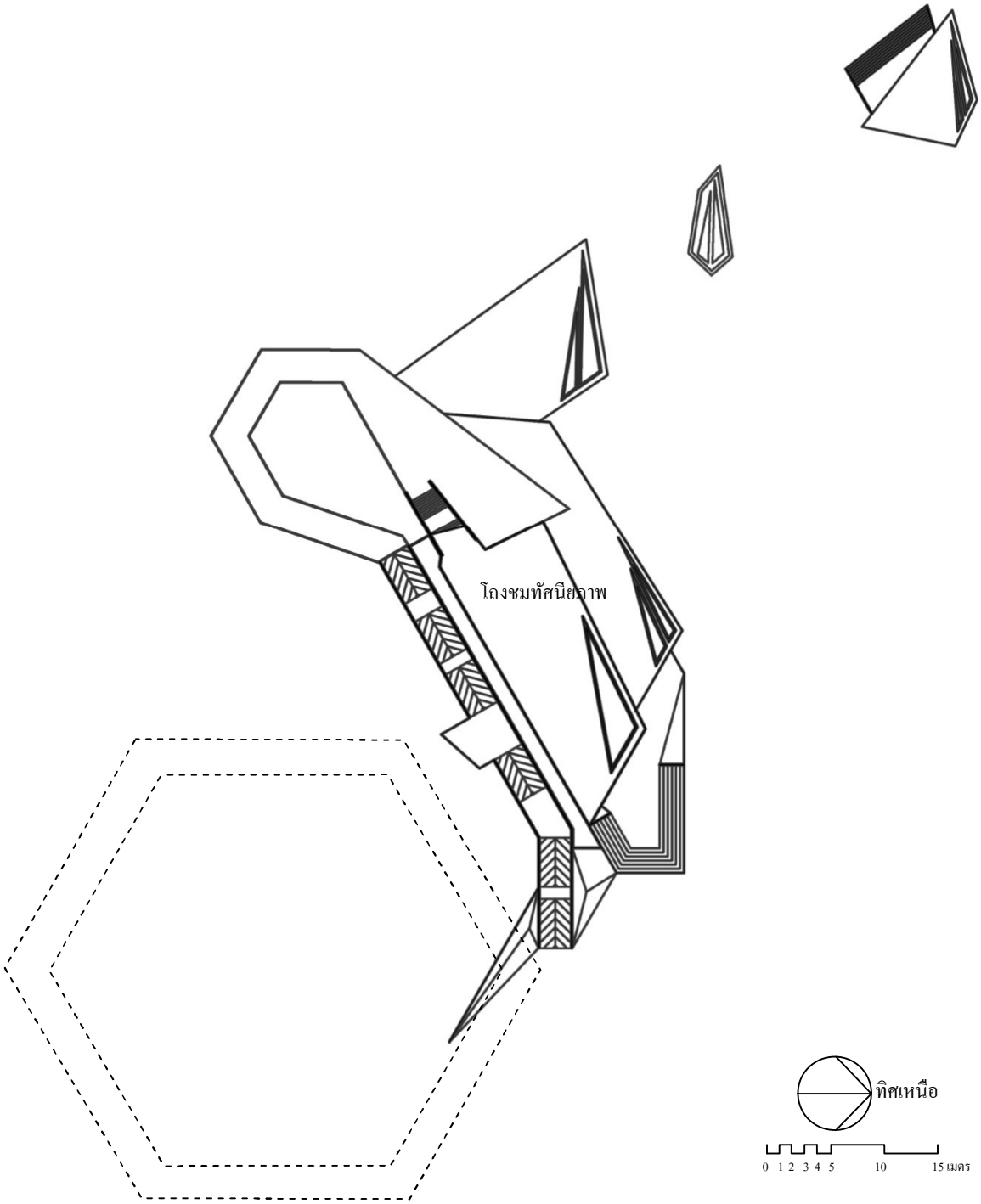

ภาพที่ 5-64 ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 5)

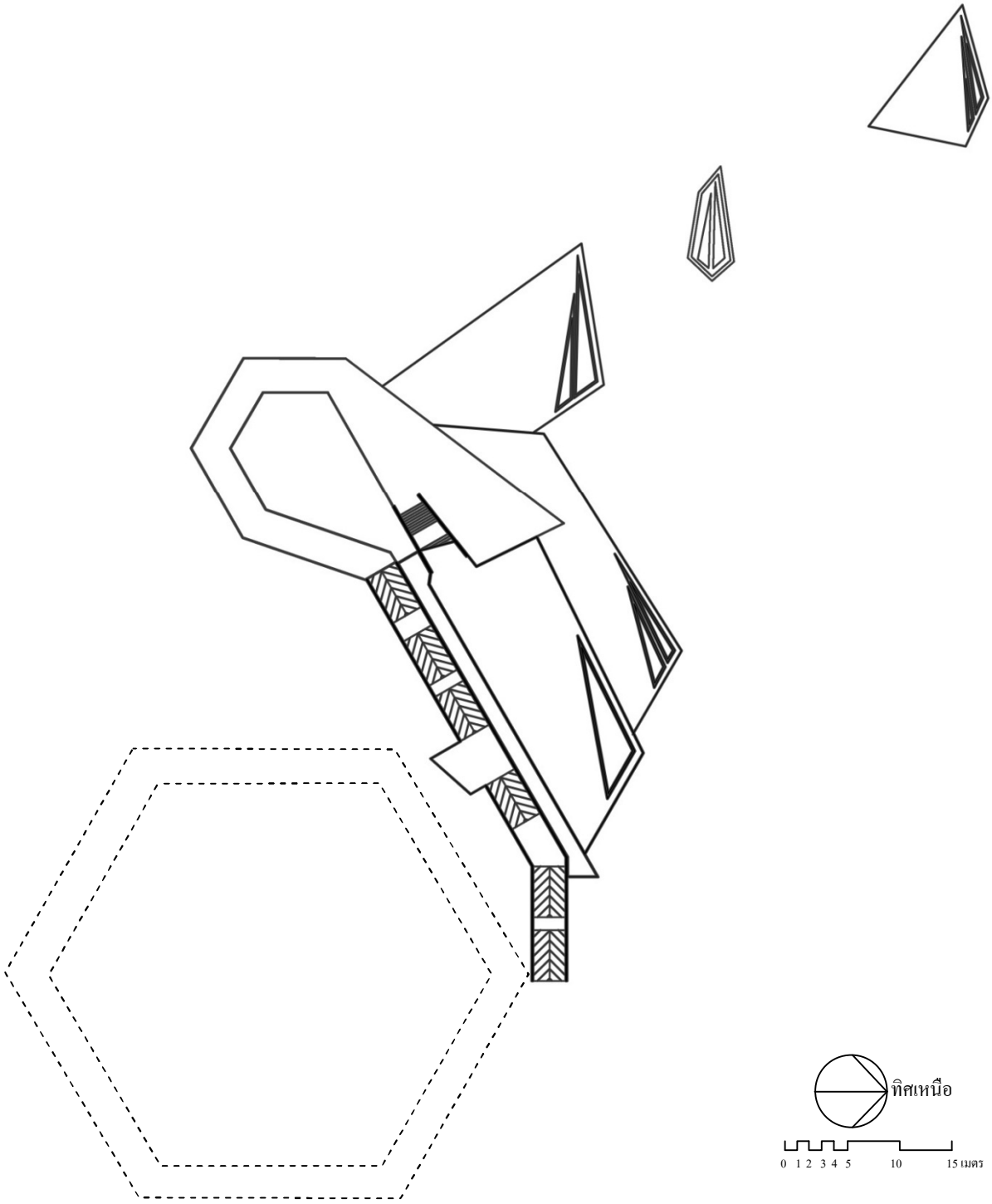

ภาพที่ 5-65 ผังหลังคาอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 5)

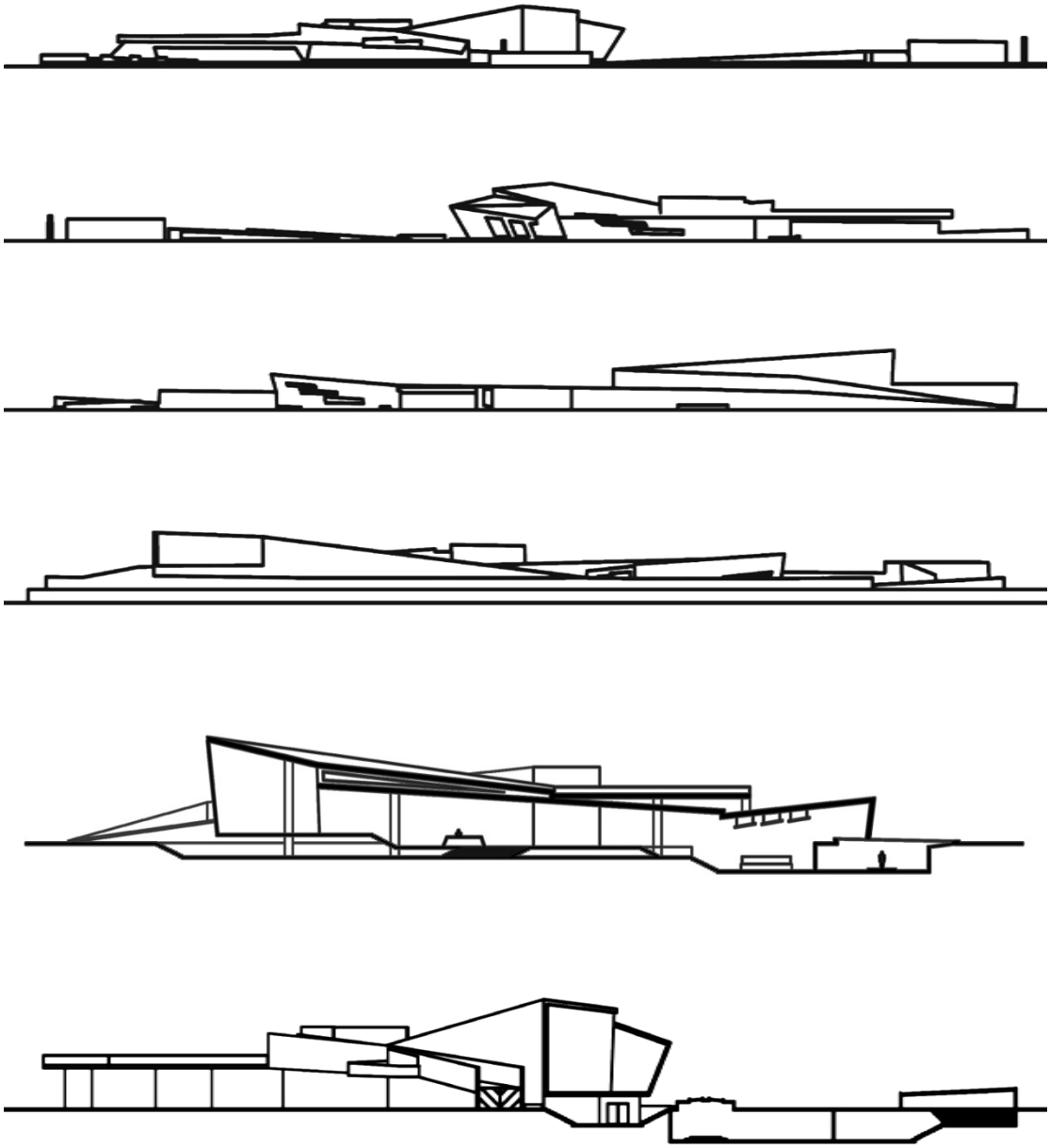

ภาพที่ 5-66 รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 5)

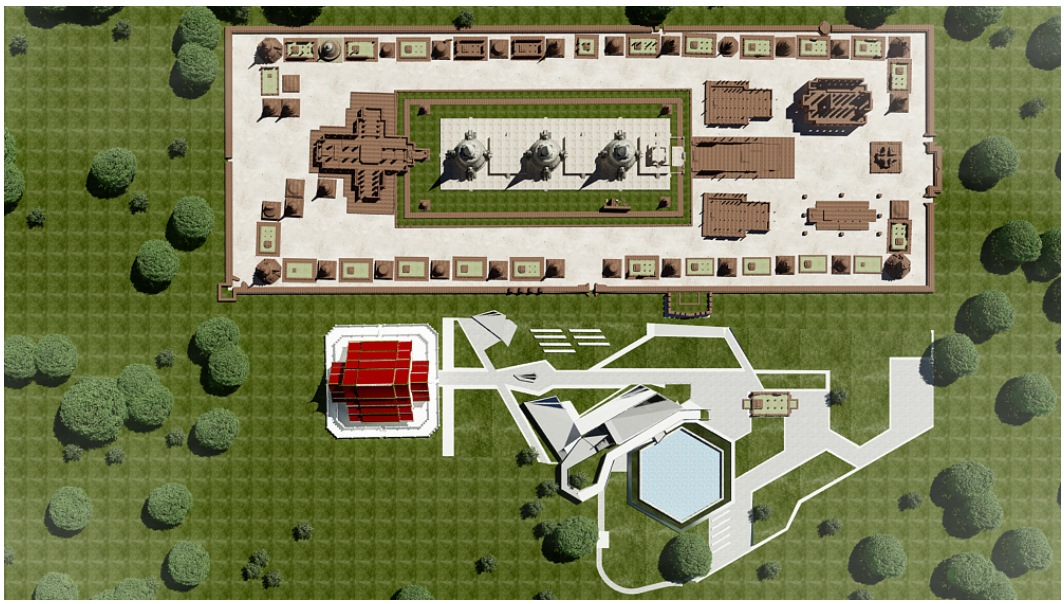

ภาพที่ 5-67 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองผังบริเวณ

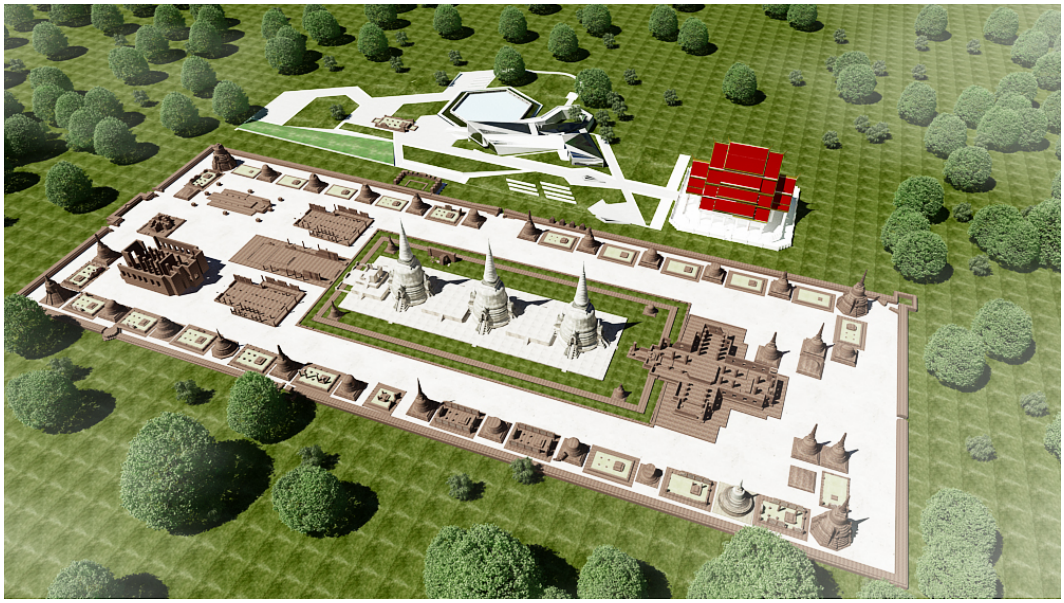

ภาพที่ 5-68 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ

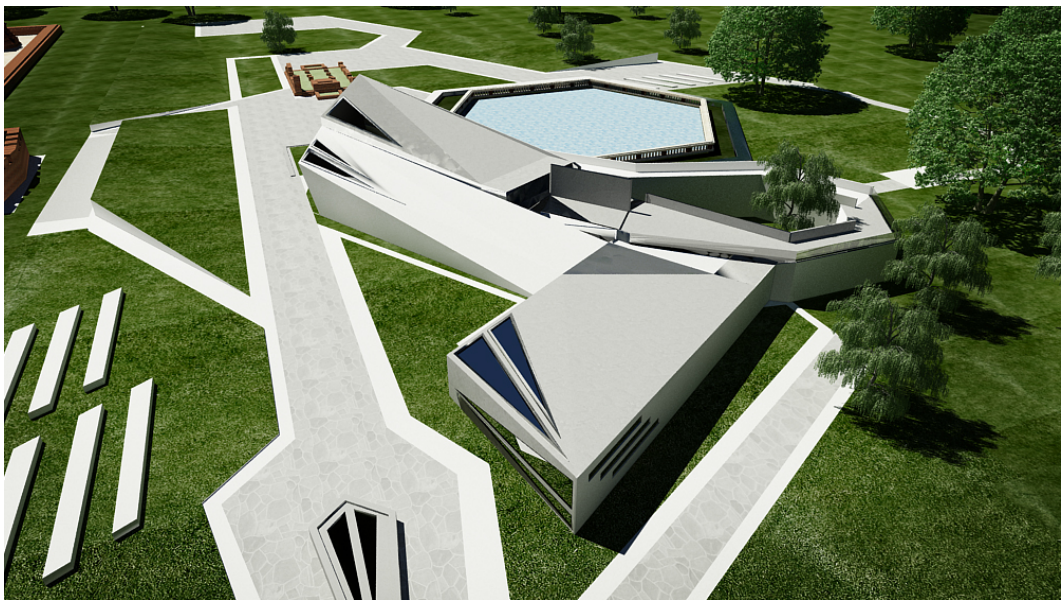

ภาพที่ 5-69 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองจากวิหารพระมงคลบพิตร

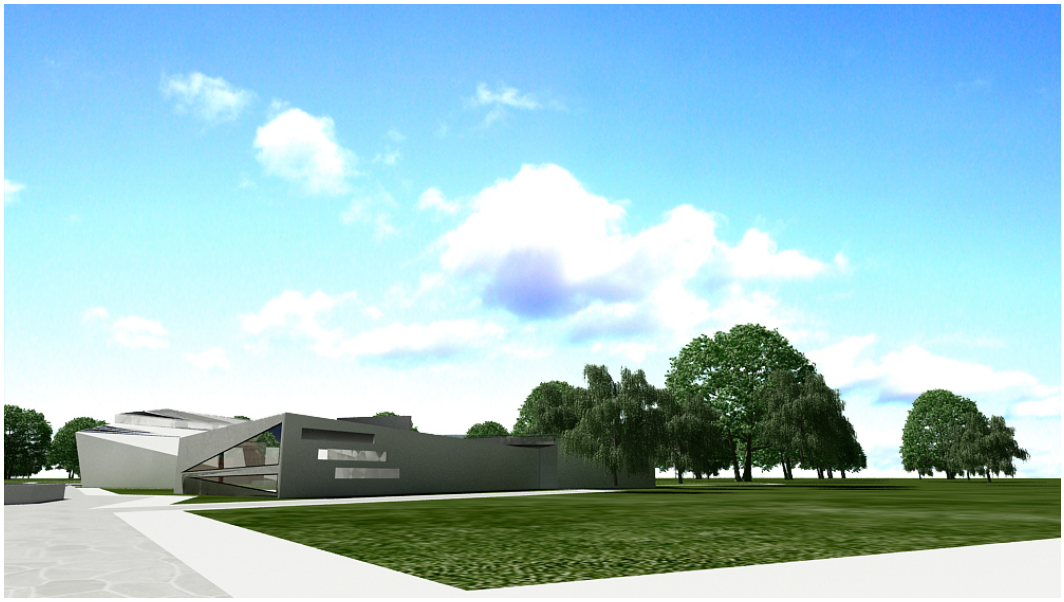

ภาพที่ 5-70 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร

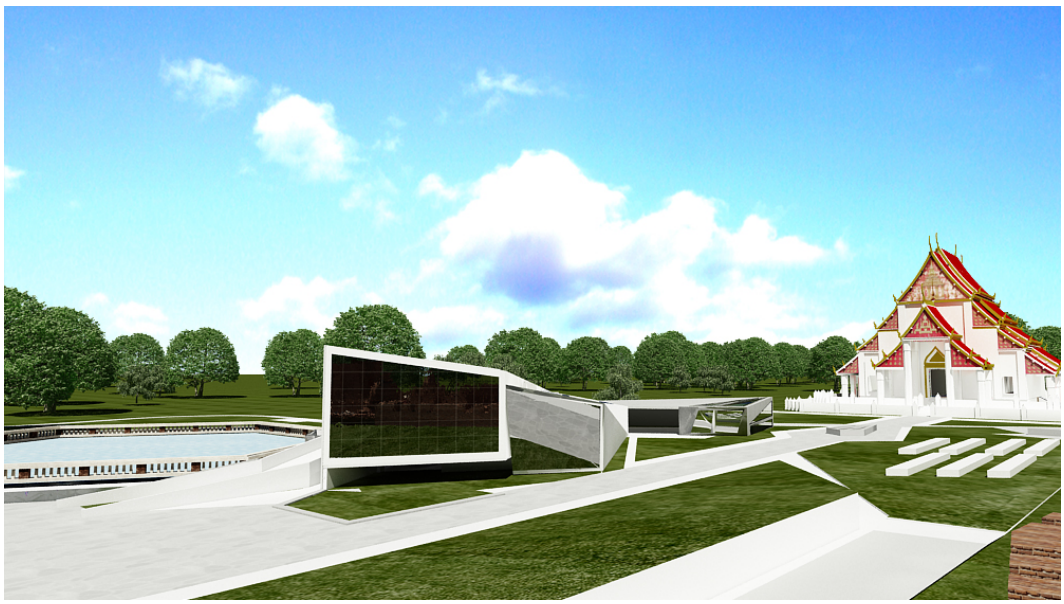

ภาพที่ 5-71 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองด้านถนนศรีสรรเพชญ์

ภาพที่ 5-72 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองจากป้อมศาลาพระมงคลบพิตร

ภาพที่ 5-73 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองด้านหลังวิหารแกลบ

ภาพที่ 5-74 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 5: มุมมองจากจุดชมทัศนียภาพข้างวิหารพระมงคลบพิตร

ภาพที่ 5-75 ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 5: มุมมองโถงทางเดินไปวัดพระศรีสรรเพชญ์

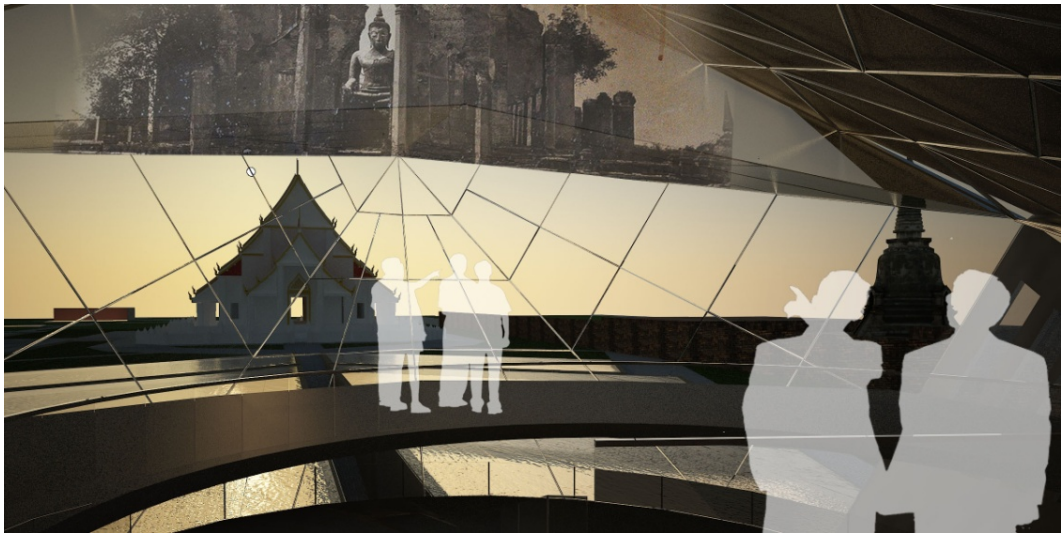

ภาพที่ 5-76 ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 5: การบอกเรื่องราวโบราณสถานด้วยเทคนิค Smart Window

อาคารแบบที่ 6

อาคารแบบที่ 6 ตั้งอยู่ในตำแหน่งด้านทิศเหนือ ของบ่อน้ำหกเหลี่ยม สูง 3 ชั้น รวมชั้นใต้ดิน มีรายละเอียดแต่ละชั้นดังนี้

ชั้นใต้ดิน

- โถงพักคอย
- Auditorium

ชั้นที่ 1

- โถงต้อนรับ
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- ห้องฉายภาพยนตร์ 360 องศา
- ห้องนิทรรศการ
- ลานกิจกรรม (ลานภูมิหลัง ลานภูมิธรรม และลานชุมชน)
- โถงชมทัศนียภาพ
- ร้านขายของที่ระลึก
- ห้องน้ำ

ชั้นที่ 2

- ห้องหุ่นจำลองรูปแบบสันนิษฐาน
- พิพิธภัณฑ์ศิลปะ
- โถงชมทัศนียภาพ
- ห้องสมุด
- ห้องค้นคว้าวิจัย
- ร้านขายหนังสือ

แนวความคิด: เป็นอาคารเดี่ยว โอบล้อมบ่อน้ำหกเหลี่ยมด้านทิศเหนือ ภายในอาคารเชื่อมต่อกันทุกกิจกรรม โถงทางเข้าต่อเนื่องกับท่าเรือและถนนศรีสรรเพชญ์ผ่านวิหารแกลบเข้าสู่ตัวอาคาร กำหนดเริ่มต้นกิจกรรมบริเวณชั้นที่ 2 ชมทัศนียภาพประกอบรูปแบบสันนิษฐาน ก่อนเดินลงชั้นล่างชมนิทรรศการ และออกไปวัดพระศรีสรรเพชญ์

ผนังอาคารใช้หลักการสะท้อนของกระจก ปรับองศาตามมุมการมองเห็นโบราณสถานจากภายในอาคาร วัสดุอาคารผสมผสานระหว่างกระจกและแผ่นโลหะสีเงินผิวเรียบด้าน ลักษณะเช่นนี้ทำให้ผู้ชมสามารถแยกแยะอาคารใหม่กับโบราณสถานออกจากกันได้ ผนังกระจกช่วย

สะท้อนภาพของโบราณสถานบางส่วนไว้ที่อาคารทำให้อาคารใหม่ไม่ดูแยกขาดจากบริบทโดยรอบ เปรียบเสมือนอาคารใหม่ที่ทำหน้าที่การเชื่อมต่อวัฒนธรรมสองช่วงเวลา

โถงทางเข้าต่อจากวิหารแกลบเป็นอาคารชั้นเดียวเพดานสูง ไล่ระดับตามความสูงไปยังชั้นที่ 2 ด้านทิศตะวันออก ซึ่งเป็นส่วนชมทัศนียภาพประกอบรูปแบบสันนิษฐาน โดยนำส่วนบริการ เทคนิค และสำนักงานไว้ชั้นใต้ดิน

แนวความคิดสำคัญของอาคารแบบที่ 6 คือ การสร้างมุมมองหลากหลายผ่านผนังอาคารที่มีการปรับไปในทิศทางต่าง ๆ ผิววัสดุเป็นกระจกช่วยให้ภาพของโบราณสถานสะท้อนบนผนังอาคาร เกิดความแตกต่างอาคารใหม่กับโบราณสถานแต่ยังเชื่อมต่อกิจกรรม และใช้ประโยชน์จากมุมมองภายในที่มองเห็นโบราณสถานได้หลายทิศทาง ภาพรวมของสีอาคารเป็นโลหะสีเงิน ช่วยให้ผู้ชมไม่สับสนสามารถแยกแยะได้ระหว่างอาคารใหม่กับโบราณสถาน

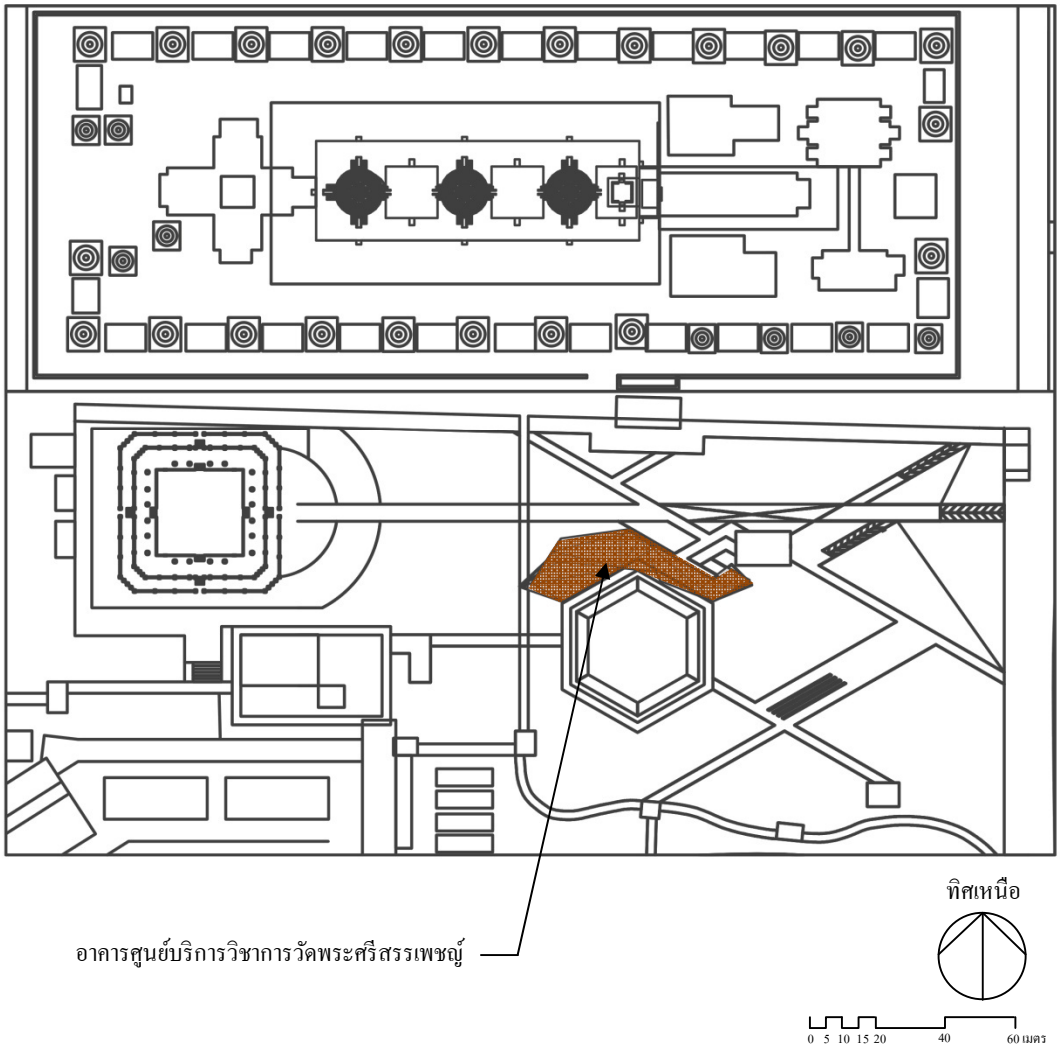

ภาพที่ 5-77 ผังบริเวณอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)

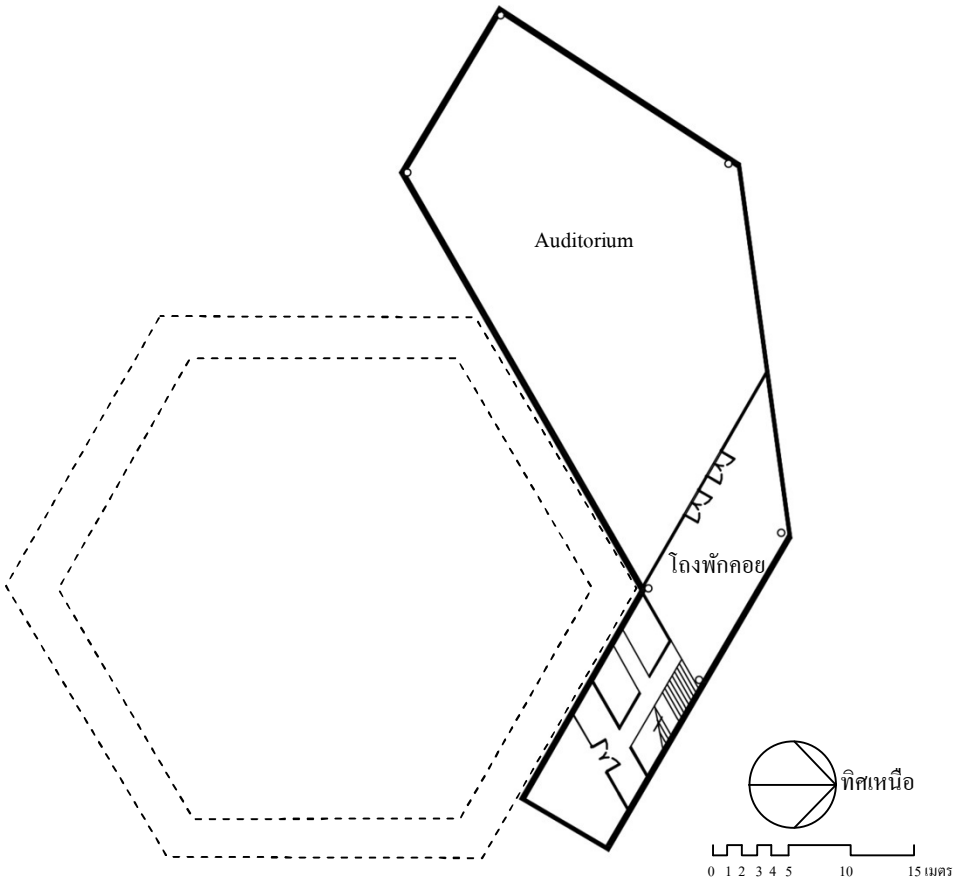

ภาพที่ 5-78 ผังพื้นชั้นใต้ดินอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)

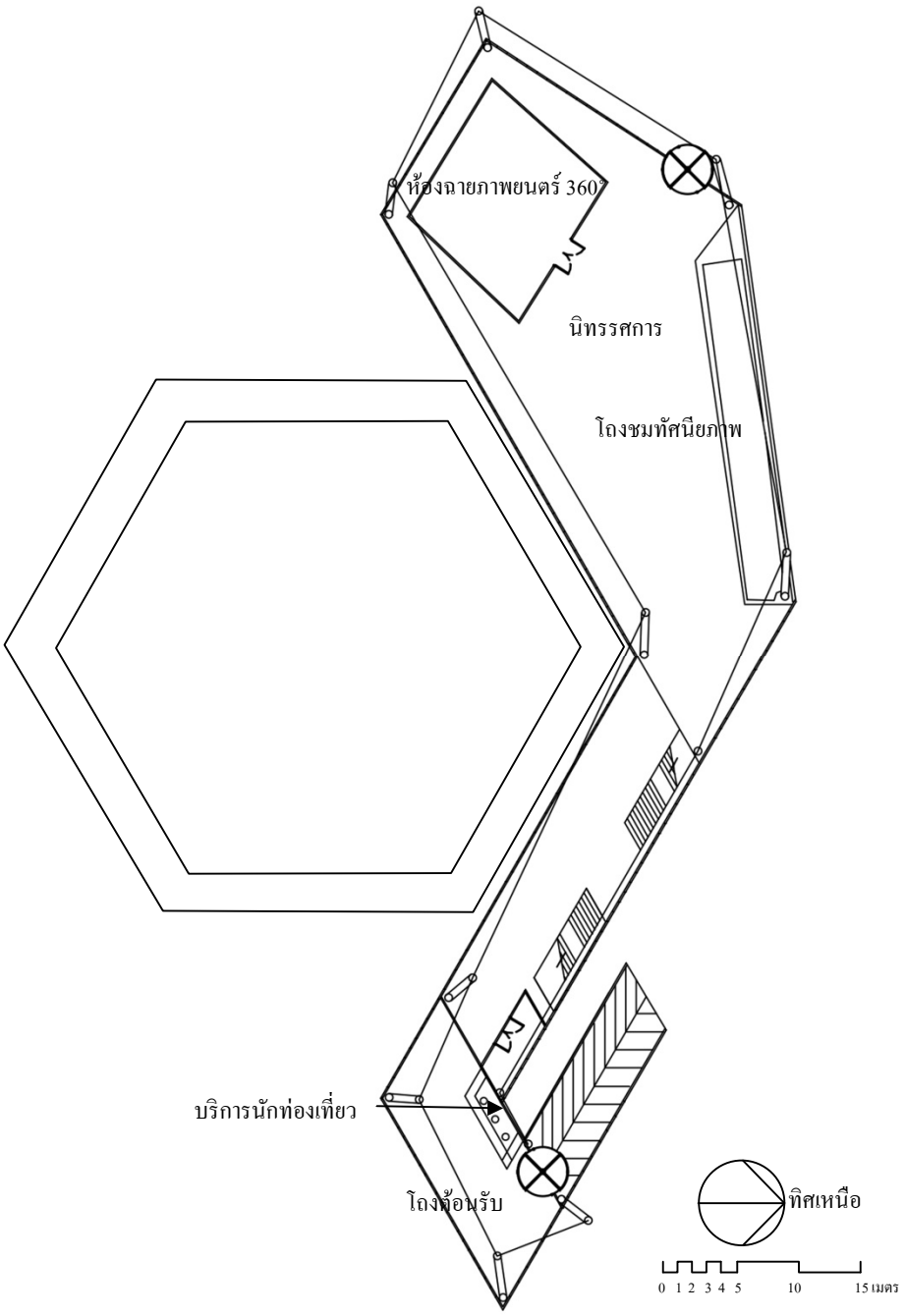

ภาพที่ 5-79 ผังพื้นชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)

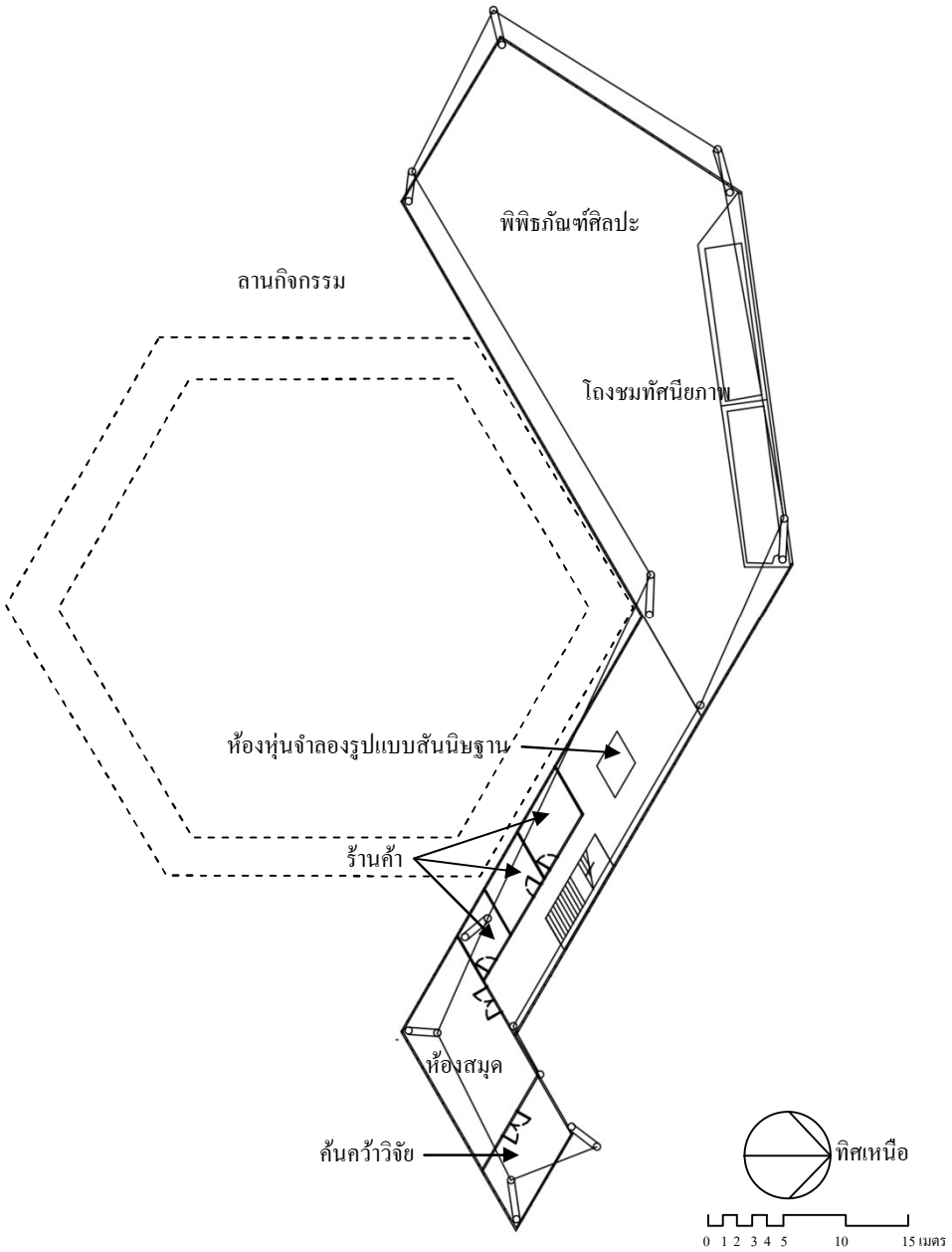

ภาพที่ 5-80 ผังพื้นชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)

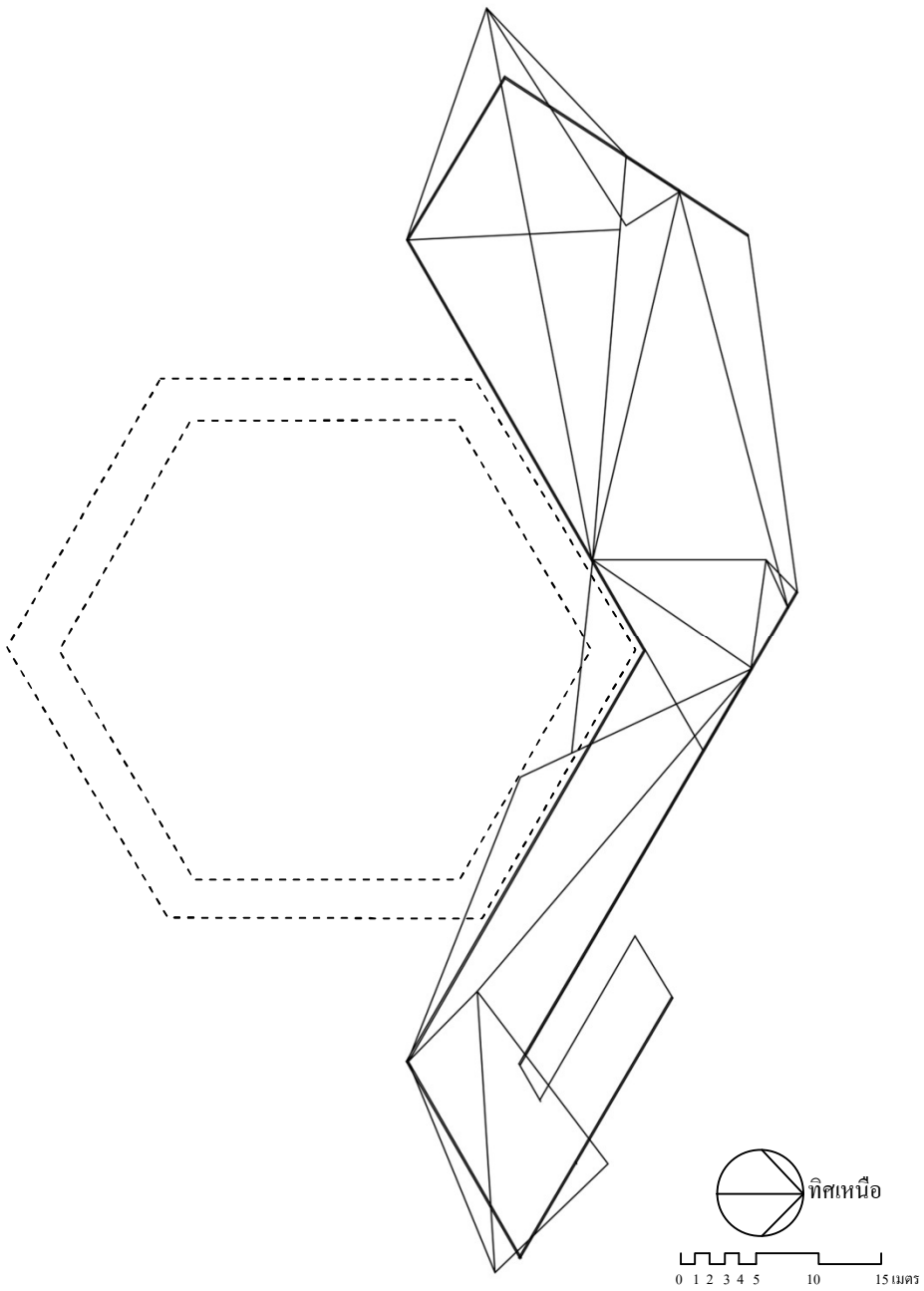

ภาพที่ 5-81 ผังหลังคาอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)

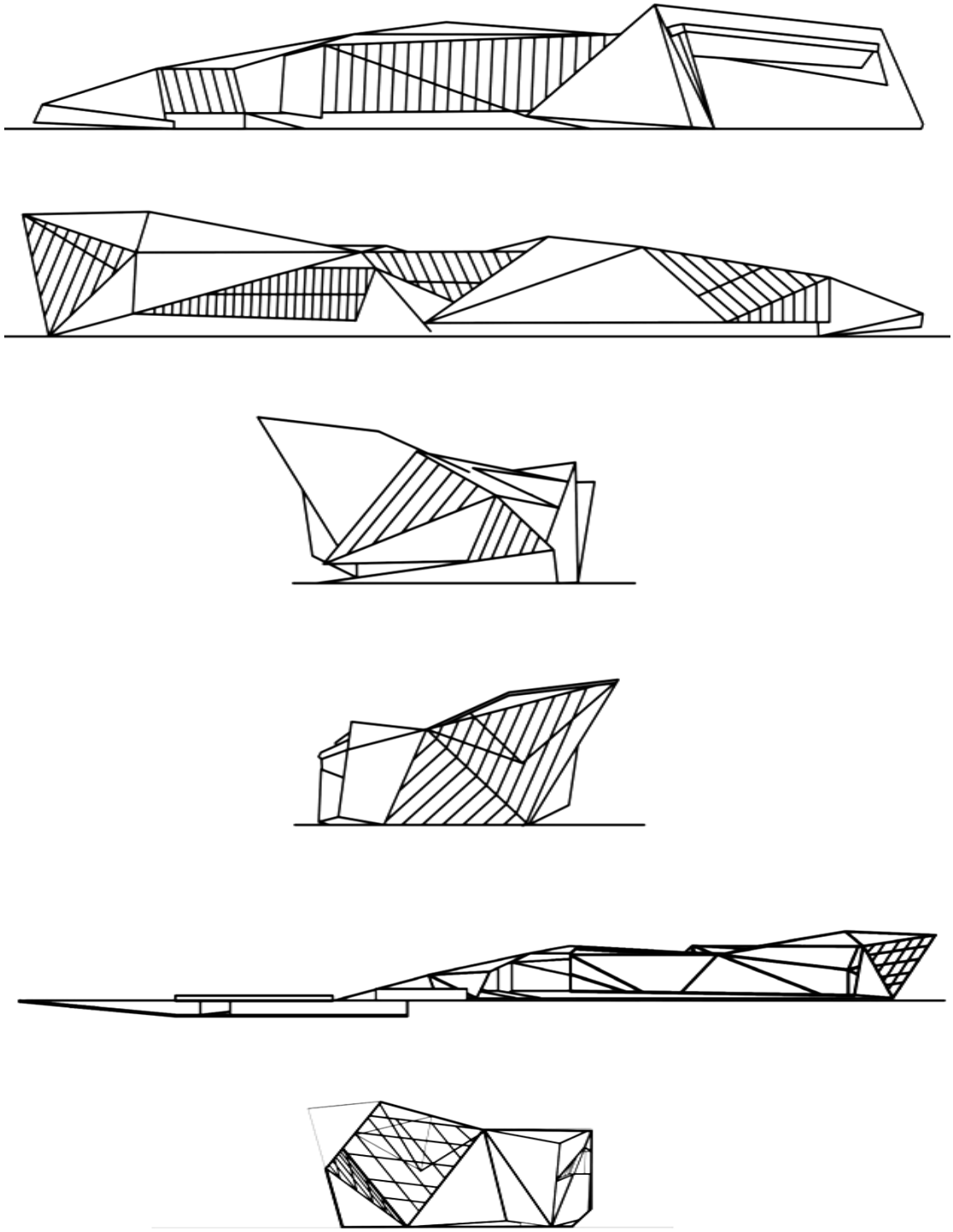

ภาพที่ 5-82 รูปด้านและรูปตัดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ (แบบที่ 6)

ภาพที่ 5-83 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองผังบริเวณ

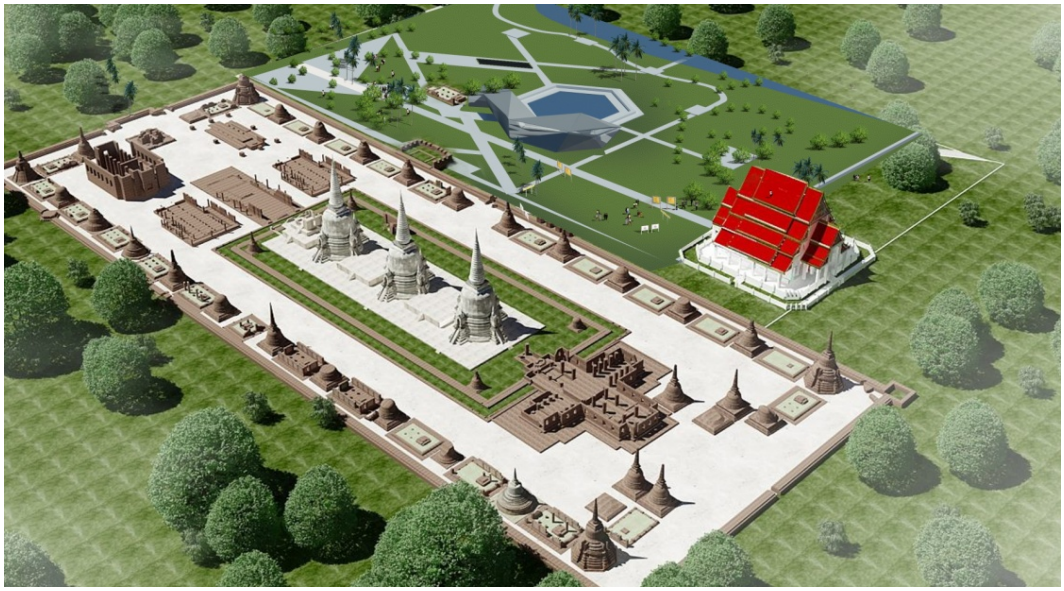

ภาพที่ 5-84 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองผังบริเวณด้านทิศเหนือ

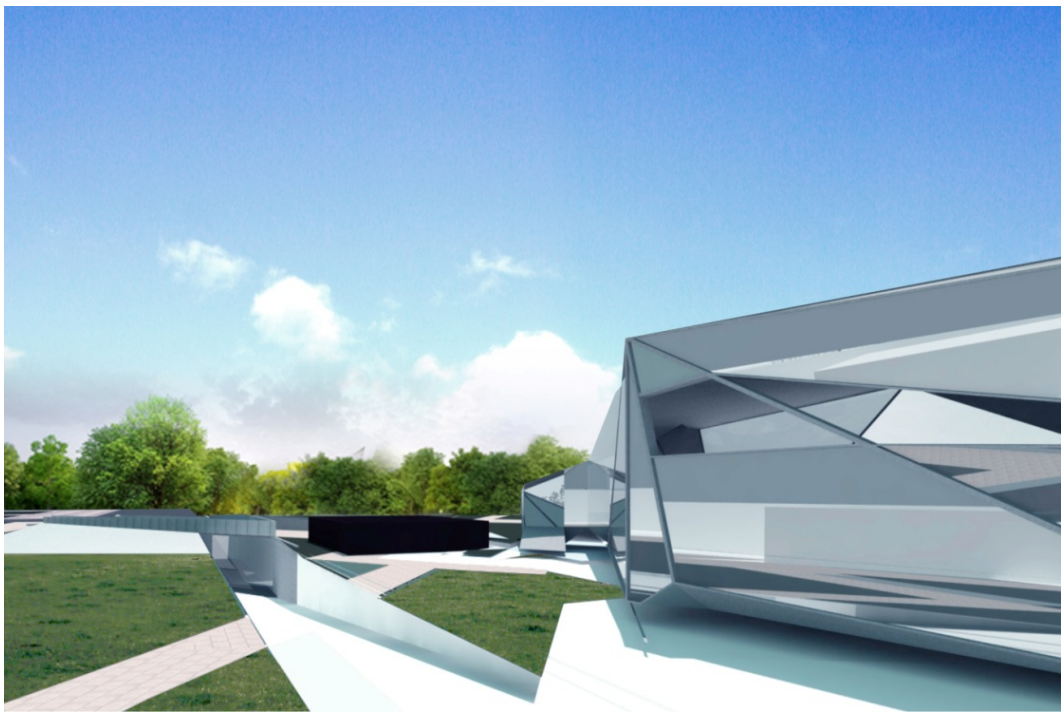

ภาพที่ 5-85 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองจากวิหารพระมงคลบพิตร

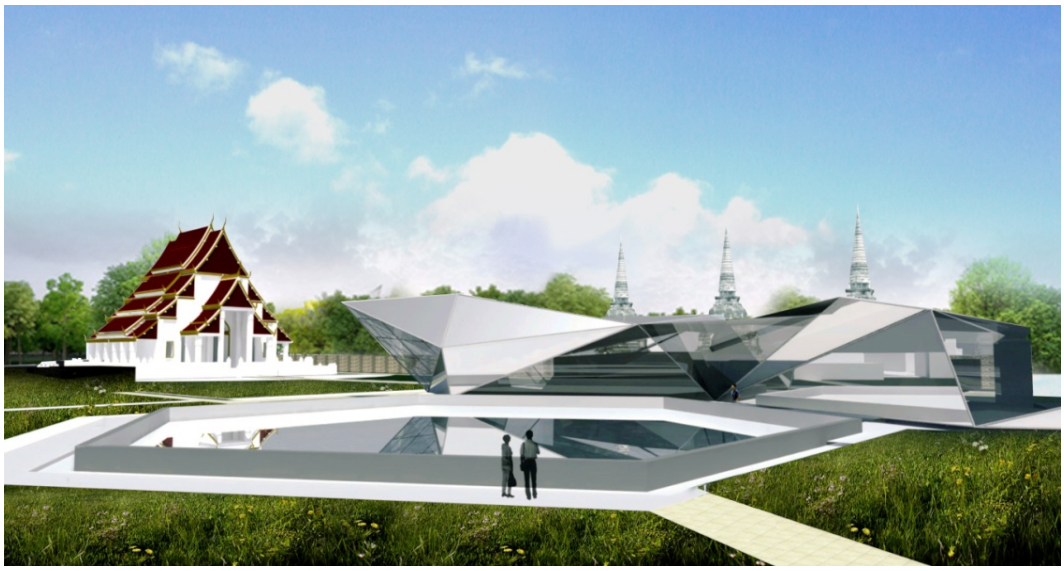

ภาพที่ 5-86 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองจากท่าเรือด้านข้างวิหารพระมงคลบพิตร

ภาพที่ 5-87 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองด้านถนนศรีสรรเพชญ์

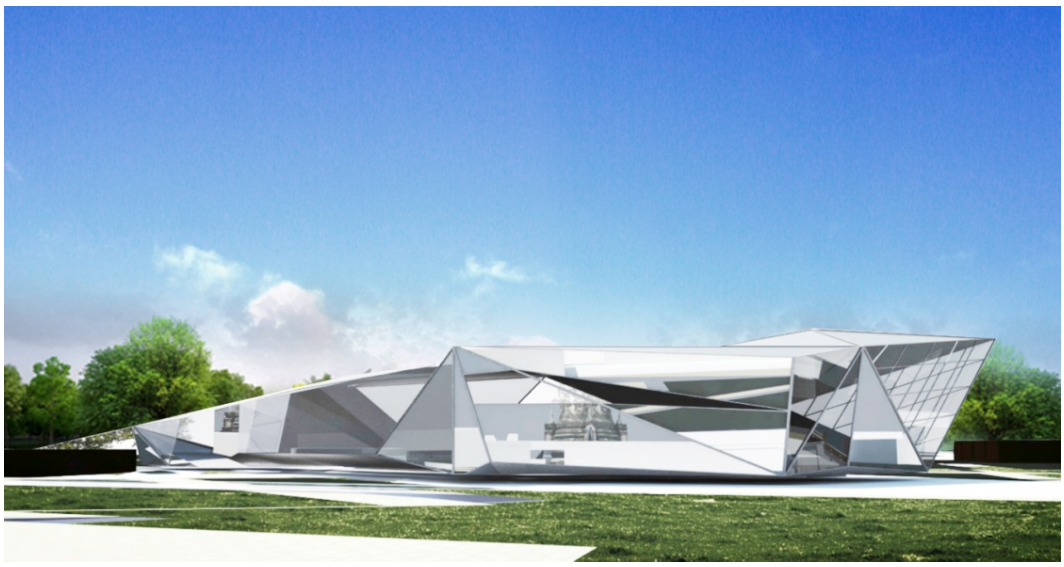

ภาพที่ 5-88 ทัศนียภาพอาคารแบบที่ 6: มุมมองจากป้อมศาลาพระมงคลบพิตร

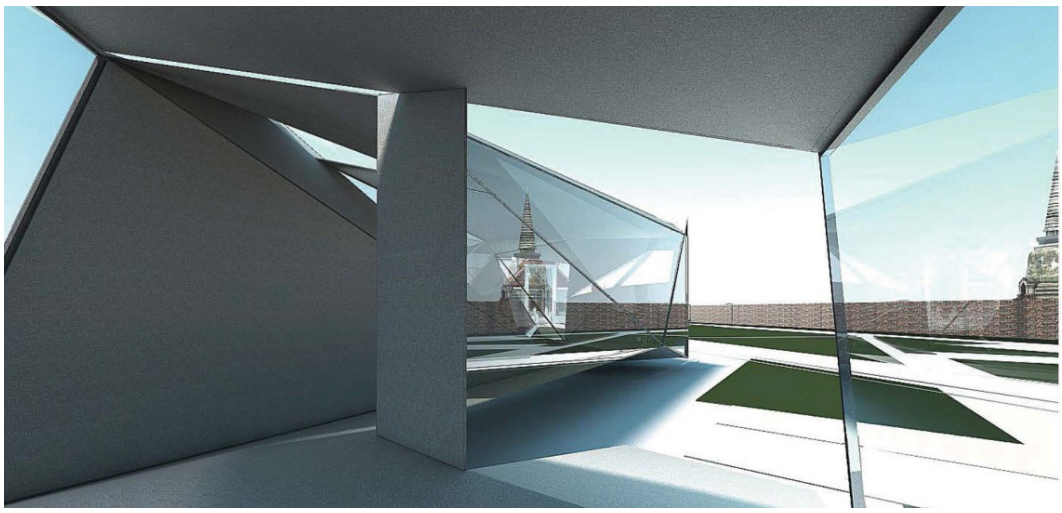

ภาพที่ 5-89 ทัศนียภาพในอาคารแบบที่ 6: มุมมองจากจุดชมทัศนียภาพชั้นที่ 1

ภาพที่ 5-90 ทัศนียภาพในอาคารแบบที่ 6: มุมมองจากโถงนิทรรศการ

ภาพที่ 5-91 ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 6: มุมมองรูปแบบสันนิษฐานผ่าน Smart Window

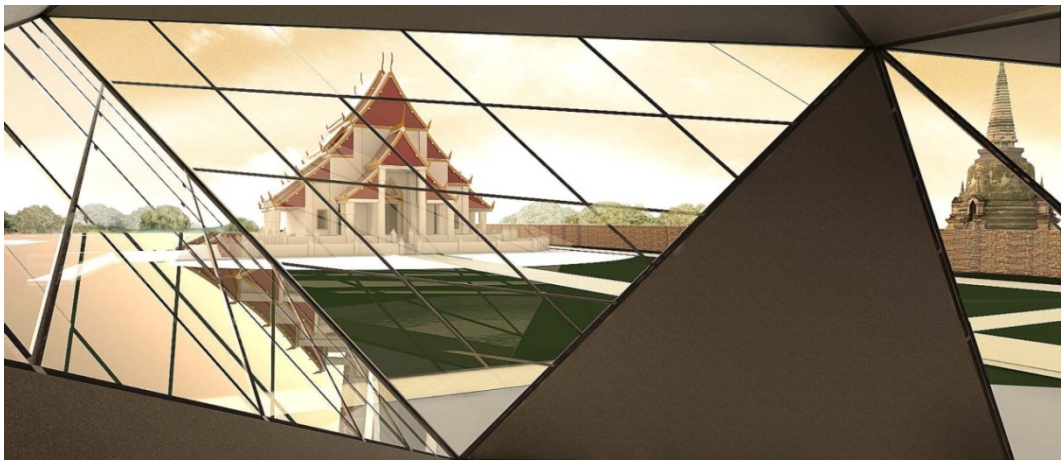

ภาพที่ 5-92 ทัศนียภาพภายในอาคารแบบที่ 6: มุมมองโบราณสถานจากพิพิธภัณฑ์ศิลปะชั้นที่ 2

สรุปแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรม

การออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ทั้งหกแบบ คำนึงถึงฐานานุศักดิ์ ประกอบด้วย แนวคิดด้านผังอาคาร รูปทรงอาคาร และภายในอาคาร ภายใต้เงื่อนไขอาคารใหม่ คือ ตัวกลางของการสื่อสารทางวัฒนธรรม 2 ช่วงเวลา

อาคารทั้ง 6 แบบ ออกแบบในสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่คงที่ องค์ประกอบอาคารที่เหมือนกันล้อมรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม แตกต่างด้านที่ตั้ง มุมมอง ทิศทาง และสภาพแวดล้อมรอบ ๆ เมื่อพิจารณาผลงานทั้งหกอาคารภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ จะได้แนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใต้เงื่อนไขพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ดังนี้

1. การจัดภูมิทัศน์สัมพันธ์กับกิจกรรมของอาคารใหม่โดยไม่เกี่ยวข้องกับผังอาคารและผังภูมิทัศน์ของโบราณสถาน

2. การวางผังเป็นสามโซน โซนแห่งการเริ่มต้น และโซนแห่งการดำรงอยู่เปลี่ยนแปลงรูปแบบและกิจกรรมตามรูปทรงอาคาร แต่โซนแห่งการสิ้นสุดเป็นลานกิจกรรมเชื่อมต่อระหว่างอาคารใหม่กับโบราณสถาน สามารถสังเกตการเปลี่ยนแลงของบรรยากาศรอบโบราณสถานได้ทุกช่วงเวลา

3. การวางรูปทรงอาคารไล่ตามลำดับความสำคัญจากน้อยไปมาก โดยเริ่มจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก แต่การใช้งานองค์ประกอบในอาคารเริ่มต้นจากทิศตะวันออกย้อนกลับมาทิศตะวันตก

4. อาคารใหม่บดบังการมองเห็นโบราณสถานจากผู้เข้าชมตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อเตรียมการรับรู้และเป็นเสมือนสิ่งเร้าเพื่อการเฟ้นจำแนกต่อการจดจำโบราณสถาน

5. เป็นอาคารที่ไม่มีการตกแต่งรายละเอียด ไม่มีความซับซ้อนของตัวอาคาร เปรียบเสมือนอาคารที่มีข้อมูลต่ำ ไม่ต้องการการจดจำ ผู้ชมสามารถเคลื่อนสายตาออกจากอาคารใหม่ได้อย่างรวดเร็ว

6. ใช้เส้นนอนเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความสงบ ผ่อนคลาย แต่สามารถเชื่อมโยงไปยังโบราณสถานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญกว่า

7. รูปทรงอิสระ ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ไม่สามารถคาดเดาลักษณะรูปทรงภายนอกได้ ซึ่งตรงข้ามกับโบราณสถานที่มีรูปทรงปิดล้อม รูปแบบสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน สามารถคาดเดารูปทรงภายนอกได้

8. ความสูงไม่เกินบัลลังก์ของหมู่เจดีย์ประธาน

9. องศาการมองเห็นโบราณสถานของแต่ละอาคารวัดจากเส้นกึ่งกลางบ่อน้ำหกเหลี่ยมไปยังเจดีย์ประธานแต่ละองค์

10. ผนังอาคารใช้วัสดุแตกต่างจากโบราณสถาน คอนกรีตเปลือยทำสีธรรมชาติ คอนกรีตเปลือยทำสีเลียนแบบสำริด และคอนกรีตเปลือยผิวโลหะด้าน ผู้ชมไม่เกิดความสับสนแยกแยะได้ระหว่างอาคารใหม่กับโบราณสถาน และวัสดุต่าง ๆ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนการจดจำวัดพระศรีสรรเพชญ์สำหรับการจัดกิจกรรมนอกสถานที่

11. อาคารใหม่ใช้เป็นจุดชมทัศนียภาพโบราณสถานได้ทั้งภายนอกและภายในอาคาร ภายนอกด้านทิศตะวันตกเป็นมุมมองที่สามารถเห็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ได้ทั้งหมด ภายในใช้เทคนิคการสร้างภาพเสมือนจริงสร้างรูปแบบสันนิษฐานซ้อนในมุมมองโบราณสถาน

12. เพิ่มมุมมองโบราณสถานจากการสะท้อนภาพลงบนผิวน้ำของบ่อน้ำหกเหลี่ยม ผู้ใช้อาคารสามารถสังเกตได้ทั้งภายนอกและภายในอาคาร

แนวความคิดทั้ง 12 แนวทาง ที่สอดคล้องกันของอาคารทั้ง 6 แบบ นำไปสู่ผลสรุปงานวิจัย ความรู้ที่ได้รับของการทดลองออกแบบอาคารสาธารณะในพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาต่อไป

บทที่ 6
สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยและแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรม

งานวิจัยนี้เป็นการทดลองออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการในเขตโบราณสถาน การออกแบบอาคารใหม่ติดกับโบราณสถานในประเทศไทย ยังไม่เคยมีการทำมาก่อน งานวิจัยนี้จึงเลือกศึกษาจากต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ 5 แห่ง ที่มีการก่อสร้างติดกับโบราณสถานและเปิดใช้งานแล้วประกอบด้วย ปิรามิดแก้วแห่งพิพิธภัณฑ์ลูฟท์ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจอร์จปอมปิดู พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและห้องสมุดสาธารณะกาเรดาห์ พิพิธภัณฑ์อารยธรรมยุโรปและเมดิเตอร์เรเนียน และพิพิธภัณฑ์คมนาคมขนส่งกราสโกว์ริเวอร์ไซต์ ทั้ง 5 แห่ง มีรูปทรงและรูปแบบอาคารแตกต่างกับโบราณสถานที่อยู่ติดกัน อาคารต้นแบบความคิดฯ เมื่อแรกสร้างไม่ได้รับการยอมรับ แต่กลับได้รับการยอมรับภายหลังเปิดใช้งาน อาคารใหม่กลายเป็นสัญลักษณ์ช่วยจดจำและเป็นสิ่งที่ต้องอยู่คู่กับโบราณสถานนั้น องค์ประกอบในอาคารเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน มีสิ่งอำนวยความสะดวกและจัดกิจกรรมให้ผู้ชมได้ทำไปพร้อมกับการชื่นชมความงดงามของโบราณสถาน ผู้ชมสามารถใช้เวลาหาความรู้ ความเพลิดเพลินกับโบราณสถานได้นานขึ้น แนวความคิดหลักการออกแบบอาคารใหม่ให้แตกต่างกับโบราณสถานของต้นแบบความคิดฯ นี้ คือผู้ชมสามารถแยกแยะอาคารใหม่กับโบราณสถานได้โดยไม่ต้องตีความหมาย

แนวคิดการแยกแยะอาคารใหม่-เก่า จากต้นแบบความคิดฯ นำมาเป็นแนวทางในการออกแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ โดยนักเรียน นักศึกษาเป็นกลุ่มผู้ใช้หลัก การออกแบบแบ่งอาคารเป็น 3 โซน ประกอบด้วย โซนแห่งการเริ่มต้น โซนแห่งการดำรงอยู่ และโซนแห่งการสิ้นสุด ทั้ง3 โซน กำหนดตำแหน่งที่ตั้งอาคารรอบบ่อน้ำหกเหลี่ยมได้ 6 รูปแบบภายใต้เงื่อนไขอาคารศูนย์บริการวิชาการฯ ทำหน้าที่เชื่อมต่อวัฒนธรรม 2 ช่วงเวลา

รูปแบบอาคารศูนย์บริการวิชาการทั้ง 6 อาคาร พิจารณาจากสภาพสังคมของกรุงศรีอยุธยา ประกอบด้วย วัง วัด และชุมชน อันหมายถึง พระมหากษัตริย์ พระสงฆ์ และประชาชน สังคมยุคนั้นมีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของการเมืองการปกครอง ทรงเป็นเสมือนสมมุติเทพ มีอำนาจตามแนวคิดทางการเมืองการปกครองที่แฝงอยู่ 3 ประการ คือ จักรพรรดิราช ธรรมราชา และเทวราชา พระมหากษัตริย์จึงเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ เป็นผู้มีบุญ เปรียบเสมือนเทพเจ้าที่อวตารลงมาปกครองโลกมนุษย์ ปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้วยธรรมะ ความยิ่งใหญ่แสดงออกมาในด้านต่าง ๆ แต่ทุกด้านล้วนมีสิ่งที่แสดงถึงฐานานุศักดิ์ของกษัตริย์ที่แตกต่างจากสามัญชน

อาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ ตั้งอยู่บนพื้นที่โบราณสถาน ขอบเขตที่ตั้งอยู่กับกำแพงวัดพระศรีสรรเพชญ์ และวิหารพระมงคลบพิตร รูปทรงอาคารใหม่จึงออกแบบโดยไม่ใช้รูปแบบที่บ่งบอกถึงฐานานุศักดิ์ของสถาบันกษัตริย์ และสถาบันศาสนา ได้แก่ อาคารเป็นรูปทรงอิสระไม่ใช่อาคารปิดล้อม ไม่ใช้เกณฑ์สมมาตรในการวางผังอาคาร อาคารไม่มียอดแหลม ไม่มีการซ้อนชั้นของหลังคา และไม่มีลวดลายประดับ เพราะอาคารปิดล้อมเน้นความเคารพสิ่งที่อยู่ข้างใน หลังคาซ้อนชั้นหรือมียอดแหลมคือการให้ความเคารพกับเบื้องบน การใช้เกณฑ์สมมาตรในการวางผังอาคาร หรืออาคารมีประดับลวดลายด้วยวัสดุที่มีค่าสูง ล้วนเป็นสิ่งบ่งบอกถึงหน้าที่ใช้สอยอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นลักษณะของอาคารสำหรับสถาบันพระมหากษัตริย์ และอาคารทางศาสนาเท่านั้น

รูปทรงอาคารที่คำนึงถึงฐานานุศักดิ์ทั้ง 6 แบบ รอบบ่อน้ำหกเหลี่ยม มีความแตกต่างในด้านทิศทาง สภาพแวดล้อม รูปแบบ และวัสดุ แต่ทั้ง 6 อาคาร กลับมีความสอดคล้องทางแนวความคิดในด้านผังภูมิทัศน์ โซนของอาคาร การไล่ระดับความสำคัญของอาคารสอดคล้องกับลำดับความสำคัญของเจดีย์ การจัดลำดับของกิจกรรมย้อนกลับไล่ตามความสูงต่ำของอาคาร การคำนึงถึงลำดับการรับรู้ของผู้ใช้อาคารในรูปของการบดบังโบราณสถาน และเปิดมุมมองให้เห็นเจดีย์ด้านทิศตะวันออกก่อนเห็นโบราณสถานอื่น อาคารรูปทรงอิสระที่ไม่มีการตกแต่งด้วยวัสดุเหมือนกับโบราณสถาน ความสูงอาคารใหม่ไม่เกินบัลลังก์เจดีย์ประธาน และอาคารใหม่ใช้เป็นจุดชมทัศนียภาพโบราณสถานได้ทุกช่วงเวลา ความสอดคล้องทางแนวความคิดจึงทำให้อาคารใหม่เปรียบเสมือนสิ่งที่ใช้เชื่อมต่อวัฒนธรรม 2 ช่วงเวลา

ผลการทดลองออกแบบอาคารสาธารณะในพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา สอดคล้องกับสมมุติฐานของงานวิจัยที่สามารถเปิดแนวคิดและแนวทางใหม่ของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา โดยได้ความรู้จากงานวิจัยนี้คือ

“อาคารทดลองออกแบบสัมพันธ์กับซากโบราณสถาน โดยมีภาพรวมที่สัมพันธ์กันส่งเสริมซึ่งกันและกัน เกิดความสมดุลของผัง การแสดงออกที่สอดคล้องและให้ความเคารพต่อกันด้วยวิธีผสมผสานความรู้ด้านประวัติศาสตร์ จิตวิทยาการรับรู้ และเทคโนโลยี เป้าหมายเพื่อผู้ชมสามารถแยกแยะระหว่างความแตกต่างที่มีเอกภาพ โดยอาคารใหม่ทำหน้าที่ส่งเสริมฐานานุศักดิ์ของโบราณสถานด้วย”

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

1. ผลงานวิจัยนี้เป็นผลงานออกแบบอาคารใหม่ในพื้นที่โบราณสถานซึ่งยังไม่เคยมีทำมาก่อน การยอมรับอาคารใหม่ที่แตกต่างจากโบราณสถานจึงต้องใช้เวลา ผู้ใช้อาคารจะยอมรับเมื่อได้เข้าใช้อาคาร เกิดความสะดวก เกิดความรู้ เกิดจินตนาการ สามารถค้นหาคำตอบ และเกิดความภูมิใจในโบราณสถานเช่นเดียวกับต้นแบบความคิดและผลสำเร็จ

2. อาคารทั้ง 6 แบบ มีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน การตัดสินใจเลือกใช้แบบใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ความร่วมมือ และแผนบริหารจัดการของผู้รับผิดชอบ

3. แนวความคิดการออกแบบอาคารที่สอดคล้องกันทั้ง 12 แนวทาง สามารถนำไปใช้ออกแบบอาคารในพื้นที่โบราณสถานอื่นได้แต่ต้องปรับแนวทางให้สอดคล้องกับประวัติความเป็นมา ความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ และบริบทของพื้นที่ เพราะองค์ความรู้ที่ได้เป็นการผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ กับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ซึ่งแตกต่างกันแต่ในละพื้นที่

4. อาคารทั้ง 6 แบบ กำหนดทางเข้าด้านถนนสรรเพชญ์เชื่อมต่อกับทางเข้าจากท่าเรือบริเวณเลียบคลองข้างวิหารพระมงคลบพิตร จึงต้องปรับเส้นทางในแผนแม่บทให้สอดคล้องกัน

5. ชั้นใต้ดินของอาคารทั้งหกแบบ ต้องได้รับการสำรวจและตรวจสอบทางโบราณคดีว่าไม่มีหลักฐานทางโบราณคดีอื่นใด แต่หากพบและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ควรย้ายกิจกรรมชั้นใต้ดินเข้าสู่อาคารในระดับชั้นปกติ

6. เทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปอาจนำมาซึ่งการปรับปรุงรูปแบบอาคารได้ แต่ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่ผู้ใช้อาคารจะได้รับเป็นหลัก

7. อาคารถูกออกแบบให้สามารถใช้งานได้ทุกช่วงเวลา มุมมองที่เห็นจะปรับเปลี่ยนตามบรรยากาศที่แตกต่างกัน จึงควรปรับกิจกรรมการเข้าใช้อาคารของทุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะงานวิจัยต่อเนื่อง

1. การวิจัยเกี่ยวกับการทดลองออกแบบอาคารประเภทอื่น ๆ ในพื้นที่มรดกโลก: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

2. การวิจัยเกี่ยวกับการทดลองออกแบบอาคารในพื้นที่โบราณสถานแหล่งอื่น ๆ โดยใช้ความรู้และแนวความคิดที่ได้จากงานวิจัยนี้

3. การวิจัยเพื่อนำแนวความคิดอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์ไปสู่การปฏิบัติ: กำหนดแนวทางการออกแบบและปรับปรุงกฎหมายควบคุมอาคาร

4. การวิจัยเพื่อสำรวจและหาความหมายของบ่อน้ำหกเหลี่ยม หน้าวิหารพระมงคลบพิตร

5. การวิจัยเพื่อออกแบบสิ่งประกอบทางภูมิทัศน์ และกิจกรรมภายในของอาคารศูนย์บริการวิชาการวัดพระศรีสรรเพชญ์

6. การวิจัยเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสร้างภาพสามมิติด้วยเลเซอร์มาใช้กับการสร้างรูปแบบสันนิษฐาน

7. การวิจัยอาคารใหม่-อาคารเก่าอยู่ร่วมกันได้อย่างไร กรณีศึกษาปิรามิดแก้วแห่งพิพิธภัณฑ์ลูฟท์ หรือจากอาคารต้นแบบความคิดและผลสำเร็จอื่น ๆ

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. (2533). *แผนแม่บทโครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: สมาพันธ์.

_____. (2557). *ระบบภูมิสารสนเทศ แหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรม: อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา*. เข้าถึงได้จาก http://www.gis.finearts.go.th/park/viewer.aspx?id=AYU.

กรมศิลปากร และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2546). *โครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

_____. (2553). *แผนแม่บทระยะที่ 2 โครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กรมศิลปากร และปตท. สำรวจและผลิตปิโตรเลียม. (ม.ป.ป.). *คันฉ่องส่องไทย: ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา* [ซีดีรอมมัลติมีเดีย]. กรุงเทพฯ: ทรีโอครีเอชั่น.

กรมศิลปากร และเอส เจ เอ ทรีดี. (2540). *แผนแม่บทโครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สารรังสรรค์.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2556). *รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศประจำปี พ.ศ. 2554 (ภาคกลาง)*. วันที่ค้นข้อมูล 20 เมษายน 2556, เข้าถึงได้จาก http://www.tourism.go.th/2010/Upload/filecenter/file/StatSS54/C/PHRA%20NAKHON%20SI%20AYUTTHAYA.pdf.

จักรสิน น้อยไร่ภูมิ. (2556 ก). Museum of European and Mediterranean Civilizations (MuCEM). *วารสารอาษา*, *4*(16), 26.

_____. (2556 ข). Riverside Museum Win European Museum of the Year 2013. *วารสารอาษา*, *4*(16), 16.

ชาริณี อรรถจินดา. (2556). การออกแบบเพื่อบอกเล่าเรื่องราวในบริบทของพิพิธภัณฑ์. *วารสารอาษา*, *4*(52), 56.

ณัฐณิชา กิตติจารุรักษ์. (2556). *ปัญหาสังคม: ปัญหาเทคโนโลยีกับวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน*. เข้าถึงได้จาก http://sd-group1.blogspot.com/2013/01/53241899.html.

เดลินิวส์ออนไลน์. (2556). *วัดพระศรีสรรเพชญ์ ติดโผ 10 สถานที่สุดหลอนในเอเชีย*. เข้าถึงได้จาก http://www.dailynews.co.th/Content/foreign/191915/.

ต้นข้าว ปาณินท์. (2548). วิถีทางความคิด School of Thought. *วารสารอาษา*, *4*(5), 103-106.

ธวัชชัย องค์วุฒิเวทย์ และวิไลรัตน์ ยังรอด. (2550). *ท่องเที่ยว เรียนรู้อยุธยา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพ: มิวเซียมเพรส.

แนวทางการเจาะตลาดกลุ่มวัยรุ่น. (2556). *วัยทีนอเมริกัน ดูอะไรในยุคดิจิตอล*. เข้าถึงได้จาก http://thumbsup.in.th/2013/07/teens-social-media-tv-entertainment-digital-infographic/.

บัณฑิต จุลาสัย. (2546). *สถาปัตยกรรมฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2547). *การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม: ทางด้านสุนทรียภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประกิจ ลัคนผจง. (2556). *สถาปัตยกรรมไทย: ผังอารามกับความงามอย่างสงบ*. เข้าถึงได้จาก http://nopsiri.com/index.php/2013-03-19-08-44-47/170-004-29-1?tmpl=component&print=1&page=.

ประเสริฐ ณ นคร. (2549). พิษณุโลกกับอาณาจักรสุโขทัย (ประวัติศาสตร์เบ็ดเตล็ด) รวมนิพนธ์เสาหลักทางวิชาการของศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร. *ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ*.

ประโยชน์ของโบราณสถานและโบราณวัตถุ. (2556). *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 16*. เข้าถึงได้จาก http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=16&chap=3&page=t16-3-infodetail03.html.

ปริยะ ทองใบใหญ่. (2542). งานเชิงอนุรักษ์: เส้นทางที่ไม่คุ้นเคย แต่มีคนอยากให้ทำของ Norman Foster. *วารสารอาษา*, *11*(42), 86-91.

ผุสดี ทิพทัส. (2530). *หลักเบื้องต้นในการจัดองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

พัฑร์ แตงพันธ์. (2556 ก). *วิหารมงคลบพิตร*. เข้าถึงได้จาก http://www.ayutthayastudies.aru.ac.th/content/view/204/116/.

_____. (2556 ข). *วัดพระศรีสรรเพชญ์*. เข้าถึงได้จาก http://www.ayutthayastudies.aru.ac.th/content/view/202/116/.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *ศัพท์ผังเมือง อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

_____. (2556). *ศัพท์บัญญัติราชบัณฑิตยสถาน: Pavilion*. เข้าถึงได้จาก http://rirs3.royin.go.th/coinages/webcoinage.php.

_____. (2557). *ศัพท์บัญญัติราชบัณฑิตยสถาน: Visual*. เข้าถึงได้จาก http://rirs3.royin.go.th/coinages/webcoinage.php.

รุจิโรจน์ อนามบุตร. (2557). การพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในด้านสุนทรียภาพ (ผลกระทบทางสายตา) ใน *การสัมมนาวิชาการงานสถาปนิก 57 ห้องจูปิเตอร์ 8-9 ชาเลนเจอร์ฮอล์ อิมแพ็ค เมืองทองธานี*. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามฯ.

รัจรี นพเกตุ. (2539). *การรับรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์น.

เลอสม สถาปิตานนท์. (2551). *มิติสถาปัตยกรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เลิศพร ภาระสกุล. (2555). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรวุฒิ สารพันธ์. (2552). *ท่องโลกสถาปัตย์มหัศจรรย์ยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: ฎ ปฏัก.

วนิช สุธารัตน์. (2550). ตำนานการสร้างพระเจดีย์ช้างล้อม. ใน *สถาบันอยุธยาศึกษา, ภูมินามวิทยา : พระนครศรีอยุธยา*. พระนครศรีอยุธยา: เทียนวัฒนาพริ้นท์ติ้ง

วินโดว์พลัสประเทศไทย. (2556). เข้าถึงได้จาก http://www.windopluz.com/product_smartfilm.php?code=SM001.

วิสาข์ สอตระกูล. (2555). *เมื่อความมั่งคั่งสร้างจากเมือง: PARIS จริต "ปารีส" งดงามในความขบถ*. กรุงเทพฯ: ดับเบิ้ลยูพริ้นท์

วันชัย แก้วไทรสุ่น. (2547). รูปแบบและความหมายของวัดพระศรีสรรเพชญ์ที่บ่งถึงความเป็นวัดในพระบรมมหาราชวัง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). *มูลนิธิพระมงคลบพิตร*. เข้าถึงได้จาก http://www.m-culture.in.th/moc_new/album/103388/%.

ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). *โบราณสถานที่สำคัญในเขตนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา*. เข้าถึงได้จาก http://www.thaiwhic.go.th/heritage_culture2.aspx.

สถาบันอยุธยาศึกษา. (2556 ก). *วัดมหาธาตุ*. เข้าถึงได้จาก http://www.ayutthayastudies.aru.ac.th/content/view/360/116/.

_____. (2556 ข). *วัดมเหยงคณ์*. เข้าถึงได้จาก http://www.ayutthayastudies.aru.ac.th/content/view/782/0/.

สน สีมาตรัง. (2537). คติจักรวาล. *วารสารอาษา*, สิงหาคม 2537, 96-103.

สันติ เล็กสุขุม. (2542). *งานช่างหลวงแห่งแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

_____. (2557). *งานช่าง คำช่างโบราณ: ศัพท์ช่าง และข้อคิดเกี่ยวกับงานช่างศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.

สุธาสินี ศรีทำมา, กิตติกรณ์ ยวนจิตร์, เสาวลักษณ์ และชุติมา ศรีสุนทร. (ม.ป.ป.). *Generation Z Consumer Behavior*. มหาสารคาม: คณะการบัญชีและการจัดการ สาขาบริหารธุรกิจ (การตลาด).

สุนันท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. (2541). การบูรณะอาคารเก่า: โครงการพิพิธภัณฑ์ลูฟท์สมัยกลาง ปารีส. *วารสารอาษา*, *8*, 43.

สำนักสถาปัตยกรรรม, กรมศิลปากร. (2551). *ฐานานุศักดิ์ในงานสถาปัตยกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทภูมิพับลิชชิ่ง.

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. (2013). เข้าถึงได้จาก http://www.gis.finearts.go.th/park/viewer.aspx?id=AYU.

อุทิส ศิริวรรณ. (2556). *คน Gen Y*. เข้าถึงได้จาก http://druthit.com/detailhtip.asp?tip=19.

อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี่. (2556). ข้อเสนอแนะกลยุทธ์การตลาดโดยการจัดกลุ่มหมวดหมู่สินค้าทางการท่องเที่ยวตามการคาดการณ์ความต้องการตามลักษณะกลุ่มวิถีชีวิต: หมวด Trendy Place. *การสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวของชาวไทยในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล*. ม.ป.ท.

Architectural-Projection-Mapping. (2013). Retrieved from http://www.ayarafun.com/2010/09/architectural-projection-mapping-the-future-of-graphics/.

Carré d'art. (2013 a). Retrieved from http://www.carre-dart.fr/index.php.

_____. (2013 b). Retrieved from http://www.fosterandpartners.com/projects/carr%C3%A9-dart/.

Centre Georges Pompidou. (2013 a). Retrieved from http://www.centerpompidou.fr/en/The-Center-Pompidou.

_____. (2013 b). Retrieved from http://www.rpbw.com/project/3/centre-georges-pompidou/.

Distance to the Horizon Calculator. (2013). Retrieved from http://www.ringbell.co.uk/info/hdist.htm.

Fort Saint-Jean: A Mediterranean Garden in a Historic. (2013). Retrieved from http://www.mucem.org/en/mucem/one-museum-three-sites/fort-Monument saint-jean.

Foster and partners. (2013). Projects Carre-dart. Retrieved from http://www.fosterandpartners.com/projects/carre-dart.

Get the Most Out Glasgow life. (2013). Retrieved from http://www.glasgowlife.org.uk/museums/riverside/Pages/default.aspx.

Glasgow Riverside Museum of Transport. (2013). Retrieved from http://www.zaha-hadid.com/architecture/glasgow-riverside-museum-of-transport/.

Grand Lourve. (2013). Retrieved from http://www.pcf-p.com/a/p/8315/s.html.

Hans, M. (1971) *Citied in Tadahiko The Visual and Spatial Structure of Landscape*. USA: MIT Press.

Hologram. (2013). Retrieved from http://hologram-rental.com/blog/.

Huw Evans. (n.d.). Renzo Piano: Logbook (พร วิรุฬรักษ์, แปล).*วารสารอาษา*, *47*(12)-*48*(1), 126-133.

J4 The Heart of MuCEM. (2013). Retrieved from http://www.mucem.org/en/mucem/one-museum-three-sites/j4.

Lourve. (2013). Retrieved from http://www.louvre.fr/en.

Museum of European and Mediterranean civilisations. Retrieved from http://www.rudyricciotti.com/musees/musee-des-civilisations-deurope-et-de-mediterranee#!06_Lisa_Ricciotti_2502.

One Museum, Three Sites. (2013). Retrieved from http://www.mucem.org/en/mucem/one-museum-three-sites.

Riverside Museum. (2013). Retrieved from http://www.glasgowlife.org.uk/museums/riverside/Pages/default.aspx.

Robert Joe. (2013). I Wouldn't Go In There. Retrieved from http://www.natgeotv.com/asia/iwgit/about.

Smart Billboard. (2013). Retrieved from http://www.mbandf.com/parallel-world/smart-billboard-reveals-hidden-message-for-children.

The Center for Conservation and Resources (CCR): Behind the scenes of the museum. (2013). Retrieved from http://www.mucem.org/en/mucem/one-museum-three-sites/centre-conservation-and-resources-ccr.

Yoshinobu, A. (1996). *Exterior Design in Architecture* (กุสุมา น้อยพันธ์, แปล). กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.